TÜRK DEVRİM TARİHİ ENSTİTÜSÜ

NUTUK

KEMAL ATATÜRK

Cilt: III
Vesikalar

DEVLET KİTAPLARI

ONUNCU BASILIŞ

MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ — İSTANBUL

TÜRK DEVRİM TARİHİ ENSTİTÜSÜ

NUTUK

KEMAL ATATÜRK

Cilt : III

Vesikalar

DEVLET KİTAPLARI

ONUNCU BASILIŞ

MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ — İSTANBUL 1969

Vesika, 1.

Gayet mahrem tutulacaktır.

Erzurum, 22.8.1919

TAMİM

Pek mevsuk elde edilen malûmata göre Rum Patrikhanesinde **Mavri Mira** isminde bir heyet teşekkül etmiştir. Bunun reisi Patrik Vekili **Droteos,** âzaları: Atenagoras, Enez Metropolidi, Yunan Kaymakamı Giritli Katekhakis, Katelopulos, Dipasimas, Ayinpa, Polımitis, Siyari ismindeki zevattır.

Heyet doğrudan doğruya **Venizelos** tan talimat alıyor. Rumların ve Yunan Hükûmetinin muaveneti naktiyesiyle pek azîm bir sermayesi vardır.

Vazifesi, Osmanlı vilâyetleri dahilinde çeteler teşkil ve idare eylemek, mitingler ve propaganda yapmaktır. Yunan Salibiahmeri de bu **Mavri Mira** heyetine merbuttur. Vazifesi sureta muhacirlere bakmak gibi insanî bir perde altında çete teşkilâtı yapmak, tertibatı ihtilâliyeyi ihzar eylemektir. Bu suretle eczayi tıbbiye ve levazımı sıhhiye namı altında silâh, cepane ve teçhizatı memaliki Osmaniyeye ithaldir. Hattâ resmî muhacirîn komisyonu da Mavri Mira heyetine tâbidir.

İstanbul Patrikhanesi ve Yunan Konsoloshanesi esliha ve cepane deposu halini almıştır ve hattâ kiliseler ibadet yerinden ziyade askerî ambarlar gibi kullanılmaktadır.

Ermeni Patriği **Zaven** Efendi de Mavri Mira heyeti tarafından satın alınmıştır.

Rum mekteplerinin, evvelce bizim yapıp ta tam şimdi sırası iken maalesef terkettiğimiz, izci teşkilâtları tamamen Mavri Mira heyeti tarafından idare olunmaktadır. İstanbul, Bursa, Bandırma, Kırkkilise, Tekirdağ ve mülhakatında izci

teşkilâtı itmam olunmuştur. İzciler yalnız çocuklar değildir. Yirmi yaşını mütecaviz gençler de dahildir. Anadoluda Samsun ve Trabzon cepane tevzi mahallidir. Müsait bir halde bir yelkenli Yunan sefinesi istasyon halinde cepane ve eslihayı hâmilen bu mahallerde bulundurulacaktır. Ermeni hazırlığı da tamamen Rum hazırlığı gibidir.

Mustafa Kemal

Vesika, 2.

Şifre halli

Kastamonu, 24.2.1920

SURET

Trabzondan numara 182 âdi mektup (Kastamonuda Muhacirîn Komisyonuna)

Size rica ederiz ki Pontus Cemiyetimiz hakkında her ne müsted'iyatınız varsa bize müracat etmelisiniz. Bize tâbi oluyorsunuz. Şehrî taahhüdatınızı bize göndereceksiniz. Biz de size makbuz göndereceğiz ve ihtiyacatınızı göndermek üzere bu bapta cemiyetimizin merkezine öyle malûmat verdik.

Eski Meb'us Reis *Kokidis,* Âza *Anderyadis,* Kâtip (okunmuyor)

DİĞER SURET

Taahhütlüdür. Numara 190 (İneboluda Rum Muhacir Cemiyetine)

Efendiler,

30 Kânunuevvel 1919 tarihli mektubunuzu aldık. Mıntakalar doğrudan doğruya İstanbuldaki Merkezi Umumiye merbuttur. Böylece Merkezi Umumiden bize tebliğat olundu. Size tavsiye ederiz. Hemen Merkezi Umumiye müracaat ediniz. Anlar mübrem işler için size...... bulunacaklardır. Lâzım gelen paralar için de malûmat vereceklerdir. Bunlar için bugün Merkez Cemiyetine yazdık ve bir de yazdık ki

size muhtaç olan talimatı versinler. Bize gönderdiğiniz mektubun bir suretini de Merkeze gönderdik.

Reis, Âza, Kâtip

Ankara K. O. 20 Kumandanlığına
Heyeti Temsiliyeye

1 — Trabzon Pontus Cemiyeti tarafından İnebolu ve Kastamonu şubelerine yazılan mektupların meal tercümeleri balâya çıkartıldı.

2 — Mektupların aslını İnebolu postanesinden Vali Bey doğruca Kastamonuya gönderilmesini emir verdikleri berayı malûmat maruzdur.

Mıntaka Kumandanı
Osman

Vesika, 3.

İstihbarat
Adet
44
Şifre

1.6.1919

Diyarbekir, Erzurum, Van, Bitlis, Mamuretülâziz, Sıvas Vilâyetlerine, Erzincan, Kayseri Müstakil Mutasarrıflığına

Vilâyatī Şarkiye Müdafaai Hukuk Cemiyetinin vilâyet merkezleriyle livalarında ve mülhakatında teşkilâtı var mıdır? Bellibaşlı müessis ve mümessilleri kimlerdir? Civar vilâyetlerdeki teşkilâtı ile haizi irtibat ve muhabere midir? Başka cemiyat var mıdır? Bittahkik iş'arına inayetlerini rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 4.

2732/187

Elâzizden, 18.6.1919
Vürudu: 20

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 1 Haziran 1919, İstihbarat 44

Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuk Cemiyetinin burada bir şubesi mevcut olup ve mütehayyizanı memleket ve eşraf

bu (B maiyet zara) sıra Erzurum, Sıvas, Diyarbekir ile muhabere etmektedir. Bundan başka İtilâf ve Hürriyet, Sulh ve Selâmet Fırkalariyle Kürdistan Teali Cemiyetinin birer şubeleri ve Muallimin Cemiyeti namiyle de ayrıca teşekkül etmiş bir cemiyet bulunduğu maruzdur.

Elâziz Vali Vekili
Hulûsi

Vesika, 5.

İstihbarat
Adet
44

1.6.1919

Şifre

Trabzon Vilâyeti Aliyesine

1 — Trabzonda müteşekkil Ademi Merkeziyet Cemiyetinin tarihi teessüsü ve progaramı nedir? Hükûmetin müsaadesine mazhar mıdır? Müessisleri kimlerdir? Şimdiye kadar hükûmetçe mazbut olan ef'aliyle hattı hareketleri nedir?

2 — Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Trabzondaki merkez ve mümessilleri kimlerdir?

3 — Her iki cemiyetin merkez ve mülhakatı vilâyetteki teşkilâtı ne derecededir? Bu iki cemiyetten başka cemiyat var mıdır? Müsaraaten imba buyurulmasını rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 6.

434

Trabzon, 9.6.1919
Vürudu 10

Havzada Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 1 Haziran 1919 ve 44 şifreye:

Trabzonda Ademi Merkeziyet Cemiyeti yoktur. Dersaadette müteşekkil Trabzon ve Havalisi Ademi Merkeziyet Cemiyeti tarafından birkaç ay evvel gelip, geçenlerde avdet eden Nazmi Nuri Efendi isminde bir murahhasın teşebbüsü üzerine Of kazasiyle Lâzistan livası dahilinde Ademi Mer-

keziyet şubeleri açılmıştır. Trabzon Muhafazai Hukuku Milliye Cemiyeti memleketin ilerigelen eşraf ve mütehayyizanı meyanından müntehap ve Murat Hanzade Ziya ve Nemlizade Sabri ve Çulhazade Kadri ve Hacı Ali, Hafızzade Mehmet Salih ve Kazazzade Hüseyin ve Abanozzade Hüseyin ve Hatipzade Emın Efendilerden mürekkeptir ve bu heyetin ikdamatı, rabıtai Osmaniyenin muhafazası gibi bir hissi vatanperveraneden mülhemdir. Bu Cemiyetin bütün mülhakatta birer şubesi bulunuyor. Bundan maada Trabzonda bir de İhtiyat Zabitan Cemiyeti olduğunu arzeylerim.

Vali
Mehmet Galip

Vesika, 7.

Deraliye, 19.3.1919

Erzurumda Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Milliye
Cemiyeti Şube Reisliğine

Cemiyetimizin maksadı teşekkül ve gayei mesaisi evvelce bertafsil iş'ar olunmuştu. Muayyen bir azim ile bu gayeyi takip eden Cemiyetimiz mesaisini daha müsmir bir şekle ifrağla müslüman anasırın hukukunu müdafaa etmek için **Le Pays** namiyle fransızca yevmî bir gazete neşrine başlanmış olduğu gibi **Hâdisat** gazetesinin imtiyazını da deruhte eylemiştir. Vilâyatı Şarkıyenin İdarei Osmaniyede kalması ve birtakım müfteriyatla müslüman anasırın hukukunun mahvına meydan verilmemesi için bitaraf bu iki yevmî gazetelerle neşriyatta bulunan cemiyet diğer taraftan da İstanbuldaki Düveli Mütelife mümessillerine ve İtilâf Devletleri başvekillerine bir sureti gönderilecek olan muhtırayı vermiş ve müdafaai hukuku milliye için Avrupaya bir heyeti murahhasa gönderilmesini de tahtı karara..

Vesika, 8.

Diyarbekir, 8.6.1919
Vürudu: 14

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 1.6.1919 ve 44 şifreye:

Burada Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuk Cemiyeti teşekkül etmemiştir. Ancak bu yakınlarda Erzurum ve Trab-

zondan vilâyet belediyesine keşide olunan Kürdistan hakkındaki heyecanâmiz telgrafnamelerden telâşa düşen ahalii hıristiyaniyenin bu bapta bazı teşebbüsatta bulundukları meşhuttur. Maamafih bu hususta vilâyetçe tenvir ve irşadat sureti yazılmıştır. Diyarbekirde bazı .... gençlerden teşekkül eden Kürt Cemiyeti İngiliz himayesinde bir Kürdistan istiklâliyetini takip eden propaganda yapması üzerine buraya gelen Süleymaniye hâkimi siyasisi Mister **Nowill**'in efkârına kapılarak beynelahali bunun şiddetle reddi ve bu teşebbüsatın cemiyetler kanununa ademi mutabakati hasebiyle mezkûr cemiyet sed ve vilâyetçe takibatı kanuniye yapılmakta bulunmuştur. Elyevm Diyarbekirde İtilâf ve Hürriyet Fırkası mevcut olup bundan başka cemiyet yoktur Efendim.

Vali Vekili
Mustafa

Vesika, 9.

İstihbarat
Şifre

Amasya, 15.6.1919

Diyarbekir Vilâyeti Vekâleti Aliyesine

C: 8.6.1919

Bütün milletin beka ve istiklâlini kurtarmak için birleştiği şu tarihî günlerde bir ecnebi devletin himayesine sığınarak zelil ve esir yaşamağı tercih eden her türlü içtihadatın, memleketi tefrikaya düşürecek her nevi cemiyatın dağıtılması pek vatanî ve zarurî bir vazife olmakla Kürt Kulübü hakkındaki tarzı hareket âcizlerince de pek muvafık görülmüştür. Şu kadar ki, İtilâf Devletlerinin hakşikenane muamelâtı İzmirin Yunanlılara işgal ettirilmesi tesiriyle memleketin en ücra köşesinde bile husule gelen intibahı azîm her türlü ihtirasatı siyasiye ve makasıdı menfaatcuyaneden münezzeh olmak üzere "Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak" Cemiyetlerini tevlidetmiş, ve bu cemiyetlere hangi zümrei siyasiyeye mensup olursa olsun, her Türk, her müslüman iştirak etmiş ve vicdanı millinin tezahüratı filiyesi bütün cihana bu suretle ilân edilmekte bulunmuştur. Binaenaleyh Diyarbekir ve mülhakatında da Müdafaai Hukuku Milliye

ve Reddi İlhak Cemiyetlerinin teşekkül ve teessüsüne delâlet buyurulmasını ehemmiyetle tavsiye eylerim. Ve bilhassa Kürt Kulübünün âzasiyle bugünkü telgrafnamei âcizî dairesinde müzakere ederek uzlaşmak muvafıktır Efendim.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mustafa Kemal

Vesika, 10.

Şifre
Zâtidir

21.5.1919

Erzurumda Onbeşinci Kolordu Kumandanı Paşa Hazretlerine

Ahvali umumiyemizin almakta olduğu şekli vahimden pek müteellim ve müteessirim. Millet ve memlekete medyun olduğumuz en son vazifei vicdaniyeyi yakından mesaii müştereke ile en iyi ifa etmek mümkün olacağı kanaatiyle bu son memuriyeti kabul ettim. Bir an evvel zatıâlinize mülâki olmak arzusundayım. Ancak Samsun ve havalisinin vaziyeti asayişsizlik yüzünden fena bir akibete duçar olmak maniyetindedir. Bu sebeple burada birkaç gün kalmak zarureti vardır. Bendenizi şimdiden tenvire medar olacak hususat var ise iş'arını rica eder ve gözlerinizden öperim kardeşim.

Mustafa Kemal

Vesika, 11.

Şube 1
1327
Gayet aceledir

Ankaradan, 26.5.1919

Havzada Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 23.5.1919 tarih ve 105/3 numaralı şifreyedir.

Birçok ihtimama rağmen İzmirden muntazam malûmat alamıyoruz. Oradaki kumandanlıkla henüz irtibat temin edilemedi. 25 Mayısta Manisanın da işgal edildiği ve muhabe-

renin münkati olduğu telgraf memurlarından haber alındı. Maamafih Manisa istikametinde bir irtibat zabiti gönderdik. Henüz malûmat gelmedi. Kolordunun Ereğlide bulunan aksamının şimendiferle nakline kâmilen muvaffak olamadık. Karadan yürüyüşe başladılar. Mesafenin uzaklığı hasebiyle ne vakit muvasalat edecekleri malûm değildir. Burada elimize geçen efradı Afyon Karahisarında Yirmi Üçüncü Fırkaya gönderiyoruz. Çünkü bu fırkanın mevcudu pek azdır.. Ve Kastamonu vilâyetleriyle Kayseri Mutasarrıflığından bazı muhilli asayiş vakayi hakkında malûmat verilmeğe başlanmıştır. Henüz mahiyetleri tahkik edilmektedir. Emri devletleri veçhile peyderpey arzı malûmat edeceğim.

26.5.1919 tarih ve 1 Şubat 1327 numaralı olup saat 6,25 sonrada Ankara telgrafhanesine verilmiştir.

K. O. 20 Kumandanı

Mirliva

Ali Fuat

Vesika, 12.

İstihbarat
Şifre

Havza, 27.5.1919

Ankara Yirminci Kolordu Kumandanı Fuat Paşa
Hazretlerine

C: 26.5.1919 şifre.

Afyon Karahisarındaki Yirmi Üçüncü Fırka mevcudu hazırı nedir? Bunu takviye için hangi menabiden istifade edilmektedir? Bugünkü vaziyeti umumiyemize nazaran mezkûr Fırkaya nasıl bir vazifenin tevcihini tasavvur buyuruyorsunuz? Konyada filhakika işitildiği gibi bir vatan ordusu müteşekkil midir? Vali ile tanıştınız mı? Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Vesika, 13.

İstihbarat
Şifre

Havzadan, 27.5.1919

Konyada Yıldırım Kıtaatı Müfettişliğine

Düveli İtilâfiye kuvvetlerinin Manisayı işgal ettikleri haber alınmıştır. Bu baptaki malûmatı devletlerini rica ederim.

Afyon Karahisarında bulunan fırkanın tezyidi kuvvetine imkânı maddî bulunabilecek midir? Bu fırkaya bugünkü ahval karşısında nasıl bir vazife tevcihi ihtimali olduğu; Konyada bir vatan ordusu teşkil edilmekte olduğuna dair bazı havadisler şayi olduğundan bunun mahiyet ve teşkilâtı esasiyesi hakkında tenvir buyurulmaklığımı hassaten rica ederim.

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 14.

Ankara, 28.5.1919

Ankaradan: Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine
mevrut 545 numaralı şifredir.

C: 27.7.1919 şifreye:

Yirmi Üçüncü Fırkanın efrat mevcudu ancak dokuz yüze iblâğ edilebildi. Ankara kalemi tahsis edilmiştir. Mahallinden de ihzarı için teşebbüsatta bulundum. Henüz bir cevap alamadım. Yirmi Üçüncü Fırka Tarsusta malûmu âlileri olan fırkadır. Yeni emrime girmiştir. Kabiliyetli bir hale girmesine çalışılmaktadır. Burdur ve Isparta ve Kasabada bir taburu vardır. Mütebaki kuvveti Afyon Karahisarındadır. Bir işgal vaziyeti karşısında ordugâhlarında kuvvet çoğalıncaya kadar mevkilerini terketmiyecek ve duçarı tecavüz olursa ahalii mahalliyeden alacakları takviye ile mevkilerini müdafaa edeceklerdir. Konyada vatan ordusunun teşkilinden haberdar değilim. Vali ile tanışmağa çalışıyorum. Maatteessüf Yunan

askeri Manisayı da işgal etmiş. Ahali işgali red için bir miting yapmış. Arzı ihtiram eylerim.

K. O. 20 Kumandanı
Mirliva
Ali Fuat

Vesika, 15.

Zatı Devletlerine mahsustur. Konya, 30.5.1919
259

Havzada Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 27 ve 29 Mayıs 1919 tarihli şifreye:

1 — Yunan ordusu Manisa ve Aydın civarlarını işgal etmiş ve Afyon Karahisarındaki fırknaın civardan takviyei kuvvetine çalışılıyor. Rum olan mutasarrıfının tebdili müyesser oldu. Fırka oradaki asayişi muhafaza ile beraber her türlü işgal hâdisesine her türlü vesaitle mukavemet edecektir. Bu vesait hazırlanıyor. Konyada orduya zahîr olabilecek bir kuvvet ihzarına çalışıyoruz. Ancak maddî bir isim ve unvana malik değildir.

2 — İzmir Müdafaai Milliye ve Reddi İlhak Cemyieti Denizlide bulunmaktadır Efendim.

Yıldırım Kıtaatı Müfettişi
Cemal

Vesika, 16.

Zata mahsustur. Havza, 1.6.1919
Şifre

Adet
38 hususi

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlğına
Samsunda Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

1 — Yunan ordusu Manisa ve Aydın civarlarını da işgal eylemiştir.

2 — Afyon Karahisarındaki Fransız müfrezesinden bir müslüman çavuş Karahisar ve civarının İtalyanlar tarafından

işgal edileceğini, bunu müteakip Fransîz müfrezesinin oradan çekileceğini söylemiş. Karahisardan on saat mesafede bulunan bir şimendifer köprüsünün Fransız askeri tarafından muhafaza olunduğu, Karahisar içinde ve ordugâhta bulunan cepaneliklerimizin ecnebi askerlerinin daimî surette tahtı tarassudunda bulunduğu Yirmi Üçüncü Fırkanın raporuna atfen Yirminci Kolordu Kumandanlığından bildirilmiştir.

3 — Afyon Karahisarındaki fırkamızın takviyesine çalışıldığı, her türlü işgal hâdisesine mukavemete hazırlandığı ve Konyada orduya zahîr olabilecek millî bir kuvvet ihzarına uğraşıldığı, İzmir Müdafaai Milliye ve Reddi İlhak Cemiyeti merkezinin Denizlide bulunduğu Yıldırım Kıtaatı Müfettişliğinden bildirilmiştir. Arzı malûmat eylerim.

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mirliva
Mustafa Kemal

Vesika, 17.

Müstaceldir.
Şifre zatî

16.6.1919

Erkânıharbiyei Umumiye Reisi Cevat Paşa Hazretlerine

Halen Edirnede kolordu kumandanının kim olduğunu ve Cafer Tayyar Beyin elyevm nerede bulunduğunu lûtfen iş'ar buyurmanızı rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 18.

597

17.6.1919

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 16.6.1919 dur.

Cafer Tayyar Bey Birinci Kolordu Kumandanı olarak Edirnededir Efendim.

Erkânıharbiyei Umumiye Reisi
Cevat

Vesika, 19.

Acele şifredir. Amasyadan, 18.6.1919

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar Beyefendiye

İstiklâli millimizi boğan ve inkısamı vatan tehlikelerini ihzar eden Düveli İtilâfiyenin icraatı ve hükûmeti merkeziyenin esir ve âciz vaziyeti malûmunuzdur. Milletin mukadderatını bu mahiyette bir hükûmete teslim etmek maazallah inkıraza münkat olmak demektir. Tekmil Anadolu ahalisi istiklâli milliyi tahlis için baştan aşağı yekvücut bir hale getirilmiş ve bilâistisna tekmil kumanda heyetleri ve arkadaşlarımız yüksek bir fedakârî ile müştereken ittihazı karar eylemiştir.

Vali ve mutasarrıfların hemen kâffesi de bu halka etrafına alınmıştır. Bu âli hedef için Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetinin unvanı şâmili kabul edilmiştır. Anadoludaki teşkilât kaza ve nahiyelere kadar tevessü ediyor. İngiliz himayesinde bir müstakil Kürdistan teşkili hakkındaki İngiliz propagandası ve bunun taraftaranı da bertaraf edildi. Kürtler de Türklerle birleşti.

Trakya Cemiyeti ve Edirne Vilâyeti Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti ile de elele vermek ve umum Anadolu ve Trakya Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetlerini tevhidetmek ve Anadolu ve Rumeli umum vilâyatının murahhaslarından mürekkep kuvvetli bir heyeti merkeziye teşkil etmek takarrür etti. Bu heyetin İstanbulun murakabesinden ve ecnebi devletlerinin nüfuz ve tesirinden tamamiyle azade kalacak ve sadayı milliyi gür bir sesle cihana duyuracak veçhile Anadolunun merkezinde ve en münasip olarak Sıvasta in'ikadı münasip görülmüştür. Lüzumuna göre İstanbulda haizi salâhiyet olmamak üzere bir heyeti mümessile bulundurulabilir. Ben İstanbulda iken Trakya Cemiyeti âzasiyle teatii efkâr etmiş idim. Şimdi zamanı geldi, icap edenlerle mahremane görüşerek derhal teşkilâtta bulunulmasını ve buraya kıymettar bir iki zatın murahhas olarak ve fakat ketmi hüviyetle Samsun veya şimendifer tarikiyle yola çıkarılmasını ve onlar gelinceye kadar da Edirne vilâyetinin ve-

kil ve müdafii olmak üzere Anadoluda beni tevkil ettiklerine dair imzaları tahtında bir vesikanın imzayi âlinizle ve şifreli telgrafla bildirilmesini rica ederim.

Bu gayei istiklâl tahsil olununcaya kadar tamamiyle milletle birlikte fedakârane çalışacağımı mukaddesatım namına yemin ve bunu gördüğüm arzuyu millî üzerine her tarafa tamim ettim. Artık benim için Anadoludan hiçbir yere gitmemek kat'îdir. Bu karar umum arkadaşlarımızın karar ve kanaatine tamamiyle müstenittir. Gözlerinizden öperim. Telgrafın vusulünün de sürati iş'arına muntazırım.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mirliva
Mustafa Kemal

Vesika, 20.

Zata mahsustur. Bursa, 27.6.1919

Sıvas Vasıtasiyle Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine

1 — On Yedinci Kolordu Kumandanlık Vekâletinin nez'ile esasen kumandanı olduğum Elli Altıncı Fırkanın İzmirden Mudanya tarikiyle Bursaya naklolunmuş olan bakıyetüssüyufunun tanzim ve teşkili için emri aldığım andan nihayet yirmi dört saat sonra bulunduğum mahalden hareketim hakkında açık olarak yazılan telgraf üzerine makasıdı milliyeyi hayyizi fiile isâl edecek vesaiti kâfiye . . . . bulamadığımdan fırkamı tanzim ve tensika muvaffak olur isem daha iyi hidematın icrasını kabil gördüğümden 21/6/1919 sabahı Kuladan Bursa istikametine harekete mecbur oldum. Maamafih hükûmeti merkeziyenin evamiri mü..kedesini telâkki ve infaza sâyeden memurini mülkiyenin aykırı vaziyetine ve mesaime engel olan bütün mukabil vaziyetlere rağmen tekmil Aydın vilâyetinin muhtelif mahallerinde bir hareketi milliyenin başlangıcını temin, donmuş ve sönmüş ruhların heyecanı millî ile kıpırdanması memleketin istihlâsı için elzem olduğu fikrini her tarafa yaymağa muvaffak oldum.

2 — 22 Haizran 1919 tarihli iki emirnamelerini bugünkü 27 Haziran 1919 günü, Bursaya muvasalatla aldım. Kanaat ve icraatı sâmilerini vatan ve milletin kuvvet alması için yegâne yol olduğuna imanı kavim olduğunu bittabi zatı devletleri de bilirler. Binaenaleyh bu hususta hemen teşebbüsata başladım. Neticesini arzedeceğim. Aynı zamanda bu hususta doğruca benim yazmaklığıma rağmen Çinede Elli Yedinci Fırkaya da emir buyurulmasını muvafık bulurum.

3 — Kısa zamanda Fırkamı her türlü gösterilen mümanaatı resmiyelere rağmen ikmale çalışarak âmâli milliyenin tatmini için buraca tevessülü mümkün olan icraatı icraya çalışacağım.

4 — Din ve milletimizin istihlâsı yolunda attığınız büyük adımlarda muvaffak olacağınıza tamamen kaniim. Evamiri sâmilerinin devamını istirham eylerim.

Fırka 56 Kumandanı
Miralay Bekir Sami

Vesika, 21.

Numara
663

Erzurumdan, 9.6.1919
Vürudu: 13

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

İzmirin işgali hakkında alınan ilk malûmat üzerine berayi protesto bazı zevat "........." toplanmıştır. Eşraf ve mütehayyizan ile gazete mümessilleri dairei mülkiyede toplanmışlar ve birçok müzakere cereyan ettikten sonra umum millet namına protesto telgrafı yazılmasına karar verilmişken mitingin Rumların belki münasebetsizliklerine maruz kalınması ve hiç yoktan başka bir hâdise olur düşüncesine binaen kararlarının mevkii fiile konulmadığı ve teşebbüsatın icabında yapılmak üzere gizli hazırlıktan ibaret kaldığı, içtimada hazır bulunan Strati Polidis'in Rumlar tarafından hiçbir suretle tezahürat icrasına müsaade edilmiyeceği vadinde bulunduğu, ahalinin son derece heyecanlı, hususiyle Trabzon hakkında böyle bir teşebbüs halinde son damlaya kadar müdafaa azminde oldukları, Rumlarla islâmların arasının

gergin bulunduğu, muhilli asayiş bir vak'a olmadığı Üçüncü Fıkra Kumandanlığı Vekâletinden bildirilmektedir.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

Vesika, 22.

Müstaceldir.

Sıvastan, 3.6.1919
Vürudu: 5

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 3.6.1919 şifreye:

Vilâyet dahilinde hiçbir mahalde hiçbir gûna daii endişe ahval mevcut değildir ve Ermenileri tethiş edecek hâdise dahi vukubulmamıştır. Yalnız son İzmir hâdisesi dolayısiyle vukubulan tezahürattan müteessiren ve bunu kendi emellerinin husulüne bir mâni addederek nazarı dikkati celp ve ecnebi askeri için bililtizam teşebbüsatta ve hilâfı hakikat işaat ve ihbaratta bulundukları muhakkaktır. Bunların cümlesinin biesas olduğunu arzeylerim Efendim.

Vali Vekili
Hasbi

Vesika, 23.

Gayet aceledir.
560

Sıvas, 3.6.1919

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 3.6.1919 ve 12, 15 şifreye:

Sıvas ve civarında evvelce bulunan Ermenileri ve bilâhare gelen mültecileri tethiş edecek bir hâdise olmamıştır. Ne Sıvasta ve ne de civarında daii endişe hiçbir hal yoktur. Herkesin sakitane iş ve güçleriyle meşgul olmakta bulundukları ve İzmirin işgali haberi üzerine ahalii islâmiyece yapılan ve hıristiyanlar hakkında hiçbir fikri husumet tazammun et-

miyen içtimalardan mütevahhiş olmalarının varidi hatır bulunduğu.

K. O. 3 Vekili
Fikri

Vesika, 24.

Sıvas, 2.6.1919

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

Bugün Adanadan Miralay **Demange** imzasiyle alınan telgrafnamede [Aziziyede İzmirin işgali üzerine hıristiyanların katil ile tehdit edildiği ve bu ise muvafık olmayıp size vaziyetten haber veriyorum ki "bu haller müttefik askerleri tarafından vilâyetinizin işgaline sebep olur."] mealinde iş'aratta bulunulmaktadır. Hususu mezkûrun Harbiye Nezareti Celilesinden istifsar olunarak icabeden cevapların verildiği ve yalnız mitingte ahalii islâmiyenin fazla içtima etmesinden gûya hıristiyanların tevahhuş ederek duçarı telâş oldukları ve kıtale kat'iyyen meydan verilmiyeceği gibi usulen dahi [....] olmak icabedenlere mükerreren yazıldığı gibi ihtaratı şedidede bulunulmuştur. Ancak müdahaleyi celp için hıristiyanlar tarafından işaa olunmakta idüğü, Haçinden Aziziyeye gelen Ermeni jandarmaları etrafa tecavüzatta bulunduklarından [....] üzerıne [........] olmasına yahut tebdilleri hususunun Adana vilâyetine yazldığı [....] olduğu maruzdur.

Vali Vekili
Hasbi

Vesika, 25.

İstihbarat
305 tel.

Havzadan, 1.6.1919

TAMİM

Trabzon, Erzurum, Sıvas, Van, Diyarbekir, Bitlis, Mamuretülâziz, Ankara, Kastamonu vilâyetlerine, Erzincan, Canik, Kaysen, Maraş mutasarrıflıklarına;

Erzurumda K. O. 15 Kumandanlığına:

Sait Molla imzasiyle belediye riyasetlerine keşide edilmiş olan malûm telgrafnamenin efkârı gayri muttarit ve muhtelif siyasî mecralara tevcihindeki mahzuru ve istiklâli millî ve siyasimizin tahlisi ancak milletin yekvücut olarak müdafaası ile kabil olacağını 26.5.1919 tarihinde arz ve tamim eylemiş idim.

27.5.1919 tarihli Dersaadetten gelen **Türkiye - Havas - Reuter** ajansı zatı hazreti padişahinin Yıldız sarayı humayunda küşat buyurdukları Şûrayı Saltanatta heyeti umumiyenin fikri, Türkiyenin tamamiyeti mülkiyesini muhafaza şartiyle düveli muazzamadan birinin müzaheretini temin merkezinde olduğunu zikrediyordu. 27 Mayıs 1919 tarihli İstanbul gazeteleri ise Şûrayı Saltanat müzakeratını fasıl fasıl ve İtilâf Hükûmetlerinin sansüründe bazı mevaddı tayyedilmesine rağmen sarahati kâfiye ile neşrediyor. Bu neşriyat mezkûr ajans ihbaratınının hakikate tamamiyle muhalif ve muharref olduğunu gösteriyor. Neşriyatı mezkûreye nazaran Şûrayı Saltanatta vükelâ, âyan, süfera ve firakı muhtelife ve cemiyatı milliye ve matbuat heyetleri namına bilfiil söz alan yirmi beş kadar zevatın hemen kâffesinin beyanatı istiklâli tamme mazhariyet ve efradı milletten acilen bir şûrayı milletin teşkiliyle mukadderatı milletin işbu şurayı fevkalâdeye havalesi zemininde olup yalnız bir zatın kıraat edilen ifadesinde İngiliz himayesi teklif olunmaktadır. Bu neşriyat ile ajans ihbaratı arasındaki tezat esbabını Babıâliden istizah eyledim. Arzı malûmat olunur.

Mustafa Kemal

Vesika, 26.

Şifre 22.6.1919
194

TAMİM

1 — Vatanın tamamiyeti, milletin istiklâli tehlikededir. Hükûmeti merkeziyemiz İtilâf Devletlerinin tesir ve murakabesi altında mahsur bulunduğundan deruhte ettiği mes'uli-

yetin icabatını ifa edememektedir. Bu hal milletimizi mâdum tanıttırıyor. Milletin istiklâlini gene milletin azmü kararı kurtaracaktır. Milletin halü vaz'ını derpiş etmek ve sadayı hukukunu cihana işittirmek için her türlü tesir ve murakabeden azade bir heyeti milliyenin vücudu elzemdir. Bunun için bilmuhabere her taraftan vaki olan teklif ve arzuyu millî üzerine Anadolunun bilvücuh en emin mahalli olan Sıvasta millî bir kongrenin serian in'ikadı takarrür etmiştir. Bunun için tekmil vilâyatı Osmaniyenin her livasından ve fırka ihtilâfatı nazarı dikkate alınmaksızın muktedir ve milletin itimadına mazhar üç kadar zatın sürati mümkine ile yetişmek üzere hemen yola çıkarılması icabetmektedir. Her ihtimale karşı bunun bir sırrı millî halinde tutularak dağdağaya mahal verilmemesi ve lüzum görülen mahallerde seyahatin mütenekkiren icrası lâzımdır.

2 — Vilâyatı Şarkıyemiz namına on Temmuzda Erzurumda in'ikadı mukarrer kongre için vilâyatı mezkûrenin Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Cemiyetlerinden müntehap âzalar zaten Erzuruma müteveccihen yola çıkarılmışlardı. O vakte kadar vilâyatı sairemizin murahhasları da Sıvasa vâsıl olabileceklerinden Erzurum Kongresinin âzası da tensibedeceği zamanda içtimaı umumiye dahil olmak üzere Sıvasa hareket edecektir.

3 — İşbu mevadda göre murahhasların Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyetleri ve belediye riyasetleri ve saire ile intihabı ile tahrikleri hakkındaki delâleti aliyyei vatanperverilerini ve isimleriyle zamanı hareketlerinin iş'arını istirham eylerim.

4 — Bu telgrafın vusulünün hemen iş'ar buyurulması rica olunur.

Mustafa Kemal

Vesika, 27.

21.6.1919

İstanbulda bazı zevata hususî mektup

Vatanın tekhlikei inkısamını aynen, gösteren safhanın hunin icraatı, vicdanı milliyi bir emeli hâlâs etrafında ve Müdafaai Hukuku Milliye ve Reddi İlhak Teşkilâtı namı

altında seri bir surette toplamağa başlamıştır. Yalnız mitingler ve saire gibi tezahürat, büyük gayeleri hiçbir vakitte kurtaramaz ve ancak sinei milletten bilfiil doğan kudreti müşterekeye istinat ederse rahatkâr olur. Fakat şüphe götürmiyen bir hakikattir ki, bu acı safhayı bu kadar mühlik bir şekilde ihzar eden en müessir âmil maalesef Payitahtımızdaki muhalif cereyanlar ve Anadolunun sâf ve mukaddes âmâli milliyesini muzır bir şekilde infirada uğratan siyasî ve gayri millî propagandalardır. Kuvayi Milliyeyi bugün için böyle yanlış yollara sevk ile dağıtmanın mücazatını vatanımız aleyhinde ve pek mebzul bir surette görmekteyiz. Binaenaleyh İstanbulun işbu muhalif cereyanları artık Anadoluya ve âmâl ve hissiyatı milliyeye hâkim değil tâbi olmak mecburiyeti vataniyesindedir. Ve Payitaht Düveli İtilâfiye tarafından tahliye edilinceye kadar bu mecburiyetin mutlak olduğu kanaatindeyim. Bu hal bittabi zatıâlilerince de takdir olunur. Arizamda tasvir edilen vaziyet bugün serî ve umumî bir millî kongrenin in'ıkadını icabettirmektedir. Bu dâvet her tarafa tamim ve ifa kılınmıştır. Devletin inkısamı mevzuubahis olduğu bir sırada İngiliz propagandasiyle başveren Kürdistan istiklâli gibi cereyanlar dahi bilmuhabere taraftaranını celp ve hilâfet ve saltanat etrafındaki gayeyi müşterekemize dâvet ve tamamii mutabakat suretiyle lehülhamt lehimize dönmüş ve kongreye dâvet olunmuştur. Bu millî ve hayatî mesele için İstanbulda "zatı sâmileri, zatı devletleri, zatıâlileri [*]" gibi vatanperver ve sahibi kelâm mütefekkirine teveccüh eden fedakârlık bilhassa pek büyüktür. Bu gayei sâlâh ve millî istihsal edilinceye kadar âcizleri Anadoludan ve sinei milletten ayrılamıyacağım ve bu noktada nihayete kadar bir ferdi millet gibi çalışacağımı millete karşı mukaddesatım namına söz verdim ve hiçbir kuvvet bu azmi milliye mâni olamıyacaktır. Bu kararı âcizanem umum Anadoluda resikârda bulunan mes'ul ve kıymettar umum arkadaşlarımın içtihat ve kanaati müşterekesine istinad etmekte olduğunu da ilâveten arz ile ihtiramatı mahsusai kalbiyemi teyit eylerim Efendim Hazretleri.

Mustafa Kemal

---

[*] "Zatı afifaneleri gibi milletin mefharı bulunan vatanperver ve sahibei kelâm".

Vesika, 28.

Ali Kemal Beyin Sadarete istifası

Bilâdı Osmaniyenin mehali muhtelifesinde serzedei zuhûr olan âsarı ihtilâl ve iğtişaşı teskin ve itfa hakkında ifası icabeden tedabir münhasıran ve doğrudan doğruya memuriyeti âcizaneme mahsur olup bundan tevellüt edecek bârı mes'uliyet dahi gene makamı âcizanemin dûşu mukavemetine tahmil edilmiştir. Pek az bir müddet devam eden Dahiliye Nezaretindeki memuriyeti âcizanem esnasında makamı muallâyı hilâfet ile millet ve memleketim hakkında arzettiğim hidematın derecesini nazargâhı hakayik iktinahı sadaretpenahilerinde tevsik ve teyit edecek birçok âsar mevcuttur ki, bu bapta tatvili mekali zait ve bîlüzum görürüm. Binaenaleyh tahammül ettiğim bârı azîmi mes'uliyet, istiklâli vazife ve ademi müdahale ile mümkün olacağına ve aksi takdirde ise hilâfı marzii âli ve vicdan, edayi hizmetin imkânsızlığı gayet tabii ve bu suretle nezaretten çekilmek ıztırarının husulü de bedihî bulunmuş olmasına mebni istifanemei âcizanemin takdimindeki ıztırarın hüsnü telâkkisiyle iktızayı kanuninin ifasını istirham ederim, olbapta.

26.6.1919 Perşembe

Ali Kemal Beyin saraya azimetle takdim ettiği istifaname

Süddei seniyei mülûkânelerine bütün varlığiyle raptı mevcudiyet etmiş olan bu bendei esdaklarının rızayi meyamin irtizayı cenabı mülûkânelerinden serimû inhirafı ne büyük bir feciai mevcudiyet ad ve telâkki edeceği, zatı kutsisiyet sıfatı şahanelerine arzü izahtan müstağni olan hakayiktendir. Bendei esdaklarının işbu merbutiyetle mazhar buyrulduğu emnü itimat ve iltifatı şahaneyi çekemiyen rüfekayı çakeranemden bazı zevatın ademi muvaffakıyet tevlidiyle hüsnü nazarı şehriyariden mahrumiyeti intaç edecek bazı vakayi ihdasına sarfı mahasali makdur etmekte olduklarına ve bundan ne suretle istifade edeceklerine muntazır ve müterakkip iken Anadolunun bazı mevakiinde serzedei zuhûr olan nairei ihtilâlin derhal ve mevzian teskinü itfa ve imhası mak-

sadiyle ittihazı tedabir ve bu icraatın ifası sırf makamı memuriyeti ubeydaneme mahsur ve münhasır iken bu bapta birçok âzarı vahiye ve indiye serdü ityaniyle ihtilâlin tevsii dairei şümul etmesine ve binnetice bu bapta ademi muvaffakiyete duçar edilerek rızayi meyamin irtizayı cenabı veliyünniamilerinin istihsalinden dûr ve mehcûr kalmaklığıma vesilecu olmakta bulunduklarına ve beyanatı çakeranemi ademi terviç ile müdahalâta başlamalarına mebni istiklâli reyü tedbirdeki mahrumiyetten mütevellit hasar ve mazarrı mâneviyeyi derk ve teferrüs ile bugün makamı sadaret kaymakamlığına istifayi kat'yi bendegânemi ita eyledim.

Muarızlarımın bu baptaki efkârü âmaline zaten vâkıf bulunmaklığım hasebiyle kendilerinin mâneviyatını hariçten ve biraz uzaktan tetkik ve tafahhus ve binaenaleyh zatı akdesi hilâfetpenahilerini mingayrihaddin ikazda devam etmek üzere memuriyeti resmiyemden hemen affime müsaadei merhametadei hazreti padişahilerinin şayan ve erzan buyurulmasını hakipayi şahanelerime vaz'ı cephei rıkkıyet ve daraatle istirhama cür'et ederim, her halde.

26.6.1919, Perşembe

Ali Kemal Beyin bâlâdaki tarihte saraya azimetle istifasını bizzat takdimi ve maruzatı şifahiyesi

Padişahım, bilirsiniz ki Dahiliye Nezaretini kabulüm yalnız şahsı hümayunlarına arzı hizmet maksadından ibaretti. Meclisi Vükelâda menfi bir siyaset tedvirinden rüfekamı men'e muvaffak oldum. Fakat en nihayet hidematı sadıkanemi duçarı inhilâl edecek bazı vakayi tahaddüs etti. Bunda da muvaffak olacağımı hissedenler icraatıma mâni olabilecek her türlü müşkülâtı ikadan çekinmediler. Muvaffakıyetsiz edayi hizmetten ise resmen vazifeden mufarekati tercih ettim. Maddiyat ve mâneviyatım zatı seniyelerine merbuttur. Sureti hususiyede arzı hizmet ve sadakatten çekinmiyeceğim. Yalnız bir şey istirham ederim. Vazifei resmiyeden tecerrüdü nimelvesile addeden bütün husemamın tehacümünden kulunuzu muhafaza buyurunuz.

Cevap

Devletin tarihî anlar yaşadığı şu feci devrinde beni büsbütün yalnız bırakmıyacağınıza eminim. Sadakatiniz beni büyük ümit ve tesellilere sevketmişti. Yine vazifei sadakati ifa yolundaki vadinize memnunum. Saray her dakika ve bilâkaydüşart size açıktır. Refik Beyle beraber teşriki mesaiden ayrılmayınız. Ben her ikinizin sadakatine güvenerek irşadat ve telkinatınızı sabırsızlıkla bekliyeceğim.

Vesika, 29.

Şifre 5.7.1919

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Hükûmeti Merkeziyenin tazyik neticesi olarak menafii millet ve memlekete mugayir yapması muhtemel tebligatı kontrol veya tevkif için muhabere kanalı olan mühim merkezlerde icabında tatbik edilmek üzere hemen tedabir ve tertibat alınmalıdır. Bu noktayı ne hükûmete ve ne de telgraf memurlarına hissettirmemek lâzımdır. İşbu telgrafın vusulü bildirilecektir. Üçüncü Kolordu Yirminci Kolorduya ve bu da On İkinci ve On Dördüncü Kolorduya ve o da Bekir Sami Beye, On Beşinci Kolordu, On Üçüncü Kolorduya isâl edecektir. İşbu telgrafın vusulü aynı suret ve tarik ile bildirilecektir. İmza: Üçüncü Ordu Müfettişi Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî Mirliva Mustafa Kemal.

Vesika, 30.

İsihbarat Erzurum, 5.7.1919
Şifre
Gayet müstaceldir.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı
Miralay Salâhattin Beye

1 — Cemal Paşanın on gün müddetle Dersaadete hareketinin sebebi hakikisini vazıhan ve serian iş'ar buyurmanızı.

2 — Zatı âlinizin hiçbir sebep ve suretle oradaki kuvanın başından infikâkiniz caiz değildir. Bu bapta Fuat Paşa ile muhabere ederek en menfi ihtimale karşı tedabir almanız elzemdir. Her gün vaziyetiniz hakkında kısa malûmat vermenizi rica ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mustafa Kemal

Vesika, 31.

İstihbarat
Şifre
Gayet aceledir.

Erzurum, 5.7.1919

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı
Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Salâhattin Beye yazdığım şifre sureti aynen berveçhi atidir.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mirliva
Mustafa Kemal

SURET

Gayet aceledir.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı Miralay Salâhattin Beye:

1 — Cemal Paşanın on gün müddetle Dersaadete hareketinin sebebi hakikisini vazıhan ve serian iş'ar buyurmanızı.

2 — Zatı âlinizin hiçbir sebep ve suretle oradaki kuvanın başından infikâkiniz caiz değildir. Bu bapta Fuat Paşa ile de muhabere ederek en menfi ihtimale karşı tedabir almanız elzemdir. Her gün vaziyetiniz hakkında kısa malûmat vermenizi rica ederim. Üçüncü Ordu Müfettişi, Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî Mustafa Kemal.

Vesika, 32.

7.7.1919

K. O. 12 Kumandanı Salâhattin Beyefendiye

Cemal Paşa Hazretleri hakkındaki telgrafnamemim cevabına makina başında muntazırım.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mustafa Kemal

Vesika, 33.

Hususi
150

Konya, 6/7.7.1919
Vusulü: 7/8.7.1919
Saat, evvel. 1 10

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 5.7.1919 ve 33 şifreye:

1 — Cemal Paşa İstanbula bazı zevat ile temas etmek ve ailesiyle görüşmek üzere on gün müddetle ve kendi arzusiyle mezunen Dersaadete gitmiştir.

2 — Fuat Paşa ile görüşmek üzere kendisine yazmıştım. Henüz cevap alamadım. Mahalli mülâkatın Eskişehir olacağını zannediyorum. Kolordu mıntakasındaki vaziyete dair badema her gün arzı malûmat edilecektir.

3 — Evvelce de arzettiğim veçhile burada vezaifi esasiye biraz güçlükle ve bataetle icra edilmektedir. Maahaza az da olsa semeratı nafia elde edilmektedir. Arzı ihtiram eder ve temennii muvaffakıyat eylerim Efendim.

K. O. 12 Kumandanı
Salâhattin

Vesika, 34.

Şifre
Şimdi keşidesi
Zata mahsustur.
106

15.7.1919

Canik Mutasarrıfı Hamit Beyefendiye

Kardeşim Hamit Bey, sizin yerinize İbrahim Ethem Beyin tâyin olunduğunu haber alarak Refete yazdım. Ve

birleşerek beraberce dahile doğru gelmenizi rica ettim. Bilmem hangi mülâhazai emniyet size İstanbula gitmek fikrini telkin ediyor. Refetin başına gelecek size de aynıdır. Yani gideceğiniz yerin Malta olduğu muhakkaktır. Bundan maada biz kıymetli arkadaşlarımızı Dersaadetten Anadoluya çekip çıkarmağa ve bu veçhile ciddî vatanperveranı mahrumu âmâl etmemeğe çalışırken siz bu hareketle lâakal mahsur bir muhite giriyorsunuz. Biz hiç caiz görmedik. Salâhattin Beyle programda mutabakat hâsıl olmuştur. Refete mülâki olmak üzere bilmuhabere Amasyaya hareket ederek oradan birlikte vereceğiniz karara göre ya Sıvas havalisinde birlikte kalırsınız, veyahut müreffehen bizim nezdimize gelirsiniz. Cevabı kat'î bekleriz.

Mustafa Kemal

Vesika, 35.

Asayişe müteallliktir. Amasyadan, 19.7.1919
Adet
71

Üçüncü Ordu Müfettişliği Erkânıharbiye Riyasetine

C: 18.7.1919 şifreye:

Salâhattin Bey el'an Samsundadır. Şimdiye kadar kendisiyle temas edemediğim gibi hiçbir muhaberei ciddiye ve mühimme cereyan etmemiş olduğundan mirî mumaileyhin fikir ve kanatinin ne merkezde olduğunu bilemiyorum. Ancak Refet Beyle burada görüştüğüm zaman bana Salâhattin Beyin bizimle hemfikir olduğunu ve fakat icabında İngilizlere mukavemet edecek kadar cür'et gösteremiyeceğini ihsas etmişti. Binaenaleyh Salâhattin Beyin Kâzım Karabekir Paşaya vereceği cevap hakkında ve şimdiye kadar zatı samîleriyle cereyan etmiş ve edecek olan muhaberatın aksamı mühimmesinden vaktü zamaniyle tenvir buyurulmaklığımı hassaten istirham eylerim. Refet Bey ile Amasyada üç gün bulunduk. Dün 18 Temmuz 1919 da Sıvasa hareket etti. İstifasının kabulüne dair Harbiye Nezaretinden henüz bir cevap gelmemiştir. Ünye ile Niksar arasında iki taburumuz hali harekettedir. İcabında mezkûr istikametin seddi için

tedabiri lâzime ittihaz kılınacağını arz ile takdimi ihtiramat eylerim.

Beşinci Fırka Kumandan Vekili
Mehmet Arif

Vesika. 36.

Numara
191

Erzurum, 10.7.1919

Mücahidi Muhterem Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Heyeti İdare Reisi Raif Efendi
„ „ Âzasından Mütekait Binbaşı Süleyman Bey
„ „ „ Mütekait Binbaşı Kâzım „
„ „ „ Albayrak Gazetesi Müdürü Necati „
„ „ „ Tursun Beyzade Cevat „

Vatanı parçalanmaktan, hukuku milliye ve saltanat ve hilâfeti çiğnenmekten kurtarmak emeliyle açılan mücahedei milliyeye bilistifa bir ferdi mücahit sıfatiyle iştirak buyurduklarına dair desti tevkire alınan 9 Temmuz 1919 tarih ve 346 numaralı tezkerei âliyeleri umumî bir vecdü ihtiraın ile alındı. Tarihımize kıymetli sahifeler ilâve eden hayatı askeriyenizden çekilmek yolundaki fedakârlığı minnet ve şükranla karşıladık. Erzurumluların zatı âlii vatanperveranelerine karşı beslemekte olduğu itimat ve hürmeti bu vesile ile dearzı bir vecibe addettik. Samimî ihtiramlarımızı sunarken Cemiyetimizin başına geçerek vatanın temini selâmetine ve hukuku millet ve altanatın muhafazasına matûf âmâli milliyenin tahakkukuna hasrı himmet buyurmalarını müsellem olan hâmiyeti vataniyelerinden temenni eyleriz. Leffen takdim kılınan talimatta muharrer olduğu veçhile vezaifi muhtelifei vataniye ile mükellef bulunan heyeti faalemiz riyasetinin zatı sâmileri ve riyaseti saniyesinin muhterem Rauf Beyefendi Hazretleri tarafından kabul buyurulmasını ve heyeti maruzaya heyetimizden de bâlâda esamileri muharrer zatların tâyin ve tefrik edildiğinin arziyle temennii muvaffakıyat ve kespi şeref eyleriz Efendim Hazretleri.

Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku
Milliye Cemiyeti
Erzurum Şubesi, 1335 (1919)
Raif

Vesika, 37.

Pek aceledir.
Şifre
162

Ankara Yirminci Kolordu Kumandanı
Fuat Paşa Hazretlerine

1 — Hoca Raif Efendi Hazretlerinin işbu telgrafnamesini emniyetli bir surette Dersaadete keşide ve iysaliyle beraber bir cevabının yine aynı tarikle müstacelen celp ve tebellûğu istirham olunur.

2 — Dersaadette Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti Riyasetine:

Posta ile mürsel raporun vusulünü arzetmiştim. Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti namına aktine teşebbüs olunan Erzurum Kongresine aynı makasıdı milliye ile müteşekkil ve fakat meselâ Trabzon Muhafazai Hukuk Cemiyeti gibi başka nam taşıyan cemiyetler dahi murahhaslar göndermiştir. Binaenaleyh kongre sırf Vilâyatı Şarkıye Müdaafai Hukuku Milliye Cemiyeti kongresi olmayıp muhtelif millî cemiyetler namına da teklif edilmiş bir kongre olduğu dermeyan edilmiştir. Bu suretle derdesti küşat olan kongre hem Cemiyetimizin ve hem de aynı gaye ve maksadı millî ile teşekkül etmiş diğer bazı cemiyetlerin iştirakiyle daha umumî bir şekil almış oldu. Bu veçhile Hilâfeti İslâmiye ve Saltanatı Osmaniyenin hârisi ve buralardaki hukuku islâmiyenin cidden muhafızı olabilecek mahiyet kespetmiş olduğunu arzeylerim. Evvelce Üçüncü Ordu Müfettişliğine ve haizi ehemmiyet bir salâhiyetle buraların muhafazai asayişine tâyin buyurulup vazifesini teshil edecek surette kendisine müzaheret ve muaveneti kâmile ifası tarafı âlilerinden de iş'ar buyurulan Mirliva Mustafa Kemal Paşa Hazretleri, vazifesi uğrunda birçok çalıştıktan sonra mübarek vatan ve milleti parçalanmak tehlikesinden kurtarmak ve Yunan ve Ermeni âmaline kurban etmemek için açılan mücahedei milliye uğrunda milletle beraber serbest surette çalışmağa sıfatı resmiye ve askeriyesi mâni olmağa başladığından sinei millette bir ferdi mücahit suretiyle çalışmak üzere

silki celili askeriye vedaen istifa etti. Millet ve vatan uğrunda bu suretle ibrazı fedakârî eden bu zatı âliye karşı yine kendisini bir hizmeti mübeccelei vataniyeye dâvet suretiyle haklarında heyeti aliyeleri tarafından ibrazı âsarı takdir ve tebcilde bulunmuş olmak üzere Merkezi Umumî heyeti aliyesi namına da beyanı rey ve mütalaa eylemek vazife ve salâhiyetinin Paşayi Müşarünileyhe verildiğinin telgrafla emir ve iş'ar buyurulması pek münasip olacağını arz ve istirham eylerim.

Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti Erzurum Şube Reisi: Raif

21.7.1919

Üçüncü Ordu Müfettişliği
Erkânıharbiye Reisi
Miralay
Kâzım

Vesika, 38.

Erzurum, 23.7.1919, Çarşamba
"10 Temmuz, Rumî"

Erzurum Kongresinde irat olunan
nutuk suretidir.

Muhterem Murahhas Efendiler!

Kongremiz Heyeti, Riyasetine âcizlerini intihap eylemek suretiyle gösterilen âsarı itimat ve teveccühe hassaten teşekkür ederim. Bu münasebetle bazı maruzatta bulunmak isterim.

Efendiler!

Tarih ve hâdisatın sevkiyle, bilfiil içine düştüğümüz bugünkü kanlı ve kara tehlikeleri görmiyecek ve bundan müteheyyiç ve müteessir olmıyacak hiçbir vatanperver tasavvur edilemez.

Harbi Umuminin sonlarına doğru, milliyetler esasına müstenit vaitler üzerine Hükûmeti Osmaniyemiz de âdilâne bir sulha nail olmak emeliyle mütarekeye talip oldu. İstik-

lâl uğrunda namus ve şehametiyle döğüşen milletimiz, 30 Teşrinievvel 1918 de imzalanan mütarekename ile silâhını elinden bıraktı.

Devletlerin şahsiyeti mâneviyesi ve vâziülimza murahhasların namusu zatileri zaman ve kefaletinde bulunan işbu mütarekename ahkâmı bir tarafa bırakılarak İtilâf Devletleri kuvayi askeriyesi payitahtı saltanat ve makarrı celili hilâfet olan İstanbulumuzu işgal etti. Gün geçtikçe artan bir şiddetle hukuku hilâfet ve saltanat, haysiyeti hükûmet, izzeti nefsi millimiz tecavüz ve taaddilere uğradı. Tebaai Osmaniyeden olan Rum ve Ermeni anasırı gördükleri teşvik ve müzaheretin netayiciyle de namusu millimizi cerihadar edecek taşkınlıklardan başlıyarak nihayet hazin ve kanlı safhalara girinceye kadar küstahane tecavüzata koyuldular. Fakat, derin bir telehhüf ile itiraf etmeliyiz ki, bu cür'etler, sekiz aydanberi, birbirini takiben mevkii iktıdara geçen, murakabei milliyeden âzade hükûmatı merkeziyenin, birinin diğerinden daha fena olarak gösterdiği zaaf ve aciz arasından ve payitahtta ve bazı matbuatta görülen pek mezmun ihtirasattan ve vicdanı millinin inkâr, kuvayi milliyenin ihmal olunmasından naşi vüs'at bulmuştur.

Salifülarz esbap ve payitahtı saltanatın da mahsur ve tamamiyle murakabeye tâbi kalması yüzünden artık bu vatanda mukaddesat ve mukadderata sahip bir kudret ve iradei milliyenin mevcut olmadığı zehabı batılı hükümran olmuş ve cansız bir vatan, kansız bir millet nelere müstahak ise bimuhaba onların tatbikatına İtilâf Devletlerince başlanmıştır.

İnkısamı vatan mevzuubahs ve karar olarak vilâyatı Şarkıyemizde "Ermenistan", Adana ve Kozan havalisinde "Kilikya" namlarında Ermenistan, Garbî Anadolunun İzmir ve Aydın havalisinde Yunanistan, Trakyada payitahtımızın kapısına kadar kezalik Yunanistan; Karadeniz sahillerimizde "Pontus" kırallığı ve ondan sonra bakıyei aksamı vatanda da ecnebi işgal ve himayesi gibi artık 650 senedenberi müstakillen saltanat sürmüş ve tarihi adlü celâdetini vaktiyle Hindistan hududuna, Afrikanın ortasına ve Macaristanın garbine kadar yürütmüş olan bu milletin esarete, kölelik payesine indirilmesi ve nihayet bu devletin sahifei tarihini kapatarak mezarı ebediyete defnetmek gibi insaniyet ve

medeniyetle ve alelhusus milliyet esasatiyle kabili telif olmıyan emeller cayi kabul ve tasvip olunmuş ve görülüyor ki, tatbikat devresi de başlamıştır.

Bu tatbikat bu anda gözümüzün önünde hazin bir surette cereyan ediyor. İzmir, Aydın, Bergama ve Manisa havalisinde şimdiye kadar binlerle anaların, babaların, kahramanların ve çocukların revan olan hûnu pâki, Aydın gibi Anadolumuzun en güzide bir şehrinin Yunanlıların zâlim ve ateşîn tahribatına kurban oluşu, muhtelif aksamı memleketin İtalyan ve saire işgali altına alınışı ve dahilde elîm bir surette muhaceret yapılması elbette gayretullaha ve gayreti miliyeye dokunmuştur.

Efendiler!

Malûm hakayiktandır ki: tarih; bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkâr edemez. Binaenaleyh böyle bir nikâbı batılın arkasından vatanımız ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, kanaatler muhakkak mahkûmu iflâstır! Ve işte bütün bu menfur zulümlerden ve bu bedbaht acizlerden, tarihimize karşı reva görülen haksızlıklardan müteessir olan vicdanı millî nihayet sayhai intibahını yükseltmiş ve Müdafaai Hukuku Milliye ve Muhafazai Hukuku Milliye ve Müdafaai Vatan ve Reddi İlhak gibi muhtelif namlarla ve fakat aynı mukaddesatın temini sıyaneti için tebarüz eden millî cereyan, bütün vatanımızda artık bir elektrik şebekesi haline girmiş bulunuyor. İşte bu şebekei azimkâranenin vücuda getirdiği ruhu celâdettir ki, mübarek vatan ve milletin mukaddesatını tahlis ve himayeye müstenit son sözü söyliyecek ve hükmünü tatbik ettirecektir.

Efendiler!

Vaziyeti umumiye ve hususiye hakkında cümlenizce malûm olan bazı hususatı burada tekrar hatırlatmayı faydadan hâli bulmuyorum:

a) Dört aydanberi Mısırda istiklâli millinin temin ve istirdadı için pek kanlı vakayi ve ihtilâlât devam ediyor. Nihayet İngilizler tarafından bittevkif Maltaya götürülmüş olan murahhaslar tahliye olunmuş ve Paris Konferansına azimetlerine muvafakate mecbur olmuşlardır.

b) Hindistanda istiklâl için vâsi mikyasta ihtilâller oluyor. Maksalı millilerine vusul için bankalar, Avrupa müessesatı, demiryolları bombalarla tahrip ediliyor.

c) Afganistan ordusu da İngilizlerin milliyeti imha siyasetine karşı harbediyor. İngilizlerin bel bağladıkları hudut kabailinin dahi Afganlılara iştirak ettiğini ve bu yüzden İngiliz askerlerinin dahile çekilmeğe mecbur olduğunu gazeteleri itiraf etmişlerdir.

d) Suriyede ve Irakta İngilizlerin ve ecnebilerin tahakküm ve idaresinden tekmil Arabistan hâli galeyandadır. Arabistanın her yerinde ecnebi boyunduruğu reddolunuyor. Yalnız refah ve saadeti memleket için ecnebilerin iktısadî, umranî, medenî vesaitinden muavenete rıza gösteriliyor.

Bağdat ve Şam içtimaı umumileri her tarafa bu kararı neşretmiştir.

e) Ahîren devletler arasında hâsıl olan rekabet münasebetiyle İngilizlerin Kafkasyadan kâmilen çekilmesine karar verilmiş ve tatbikat bir müddettenberi başlamıştır. İtalyan kuvvetlerinin Batum tarikiyle Kafkasyaya gelmesi mukarrer ise de İtalyadaki ve Kafkasyadaki ahvali dahiliye münasebetiyle bu kararın tatbikından korkuyorlar.

f) İstiklâli millilerini tehlikede gören ve her taraftan istilâya maruz kalan Rus milleti bu tahakkümü umumiye karşı bütün efradı milletinin kudreti müşterekesiyle çarpışıp ve umumun malûmu olduğu veçhile bu kuvvet kendi memleketleri dahilinde galebe çalmış ve kendi üzerine musallat olan milletleri de dairei nüfuz ve sirayetine almakta bulunmuştur.

g) Şimalî Kafkas, Azerbaycan ve Gürcistan birbirleriyle ittihat ederek mevcudiyeti milliyeleri aleyhine yürümek istiyen Denikine ordusunu harben tazyik ve Karadeniz sahiline sürmüştür.

h) Ermenistana gelince: Bir fikri istilâ perverde eden Ermeniler, Nahcivandan Oltuya kadar bütün ahalii islâmıyeyi tazyik ve bazı mahallerde katliam ve yağmagerlikte bulunuyorlar. Hudutlarımıza kadar islâmları mahva mahkûm ve hicrete mecbur ederek vilâyatı şarkıyemiz hakkındaki emel-

lerine doğru emniyetle takarrüb ve bir taraftan da 400 bin olduğunu iddia eyledikleri Osmanlı Ermenisini bir istinatgâh olmak üzere memleketimize sürmek istiyorlar.

Karadenizin garp tarafındaki vakayie gelince, Macar ve Bulgarlar memleketlerinin mühim kısmını istilâ etmek istiyenlere karşı bütün mevcudiyeti milliyeleriyle çarpışıyorlar.

Meriç nehri garbinde yani Balkan Harbinden evvel devletimizin malikânesi olan Garbî Trakyanın Bulgarlardan alınarak Yunanlılara verilmesi Düveli İtilâfiyece karargir olmasından naşi harekâtı tatbikıye başlamış ve Yunan işgal kuvvetlerine karşı Bulgar kuvayi milliyesi tarafından takviye edilen Bulgar kuvvetleri Garbî Trakya mıntakası dahilinde verdikleri muharebat neticesinde mütaaddit Yunan fırkalarını defetmiştir.

Vaziyeti hususiyemize gelince: Daha Dersaadetten çıkmadan evvel vatan ve milletin çarei tahlisi hakkında birçok ricali mes'ule ve muktedire ile görülmüştü. Payitahttaki münevveranın ve dinü devlete hizmetleri mesbuk zevatı âliyenin meşaii masrufeleri kıymettar olmakla beraber tesir ve murakabe altında mahsur bir muhit; kendilerini daima tehdit ve akametle müteessir etmektedir. Her halde mukadderata hâkim bir idarei milliyenin müdahaleden masun bir surette zuhûru ancak Anadoludan muntazardır. Buna istinadendir ki, bir şûrayı millinin vücudunu ve ancak kuvvetini iradei milliyeden alacak mes'ul bir hükûmetin mevcudiyetini talep etmek bilhassa son zamanlarda payitahtın hemen tekmil tabakatı mütefekkirini için bir fikri sabit halini almıştır.

Şurada acıklı bir hakikat olmak üzere arzedeyim ki, memleketmizde külliyetli ecnebi parası ve birçok propagandalar cereyan ediyor. Bundaki gaye pek aşikârdır ki, hareketi milliyeyi akim bırakmak, âmâli milliyeyi felce uğratmak, Yunan, Ermeni âmâlini ve bazı aksamı mühimmei vatanı işgal gayelerini teshil etmektir. Bununla beraber her devirde, her memlekette ve her zaman zuhûr ettiği gibi bizde de kalp ve âsabı zayıf, gayrimüdrik insanlarla beraber vatansız ve aynı zamanda refah ve menfaati şahsiyesini vatan ve milletinin zararında arıyan esafil de vardır. Şark umurunu tedvirde ve zayıf noktaları arayıp bulmakta pek mahir olan düşmanlarımız memleketimizde bunu âdeta bir teşkilât ha-

line getirmişlerdir. Fakat mukaddesatının gayeyi necatiyle çırpınan bütün millet işbu tariki azm ve mücahedesinde her türlü mevanii, muhakkak ve mutlaka kırıp süpürecektir.

Bütün bu gayeleri istihsal için vakfı âmâl eyliyen milleti necibemizin içinde bir ferdi millî gibi çalışmaktan mütehassıl zevk ve mübahatı burada şükran ve mefharetle arzeylerim.

En son olarak niyazım şudur ki, Cenabı Vahibülâmâl Hazretleri Habibi Ekremi hürmetine bu mübarek vatanın sahip ve müdafii ve diyaneti Celilei Ahmediyenin ilâ yevmül kıyam hârisi esdakı olan milleti necibemizi ve makamı saltanat ve hilâfeti kübrayı mâsun ve mukaddesatımızı düşünmekle mükellef olan heyetimizi muvaffak buyursun. Amin.

Vesika, 39.

24.7.1919

Zatı şahaneye, Sadrâzama, belediye rüesasına,
cemiyetlere, rüesayi memurini mülkiyeye,
büyük kumandanlara

Dün intişar eden 23 Temmuz 1919 tarihli ajansta zatı Sadaretpenahilerinin/Sadaretpenahinin Anadoluda iğtişaş zuhûr ettiğine ve Kanunu Esasîye muhalif olarak Meclisi Meb'usan namı altında içtimaat vukubulduğuna ve hukuku şehriyarî ve menafii âliyei vataniyeye muhalif olan bu hareketin memurini mülkiye ve askeriye tarafından men'i icabedeceğine dair vilâyat ve elviyei müstakilleye tebliğ kılınan beyanatını, hali in'ikatta bulunan Kongremiz huzurunda kemali hayret ve telehhüfle mevzuubahs eyledik. Cenabı Hakkın bir lûtfu mahsusu olarak milleti necibelerinin avakıbı umuru derk ve teyakkun eylemesi cihetiyle en sakin zamanlarda bile emsaline tesadüf edilemiyecek derecede sükûn ve asayişe mazhar olan vatanımızın hükûmeti seniyemizle Düveli İtilâfiye arasında aktedilen mütarekenamenin yirmi dördüncü maddesi ahkâmına ithal edilmesini âdeta temin ve teshil edecek mahiyette bulunan beyanatı vakianın devlet ve memlektin mes'uliyeti mutlakasını deruhte buyuran zatı zatı samileri/zatı sami lisanından suduru

muvacehei millette gayrikabili af ve telâfi netayici müellime tevlidedebileceğine kanaat ederek hakikate bilkülliye mugayereti ecnebilerin de tahtı tasdikında bulunan işbu meselenin lisanı kat'îi devletle tekzibini istirham eyleriz. Makamı uzmayı hilâfet ve $\frac{\text{Saltanata}}{\text{Saltanatlarına}}$ ilelebet mûti ve münkat olacağını her suretle teyit ve tecdit eyliyen ve akıbetin havfü dehşeti önünde millî hissiyat ve efkârını irae eylemek üzere içtima eden ve mümessili bulundukları vilâyatı $\frac{\text{Şahane}}{\text{Şahaneleri}}$ efkârını bihakkın temsil eyliyen Kongreyi Meclisi Meb'usan mahiyetinde göstererek esasen bir seneye karip müddettenberi her defa Kanunu Esasînin maddei mütaallikasına muhalif hareket eden hükûmetin millete bigayri hakkın atfı cürüm eylemesi hakikatin ne derecelerde tahrif edildiğine bariz bir nümunedir.

Memurini mülkiye ve askeriyenin menafii âliyei vataniyeyi muhafazaya hadim heyetlerden ibaret olması itibariyle de aynı gayeyi temine matûf olan makasıdı milliye için ellerinden gelen sühuleti ve muaveneti ibraz eylemeleri icap ederken men'ü zecr ile ihtar buyurulmaları ezhanı beşerin hüsnü tevile kudretyap olamıyacağı mesaildendir.

Millet, ezher cihet muhilli hukuk ve muhalifi siyaset ve ihtiyat olan beyanatı vakıanın tashihü tekzip ve keyfiyetten, Babıâli canibinden Kongremize itminanbahş olacak veçhile, malûmat itâ buyurulmasını ve müdafaai hukuku milliyede iltizamı basiret ve teenni olunmasını ve efkârı umumiyeyi tatmin etmek üzere Meclisi Meb'usanın bilâifatei zaman içtimaa dâvet edilmesini derkâr olan hakkı tabiisine istinaden istirham eylemekte yekzebandır. Sevgili padişahımız.

Umumî Kongre

Vesika, 40.

7.8.1919

Kongre Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından Kongrenin hitamında irat edilen nutuktur.

Muhterem Efendiler,

Milletimizin ümidi necat ile çırpındığı en heyecanlı bir zamanda fedakâr heyeti muhtereminiz her türlü mezahime

katlanarak burada, Erzurumda toplandı. Hassas ve necip bir ruh ve pek salâbetli bir iman ile vatan ve milletimizin halâsına ait esaslı mukarrerat ittihaz etti. Bilhassa bütün cihana karşı milletimizin mevcudiyetini ve birliğini gösterdi. Tarih bu kongremizi şüphesiz ender ve büyük bir eser olarak kaydedecektir. Heyeti muhteremenizin, rüfekayı kiramımın hakkımda gösterdiği samimî muhabbet ve itimat âsarına buradan alenen teşekkür etmeyi bir vecibe addederim. Bu-felâhpira içtimaımız, hitampezir olurken Cenabı Vahibül'âmal Hazretlerinden avnü hidayet ve Peygamberi Zişanımızın ruhu pür fütuhundan feyzü şefaat niyaziyle vatan ve milletimize ve devleti ebed müddetimize akıbetler temenni ederim.

Vesika, 41.

24.8.1919

Erzurum Vilâyeti Aliyesine

Utufetlû Efendim Hazretleri,

Şarkî Anadoluda mevcut olup aynı maksat ve gaye ile şimdiye kadar teşekkül etmiş olan bilcümle millî cemiyetler Erzurumda aktettikleri malûm Kongre karariyle "Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti" namı müştereki altında ittihat ve ittifak eylemişlerdir.

Cemiyetimizin merkezi elyevm Erzurumdur. Heyeti idaresi demek olan "Heyeti Temsiliye" si âzasının isim ve hüviyetleri berveçhizir derç ve matbu nizamnamei esasisinden iki nüshası merbuten takdim edilmiştir. Cemiyetler Kanununa tevfikan ilmühaberinin tarafımıza itâsı zımnında işbu beyannamemiz makamı âlilerine takdim olunur. Olbapta emrü irade hazreti menlehülemrindir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa	:	Sabık Üçüncü Ordu Müfetişi, askerlikten müstafi
Rauf Bey	:	Bahriye Nazırı Esbakı
İzzet Bey	:	Sabık Trabzon Meb'usu
Raif Efendi	:	Sabık Erzurum Meb'usu
Servet Bey	:	Sabık Trabzon Meb'usu

Şeyh Fevzi Efendi	:	Erzincanda Nakşi Şeyhi
Bekir Sami Bey	:	Beyrut Valii Sabıkı
Sadullah Efendi	:	Sabık Bitlis Meb'usu
Hacı Musa Bey	:	Mutki Aşiret Reisi

Vesika, 42.

Samsun, 22.8.1919
Vusülü: 23

K. O. 15 Kumandanlığına

C: 21/22, 8, 1919 ve 2514 şifre:

Nizamnamenin bugün de bir kısmı gelmiş ve bazı kelimatı tamamiyle halledilememiştir. İki ve dördüncü maddelerin intişarını mahzurlu mülâhaza etmekte olduğumu arzeder ve tab'u neşrinden evvel bu hususta bir kere daha tetkikat icrasını rica ederim.

K. O. 3 Kumandanı
Salâhattin

Vesika, 43.

Şifre
Numara
342

Erzurum, 21.8.1919

Sıvas Valisi Mustafa Reşit Paşa Hazretlerine

Sıvas Kongresi hakkında Mustafa Kemal Paşa Hazretleri ile vaki olan muhaberatı devletleri tamamen millî bir mesele olmak haysiyetiyle Heyeti Temsiliyemizce de münakaşa edildi. Bu kongrenin Şarkî ve Garbî Anadolu vilâyetleri tarafından akdi mukarrer olmasına ve murahhasların kısmı âzamı Sıvasa muvasalat etmek üzere bulunmasına nazaran bu bapta söz söylemeği salâhiyetimiz haricinde addeyleriz. Yalnız düşüncelerimizin hâmiyet ve muhabbeti vataniye ile maruf zatı devletlerine arzını bir vecibei milliye addeyledik. Şarkî vilâyetlerimizin kongre akdi teşebbüsatının daha ilk adımda İtilâf Devletlerinin mucibi endişesi olduğu, bu vilâyetlerin eczayı vatandan ayrılarak istiklâl

daiyesinde bulunduğuna varıncaya kadar eracif neşri ile akamete mahkûmiyetine çalışıldığı, maalesef hükûmetimizin de ecnebi âleti olmaktan hayâ eylemediği malûmu devletleridir. Fakat milletin azmü iradesi bilûtfihi tealâ Kongrenin akdini müyesser kıldığından beyannemenin neşri üzerine Düveli İtilâfiye, milletin istiklâl ve mevcudiyetini kurtarmak meşru emeliyle toplandığını, hiçbir fikri tecavüz beslemediğini görerek İngilizler bile izharı memnuniyet eylediler. Hattâ bu bapta tafsilât ve malûmat vermek üzere Erzurum Mümessili Kaymakam Rawlinson Londraya hareket eyledi ve yazdığı mektubunda aynen şu suretle ıdareı kelâm eylemektedir. "Bilâhare tekrar gelmekliğim mümkündür. Bu halde daha mes'ut şerait tahtında görüşmek mahzuziyetine nail olacağım." Dersaadetten aldığımız malûmatta da umum Düveli İtilâfiyenin meşru ve makul olan bu cereyanı milliyi pek tabii telâkki eyledikleri, bilhassa Amerikalıların milletin efkârı umumiyesini anlamağa son derece ehemmiyet verdikleri, umumî şekilde in'ikat edecek olan Sıvas Kongresi mukarreratına intizar olunduğu hattâ milletle doğrudan doğruya temas için Sıvasa İstanbuldaki heyetlerinden iki Amerikalı memuru siyasî göndermeğe karar verdikleri bildirilmektedir. Binaenaleyh Sıvastaki bir Fransız binbaşısının beyanatını biz indî bir mütalaa addetmekte mazuruz. Çünkü hürriyet ve istiklâl uğrunda mücahede eden milletlerin pişüvası olan Fransa efkârı umumiyesinin cereyanı milliye düşman olacağını hatıra getirmek mümkün değildir. Maahaza milletimiz İstiklâl ve mevcudiyetini her ne pahaya oturursa otursun kurtarmağa azmeylemiştir. Bu cereyana tâbi olmıyanlar mahkûmu zeval, yıkmak istiyenler maruzu mukavemet olacaklardır Paşa Hazretleri.

İmza: *Heyeti Temsiliye*

Vesika, 44.

Şifre
Numara
347

Erzurum, 21.8.1919

Sıvasta Üçüncü Kolordu Erkânıharbiye Riyasetine

Kadı Hasbi Efendi Hazretlerine bu şifre mahlûlünün okunması rica olunur:

Vali Paşa ile telgarf başında Sıvas Kongresi hakkında vaki mülâkat malûmu âlileridir. Vali Paşanın açık olarak telgrafla böyle bir mülâkat yapmalarını, Meb'us Rasim Beye de kongrenin Sıvasta olmaması hakkında telgraf çektirmelerini muvafık görmemekteyiz. İstanbuldaki ecnebilerin milletin bu gibi tezahüratını pek tabii ve meşru bulduğu istihbar kılındığı gibi, Erzurum Kongresinin İngiliz ve Amerikalılara pek iyi tesir yaptığı ve hattâ Amerika heyetinden iki murahhası mes'ulün Sıvasa gönderilmek üzere bulunduğu da ayrıca şayanı kayıttır. Sıvas halkının beyhude yere endişeye düşürülmesine sebebiyet vermek şayanı esef bir hata olur. Milleti dalâlette bırakmamak lâzımdır. Bu sebeple zatı fazılanelerince Sıvaslıları irşat ve tenvir ile Sıvas Kongresinin millet ve vatan hakkında yapacağı hayırlı tesiri izah ve bu suretle halkın beyhude yere tevehhüme duçar olmamalarının temin buyurulmasını hassaten rica eyler ve arzı hürmet ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 45.

Şifre
Numara
340

Erzurum, 21/8/1919

Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Vali Reşit Paşa Hazretleri ile Sıvas Kongresi hakkında telgraf başındaki muhaberatımız tabii malûmu âlileridir. Sıvas Kongresinde umum vatanın mukadderatı hakkında ittihazı mukarrerat olunacağı cihetle bir Fransız binbaşısının lâfı ile milletin bu azminden geri dönmiyeceği bedihîdir. Sırf Vilâyatı Şarkıyeye münhasır olan Erzurum Kongresi mukarreratının İngilizler üzerinde bile hüsnü tesir eylediği, asıl milletin efkârını anlamağa çalışan Amerikalıların Dersaadetten salâhiyettar iki memuru siyasiyi Sıvasa yollamağa karar verdikleri bir zamanda Sıvas Kongresinin aleyhinde idarei kelâm için ya pek zaifülkalb olmak yahut vatan ve milletle alâkadar bulunmamak icabeder. Binaenaleyh Vali

Paşa Hazretlerinin bu açık muhaberelerinin, Sıvas halkı üzerinde fena tesir yapacağının nazarı teemmüle alınması lâzımdır. Kongre pek tabii ve meşru olarak akdolunacağından bu bapta velevki pek mahdut da olsa birkaç kişinin ademi arzu göstermek suretiyl emillette ağyare karşı bir tefrika izharı hiç te şayanı arzu bir keyfiyet olmadığından zatı biraderileri tarafından Vali Paşa Hazretleriyle, bu sakîm fikri taşıyan diğer zevat varsa anların da irşat ve tenviri bugün için bir vazifei vataniye olduğunu arz, takdimi ihtiramat eyleriz.

Mustafa Kemal

Vesika, 46.

Sıvasta Meb'us Rasim Beye

Telgrafnamenizi aldım. İnşallah kariben bizzat mülâkatınızla teşerrüf edeceğim. Mevzuubahs ettiğiniz mesele ehemmiyeti nispetinde arîzü amîk düşünülmüştür. Mülkü milletin herhangi bir suretle mucibi mazarratı olacak harekâttan bittabi imtina edilir. Ancak varidi hatırınız olan hususat gayri vakidir. Bu bapta Vali Paşa Hazretlerine de cevaben maruzatta bulunulmuştur. Her hususta müsterih bulunmanızı rica eder ve gözlerinizden öperim.

Raif

Vesika, 47.

Erzurum, 10.8.1919

Mutkide Aşiret Reisi Hacı Musa Beye

Muhterem Efendim,

İkinci Ordu Kumandanlığında bulunduğum esnada ve pek ciddî ahval içinde aramızda hâsıl olan revabıtı kalbiyenin kıymettar hâtıratı daima mahfuz kalmıştır. Zatı âlilerinin minelkadîm devlet ve millet ve vatan uğrunda fedakârlığınız, bergüzide hidematınız, bütün erbabı hamiyetin tahtı takdir ve tahsinindedir. Bu meyanda ahiren Bitlisin istirdadında orduya fiilen yaptığınız muavenetin kıymeti, Mutki mıntakasının düşmana karşı temininde ibraz buyurduğunuz

gayret ve mesainin ehemmiyeti, her zaman lisanı takdir ve şükranla yadedilmektedir. Bu kadar fedakârlıklarımızın neticesinde bihikmetillâhitealâ düşmanlarımızla yapmağa mecbur kaldığımız mütareke ahkâmının hiç olmazsa bihakkın hüsnü tatbikiyle istiklâl ve istikbali milllimizin serbestisini ümit ederken maalesef düşmanlarımızın bugün devlet ve milletimize karşı pek hainane bir vaziyet alarak memleketimizi tamamen parçalamak, âlemi islâm için asırlardanberi kanlarını isar eden milletimizin hakkı hâkimiyet ve istiklâlini elinden alarak köle mevkiine düşürmek için çalıştıkları, ecdadımızın bıraktığı anavatanda Ermenistan yapmağa uğraştıkları pek aşikâr olarak görünüyor. Pek büyük telehhüflerle karşılanacak ahvali denaetkâranedendir ki, milletin kuvvetine istinat, âmâline tevfiki harekât etmeği vazifei vataniye ve hakikiye bilmesi lâzım gelen İstanbuldaki hükûmeti merkeziye de tamamiyle aczü meskenet içerisinde inanı idaresini tesiratı önünde serfüru ettiği düşmanlarımıza bırakıyor. Senelerden beri cihana fedakârlık dersleri vermiş, harikalar göstermiş olan pek namuskâr ve faziletkâr milletimiz, bu iktidarsız ellerde pek yakında ne derece vahîm akibetlere duçar olacağını idrâk ve teyakkun ederek gezdiğim yerlerde hukukunun muhafaza, vatanlarının müdafaası yolunda müdafaai milliye cemiyetleri teşkili suretiyle bihakkın çalıştıklarını büyük bir fahrü şükran ile gördüm. İşte bu ahval ve şeratit içinde asker olarak mukayyeden çalşmaktan ziyade sinei millette vatandaşlarımla beraber bir ferdi millet olarak memleketimin saadet ve istiklâline hâdim olmayı, şeref ve haysiyeti için ölünceye kadar çalşmayı daha faideli görerek âşıkı olduğum askerlikten istifa ettim. Bittabi bu mesaii vataniyede zatıâlileri gibi pek kıymettar vatandaşlarımın muavenet ve müşareket buyuracaklarına itimadı tammım vardır.

Arzettiğim müteaddit müdafaa cemiyetlerinin iştirakiyle milleti birleştirmek ve hayatımıza kasdetmek istiyen düşmanlarımıza karşı kuvvetli bulundurmak maksadiyle Erzurumda bir Kongre akdedilmiştir. Müzakerat ve mukarreratı hakkında Celâl Bey biraderimiz tafsilât ita edeceğinden bu hususta tatvili kelâmı zait görüyorum. Ancak şu kadarını arzedeyim, bihakkın milletimizin istiklâli ve vatanımızın tamamiyeti yolunda hâsıl olan ittifakı, hariç ve dahile karşı temsil maksadiyle Kongrece bir Heyeti Temsiliye intihap

ve kabul edildi. Zatıâliniz de Kongrenin ârayı umumiyesiyle müttefikan bu Heyeti Temsiliye âzalığına intihap buyuruldunuz. Senaverleri de bu meyanda bulunduğum gibi Bahriye Nazırı esbakı, Hamidiye kahramanı Rauf Beyefendi biradaremiz de beraberdir. Vatanımızın hâlâs ve saadeti için elele vererek çalışılacak bir zeminü zaman hâsıl olduğundan dolayı cidden pek büyük memnuniyet hissetmekteyim. Celâl Bey biraderimizin zatıâlinize getireceği nizamname mucibince tarafı âlilerinden teşkilâta germi verilerek hiçbir tarafın ve kimsenin müdahale ve mümanaatına müsaade buyurulmasını ve mukaddes maksadı millinin temini yolunda müzahir olacağını ümit ve kabul etmekte olduğum hükûmeti mülkiye ve askeriyenin muhalif harekâtı görüldüğü takdirde milletin irade ve hâkimiyetinin izharı lâzım geleceğini zatıâlilerinden ayrıca arz ve rica ederim.

Burada olduğu gibi aynı maksatla Sıvasta da bütün milletin mümessillerinden mürekkep umumî bir kongre in'ikat etmek üzeredir. Senakârınız da birkaç güne kadar mahza bunun için Sıvasa hareket edeceğim. Kongrenin hitamında betekrar Erzuruma avdet edeceğim cihetle Erzurumda zatıâlinizle müşerref olurum. Bunun için vakti münasibinde zatıâillerine telgrafla malûmat vererek behemehal teşrifinizi rica edeceğim. Oradaki işlerimizin zatıâlinizin burada tuli müddet kalmanıza mâni olacağını biliyorsam da, milletin bizlerden beklediği hizmetin ehemmiyet ve ulviyeti karşısında kısmen feda edilecğinden de eminim. Her halde bir defa görüştükten sonra bu cihetin de bir çarei hallini düşünür, buluruz. Cenabı Vahibül'âmal Hazretlerinden vatan ve milletimiz için hayırlı akıbetler niyaz eder ve sizlerin gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Vesika, 48.

13.8.1919

Bitlis Kufrevizade Şeyh Abdülbaki
Efendi Hazretlerine

Faziletlû Efendim,

Zatı fazılanelerinin Bitliste olduğunuzu tahmin ediyorum. Bu defa aldığım malûmat üzerine bu husus tevsik edil-

di. Makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın, vatan ve milletimizin içinde bulunduğu müşkül vaziyet malûmu arifaneleridir. Senaverleri milletimizin bugünkü felâketin içinden çıkacağı güne kadar milletle beraber ve milletin içinde çalışmağa hasrı vücut etmekten başka şiarı hâmiyet olamıyacağı kanaatiyle derhal askerlikten istifa ettim. Çünkü resmî makam ve sıfatım buna mâni oluyordu.

Bugün için yegâne çarei halâs milletin vahdetini bütün cihana göstermek ve hukuku mukaddesatımızı milletin ibraz edeceği kudret ile tahlis etmektir.

Erzurum Kongresince takarrür ettirilen esasatı takdim ediyorum. O havalice icabına tevessül buyurularak düşmanlarımızın her türlü muzır telkinatına sed çekmeleri müsellem olan hâmiyet ve vatanperverliklerinden intizar olunur. Arzı hürmet ve muhabbet eylerim Efendim Hazretleri.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 49.

Mektup 13.8.1919

Şirnaklı Abdürrahman Ağa Hazretlerine
Derşev'li Ömer Ağa Hazretlerine
Muşas'lı Resul Ağa Hazretlerine

Vatanperver Efendim;

Zatıâlinizin makamı muallâyı hilâfet ve saltanata olan merbutiyetleri ve mukaddes vatanımızın Ermeni ayakları altnda çiğnenmesine kat'iyyen razı olamıyacakları cümlenin müsellemidir. Bugüne kadar ibraz buyurmuş olduğunuz âsarı fazilete yakından muttali olduğum için zatıâlinizi vatan ve millet için çalışmak hususunda hasrı hayat eden vatanperveranın başında göreceğimden eminim. Erzurum Kongresince tanzim olunan beyanname ve nizamnamelerden lüzumu kadarını takdim ediyorum. Teşkilâtın o havalice sürat ve sühuleti tatbikı ve muzır düşman telkinatına kat'iyyen mâni olmak hususlarında hâmiyet ve gayreti müsellemlerinin âsarına kemali itminan ile intizar eyler ve gözlerinizden öperim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 50.

13.8.1919

Meb'usu Sabık Sadullah Efendi Hazretlerine

Muhterem Efendim;

Makamı muallâlı hilâfet ve saltanatın duçar olduğu tazyik, vatan ve milletimizin düşmanlarımız tarafından mahkûm edilmek istenildiği elîm akıbet malûmu âlileridir. Bütün bu taaddiyata karşı koyabilmek için yegâne çarenin milletimizin, müdafaai hukuk ve mukaddesat için yekvucut olarak ibrazı kudret etmesi olduğu takdir buyurulur.

Şarkî Anadolunun her tarafında aynı elem neticesi olarak teşekkül etmiş bulunan cemiyetlerin Erzurum Kongresinde elhamdülillâh birleşmesi maksadın istihsali için elde bir zamân olmuştur.

Vahdeti milliyemizin dahil ve harice karşı temsili için kabul edilen Heyeti Temsiliyeye zatıâlileri ittifakı âra ile intihap buyuruldunuz. Bu suretle vatan ve milletimiz için birlikte çalışacağımızdan dolayı pek bahtiyarım.

Kongrece tanzım olunan beyanname ve nizamnamelerden miktarı kâfi takdim edilmiştir. O havalide teşkilâtın takviye ve taazzuvunu temin buyurduktan sonra Erzuruma teşriflerine şiddetle intızar olunur.

Bendeniz, Heyeti Temsiliyemizde bulunan Bahriye Nazırı Esbakı Rauf Beyefendi ile Sıvasta in'ikat etmek üzere bulunan kongreye gideceğimizden avdetimize kadar Raif Efendi yalnız kalıyorlar. Teşrifleri kendileri için pek büyük medarı tesliyet olacaktır. Cümleten gözlerinizden öperiz Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 51.

13.8.1919

Şeyh Mahmut Efendi Hazretlerine

Faziletlû Efendim;

Makamı muallâyı hilâfete ve saltanatı Osmaniyeye olan revabıtı hakikiyeleri ve vatanı azizimiz hakkındaki alâkai

kat'iyeleri cümlenin malûm ve müsellemidir. Harbi Umumînin makûs neticesi düşmanlarımıza çok fırsatlar bahşeylediğinden mütarekedenberi devlet, millet ve vatanımız hakkında reva görülen tecavüz ve taaddiler gayrikabili tahammül ve akbul dereceye vâsıl olmuştur. Hilâfet ve saltanatın izmihlâline ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesine ve milletimizin Ermenilere esir olmasına rıza gösterecek hiçbir müslüman tasavvur edilemez. Düşmanlarımızın her taraftaki teşebbüsleri hep vatanın parçalanması ve milletimizin esir olması gayelerine matûftur. Milletten kuvvet alamıyan ve esir vaziyetinde bulunan hükûmeti merkeziye acizden başka bir şey gösterememiştir.

Milletin yekvücut olarak kuvvet ve kudretini cihana göstermesinden başka çarei halâs ve noktai istinat kalmamıştır. Bu sebeple senaverleri resmî makam ve sıfatımın haylûletini gördüğümden derhal silki askeriden istifa ederek vatan ve milletimizin halâsı tammına kadar milletle beraber ve milletin içinde çalışmağa karar verdim. Zatıâlileri gibi fedakâr, vatanperver dindaşlarımızın benimle beraber çalışacağınıza mutmainim. Bu defa Erzurum Kongresince takarrür ettirilen beyanname ve nizamnamelerden takdim ediyorum. O havalice tevsi ve takviyei teşkilât zımnında sarfı makderet buyurulmasını rica ederim. Yakında Sıvasta in'ikat edecek olan umumî bir kongre ile de daha nafi ve kat'î netayiç elde edileceği şüphesizdir. O havalide İngilizlerin muğfil telkinatının önüne geçilmesi pek ziade lâzımdır. Cenabı Hak cümlemize muvaffakiyetler ihsan buyursun. Gözlerinizden öperim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 52.

13.8.1919

Norşins'li Meşayihi İzamdan Şeyh Ziyaettin
Efendi Hazretlerine

Faziletlû Efendim:

Zâtı fâzılanelerinizin Harbi Umumînin imtidadınca Osmanlı ordusuna ifa eylemiş olduğunuz hidematı bergüzidelerine ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanata göstermiş olduğunuz revabıtı kalbiyelerine yakından muttali bulunuyo-

rum. Bu sebeple zatıâlinize kalben pek büyük hürmetim vardır.

Bugün makamı hilâfetin, saltanatı Osmaniyenin ve vatanı mukaddesimizin düşmanlarımız tarafından nasıl rencide edilmekte ve vilâyatı şarkıyemizin Ermenilere hediye edilmesinde ısrar olunmakta olduğu malûmu ârifaneleridir. Millete istinad etmiyen İstanbuldaki hükûmeti merkeziye bütün bu düşman taaddileri karşısında âciz ve naçiz kalarak hukuku millet ve memleketi müdafaa edememekte olduğu tahakkuk etmiştir. Bu sebeple milletimizin mevcudiyetini ve vahdetini bütün cihana göstermek ve hukukumuzun indî ve şahsî kararlarla imhasına müsaade edemiyeceğimizi anlatmak maksadiyle senaverleri resmî makam ve sıfatımdan tecerrüt ederek milletin içinde ve milletle beraber çalışmaktan başka çare göremedim ve derhal askerlikten istifa ettim.

Vakayii elîme tesiriyle her tarafta teşekkül eden millî ve vatanî cemiyetlerin murahhaslarından mürekkep olmak üzere Erzurumda in'ikat eden bir kongre ile "Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemieyti" teşekkül etti ve vahdeti milliyemizi dahil ve harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyeti Temsiliye kabul edildi. Bu hususa dair bir beyanname ve nizamnamelerden zatı ulyanıza takdim ediyorum. Zatı fâzılaneleri cemiyetimizin en muhterem âzasından bulunduğunuz cihetle istihsali maksadı mukaddes için cümlece müsellem olan himmet ve gayretlerinin teşkilâtımızın o havalice tesrii husulüne ve muzır düşman telkinatının izalesine masruf olacağına mutmainim. Birkaç güne kadar Garbî Anadolu ve Rumelinin bilcümle vilâyatından gelmekte olan murahhaslarla da umumî bir kongre Sıvasta akdolunacaktır. Cenabı Hakkın avnü ihnayeti ve Peygamberi zişanımızın feyzü şefaati ile umum milletimizin bir noktada müttehit olduğunu ve hukukunu muhafaza ve müdafaaya kadir bulunduğunu cihana gösterceğiz.

Kariben Meclisi Meb'usanımızı açtırmak ve millete müstenit kuvvetli bir hükûmeti mevkii iktidara geçirerek selâmeti vatanı temin eylemek müyesser olacaktır.

Muhabbet ve hürmetlerimin kabulünü rica ve o havalideki bilcümle vatandaşlarıma selâmlar ithaf eylerim Efendim Hazretleri.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 53.

13.8.1919

Garzanda Rüesadan Cemil Çeto Beye

Efendim;

O havaliden gelen zevattan aldığım malûmattan zatıâlinizin makamı muallâyı hilâfete ve devleti ebed müddetimize olan revabıtı kaviye ve hakikiyeniz âsarından olmak üzere vatanı azizimizin düşman amâline karşı sıyaneti zımnında göstermekte olduğunuz himmet ve fedakârlığa muttali oluyorum. Bundan dolayı pek ziyade memnun ve müteşekkirim.

Erzuruma gelmeden evvel vukubulan telgraf muhaberatımızda ilk fırsatta oralara gelmek arzusunda bulunduğumu bildirmiştim. Fakat ahval ve hâdisat şimdiye kadar buna müsaade etmedi.

Mesmuu âliniz olduğu ve olacağı veçhile Mütarekeden sonra İtilâf Devletleri devlet ve milletimizin hukukuna asla riayet etmeyip memleketimizi ve vilâyatı şarkıyeyi Ermenilere vermek, vilâyatı garbiyemizden İzmir gibi en mamur yerleri Rumlara hediye etmek, Karadeniz sahillerinde bir Pontus Rum hükûmeti teşkil etmek gayelerine düştüler. Bir taraftan da İngilizler Diyarıbekir ve havalisi halkını iğfal ederek türlü türlü şekiller vermeğe kalkıştılar. Üçüncü Ordu Müfettişliğim esnasında, düşmanların bu hainane kasıtlarına mümanaata karar verdim. Ve bunun iyin icabeden teşebbüsata giriştim. İstanbulda esir vaziyetinde bulunan hükûmeti merkeziyenin bazı ricali, milletten kuvvet almakta müsamahakâr davrandıklarından ecnebiler indinde hükümsüz kaldılar. Benim millî ve vatanî iştigalâtımdan bittabi düşmanlarımız memnun olmadılar. Beni Anadoludan İstanbula dâvet etmek istediler. Ben ise nihayte kadar milletle beraber ve sinei millette çalışmağa kara verdiğimden derhal askerlikten istifa ettim.

malûmu âlinizdir ki Anadolu ve Rumelinin tekmil vilâyetlerinde Müdafaai Hukuk Cemiyetleri teşekkül etmiştir. Şarkî Anadolu vilâyat ve elviyei müstakillesi murahhaslarından mürekkep olamak üzere Erzurumda bir kongre akdedildi. Bu sayede tekmil Şarkî Anadolu halkı birleşti. Dahilî

ve haricî siyasetini tesbit eden esaslı mukarrerat ittihaz etti ve bir de teşkilât nizamnamesi yaptı. Bunlardan zatıâlinize takdim ediyorum.

Birkaç güne kadar tekmil Garb Anadolu ve Rumeli vilâyatı murahhaslarından mürekkep olmak üzere Sıvasta umumî bir kongre in'ikat edecektir. Bu suretle de bütün millet yekvücut olarak hukukunu müdafaa edecek hale gelecektir. Milleti müttehit bir halde gerek dahile ve gerek harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyeti Temsiliye intihap ve kabul edilmiştir ki, ben de bu heyette dahilim. İnşallah kariben Meclisi Meb'usan toplanacak ve her türlü hukuku millet ve memleketi müdafaaya kâfi kuvvetli bir hükûmet mevkii iktidara geçecektir. Milletin gösterdiği bu vahdet ve kudret sayesinde tekmil ecnebi devletleri, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar hulâsa cümlesi vatan ve milletimize hürmet etmeğe başladılar. İnşallah netice mes'ut olacaktır.

Şarkî Anadoludaki cemiyetlerin birleşmesinden hâsıl olan "Müdafaai Hukuk Cemiyeti" kat'î mesaisiyle devletimizin istiklâlini ve vatanımızın tamamisini kurtaracağına hiç şüphe etmiyorum. Zatıâliniz cemiyetimizin en mühim âzasındansınız. Himmet ve gayretinizle o havalide az zamanda teşkilâtın takdim ettiğim nizamname ahkâmına mutabık olarak vücuda getirileceğine ve İngilizlerin milletimizi parçalamağa ve vatanımızı Ermeni ayakları altında çiğnetmeğe matûf olan entrikalarına meydan verilmiyeceğine mutmainim.

Sıvas Kongresinde bulunmak üzere muvakkaten Sıvasa gideceğim. Ondan sonra tekrar Erzuruma geleceğim. Gözlerinizden öper orada bilcümle vatandaşlarımıza mahsus selâmlar eylerim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

Vesika, 54.

Sıvas Kongresinde Kongre Reisi Mustafa Kemal
Paşa Hazreteleri tarafından iradolunan
nutku iftitahî

Muhterem Efendiler:

Vatan ve milletin halâsını istihdaf eyliyen sevaikı müçbire, sizleri bunca meşak ve mevani karşısında Sıvasta

topladı. Celâdetperver azminizi tebrik ve beyanı hoş amedi eylemekle bahtiyarlığımı arzederim.

Efendiler, muhterem heyetiniz, rehakâr müzakeratına girişmeden evvel bazı maruzatta bulunmama müsaadenizi rica ederim. Malûmdur ki milliyetler esasına müstenit vaitler üzerine 30 Teşrinievvel 1918 tarihinde Düveli İtilâfiye ile mütareke akdedildi. Milletimiz adilâne bir sulha nail olacağını ümit etti. Halbuki mütarekename ahkâmı vatan ve milletimiz aleyhinde her gün bir suretle suiistimal ve taarruz ve icbar suretiyle tatbik edildi. Düveli İtilâfiyeden kuvvet alan memleketimizdeki anasırı hıristiyaniye milletimizin haysiyetini kesrü ihlâl mahiyetinde çılgınca harekâta koyuldu. Garbî Anadoluda islâmın harimi ismetine dahil olan Yunan zâlimleri Düveli İtilâfiyenin enzarı tesamühü karşısında canavarca fecayi ika etti.

Şarkta Ermeniler Kızılırmağa kadar tevessü hazırlıklarına ve şimdiden hudutlarımıza kadar dayanan katliâm siyasetine başladı. Karadeniz sahillerimizde Pontus Krallığı hayalinin tahakkukuna bile çalışıldı. Adana, Ayıntap, Maraş ve Konya havalisine kadar Antalya işgal ve Trakya da işgal mıntakasına ithal edildi.

Payitahtı saltanat ve makarrı hilâfetin ise hükümdar saraylarına kadar boğucu bir tarzda işgali suretiyle kalpgâhı devlette ecnebi inhisar ve tahakkümü teessüs etti ve bütün bu hakşiken tasaddilere karşı hükûmeti merkeziye ihtimalki tarihte bir misli daha görülmemiş surette tahammül etti ve daima zayıf ve âciz bir mevkide kaldı. İşte bu ahval milletimizi şedit bir intibaha sevketti. Artık milletimiz pek güzel anladı ki Düveli İtilâfiye bu vatanda mukaddesat ve mukadderatına sahip bir kudret ve iradei milliye mevcut olmadığı zehabı bâtılına kapıldı. Ve bu zehap yüzünden cansız bir vatan, kanunsuz bir millet nelere müstahak ise bimuhaba onların tatbikatına koyuldu. Buna karşı tevekkül ve teslimiyetin inkırazı tam faciasından başka bir netice vermiyeceği kanaati teeyyüdetti.

Efendiler, milletimizin sizler gibi münevveran ve hâmiyetperveranı manzaranın elemli karanlıklarından naümit olmadılar. Çünkü onlar bilirler ki tarih bir milletin varlığını,

hakkını hiçbir zaman inkâr edemez. Çünkü onlar kuvvetli bir iman ile kanidirler ki, bir nikâbı bâtıl arkasından vatan ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, ortaya sürülen kanaatler muhakkak iflâsa mahkûmdur.

Efendiler, İtilâf Devletlerinin haksızlıkları ve hükûmeti merkeziyenin zâf ve aczi karşısında milletimizin mevcudiyetini ispat ve fiilî tecavüzlere karşı namus ve istiklâlini bilfiil müdafaa hükmünü vermekte muztar kaldı. Matlûp olduğu veçhile: Şarkta harbi zailin her türlü meşakkat ve elemlerini görmüş ve bilhassa Ermenilerin vahşet ve zulümlerine sahne olmuş matemzede hudut vilâyetlerimiz namus ve istiklâli milliyi kurtarmak maksadiyle Müdafaai Hukuku Milliye, Muhafazi Hukuku Milliye Cemiyetleri teşkil eylediler. Şarktan ve cenuptan tehlike hisseden Diyarbekir vilâyetimizde de Mudafaai Vatan Cemiyeti teşekkül etti.

Garpta Yunanlıların tecavüzü ihtimaline karşı teşekkül eden Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti Yunanlıların sevgili topraklarımıza ayak basması üzerine ilhakı fiilen redde kıyam etti.

Trakyada, Kilikyada ve her tarafta millî cemiyetler teşekkül etti. Hulâsa garptan ve şarktan yükselen sadayı millet Anadolunun en hücra köşesinde makes buldu. Binaenaleyh millî cemiyetler düşmanların easret boyunduruğuna girmemek kasdiyle millî vicdanın azmü iradesinden doğmuş yegâne teşkilât oldu. Bu sayede asırlardanberi müstakil yaşıyan milletimiz mevcudiyetini âleme göstermeğe başladı.

Efendiler, milletçe çarei halâsın ancak kendi ruhundan ve kendi taazzuvundan doğacağı kanaati tahakkuk edince; bâriz tehlikeler karşısında bulunan Şarkî Anadolu vilâyatı "Erzurum Kongresini" dâvet etti. Bu sırada idi ki cereyan eden muhaberat ve saik olan hâdisat ve zarurat ile de halâsı umumii vatanı istihdaf eyliyen Sıvas Kongresi, bugün heyeti muhteremenizin vücuda getirdiği Umumî Kongre, 21 Haziran 1919 tarihinde karargir olmuştur.

Efendiler, burada azîm teessüflerle heyeti âliyenize arzedeyim ki, memleketin ve milletin mukaddesatını teminde aczü meskenetten başka bir kudret gösterememiş olan hükûmeti merkeziye sadayı milleti boğmak, revabıtı müşte-

rekei milliyeyi kırmak ve bu suretle milleti daima mağlûp göstermek gibi ancak düşmanlarımızın hesabı menfaatine kaydolunan harekâtı mezbuhane ve mütehalifede bütün celâdetini takındı. Bu hal tarihi millimizde bittabi hükûmetí merkeziye hesabına pek şaibedar bir fasıldır.

Teşekkür olunur ki Efendiler, millet ve kudreti milliyenin tamamen müzahiri olan namuskâr ordumuz, hükûmeti merkeziyeyi ikaz suretiyle zararlar takim edilmiştir. Maahaza suitesirler bazı mertebe teahhuratı bâdi olmuştur.

Hatırlarda olacaktır ki, Sıvas Umumî Kongresine teşrifleri için 22 Haziranda vukubulan davetnamede Erzurum Kongresinden bahsedilerek 10 Temmuz, in'ikat için esas itibar edilmişti. Garbî Anadolu murahhaslarının bu zamana kadar Sıvasa vâsıl olabilerekleri tahmin olunarak Erzurum Kongre heyetinin de Sıvasta umumî içtimaa dahil olabileceğine imkân tasavur edilmişti. Halbuki Sıvas Kongresinin in'ikadı ancak bugün müyesser oldu. Aradan bir ayı mütecaviz zaman geçti. Bu uzun müddet zarfında Erzurum Kongresi heyetinin intizar etmesinden ise zaten malûm ve müşterek olan makasıdı asliye ve nikatı esasiye üzerinde icrayi müzakerat ve ittihazı mukarrerat eylemesi münasip görüldü. Ve sonra da murahhasların mahalli intihaplarına avdetleriyle mukarreratın filen tatbikatına başlamaları tercih edildi. Fakat kongre heyeti umumiyesi ve binaenaleyh Şarkî Anadolu namına Sıvas Kongresinde hazır bulunmak üzere Heyeti Temsiliyeden bir heyetin tevkiline karar verdi.

Erzurum Kongresinin beyanname ve nizamnamesi muhteviyatından başka hafi kalmış hiçbir karar yoktur. Yalnız Sadrâzam Ferit Paşanın Paris seyyahatinden avdetinde Anadoluda şuriş olduğuna dair vukubulan bir tamimi Kongrece büyük teessüflerle okunmuş ve muhalifi hakikat ve menafii memleket ve millete muzır bu gafilâne tebliğin derhal tekzibi şiddetle kendisinden talebedilmiştir. Bir de intihabı meb'usanın tesrii talep olunmuştur. Erzurum Kongresi yalnız Şarkî Anadolu murahhaslarından teşekkül etmiş bulunduğu için salâhiyetini bu daire dahiline hasretmek mecburiyetini nazarı dikkatte tutmuştur. Ancak Garbî Anadolu ve Rumeli murahhaslarının iştirakiyle tecelli edebilecek âm ve şâmil salâhiyetin istimalini heyeti muhteremenizin huzuriyle

meşrut ve mukayyet gördü. Hattâ bu sebepledir ki Şarkî Anadoludaki millî cemiyetlerin birleşmesinden hâsıl olan kütleye unvan verirken Şarkî Anadolu kaydi konuldu. Alelıtlak "Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti" yahut "Anadolu - Rumeli müdafaai Hukuk Cemiyeti" unvanı umumisi istimal edilmek ve bütün milletin hukuku namına kendi kendine salâhiyet vermek doğru olamazdı. Bu takdirde İstanbulda vukubulduğu gibi beş, on kişinin bir araya gelerek bütün milletin sahibi salâhiyet vekilleri imiş gibi indî ve sahibi aslî olan milletle alâkasız bir teşebbüs mahiyetinde olabilirdi.

Bununla beraber Efendiler, Erzurum Kongresi bütün memleketin ve milletin ittihat ve ittifak noktasında Şarkî Anadolu vilâyetlerince vilâyatı saire ile her noktai nazardan iştiraki mesai temini emeli kat'idir üssülesasını kabul eylemiştir. Bittabi huzuru âlinizle münakit işbu Sıvas Umumî Kongremizde vatanımızın yekpare, milletimizin yekvücut olduğunu lüzumu gibi ifade ve ispat edecek esasat vazolunur.

Efendiler, Millet Meclisinin toplanması için ötedenberi gösterilen amâli milliye karşısında hükûmeti merkeziyenin bidayetdenberi aldığı ihmalkâr ve bilâhare mütemerridane ve Kanunu Esasîye külliyen mugayir etvarı son günlerde cereyanı millî tesiratiyle mümaşatkâr bir vaziyete girmiştir. İntihabata emir verildiği malûmunuzdur. Bunun tahakkukunu inşallah azmü celâdetiniz vücuda getirecektir. Ancak buna takaddüm eden safhai vakayide mütaaddit veya münferit ecnebi mandaterlikleri gibi doğrudan doğruya hayat ve istiklâlimizle alâkadar bir mesele mevzuubahs olmaktadır.

Meclisi millinin henüz toplanmamış olduğu bir sırada mahsur ve istiklâlini zayi etmiş olan hükûmeti merkeziyenin münferit ve gayrimeşru bir kararı veyahut amâli milliyeye muhalif bazı tekâlifi hariciyeye inkıyat ve serfüru etmiş gibi emrivakilerin ihtimali zuhûratına karşı Erzurum ve Sıvas Kongrelerinin ruhu milliyi temsilen ve birbirini takiben içtimaı muhakkak bir fali hayrü selâmettir. Maruzatım hitam bulurken vatan ve milletin fevzü halâsı gayesine merbut olan heyetimizin muvaffakı bilhayr olması temenniyatını barigâhı ilâhiye refeylerim.

Vesika, 55.

Adet
95

Sıvas, 13.9.1919

Konyada K. O. 12, Diyarbekirde K. O. 13, Balıkesirde K. O. 14, Erzurumda K. O. 15, Ankarada K. O. 20. Bursada Fırka 17, Çinede Fırka 58, Bandırmada Fırka 61, Niğdede Fırka 11

(61 inci Fırka vasıtasiyle Edirnede K. O. 1)
Kumandanlıklarına

Hükûmeti merkeziyenin takibettiği mesleki irticakârane ve son zamanlarda aldığı vaz'ı mutlakıyet mevcut endişe ve heyecanı teşdide bais olduğu gibi meb'usan intihabatının icrasında ihmalkârane hareketi, sulhün aleyhinde olan bilcümle icabatını kabul ve millete bir emrivaki tarzında takdim edecğini işrap etmekte ve şu halde Sulh Konferansına verdiği nota mucibince Torosun berisindeki vilâyatımızın zıyaı ve Aydın vilâyetinde kabul ettiği hududun garp aksamı sahiliyesi ve memleketin muhtelif kıtaatı meşgulesi maazallah zayi edilmek tehlikesi bütün üryanlığıyle hissedilmekte olduğundan Meclisi Meb'usanın intihabiyle milletin hukuku mukaddesesini istimaline ve irade ve kudretini izhara meydan kalmadan böyle bir vaziyeti mühlike karşısında ittihazı tedabir ve müdafaai hukuk eylemek ve keza halkı teslih ve yekdiğeri aleyhine kıyam ve kıtale teşvik cinayeti denaetkâranesine teşebbüs ettiği elde edilmiş olan vesaik ile gayrikabili red bir surette tahakkuk eden hükûmeti merkeziye ile her türlü tedabire rağmen muhafazai mevki ettiği müddetçe kat'ı münasebat edilmekle şayet bu müddet ve şu hal devam edecek olursa memleketin idaresi ve aynı zamanda tahassülü memul yeni vaziyetlere karşı mukadderatı milletin takrir ve tesbiti zımnında bir umumî kongrenin fevkalâde olarak akdine ihtiyaç hâsıl olması memuldür. Ledelicap bu fevkalâde kongrenin derhal içtimaını teminen âzasını şimdiden intihap eylemek menafii memleket icabından görülmektedir. Garbi Anadolunun murahhasları zaten Sıvasta müçtemi bir haldedir.

Binaenaleyh her sancaktan kazalarının adedine göre muktazi murahhasların şimdiden intihabiyle ilk icra edilecek tebliğde gösterilecek mevkii içtimaa şitap etmek üzere ihtiyaten hazır bulunmalarının temini ile isimlerinin şimdiden Sıvasta Heyeti Temsiliyeye bildirilmesi rica olunur.

İşbu şifrenin suretini mıntakadaki Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve hükmünü müttehiden icraya himmet ve bir an evvel intaç buyurulması rica olunur.

Heyeti Teslimiye namına
Mustafa Kemal

Vesika. 56.

Erzurum
529

Şifre mahlûlüdür.

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Bedirhanî ailesinden Celâdet ve Kâmran ile Diyarbekirli Cemil Paşa ailesinden ve firarilerden Ekrem namındaki üç şahıs silâhlı Kürtler muhafazasında ve vaktiyle Diyarbekir vilâyetinde aleyhimize propagandalar yapan İngiliz Binbaşısı **Nowill** refaketinde olarak Elbistan ve Arga üzerinden . . . . Maltaya geldiler. Mutasarrıfla belediye reisi tarafından istikbal edildikleri; Binbaşı **Nowill'**in Türk, Kürt, ve Ermeni nüfusunu tetkik etmek üzere hükûmeti merkeziyenin müsadesiyle dolaştıklarını söylediği ve fakat yedinde vesika olmadığı Malatyadaki süvari alayının mevcudunun azlığı dolayısiyle bunların derdestine cesaret edemediği maahaza bunların derhal tevkifi için İstanbula müracaat edildiği On Üçüncü Kolordudan bildirilmiştir. Bu adamların ne maksat ve ne için nereleri gezecekleri hakkındaki malûmatını Harput valisinden sordum.

6.9.1919

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım

Vesika, 57.

Şifre 7.9.1919

Zata mahsus ve dakika tehiri gayri caizdir.

Diyarbekirde 13 üncü Kolordu Erkânıharbiye
Riyasetine

Memleket için pek muzır harekât icrasiyle meşgul oldukları tahakkuk eden Vali Galip Bey, Malatya Mutasarrıfı ve Kâmran ve Celâdet ve Ekrem Beylerle refakatlerinde bulunan İngiliz binbaşısının behemehal tevkif ve Sıvasa sevkedilmeleri için bizzat On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beyin emrinde altmış kadar atlı ve estersüvarın en geç olarak 9.9.1919 da Harputtan Malatyaya hareketi icabetmiş ve tesrian lilmaslaha doğruca mezkûr alay kumandanlığına da tebliğat yapılmıştır.

Bu müfrezenin sürati hareketinin teminini ehemmiyetle rica ederim. Berayi muavenet yarın Sıvastan bir otomobil ile bazı zabitan dahi gönderilecek ve müfreze için vasati nakliye tedarikinde ihtiyar edilecek masraf ta buraca tesviye edilecektir. On Beşinci Alaya verilecek emir suretinin acilen işlarını da ayrıca rica ederim. Bu hususlara kumandanınızın muvafakati olmasa bile icrası elzemdir.

K. O. 3 Kumandanı
Salâhattin

Vesika, 58.

Zata mahsustur. Elâlizden, 8.9.1919

Gayet aceledir. Dakika durmıyacaktır.

Sıvasta K. O. 3 K.

C: 8/9/1919 zata mahsus şifre:

1 — Telgraf alınmış ve anlaşılmıştır.

2 — Malatya buraya üç gün mesafededir. Orada süvari ve topçu alayları vardır. Hareket hazırlığın ikmal edilmiş ve Kolordudan aldığım emir üzerine hareketim tehir edilmiştir.

Kolordunun muvafaakti olmadan buradan hareket etmekliğim münasip olmıyacağından hareket emrimin kolordudan tebliğine delâlet buyurulmasını sabırsızlıkla bekliyorum. Maruzdur. 11697 numara iledir.

Alay 15 Kumandanı
Binbaşı
İlyas

Vesika, 59.

Malatyada Süvari Alay 12 Kumandanı Cemal Beyle 7/8 Eylûl 1919 gecesi makine başında vukubulan muharebedir. (Muharebeye başlamadan evvel hüviyetini anlatması hakkında sorulan sual üzerine şu malûmatı verdi: Üç yüz on bir nihayetinde neş'et etmiş. Kafkas ve Suriye cephelerinde, Süvari İkinci Fırkada, Aşiret İhtiyat Fırkası Mürettep Süvari Alay Kumandanlığında ve İranda Süvari İkinci Alay Kumandanlığında bulunmuş. İstanbullu imiş).

Sual — Muhaberemizin hiçbir noktasının hiçbir kimseye söylenmiyeceğine dair yanınızdaki telgraf müdür ve memuruna yemin ettirmenizi rica ederim. Muhabereye devam edeceğiz.

Cevap — Yemin ettiler kimse kalmadı. Yalnızız efendim.

Sual — Oraya, bir İngiliz binbaşısı gelmiş, ismini, yanında kimler olduğunu bildiriniz?

Cevap — Vesikasında, **Kobertin Nowill**'dir. Refakatindekiler Bedirhanzade Kâmran ve Celâdet Beylerle Diyarbekirli Cemil Paşa zade Ekrem Bey ve Diyarbekirli Hilmi Efendi ve birtakım Ekrattan ibarettir.

Sual — Ekrat dediğinizin miktarı nedir ve o binbaşı cinsinden ne kadar kuvvet vardır?

Cevap — On beş yirmi kişi kadar vardır. Bir çavuş bir neferi var. Başka yok efendim.

Sual — 5/6 gecesi Elâziz valisi otomobille oraya gitmiştir. Orada mıdır ve onlarla temasta mıdır?

Cevap — Buraya gelmiştir. **Nowill** ile görüşmüştür. Bugün de iadei ziyaret olmak üzere **Nowill** valinin misafir bulunduğu Fabrikatör Mehmet Efendinin hanesine gidecektir. Diğerleriyle görüşüp görüşmediğini bilemiyorum.

Sual — Alayınızın elaltında mevcudu nedir?

Cevap — Alayın bölükleri müteferriktir. Burada ancak bir kadro bölüğü vardır. Anın da bir kısım atları takibattadır.

Sual — Şimdi, bu anda eliniz altında kaç müsellâh nefer vardır?

Cevap — On beş yirmi çıkarılabilir.

Sual — Vali Galip Beyi ve İngiliz binbaşısını, Kâmran, Celâdet ve Ekrem Beylerin kâffesinin müdebbirane tertiple bu gece tevkifleriyle Sıvasa tahrikleri elzemdir. Vaziyetiniz bunu yapmağa müsait midir? Size buradan ve Harputtan muavenet yetiştirilecektir.

Cevap — Valiyi de beraber mi.

Sual — Bilhassa, evet!

Cevap — Arzettiğim veçhile vaziyet ve kuvvetim buna gayri müsaittir. Kâmran, Celâdet ve Ekrem Beylerin tevkifleri hakkında Kolordu 13 Kumandaniyle muhabere cereyan etti. Neticesinde şimdilik tevkifleri vaziyetin nezaketi hasebiyle muvafık olamıyacağı hakkında emir de vürut etmiştir.

Sual — Kendilerine hsisettirmeksizin sıkı tarassudatta bulundurunuz. Her hareketlerinden bize malûmat veriniz. Kolordu Kumandanından emir gelecektir. Bir tarafa hareket ederlerse istikameti hareketleri ve otomobille mi hareket ettikleri bildirilmelidir. Bu zevat meyanında Vali Bey de dahil. İlyas Beyle aranızda şifre var mıdır?

Cevap — Vali Bey Elâzizden Amerika otomobiliyle gelmiştir. Diğerlerinin otomobili yoktur. Cümlesi atlı olarak gelmiştir. İlyas Beyle şifremiz vardır.

Sual — Teşekkür ederim. Neticei tetkikatınıza her an intizar eyleriz efendim. Bizimle muhabere için lâzım gelen şifre size bildirilecektir.

Cevap — Her an emri âlinize amade ve lâyık olmadığım teşekküratın minnettarıyım. Gönderilecek şifrenize muntazır bulunduğumu arzeylerim.

Şifre 8.9.1919

Malatyada Alay 12 Süvari Kumandanı Cemal Beye

Zevatı malûme hâlâ orada mıdır ve bunlar hakkındaki

tarassut tertibatınız ne dereceye kadar emindir. Öğle ve akşam olmak üzere ünde iki defa itayı malûmat rica olunur.

Mustafa Kemal

Ahmet Zeki

Vesika, 60.

Gayet aceledir.
360

Diyarbekirden, 8.9.1919

Sıvasta: K. O. 3 Kumandanlığına

C: 7/9/1919 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: 15 inci Alay Kumandanına yazılan şifre berayi malûmat zirdedir.

1 — Malatyadaki heyetin memlektin selâmeti noktai nazarından ne kadar muzır olduğu aşikârdır. İki ay evvel Diyarbekir vilâyetinde hükûmet aleyhinde alenen propaganda yapan Millî reisine bir buçuk aya kadar buralarda Hükûmeti Osmaniye memurları kalmıyacaktır, diyen Musul vilâyetinin bugünkü hercümerç ve (m r d n h) sebebi yegâne olan **Nowill** gibi ve (r h e n k a h) maksatla hizmet edeceği bedihidir. Diyarbekirde İngiliz himayesinde Kürdistan teşkiline (a l ş d g n d a d v z y y) takibata uğradğından Halebe firar eden Cemil Paşa zade Ekremin İngilizlerle beraber bulunması ötedenberi Hükûmeti Osmaniyeye düşmanlıklariyle meşhur Bedirhanilerden Kâmran ve Celâdetin de refakat etmesi ve bunların doğruca ötedenberi amali hainanesi malûm olan Malatya Mutasarrıfının mıntakasına gelmeleri pek ziyade calibi dikkattir. İstanbulun, valinin ve mutasarrıfın azli hakkındaki mütaaddit iş'aratımıza rağmen mutasarrıfı el'an vikaye eylemeleri kolorduların madûn kumandanlarla bile şifreli muhaberesini mâni emir veren İstanbul hükûmeti merkeziyesinin amâli hainanesi kendilerince malûm olan **Nowil** gibi bir propagandacıya şifre ile muhabere ve istediği adamlarla görüşmek, istediği yeri gezmek için müsaadeyi havi bir vesika vermesi Kolorduca Harbiye Nezaretine bu heyetin geri aldırılması hakkında yazılan esbabı mucibeyi ve mütalaayı havi şifrelere cevap bile verilmemesi, valinin

mıntakasında şiddele tezahüratı milliye aleyhinde bulunması ve şiddetle tehcir mesailini takibetmesi ve geldiği gündenberi aşair arasında dolaşarak esrarengiz bir siyaset takibetmesi de calibi dikkat mevattandır.

Hükûmeti merkeziyenin vilâyatı şarkiyede hareketi milliyeye mâni olmak maksadiyle İngilizlerle bilmüzakere Elaziz vliâyeti aşairini para ile itma suretiyle elde etmek istemeleri bu veçhile mukabil bir kuvvet teşkil eylemek arzu etmeleri pek muhtemeldir. Bunun menafii vataniyeye ne derece mugayir olacağı aşikâr ise de tarihimizde Rusları İstanbula çağırmak gibi ledelicap düşmandan istimdat edilmiş olduğunun mukayyet olduğu düşünülürse bu fikir istib'at edilemez. Hassaten umum Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin programını çizmek üzere Sıvasta münakit Umumî Kongrenin in'ikatta olduğu bu sırada Elâziz ve Malatyada amâli millete mugayir bir hareket görülmesi vatanımızın atîsi noktai nazarından cidden pek muzırdır. Buna ise ancak sizin gibi fedakâranı vatan çaresaz olacaktır.

2 — Üçüncü Kolordu ile Kongre heyeti muhteremesi de memleket için pek muzır harekât icrasiyle meşgul oldukları tahakkuk eden vali Galip, mutasarrıf Halil, Bedirhanilerden Celâdet, Ekrem ve Binbaşı **Nowill'in** behemehal tevkif ve mahfuzen Sıvasa izamını hassaten rica ediyorlar.

Bu maksatla kumandanız altında 60 kadar atlı ve estersüvarın en geç olarak 9 eylûlde Harputtan Malatyaya tahrik edilmesi icabettiğini ve berayi muavenet bugün Sıvastan bir otomobil ile bazı zabitanın gönderileceğini bildiriyorlar.

3 — Esasen Malatyada süvari ve topçu alayı var. Fakat Alay kumandanları beceriksiz ve o kadar mutemet değildirler. Vali postayı vuranları bizzat takip fikriyle bütün süvari alayını istemiş, alay yalnız Hısnımansurdaki bölükle beraber cem'an 40 atlı vermiştir. Maksatlarını istihsal için Malatyada kuvvet bulundurmak maksadiyle bu da bir plân olabilir. Alaya zinhar fazla kuvvet verilmemesini yazdım. Valinin, efradı firara teşvik için cemiyet teşkil ettiği hakkındaki isthibarat ta bu fikri teyideder. Buradaki taburunuz yarın Harputa hareket ediyor. Siverekteki süvari bölüğü de kestirme yoldan Malatyada alayına iltihak emri aldı. Evvelce size lüzumunda efradı hayvanata bindirerek serian

Malatyadaki kuvveti takviye için kolordudan emir verilmişti. Malatya vaziyetinin ehemmiyet kesbettiğini (a s . . p a h s) ettiğinizden (v h s . h) imkân nispetinde harekâtınızı gizliyerek altmış kadar estersüvarla ve iki makineli tüfekle Malatyaya gidiebilir ve kolorduya Malatyadan bu emre tevfikan muvakkaten Malatyaya geçtiğinizi yazarsınız. Oradaki zabitan ve Sıvastan geleceklerle görüşerek ikinci maddedeki arzuya tebaan icabını yapmak hâmiyeti diniye ve gayreti vataniyelerinden muntazardır. Vali gitmiş olursa İngilizin derdestinde de mahzuru azîm görürseniz diğerleri hakkında icabı yapılır. Neticede Kolorduya Sıvastan gönderilen müfreze tarafından yapılmış olduğunu söylersiniz. Her halde bu bapta gayet mahirane ve cesareti medeniye ile hareket edilmesi. Hareketinizi muvasalatınızı bana, Sıvasa bildirmenizi bu bapta gayet ketum davranılmasını, ahvale göre tatbikatta mahzur ve imkânsızlık görürseniz bildirmenizi hassaten rica ederim.

K. O. 13 Erkânıharbiye Reisi
Halit

Vesika, 61.

Diyarbekir, 9.9.1919

Sıvasta K. O. 3 Kumandanlığına

1 — (4114, 4224): İlyas Bey 52 estersüvar ve 2 mitralyözle bu sabah Malatyaya hareket etmiştir. Yarın akşam Malatyadadır. İlyas Beye ve Malatyadaki Alay Kumandanlarına yazdığım şifreler berayi malûmat Sıvasa yazılmıştır.

2 — İlyas Beyle beynimizde müstamel ve tarafınıza bir sureti verilen elif 32 den başlıyan miftah Malatyadaki Topçu İkinci Alayda mevcuttur. İki grup olarak istimali ve (menzil miftahiledir) kaydının derci ve mezkûr Alay Kumandanı Binbaşı Erzurumlu Münir Beyin, Süvari alayı kumandanının tebdili hakkında Kenan Beyle muhaberedeyim. Bugün resmen de tevkif hakkında bir emir yazmıştım. Kumandan emredemedi. Artık muhaliflerle dolu bir muhitte ve vilâyetimiz müşkülâtını takdir buyuracağınızı, buna nazaran beni daha fazla icraat yapmamak hususunda mazur göreceğinizi ümit eder ve arzı hürmet eylerim efendim.

Kemal Bey daha mutemet bulunduğu ve bu vasıta ile muhabere buyurulması maruzdur. Şifre kalemi numara 365.

K. O. 13 Kumandan Vekili
Cevdet

Vesika, 62.

Şifre
Adet
23

Sıvas, 9.9.1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Ankara Yirminci Kolordu Kumandanlığına

Müstakil Kürdistan teşkili propagandası yapmakta olan İngiliz Binbaşısı Mister **Nowil,** yanında Mevlanzâde Rifat, Bedirhanilerden Kâmran, Celâdet ve Cemil Paşazade Ekrem Beyler namındaki zevat ile Malatyaya gelerek Elâziz Valisi Ali Galip Bey de kendilerine iltihak ile Bedirhanilerden olan mutasarrıfı liva Halil Beyle müştereken millet ve vatan aleyhinde icraata tevessül eyledikleri ve gûya postayı vuranları takip eylemek maksadiyle etraftan Ekrat celbine kalkıştıkları istihbar edildiğinden Harputtan 15 inci Alay Kumandanı makinelitüfekle mücehhez bir müfrezei askeriye, Aziziyeden iki süvari bölüğü, Siverekten Malatyadaki Süvari On İkinci Alaya mensup bölük Malatya üzerine tahrik edilerek mumaileyhimin tevkifleri esbabına tevessül edilmiştir. Netice ayrıca arzolunacaktır.

Mustafa Kemal

Vesika, 63.

Şifre
Adet
21

Sıvas, 9.9.1919

Diyarbekir On Üçüncü Kolordu
Erkânıharbiye Riyasetine

Malatyada içtima eden millet hainlerinin bu defa da gûya postayı vuranları takip maksadiyle etraftan Ekrat celbine tevessül eyledikleri mesmu oldu. Aziziyeden hareket eden Üçüncü Kolordu süvari bölüklerine en kısa yoldan

Malatyaya hareket emredildi. Binaenaleyh posta hırsızlarını takip etmek için uzaklaştırılmış olan On İkinci Süvari Alay bölüğünün de hemen Malatyaya tahriki pek lâzımdır. Müstaceliyeti maslahata binaen alay Kumandanına bu husus tavsiye edilmiştir. Kolordudan da doğruca emir verilmesi rica olunur. Bugün ayrıca otomobil ile Malatyaya zabitan da gönderilmiştir.

Mustafa Kemal

Vesika, 64.

Şifre
Adet
18

Sıvas, 9.9.1919

Malatayda On İkinci Süvari Alay Kumandanlığına

Harput valisi ile Malatya mutasarrıfının İngilizlerin âleti olarak vatan ve millet aleyhinde icraata tevessül eyledikleri ve elyevm Malatyada müstakil Kürdistan teşkili propagandası yapmak üzere gelmiş olan İngiliz Binbaşısı Mister **Nowill** ve hempaları Kâmran, Celâdet ve Ekrem ve Mevlânzade Rifat Beylerle birleşerek, gûya postayı vuranları takip eylemek üzere mutasarrıfın civardan müsellâh Ekrat talep eylediği anlaşıldı bu hususta tarafı âlinizden de malûmata intizar ediyorduk. Doğrudan doğruya millet ve ordu aleyhinde bir hareketi hainane teşkil eden bu teşebbüse karşı alayınız ne tertibat almıştır. Sürati iş'arına muntazırım. Hısnımansurdaki bölüğünüzün takipten sarfınazar ettirilirek hemen Malatyaya celbi lâzımdır.

Mustafa Kemal

Vesika, 65.

Kemahta Meb'usu Sabık Sağırzadelerden
Halet Beyefendiye

İngiliz himayesinde müstakil bir Kürdistan teşkili maksadiyle propoganda yapmakta olan İngiliz Binbaşılarından Mister **Nowill'in** din ve milletlerini satmış Kürt Beylerinden Ekrem, Kâmran Âli, Celâdetle Malatyaya geldiği ve hükûmeti merkeziyenin mürevvici efkârı yani millet ve vatan haini olan Harput valisinin de bunlara iltihak eylediği ve

Bedirhanilerden Malatya Mutasarrıfı Halil Beyle beraber gûya postayı vuran hırsızları takip bahanesiyle Ekrat celbine tevessül eyledikleri haber alındı. Bittabi men'i mazarratları için tedabiri askeriye ve milliyeye tevessül edildi. Şu kadar ki, Kürtlerin makamı mukaddesi hilâfete ve vatana olan sadakat ve merbutiyetlerini göstermek üzere bazı ağavatın bir miktar Kürt kuvvetiyle birlikte Malatya istikametine hareket ve padişah ve millet aleyhinde İngilizlerle teşriki mesaiye cür'et eden ve o civarın sâf Ekradını posta hırsızlarını takip yalanı ile toplıyarak beyhude yere asker tarafından itlâf edilmelerine ve padişaha, millete karşı isyan etmiş bir şekle sokulmalarına sebebiyet verecek olan bu vatan hainlerinin alçaklıklarını marülarz Ekrada vesaiti seria ile iblâğ ederek davete ademi icabetlerinin teminine hasrı himmet eylemeleri son derece şayanı arzudur. Mümkün ise hemen tevessül ile neticenin iş'arını rica ederiz.

Mustafa Kemal

Vesika, 66.

Malatya, 16.9.1919

Sıvasta K. O. 3 Kumandanlığına

Zeyil 15/9/1919 şifre: Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Vali, mutasarrıf hakkında söylenilen sözleri dinlememiştir. Hattâ eşraf ve muteberanın kendisine mutasarrıf aleyhinde vaki olan maruzat ve şikâyetlerini kâmilen mutasarrıfa ihbar eylemiştir. Bilâhare eşrafın bu hususta kendisine vaki olan suallerine karşı benim İstanbulda da sır saklıyamadığım meşhurdur. Ben sır sandığı değilim. Fakat merak etmeyin ben mutasarrıfa başka tarzda anlattım demiştir. Sıvasta Malatya ve Harputla vaki olan açık tel muhaberesini ve kendisini mutasarrıfı ve yeğenlerini ve saireyi derdest etmek üzere Harputtan İlyas Beyin Sıvastan da birtakım zabitanın hareketini bura telgraf müdürü derhal valiye ihbar eylemesi üzerine valiyi pek büyük havf istilâ eylemiş ve bütün geceyi hükûmet dairesinde geçirmiştir. Vali bizzat telefonla mutasarrıfı müteaddit defalar dâvet eylemiş ise de, mutasarrıf icabet eylememiştir. Bütün gece odada dolaşarak uyuyamamıştır. Vali jandarma kumandanına müdafaa etmek üzere tek-

mil jandarma ve polisi toplamasını emir vermiş ise de esasen kuvvetin az olduğunu ve böyle bir zamanda şehrin asayişine nezaret edecek kimse kalmıyacağını, kendilerinin esas vazifelerinin asayişi tesisten ibaret olduğunu söyliyerek reddeylemiştir. Bunun üzerine Hacı Kayaya adamlariyle İlyas Beyi yolda pusuya düşürerek tevkif eylemesi için müracaat eylemiş ise de oradan da bir ruyu muvafakat görmemiştir. Bunun üzerine firara karar vererek Hacı Bedir Ağayı da bu hususta iğfal eylemişlerdir. Bunlara mümaşat eden Hacı Bedir Ağanın biraderi olup Hacı Bedir Ağanın bizzat dindar ve namuskâr bir zat olduğunda herkes müttehittir. 10 eylûl sabahı, bunların hareketi mukarrerken nezdlerinde birkaç jandarma ve müsellâh Kürt olduğu halde anî olarak hükûmete gelmişlerdir. Bu sırada süvari alayı tarafından mutasarrıfın evinin telefon telleri kesilerek ve evi sarılarak basılmıştır. Bunu hükûmette para almakla uğraşan vali ve mutasarrıf haber alınca bunlar şiddeti havf ile her şeyi unutarak maiyetleriyle birlikte atlarına binip süratle firar eylemişlerdir. Mustafa Kemal ve avenesinin tenkili masarifine karşılık olmak üzere olbaptaki emrine tevfikan altı bin lira alınmıştır, ibaresi ve her ikisi tarafından imzalı senetleri de olduğu gibi bırakmışlardır. Senet jandarma kumandanı nezdindedir. Bu para alınmış ve unutulmuş olduğuna nazaran paranın ahziyle harekâtı milliyeye sarfı menutu reyi âlii devletleridir. Mabadi arzedilecektir.

K. O. 3 Emir Zabiti
Recep Zühtü

Vesika, 67.

Malatya. 17/9/1919

Sıvas K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:
Zeyl 16/9/1919 şifreye:

Jandarma kumandanının fikrine göre firarileri Kürtler arasında ele geçirmek ihtimali yoktur. Yapılan teşebbüsler tesiriyle Kürtler arasında da duramıyacaklarından Mutasarrıfın Urfaya İngilizlere dehalet, valinin de Kayseriye, oradan da İstanbula geçmesi muhtemeldir. Valinin ailesi Elâzizdedir. Mutasarrıfınki de burada Amerika eytamhanesine iltica etmiştir. Vali ailesine ziyade merbut ve meclûp olduğu cihetle

ailesini takiple kendisine mülâki olmak mümkündür. Bu hususa mümkün mertebe dikkat ediyorum. Elâzizden hareketinde takip edebilmek üzere bendenize de haber verilmesi için Elâzizde icabedenlere emir buyurulması maruzdur. Mumaileyhimayı takiple Kayseride veyahut Bozanti - Eskişehir hattı üzerinde valiye mülâki olmağı muhakkak addediyorum. Mutasarrıfın yeğenleri Celâdet ve Kâmran, **Nowill'in** refakatinde imiş. Süvari alayı tarafından mutasarrıfın evinin bir parça tedbirsizce ve lâzımgelen yerler tutulmaksızın basılması ve icabeden ketumiyete itina edilmemesi vali ve mutasarrıfın maiyetlerindeki müsellâh adamlarla mukabele ederek burada mevcut cüz'i kuvvei askeriyeye karşı kanlı bir şuriş çıkartmaları ihtimalinden ihtirazen merkumanı ürkütmek ve esasen maksatları dahilinde olan firarlarını tesri ve tacil ettirerek bu suretle buradan bir an evvel çekilip gitmeleri için limaksadin yapıldığını Jandarma Kumandanı Tevfik Bey sözleri arasında ihsas etmek istemiştir.

Buradaki süvari ve topçu alayları kumandanları da halk üzerinde iyi bir tesir bırakmağa muvaffak olamamışlardır. Hacı Kayanın üç bin silâhlı çıkarabilecek bir aşiret reisi olduğu ve aşiret efradı civar Kürtlerin en saf ve cesurlarından bulunduğu anlaşılmıştır. Hacı Kaya ve Hacı Bedir Ağalardan murahhas olarak dâvet buyurulacak olursa zaten diğerlerine nispeten sakin ve merbut bulunan bu havali Kürtlerinin pek ziyade memnun edilmiş olacağı maruzdur.

K. O. 3 Emir Zabiti
Recep Zühtü

Vesika, 68.

Şifre
Aceledir
Adet
32

Sıvas, 10.3.1919

Malatyada On Beşinci Alay Kumandanı
İlyas Beye

Vali ile mutasarrıfın firarı, niyetlerindeki hıyanete en büyük delildir. Bu vatan hainlerinin İngiliz parası ile millet ve hilâfet aleyhinde Kürtlük gayesi için çalıştıkları ve maattessüf İstanbuldaki hükûmetin de bunların şeriki cinayetleri

olduğu elde edilen şifrelerden anlaşıldı, mesele tamamen vatanidir. Bu sebeple evvelemirde bu denilerin süratle derdestleri ve kürtlük cereyanına o taraflarda asla müsait zemin bırakılmaması lâzımdır. Sıvastan bir estersüvar müfrezesi evvelki akşam o tarafa sevkolunduğu gibi, Aziziyeden iki süvari bölüğü, Malatya istikametine tahrik edilmiş ve ayrıca, Mamahatundaki süvari alayına, Harputa yürümesi emredilmiştir. Bundan başka Kemahta mukim Meb'usu sabık Sağırzadelerden Halet Beye de birtakım Kürt ağavatiyle bizzat o taraflara inerek Kürtlerin, bu alçakların hiylesine aldanmamaları için icraatta bulunulması tavsiye edilmiştir. Malatyada mutasarrıflığın jandarma kumandanı tarafından deruhte edilmiş olması pek münasiptir. Aynı veçhile sahibi namus ve hamiyet diğer bir zatın da Harputta makamı vilâyeti işgal etmesi, Malatya ve Harputtaki kuvayi hükûmeti tamamen ele alarak millet ve vatan aleyhinde hiçbir icraata meydan verilmemesi, kürtlük cereyanının kökünden sökülüp atılması ve firarî hainlerin İngiliz parasiyle Kürtleri aldatarak padişah ve asker aleyhine sevke çalıştıkları; bunlara uyanların bilâemân ve merhamet imha edileceği her tarafa müsait suretlerle tamim olunarak saf ve namuslu halkı hakikatten haberdar eylemek gibi tedabire bir an evvel tevessül pek mühimdir.

Bu millet hainlerinin İngilizle teşriki mesai edeceğinin de göz önüne alınarak icabında mevcudiyeti milliyemizi tehlikeye sokacak olan ecnebi askerlerine de mukabele olunacağının derpiş edilmesi lâzımdır.

Takip ve derdestleri hakkında ittihaz kılınan tertibatın iş'arını rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 69.

Şifre
Aceledir
Adet
125

Sıvas, 10.9.1919

Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Erkânıharbiye
Reisi Halit Beyefendiye

1 — Malatya vaziyeti malûmu âlileridir. Hainlerin takip ve derdesti hakkında Kolordumuzdan emir verilmiş

olduğu pek musiptir. Üçüncü Kolordu Aziziyedeki iki bölüklü süvari alayına en kısa yoldan caddeye çıkarak Malatyaya yürümek emrini verdi. On Beşinci Kolorduya Mamahatundaki süvari alayını Harputa sevketmesini yazdık. Malûmunuz veçhile Sıvastan ayrıca bir estersüvar müfrezesi evvelsi akşam Malatya istikametine tahrik olundu.

2 — Dahiliye Nazırı ile Harput valisinin elde edilen şifreli muhaberatından Ali Galip Beyle hempalarının kuvayi mühimme toplıyarak Sıvas üzerine yürümek gibi bir hıyaneti vataniyeye teşebbüs etmek istedikleri tahakkuk eylediğinden maruz kuvvetlerin yetişmesine intizara lüzum kalmadı. Eşirrayi mumaileyhimin serian takip ve derdestleri ve Kürtlük cereyanına müsait zemin husulüne mahal bırakılmaması için Kolordumuzca her türlü tedabire tevessül edilmesi pek mühimdir.

Tedabiri müttehaze sayesinde mezkûr mıntakada başgösteren kürtlük cereyanının tamamen akamete uğrıyacağı bedihidir.

3 — Firar eden Vali ve Mutasarrıf yerine şayanı emnü itimat eshabı namustan iki zatın sürati tâyini pek lâzımdır. Tarafımızdan Malatyadaki jandarma kumandanı da muvafık görülmekte ise de Diyarbekir mektupçusuna itimat olunmamaktadır. Her halde bu iki mevkie kürtlük cereyanını kökünden sökecek, millî birlik uğrunda vakıfane, cansiparane çalışacak zevatın serian tâyini pek lâzımdır. Vaziyeti ahireye nazaran bu meselede hükûmeti merkeziyenin istihsali rey ve muvafakati bittabi mevzuubahs olamaz. Bu baptaki mütalaanıza ve ittihaz kılınacak tertibatınızın iş'arına muntazırız.

Mustafa Kemal

Vesika, 70.

Şifre
Gayet aceledir
Adet
33

Sıvas, 10.9.1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Harput Valisi Ali Galip Beyle Malatya Mutasarrıfı ve İngiliz Binbaşısı Mister **Nowill** ve hempaları askerin Harput-

tan Malatyaya hareketini duyunca bu sabah Kâhta istikametine firar etmişlerdir. Bunların o civarda Bedir Ağa nezdine giderek Ekrat cem ile mukabil harekâta kıyam eyliyecekleri ve ihtimalki Maraşta İngiliz kuvvetlerinden de istiane edecekleri tahakkuk eylemiştir. On Üçüncü Kolordu takiplerine emir vermiş ve Üçüncü Kolordu da mümkün olduğu kadar kuvvetlerini cenuba doğru indirmiştir. Vaziyetin tamamen millet lehine olarak temini ve bu hainlere kıpırdanacak bir fırsat verilmemesi için azamî tesirin gösterilmesi lüzumu tabiî bulunduğundan Mamahatundaki süvari alayının Harput istikametine tahriki tarafımızdan tensip edilmekte olduğunu arzederiz.

Mustafa Kemal

Vesika, 71.

SURET I

Dahiliye Nazırı Âdil Beyefendiye

Zatıâlileriyle Mamuretülâziz Valisi Galip Bey arasında teati olunan telgraflar Kongre heyetince elde edilmekle aynen makamı vilâyete tevdi edildi. Bu telgrafların suretlerini zirde dercediyorum. Verdiğiniz emir, Galip Beyin deruhte ettiği vazife, doğrusu behtü hayretimi mucip oldu. Bir taraftan bendenizin infisalimin aslı olmadığını tebliğ ile şahsımı iğfal ve bir badirei uzmaya ilka ediyorsunuz. Diğer taraftan da müslümanları birbirine kırdırmak için tertibatı cinayetkâranede bulunuyorsunuz. Sizi bu türlü tertibata sevkeden sebep nedir. Bir türlü anlıyamıyorum. Buraca padişahına isyan etmiş bir kütle mi vardı ki eşkıyadan mürekkep bir kuvvei tedibiye göndermeğe ihtiyaç görüyorsunuz. Ve böyle vahi teşebbüsatı hainanenin mümkünilicra olacağına nasıl kanaat edebiliyorsunuz. Evvel ve âhir arzettiğim veçhile dahili vilâyette muhilli sükûn ve asayiş ufak bir hareket bile yoktur. Maksadınız Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Beyi tutmak ve Kongreyi dağıtmak ise buna imkân olmadığını evvelce arzetmiştim. Şimdi yine bu iş için ahali arasında mukatele açmağa, memleketi ateşe vermeğe, büsbütün elden çıkarmağa sebep olmak ve binnetice vatan ve millete karşı

ihanet cürmü teşkil eder. Bendeniz öyle anlıyorum ki, zatıâliniz hırsıcah ile hakikati göremiyorsunuz ve hakikati söyliyenleri sevmiyorsunuz. Onları susturmak, ezmek istiyorsunuz. Bilerek yahut bilmiyerek düşmanların ekmeğine yağ sürüyor ve memleketi felâkete sürüklüyorsunuz. Şu hal ve vaziyette bulunan bir nazıra artık itimadım kalmadı. Bugüne kadar her mes'uliyeti şahsan deruhte ederek idarei umur ettim, fakat bu dakikadan itibaren bendeniz makamı vilâyette iken Harput ve Malatya müslümanlarının Sıvas müslümanlariyle ve buradaki anasırı gayrimüslime ve ecnebiye ile mukatele etmeleri gibi hazin ve hunin bir manzaraya tahammül edilecek kadar vicdansız olmadığımdan buna müsaade edemiyeceğim. Bu baptaki mes'uliyetin tamamen size raci olduğunu arzederim efendim.

10.9.1919

Sıvas Valisi
Reşit

SURET 2

Dahiliye

Sıvas Valii sabıkı Reşit Paşa Hazretlerine

C: Kongrenin orada aktedeceğini bildirdiğiniz içtimaattan Düveli İtilâfiyece emsali sabıkası gibi hâsıl olacak suitesiratı azîme ve bundan vatan ve milletçe tahaddüs edebilecek mazarratı vahîme şayanı endişe olduğundan bu baptaki telgrafnamei valâlarına cevaben nazarı dikkati âlinizi vaktiyle celp ve bu teşebbüsün sureti münasibede men'i esbabının istihsalini dirayet ve hamiyeti aliyelerine terketmiştim. İki şıkkı muhtevi olan cevapnamei malûmu valâları üzerine Galip Beyin icrayı memuriyeti hususuna Meclisi Vükelâ karariyle iradei seniyei cenabı hilâfetpenahi şerefsudur buyuruldu. Vatan ve milletin maruz olduğu mehaliki azîmeyi teşdit etmekte olan harekâtı vakıadan sarfınazar edilmesi hakkında evvel ve âhir icra olunan tebligat ve tekidatı nazarı dikkate almıyarak muktezayı siyasete münafi, vatan ve milletimiz hakkında cidden mehaliki dai harekâtta ısrar edenler tarafından Galip Beye taarruza kıyama varılması mülâhazasına binaen mücerret böyle bir münasebetsizliğin

men'i vukuu için Galip Beyin lüzumu kadar muhafız ile birlikte azimet etmesi muvafıkı ihtiyat görülmüştü ve birkaç muhafız ile gitmek istiyen Galip Beye böyle bir taarruza maruz kalmamak için muhafızların ihtiyaten tezyit ve miktarı yüz, yüz elliye iblâğı tavsiye olunmuştu. Bu kadar cüz'î bir miktar maksadı tâyine kâfidir. Bunu tefsir ve tevile imkân yoktur. Galip Beyden suretini naklettiğiniz yolda bir telgrafname de alınmamıştır. Bu bapta zatı valâlariyle teati ettiğimiz telgraflarla mütalaa ve suretini nakleylediğiniz telgrafnamem dikkatle kıraat olunduğu halde bu defa yazdığınız telgrafnamenin ne kadar nabeca ve şahsî mesleğini ve vicdanını pek iyi bildiğiniz bir hâdimi kadîmi millete karşı kullandığınız tabiratın ne derece naseza olduğunu elbette teyakkun ve iradei seniyei cenabı hilâfetpenahi hükmü âlisine mutavaat lüzumunu takdir edersiniz. Hiç kimsenin uhdei inhisarında olmıyan hamiyeti vataniyeden nasîbim lehühamt hiç kimseden aşağı değildir.

10.9.1919

Dahiliye Nazırı
Âdil

SURET 3

Dahiliye Nazırı Âdil Beyefendiye

C: 10 Eylûl 1919. Evvelâ infisalim hakkındaki iradei seniyei hazreti hilâfetpenahinin resmen tebliğini rica ederim. Saniyen sureti mevsukada haber alındığına göre Valii lâhik Galip Beyin Sıvasa beraber girmek üzere Malatyada birtakım eşkıya ve eşirrayı başına toplamak ihanetinde bulunduğu görülmesi üzerine mahallince derdestine teşebbüs olunmuşsa da refakatinde bulunan İngiliz Binbaşısı **Nowill,** Malatya Mutasarrıfı Bedirhanilerden Halil ve mazharı teshilât olmaları için tarafı devletlerinden yedlerine vesika verilen Kamran ve Celâdet ve Diyarbekirli Cemil Paşa zade Ekrem Beylerle beraber Kâhta istikametine doğru firar etmişler ve el'an takip edilmekte bulunmuşlardır. Şu hale göre Galip Beyin buraya vürudu vakte muhtaç ve belki meşkûk olduğundan bu hakayıkı hakipayi şahaneye arzettikten sonra azlim hakkında şereftaallûk buyurulacak iradei seniyenin şayanı itimat bir Nazır tarafından resmen tebliğiyle beraber

bundan sonra kat'iyyen mes'uliyet kabul edemiyeceğime mebni iradei hilâfetpenahiye mutavaaten işten çekilmek üzere kime tevdii vekâlet edeceğimin gene o nazır tarafından emrü iş'arına müsaade buyurulmasını istirham ederim efendim.

Sıvas Valisi
Reşit

Vesika, 71.

Malatya
Zata mahsustur

Sıvasta K. O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinedir.

Firarî zevatı malûmenin 10/11.9.1919 gecesini Rakada geçirdikleri ve 11/12.9.1919 gecesini de Rakanın yarım saat yakınında bir köyde bir aşiret reisinin yanında geçirecekleri anlaşılmakla maruzdur.

11.9.1919
Alay 15 K. Binbaşı
İlyas

Vesika, 72.

Ankara K. O. 20 Kumandan Vekâletine

Erzurumda K. 0. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine
Diyarbekir K. O. 13 Kumandanı Miralay Cevdet Beye

Malatya firarilerinin 10/11 Eylûl gecesini Malatya kurbünde Raka 11/12 gecesini Rakaya yarım saatlik bir köyde bir aşiret reisinin nezdinde geçirdikleri Malatyadan haber alınmıştır.

12.9.1919
Mustafa Kemal

Vesika, 73.

Malatya, 11.9.1919

Yüzbaşı Faruk Beyin avdetinden evvel Validen ayrılan ve geç olarak merkeze gelenin (ismi yok) ifadesi berveçhi-

ati maruzdur. "Vali Ali Galip ve Mutasarrıf Halil Beylerin mevkilerine avdet edip aileleriyle birlikte istiyecekleri istikamete hareket etmek üzere serbestce memlekete girmelerine ve kendi şahıslarına hiçbir suretle müdahale ve taarruz edilmiyeceğine dair tarafımdan teminatı kaviye talep etmekte oldukları şimdi yanlarına gidip gelmiş olan birisi vasıtasiyle haber gönderecekleri ve binaenaleyh selâmeti memleket namına bu suretle vaki olan tekliflerini kabul etmek muvafık olup olmadığı" hakkındaki emrinizin intizarında bulunduğumuz maruzdur.

İlyas

Vesika, 74.

Maltayda İlyas Beyefendiye

Ali Galip ve Mutasarrıfı Sabık Halil ve hempâlarının millete karşı hıyanet ve denaetlerinin tahakkuk eylemesi üzerine bu meseleyi merkumûn ile münasebete girişerek değil yalnız ve ancak padişahımıza doğrudan doğruya arzı hakayık eylemek suretiyle halletmek için bu dakikada bütün Anadoluda tekmil valiler, mutasarrıflar, kumandanlar ve millet telgraf başında bulunuyorlar ve hükûmeti merkeziyeyi Ali Galip ve hempâlariyle şeriki hıyanet addederek tahtie etmektedirler. Böyle bir anda başka bir sureti hal varidi hatır olamaz. Bu hususta zatıâlilerinin azamî şiddet ve ciddiyet göstereceklerinden eminiz. Mutasarrıf vekili Tevfik Beyden ve Topçu Alay Kumandanı Münür Bey ve Süvari Alay Kumandanı Cemal Bey arkadaşlarımızdan da aynı suretle hareket bekleriz. Ciheti askeriye ve mülkiyece en son alınmış olan tedabirin izah buyurulmasını rica ederiz. Bu adamların aileleri hüsnü suretle tahtı muhafazada bulundurulmalıdırlar. Taraftaranı bilâtereddüt ve derhal tevkife alınmalıdırlar, zerre kadar mümanaat ve fesada cür'et edenler bilâ merhamet derhal idam olunmalıdırlar.

Hilâfet ve saltanatın masuniyeti ve hukuk ve mukaddesatı millet bugün bu tarzda harekete âmirdir.

Umumî Kongre Heyeti

Vesika, 75.

12.9.1919
Saat, 1 40

Malatyada On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beye

Şimdi mahallinden verilen malûmatı mevsuka şudur: İngilizlerin elyevm Urfada üç yüz, Ayıntapta üç yüz elli, Maraşta yüz neferleri vardır. Binaenaleyh size bir İngiliz fırkasından bahsedenlerin beyanatı, vatan ve millet hainlerinin yalanını naklederek maneviyatınızı kırmak, alçaklıktır. Hakikati mezkûrenin icabedenlere tefhimi münasip olur.

Mustafa Kemal

Vesika, 76.

Malatya, 11/12.9.1919

C tele: 1 — Şart dermeyan eden Vali Galip, Mutasarrıf Halil Rami Beylerdir. 2 — Sıvastan gönderilen zabitler hâlâ gelmemiştir. 3 — Hısnımansur ve Siverekten hareket eden bölüklerden malûmat yoktur. 4 — İçtima etmekte olduğu bildirilen Süvari alayının sürati mümkine ile Malatyaya tahrikine emir ve delâlet buyurulması müsterhamdır. 5 — Zevatı malûmenin aşair muavenetiyle Malatyaya taarruzu halinde mukavemeti şedide ibraz edilmesi sureti kat'iyede kararlaştırılmıştır. 6 — Yarın 12.9.1919 Bedir Ağaya buradan aşair rüesasından bir Kürt heyeti gönderilecektir. Heyet, Bedir Ağayı ikna ve dairei itaate irca etmek için çalışacaktır. 7 — Eldeki kuvvet, Malatyayı uzun müddet bir Kürt taarruzuna karşı mukavemete kâfi değildir. Bunun için sürati mümkine ile kuvayi muavine sevkine delâlet buyurulması ekîden müsterhamdır.

İlyas

Vesika, 77.

— Mühim işleriniz olduğu için ayrılabilirsiniz. Kongrenin henüz müçtemi ve muhaberata devam etmekte bulunma-

sından icabında bir şeyi tebliğ edebilmek için telgrafhanede bir zabit terketmenizi rica ederiz.

— Süvari Yaveri Cemil Bey emrinize intiazren beklioyr.

Mustafa Kemal

Vesika, 78.

Tel
Müstaceldir.
378
300

Malatya, 14.9.1919

Sıvas Kongre Heyeti Muhtremesıne

1 — Buraca yapılan tedabiri âcile ve gerekse Rakaya izam olunan heyeti nasıhanın içtima etmiş olan aşair ve rüesasına yapmış oldukları telkinat neticei hasenesi olmak üzere bine karip içtima etmiş olan bütün aşairin tamamiyle dağıtılmasına muvaffakiyeti tamme hâsıl olmuştur.

2 — Buradan firar eden, birtakım tasniat vaitleriyle aşair rüesasını elde ve Ekradı başına cem ve binnetice arzusuna muvaffak olamıyan Ali Galip ve Halil Rami Beyler artık bu tedabir ve yapılan tergip ve teşvikat neticesi memleketi terketmek zarureti karşısında bulundukları cihetle buradan gönderilen Pütürge Kaymakamı Sabıkı Ragıp Beyle Kâhta aşair reisi Hacı Bedir Ağanın himayeleriyle ve Kâhta tarikiyle Urfaya gitmek üzere bugün Rakadan hareket etmişlerdir.

3 — Başına toplamış olduğu birtakım hazele ile buraya gelerek Türk ve Kürt unsurları arasına tohumu nifak saçmak istiyen İngiliz Binbaşısı **Nowill,** âmiri olan Miralay Mösyö **Bell'**den aldığı emir ve talimat üzerine yarın alessabah Gözene tarikiyle ve yine jandarmalarımızın himayesi ile merkezi livaya uğratılmaksızın Gözene nahiyesi üzerinden müreffehen Elbistana hareket edeceklerdir.

4 — Salifülarz ittihaz kılınan tedabiri hasene neticesi olmak üzere bütün vakayi tabiatiyle izale ve emnü asayiş

iade ve memleketin her tarafında sükûneti tamme berkemal bulunduğu berayi malûmat maruzdur.

Malatya Mutasarrıfı Vekili
ve Jandarma K. Binbaşı
Tevfik

Vesika, 79.

Tel Sıvas, 15.9.1919

Sıvas Heyeti Merkeziyesine (tezkere).
15, 20, 13 üncü Kolordulara.
Niğdede 11 inci Fırkaya.
15, 5 inci Fırkalara.

Trabzon, Bitlis, Diyarbekir, Erzurum, Van, Kastamonu, Konya, Ankara vilâyetlerine.

Kayseri, Erzincan, Bolu, Canik, Afyon Karahisar, Kütahya, Yozgat, Kırşehir Mutasarrıflıklarına.

Firarî Harput Valisi Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil ve hempâları Bedirhanilerden Kâmran, Celâdet ve Cemil Paşazade Diyarbekirli Ekremin hükûmeti merkeziyenin talimatiyle amâli meşruai milliyi söndürmek, Sıvasta toplanan Umumî Kongreyi dağıtmak maksadı hainanesiyle bidayette eşkıya derdesti için muavenet talebi bilâhare firarları esnasında Malatya ve civarının Ermenistan olacağı ve hattâ Harputtan hareket eden askerimizin gûya Ermeni askeri bulunduğu gibi ifsadat ve iğfalâtı cinayetkâraneleri neticesinde civarda toplanmış olan bir kısım Ekradın Malatyadan gönderilen heyeti nasıha tarafından kendilerine hakikatin tefhimi üzerine firarilere lânethan olarak tamamen dağıldıkları ve hıyaneti vataniyeleri bütün millet tarafından anlaşılan firariler artık aşair içinde barınamıyacaklarını anladıklarından İngilizlere sığınmak üzere Urfaya kaçtıkları, Kürtleri makamı mukaddesi hilâfetten ayırarak İngiliz esaretine sokmak maksadiyle propaganda yapmakta olup firarilerle beraber Malatyadan kaçan İngiliz Binbaşısı mahut Mister **Nowill**'in de jandarmalarımızın nezareti altında Elbistana doğru sevkedildiği mahallinden bildirilmekle tamimi keyfiyet olunur.

Heyeti Temsiliye

Vesika, 80.

Vilâyetimiz Valisi firarî Galip ve İngiliz Binbaşısı Nowill ve rüfekayi şerirlerinin Malatyadan firarlarından sonra dağ başlarında yekdiğeriyle muhaberesi

İngiliz Binbaşısı Nowill tarafından mektup:

Beydağında Vali Galip Beye

Refakatimde bulunan zevat ile Ayıntap üzerinden Halebe avdet etmek üzereyim. Sıvas hareketi üzerine civar vilâyata sirayet eden şuriş teskin ve bu hususta Dersaadetle muhaberede bulunmak azminde olduğunuza vâkıfım. Bu itibar ile zatıâlilerinin Dersaadetle vukubulacak muhaberatınızı bizzat temin etmek emelindeyim. Halbuki zatıâlilerinin Urfadan Dersaadetle muhabere etmeniz imkânı mefkuttur. Çünkü Urfadan Dersaadete ve hükûmeti Osmaniyenin emrine amade bulunan yegâne telgarf hattı Sıvastan geçmekte olup bununla muhabere etmeniz mümkün değildir. İstanbul ile muhabereye müsait ikinci Halep telgarf hattı ise İngilizlerin elindedir. Birlikte Ayıntaba azimet ve bendeniz orada İngilizlerin vasıtasiyle İstanbula kadar hattı serbest ve emrinize amade bulundurmağı vazife telâkki ettiğimi arz ve takdimi ihtiramat eylerim.

Nowil Major

Kâhta Kaymakamlığına
(Tahrirat)

İrtikâp eyledikleri ceraimi cinaiye ve mezalimi mütenevvia neticesi olarak orduyu mağlûp, menkûp bir hale düşüren İttihat ve Terakki sanadidi bir vakitten beri kendilerini kanunu adaletin pençei kahrından kurtarmak mecburiyetiyle memlekette ihtilâl çıkarmaya, ortalığı karıştırmaya çalışıyorlardı. Erzurumda vatanperverane birtakım müddeayatı kâzibe ile meydana atılıp kongre namı altında mukarrerat ittihaz eden eşhası ittihadiye bu kere de Sıvasta kongre akdederek asayişi memleketi tehdide, efkârı ecanibi tehyice başla-

malariyle İtilâf Hükûmetleri kuvayi işgaliye sevketmeden işbu kongrenin men'iyle mürettiplerinin istisaline lüzum görülmüş ve işbu vazife uhdei senaveriye ihale buyurulmuştu. Bermucibi iradei seniye şu mühim vazifei vataniyenin ifasına âzim iken Mustafa Kemal avanesi kumandasında bulunan muğfel bir kısım askerin ittihatçı zabitler kumandasiyle Malatyaya gelmekte olduğunu ve bizi tevkife memur bulunduğunu haber alarak Mutasarrıf Beyle Hacı Bedir Ağayı bilistishap Beydağına çekildim. Maksadım iradei seniye ahkâmı münifesini infaz ve huruç alessultan fezahatine mütecasır olan bağîleri istisal ile vatan ve milletin maruz bulunduğu mehaliki izaledir. Halifei zişan efendimize sadık aşairden lüzumu kadar kuvvet ihzar etmekteyim. Başka keyfiyete vâkıf olarak kıtaatı askeriye kumandanlıklarında bulunan bu gibi bağîlerin teşebbüsatına mümanaat ve senakârlarına her hususta muavenet lüzumu beyan olunur. Berveçhibalâ hakayikın ilâniyle ahalinin, hainlerin iğfalâtına kapılmamasını temin lâzimeden olup hilâfında hareket veya ızharı cebanet müstelzimi mücazattır.

Mamuretülâziz Valisi
Galip

Huzuru Devletlerine

Büyük vatanperverimiz Paşayı Mükerrem ve Muhteremmemiz Efendimiz; Mamuretülâziz Valii sabıkı Kayserili firarî Galip ve rüfekai şeriresinin Malatyadan firarlarından sonra kuvveden fiile çıkamıyan teşebbüsatı hainaneleri her ferdi müslimin tel'in ve nefretini mucip ahvalden olduğu varestei izahtır. Elde edilip leffen takdimi huzuru sâmileri kılınan ve pek büyük bir vesikai denaet ve ihanet olan tahrirat suretleri muvafık görüldüğü takdirde İradei Milliye Ceridei muhteremesine derç ve ilânı temenniyatı mahsusasiyle mingayrihaddin arzı ihtiramat ve tazimat eylerim Efendimiz Hazretleri.

23.10.1919

Mamuretülâziz Vilâyeti
Ajans Muhabiri
(Okunmuyor)

Vesika, 81.

K. O. 3 Kumandanlığına

Urfa hakkında alınan malûmat hulâsaten berveçhiatidir:

1 — Elâziz valii sabıkı Ali Galip Bey Urfada İttihat ve Terakki mensubininden Şeyh Müslim Efendinin hanesinde misafir olmuş ve esnayı müsahabede Müslim Efendi Galip Beyin fikrini terviç etmemiştir. Ertesi günü Galip Bey İngiliz kumandanına müracaatle İngiliz siyaseti aleyhinde bulunduğundan bahis ile Müslim Efendiyi tevkif ettirerek Halebe sevketmiştir. Mumaileyh elveym Halepte mevkuf imiş. Galip Bey üç gün Urfada kalmış, badehu Halebe gitmiş. Malatya Mutasarrıfı sabıkı Halil Rami de takriben on gün evvel Halebe gitmiş.

2 — Urfanın şimalinde belediye hastanesi kurbünde İngilizler tarafından Ermeni eytamhanesi olarak inşa olunan bina hitama ermek üzere imiş.

Harekât, 2605, 11.10.1919

K. O. 13 Kumandanı
Cevdet

Vesika, 82.

Erzurum, 11.9.1919

Başkumandanı akdesimiz şevketlû, mehabetlû padişahımızın atebei ulyayı mülûkânelerine

Sevketpenah Efendimiz;

Bugün vesaiki sahihai resmiye ile sabit ve kemali teessürle her tarafa şayi oldu ki, Dahiliye Nazırı Âdil Bey ve Harbiye Nazırı hafi bir plân tahtında Elâziz Valisi Galip Beyi bazı din ve vatan haini casuslarla beraber öteden beriden bir kısım müsellâh Kürtleri toplıyarak çeteler teşkil ve riyaset ettirmek ve bunları Sıvasta in'ikat eyliyen ve her türlü mânasiyle millî ve meşru ve bundan dolayı da orduyu humayunlarının emniyet ve müzaharetine mazhar olan Kongreyi bilmuharebe bastırmak suretiyle beynelislâm sefkidimaya tasaddi olunması ve ayrıca memaliki mahrusei şahane

nin gayri münfek bir parçası ve makamı akdesi saltanat ve hilâfeti seniyelerine lâyezal bir hissi rabıta ile merbut olan Kürdistanı gûya ayaklandırmak suretiyle vatanı parçalamak gibi mahza düşmanlara hâs bir plânın tatbikini külliyetli para mukabilinde taahhüt etmiş oldukları tamamiyle tezahür etmiştir. Şifreli muhaberatı elde etmek ve bu caniyane harekâta, takip ve tefehhus eylemek suretiyle, muttali olan civar kolorduların sevkettiği muhtelit kuvayi askeriye Galip Bey haininin riyasetindeki çeteyi Malatyada tazyik etmiş ve Malatyadan hâsiren firara icbar eylemiştir. Takiplerine şiddetle devam olunuyor. Lehülhamt işbu mel'anet belâsı vaktinden evvel keşfedilmiş ve tedabiri kat'iye ittihaz olunmuştur. Beynelislâm sefkidimaya ve memlekette iğtişaş ihdasiyle felâketler intacına çalışan bu zümrei ihanet takibat neticesinde kanunun ve şeriati garrayi ahmediyenin pençei icraatına tevdi olunacaklardır. Düşman parasiyle ve vatansızlık hissiyle tertip olunan bu ihanete muttali olan Elâziz ahalii islâmiyesi pek derin bir nefret ve galeyan izhariyle casusların bilfiil takibine de koyulmuşlarsa da adaletin tatbik olunacağı vadiyle sükûna irca olunmuştur.

Şevketpenah Efendimiz:

Devleti aliyei osmaniyelerinin ve hanedanı celilüşşanınızın altı buçuk asırlık tarihi mübarekinde ve hassaten hayat ve memat ile çırpınılan şu tarihî devirde devlet ve milletin kalbgâhına tevcih olunmuş bu kadar hainane bir misale tesadüf edilemez. Zatı akdesi humayunlarına kemali tâzim ve ubudiyetle merbut olan bütün milleti necibeleriyle orduyu humayunları vatan ve milletin ve zatı akdesi hilâfetpenahilerinin halâsı mesudu gibi bir gayei mukaddese etrafında toplanmış oldukları bir sırada düşman tarafından satınalınmış bir zümrei ihanetin asakiri şahaneleriyle müsademeyi ve beynelislâm sefkidimayı mucip suikastler tertip ve Dahiliye ve Harbiye Nazırları tarafından tebliğ ve tatbik ettiren hükûmeti merkeziyeden derhal itimat ve emniyeti nezettirmiştir. Ayrıca hakanı celilüşşanımızla milletin arasında haili muzır olmak cürmü de tarihen affedilmez bir cinayettir. Umum milletin meşru olan amâlini, bir araya gelen kuvvetini inkâr ve tevil edip te bunu İttihatçı manevrası göstermek ve zatı akdesi hilâfetpenahilerinden ketmi hakikat eylemek kadar azîm bir günah ve mes'uliyet olamaz. Sevgili padişahımız.

milletin kudreti müşterekesi siyasî tesirlerden külliyen azade ve münezzehtir. Orduyu humayunları ise bilkülliye siyasî cereyanlardan münezzeh ve ancak umum vatan ve milletin ve aztı akdesi humayunlarının masuniyetine aht ve azmeylemiş olan millete müzahirdir. Binaenaleyh amâli meşruai milliyeye istinat edecek; dinine, vatan ve milletine merbut ve zatı akdesi humayunlarına, makamı muallâyı saltanat ve hilâfete bihakkın tazimkâr, namuslu zevattan mürekkep ve meşrutiyete tamamiyle sadık bir heyeti cedidei hükûmetin teşkili ile milleti necibelerinin ve orduyu humayunlarının tatminini ve bunu mütaakip vatan ve milletine ihanet etmekte olan casus şebekesi hakkında tahkikat ve icraatı seriai âdilânelerinin icrasını ve bu surette bir heyeti âdilei hükûmet teessüsüne kadar merkezi hükûmetle bir veçhile muhabere ve münasebette bulunmamağa karar vermiş olan milletten ordunun ayrılamıyacağı, zatı vak'aya muttali ve mahalline mücavir olan kolordular kumandanları, hakipayi şahanelerine arza mecbur olduk. Olbapta ve katibei ahvalde emrü ferman şevketlû padişahımız efendimiz hazretlerinindir.

Vesika, 83.

Ankara, 11.9.1919

Sadrâzam Paşa Hazretlerine

Başkumandanı akdesimiz efendimiz hazretlerine olan maruzatımızı doğrudan doğruya arzetmeği musırrane talep ederiz. Mümanaat buyurulduğu halde ve padişahımıza, milletimize, vatanımıza ihanetinize hükmedilerek başka suretle ittihazı tedabire mecbur kalınacaktır.

Bundan hâsıl olacak fenalığın bütün mes'uliyeti zatı fehametpenahilerine raci olacağını arzeyleriz.

K. O. 20 K. Vekili — Erkânıharp Reisi
Mahmut — *Ömer Halis*

Erzurum, 11.9.1919

Makamı Sadareti Uzmaya

Şimdi doğrudan doğruya başkumandanı akdesimiz halifei zişanımız efendimize maruzatı mühimmede bulunmak mec-

buriyetindeyiz. Hail ika edilmemesini rica ederiz. Aksi takdirde tevellüt edecek netayici vahimenin mesuliyeti sırf zatı fahîmanelerine raci kalacağını arzederiz.

K. O. 15 Kumandanı K. O. 13 K. Vekili
Kâzım *Cevdet*

On Birinci Fırka Kumandanı
Mümtaz

Sıvas, 11.9.1919

Sadrâzam Paşa Hazretlerine

Zatı hazreti padişahiye doğruca maruzatta bulunmak üzere yolu açık bulundurmak hususuna ait istirhamın tervici tehir edildiği takdirde hâdis olacak halden maddî ve manevî vebal mesuliyetiniz derecesi tezauf etmektedir. Vakit geçirilmesinde fayda olmadığını arzederim.

K. O. 3 Kumandanı
Salâhattin

SURET

Vakayii ve hakayikı doğrudan doğruya başkumandanı akdesimiz efendimize bilâvasıta arzetmek isterim, maruzatımı takdim için mümanaat ika buyurulmamasını istirham ederim.

Salâhattin

Ankara

Zatı şahaneye keşide edilecek telgrafnamenin alelusul çekilmesi ve usulü veçhile takdim edileceği suretinde Sadrazam Paşanın cevaplarına karşı ne emir buyuruluyor?

Makamı Sadarete yazılan telgrafı vermişler.
Bir de vilâyetten de Dahiliye Nezaretine yazdığı tekittir efendim.

Sadrâzam ve Dahiliye Nazırı birarada imişler.

Sadrâzamın konağında telgraf merkezi olmadığından yakın bir telgaraf merkezine teşrif etmelerini yazdık cevap bekliyoruz.

Başmemur muavini geldi. Sadrâzam Paşaya yazılan ifade telefonla söylendi, alınan cevapta telgrafname münderecatı Sadrâzam Paşa Hazretlerine arzolundu, vukubulacak maruzatları usulü dairesinde telgrafla arzolunmalıdır. Telgrafnameleri kezalik usulü dairesinde takdim edilir. Buyurduklarını müdür bey söylüyor efendim.

Alınacak cevap gelince derhal yazılacağı tabiidir. Boş durmamak üzere telgraf işliyebilir miyiz?

Deminki ifadeyi Sadrâzam Paşa arzetmişler alınacak cevaba intizar edildiğini söylüyorlar efendim.

11.9.1919

Şef muavininin ifadesidir.

Merkezimiz mümanaat îka etmiyor. Ancak alınan emri vazifemiz hemen makamı aidine takdim etmektir. O da saniye tehirsiz ifa ediliyor. Başka ne yapabiliriz efendim? peki şimdi Sadrâzama iblâğ ederiz efendim.

Telefonla Sadrâzam Paşaya tebliğ olunup alınacak cevaba intizar edildiğini başmemur söyledi efendim.

İstanbul muhaberatı

11/12.9.1919
Saat: 9,5

Bu usul Sadrâzamın yeni bir icadı mıdır? Millete muhatap olmaktan utanan Sadrâzamın irtikâbı kizbü düruğ ettiğine şüphe yoktur; fakat sizin bu âdi harekete âlet olmamanız lâzımdır.

Sadrâzama söyleyiniz makine başında milletin ve ordunun ihtarına kulaklarını açarak dikkatle dinlesin ve siz de yalan söylemekten vazgeçiniz.

Umumî Kongre Heyeti

C: Emrinizi başmemura verdim efendim.

Sizin buraya yazılacak telgarflarınızı derhal telefondan makamlarına, derhal telefondan yazılacağını başmemur söylüyor efendim.

Başmemura verdim.

İstanbul ile muhaberat

11/12.9.1919
Saat: 9

— Sorayım. Şef Fahri.

Sadrâzam Paşanın konağına telgraf ve telefon vardır.

— Sadrâzam Paşa ya sadarette veya mabeyni humayundadır; kendisini buldurup hemen telgrafhaneye gelmesini söyleyin. Mevzubahs olan mesele zannettiğiniz gibi basit değildir. Çok mühimdir, bilâhare sizi mesul ederiz. İsminiz ve şahsınız bizce malûmdur işi uzatmayın çabuk cevap veriniz.

— İşte başmemur diyorlar ki, Sadrâzam Paşa konağındadır. Emrederlerse yazılacak telgrafı telefondan konağa yazarız diyorlar.

Bendeniz emirlerinden hariç ne yapabilirim ki... ufak bir maiyet memuru mesul ad buyurulsun.

— Bizim size yazdıklarımızı telefon veya telgrafla derhal Sadrâzama bildiriniz. O sizin bileceğiniz bir iştir. Neticesini derhal bildiriniz.

— Üçüncü Kolordu Kumandanı, Sadrâzam Paşayı telefonda veya telgarfta bekliyor.

— Emrinizi ifaya çalışıyorum. Biraz sabır buyurunuz.

Başmemur Fahri Bey diyor ki, Sadrâzam Paşa ve Dahiliye Nazırı ile Harbyie Nazırının konaklarında telgraf yoktur. Bunlara yazılacak telgrafları doğruca İstanbula yazıp buradan da müvezzii mahsus ile kendilerine gönderilir.

Vesika, 84.

Tel Sıvas, 15.9.1919

12.9.1919 tarihli talimata zeyildir.

Maksat, meşru bir heyet re'sikâra geçinceye kadar Ferit Paşa kabinesiyle kat'ı münasebet olunduğundan Dersaadetle muhaberatı resmiye icra edilmiyecektir. Hususi ve ticari muhaberat tamamen serbesttir. Yalnız Dersaadetle olacak bu gibi hususi mauhaberatın da tahtı murakabede bulundurulması lâzımdır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Erzurum K. O. 15, Ankara K. O. 20, Diyarbekir K. O. 13, Konya K. O. 12, Niğde Fırka 11 Kumandanlıklarına.

Konya, Ankara, Kastamonu, Hüdavendigâr, Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbekir, Mamuretülâziz vilâyetlerine.
Erzincan, Canik, Kayseri, Niğde, Malatya, Amasya, Bolu, Antalya, Eskişehir ve Afyon Karahisar Mutasarrıflıklarına yazılmıştır.

Vesika, 85.

Tel Sıvas, 16.9.1919

Aynı Makamata

12.9.1919 tarihli tebliğata zeyildir:

1 — Hiyaneti vataniyesi fiilen vesaike müsteniden sabit olmuş bulunan Ferit Paşa Kabinesinin ıskatı ile yerine amâli milliyeye hâdim meşru bir heyetin tâyin ve ikamesi istirhamatının zatı akdesi hazreti padişahiye arz ve ref'ine heyeti hazırai hükûmet mümanaat eylemkte bulunduğundan Kongrece takarrür ettirilip tatbikı Heyeti Temsiliyemize havale edilen tedabir, maruzatı mezkûre mesmuu şahane olup meşru bir heyet mevkii iktidara geçinceye kadar Ferit Paşa Kabinesiyle yalnız muhaberatı resmiyenin kat'ıdır.

2 — Vazıh olan bu maksadı meşruun tesrii istihsali için sizce varidi hatır ve kabili icra sair tedabiri müessire varsa iş'arı rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 86.

Tel 13.9.1919

Balıkesirde K. 0. 14 K., Konyada K. O. 12 K., Diyarbekirde K. O. 13 K., Erzurumda K. O. 15 K., Ankarada K. O. 20 K., Bursada Fırka 17, Çinede Fırka 58, Bandırmada Fırka 61 Kumandanlıklarına ve 61 Fırka vasıtasiyle Edirnede K. O. 1 K., Niğdede Fırka 11K., vilâyetlere, müstakil sancaklara, belediyelere, Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine.

Hükûmeti merkeziyenin ittihaz ve takibetmekte olduğu mesleki irticakâraneye ve yaşamakta olduğumuz günlerin

mehalik ve muhataratı azîmesine karşı müdafaai hukuk ve muhafazai mevcudiyet için Meclisi Millinin intihap ve in'ikadını temin ve tesri etmek bugünün en mühim vazifesidir.

Hükûmeti merkeziye milleti iğfal ile mebusan intihabatını aylarca icra etmemiş olduğu gibi son zamanlarda verdiği intihap emrini de türlü esbap ile ta'vik ve tehir etmektedir. Ferit Paşanın Torosun ötesindeki vilâyatımızdan feragat ettiği Sulh Konferansına verdiği nota ile sabit, Aydın vilâyetinde Yunanlılarla tahdidi hududa teşebbüsü oradaki işgali emrivaki halinde bir ilhak olarak kabul ettiğine delil bulunmuş ve aksamı meşgulei sairei memleket için de bunlara benzer gafilâne ve hainane siyasetiyle mülk ve milleti inkısama uğratacağı kaviyen melhuz ve Meclisi Millinin inikadından evvel sulhnameyi imza ile milleti bir emrivaki karşısında bulundurmak niyetinde olduğu memul bulunmuş olduğundan Umumi Kongre orduyu ve milleti intihaba davetle berveçhiati hususatın sürati icrasını mesaili hayatiyei milliyeden ad ve beyan eyler.

Evvelâ — İntihabat hazırlıklarının mer'i kanundaki enasgarî müddet zarfında icra ve ikmali için belediyeler ve Müdafaai Hukuk Cemiyetleri faaliyeti tamme ile çalışmalıdır.

Saniyen — Sancaklardan çıkarılacak mebusların, miktarı nüfusuna nazaran adedi hemen tesbit olunarak Heyeti Temsiliyeye şimdiden bildirilmelidir. Namzetler meselesi bilâhara bilmuhabere hallolunacaktır.

Salisen — Gerek intihap hazırlıkları, gerek intihabatın icrasında mucibi teahhur esbabın şimdiden teemmül ile ref'i ve hiçbir teahhura meydan verilmiyerek asgarî müddet zarfında intihabatın intacı.

İşbu kararı mıntakanızdaki bilcümle belediye ve Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve icabının sürati ifasına muavenet buyurmanız rica olunur.

Heyeti Temsiliye

Vesika, 87.

Erzincan, 14.9.1919

Sıvasta Umumî Kongre Heyeti Temsiliyesine

1 — Arzuyi millî hilâfındaki hareketi sabit olan hükûmeti merkeziye ile münasebatın kat'ını ve namı namii haz-

reti padişahiye tedviri umur edilmesine dair altı maddeyi havi olarak Kongrece ittihaz olunup Baki Beye keşide olunan 13 Eylûl 1919 tarihli telgarfname ile tebliğ buyurulan karar, memurini mülkiye ve askeriyenin muvafakati alındıktan sonra akdolunan içtimaı umumide kıraat ve ârayı umumiye arzolundu.

2 — Hükûmeti merkeziye ile münasebatın kat'ı takarrür ettikten sonra namı namii hazreti padişahiye olarak kavanini mevzua dairesinde tedviri umur edilmek için mezkûr altı madde münderecatı kâfi ve muvafık görülmüş ve ancak mevaddı mezkûrenin aynen Kongrece hükûmeti merkeziyeye iblâğı ve mukarrerat ve metalibi sabıkanın is'afı için kırk sekiz saat mühlet itasiyle muvafık cevap verilmediği halde tatbikı muvafık olacağı umumca karargir olmuştur.

3 — Livaya mülhak kazalar hey'atına da tebliğ edilmiştir. Oralardan da alınacak cevaplar arzedilecektir efendim.

Şarkî Anadolu Vilâyatı Erzincan
Heyeti Merkeziyesi Müdafaai
Hukuk Cemiyeti

Erzincan, 15.9.1919

Sıvasta Umumî Kongre Heyeti Riyasetine

14.9.1919 telgrafımıza zeyildir: Kemah kazası dahi merkezimiz mütalâtını iktifaen Kongrenin musammem mukarreratını kabul eylediği.

Erzincan Heyeti Merkezi

Vesika, 88.

Gayet mühim ve müstaceldir.
Dakika tehiri caiz değildir.
adet
2385

Diyarbekirden, 14.9.1919

Sıvasta K. O. 3 Kumandanlığına

Umumî Kongre Heyeti Temsiliyesine:

İtimadı milliyi haiz bir hükûmetin teşekkülüne kadar hükûmeti merkeziye ile kat'ı alâka ederek mercii muhabera-

tın Umumî Kongre Heyeti Temsiliyesi olmasında, mıntakamız ahval ve efkârına nazaran berveçhiati mehazir mevcut olduğuna nazarı dikkati celbe lüzum hissettim.

Bitlis vilâyetinin bir kısmı müstesna olmak üzere mıntakam işgal acısı duymamıştır. En ziyade bu sebepten ve diğer muhtelif tesirattan dolayı icabedenlerin tenvir edilmesine rağmen mıntakamda Vilâyatı Şarkıyenin diğer mahalleri gibi kütlei vahide halinde vahdeti milliye tevafuku efkâr yoktur. İki ay evvel Diyarbekirde yapılmak istenilen inkılâp ve son Malatya hâdisesi buna delildir. Bunda İngiliz propagandası ve İngiliz parasiyle iğfal olunmuş bazı Kürt gençlerinin de tesiri çoktur. Mütemadi irşadata ve teşvikata rağmen Diyarbekir ve Elâziz vilâyetlerinden Erzurum Kongresine kimsenin iştirak etmemesi ve Kongre mukarreratı herbir tarafta lâzımgelenlere verildiği, maksat anlatıldığı halde el'an matlûp teşkilâtın yapılamamsı binaenaleyh mıntakamda henüz Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin teşekkül etmemesi yüzünden bütün efradı millet makasıdı hakikiyeye agâh değildir. Bu sebepten bugün merkezi hükûmetle büsbütün kat'ı alâka edilerek mercii muhaberat Kongre Heyeti Temsiliyesi olursa muhalifler, siyasî bir maksat takip edenler, bu hareketi ahaliye başka türlü telkin edecekler, hilâfete karşı isyan edilmiş göstererek efkârı tağlit edecekler ve bu veçhile maksatlarını istihsal için taraftarlarını tezyide çalışacaklardır. Mıntakamın İngiliz nüfuz ve işgali altında bulunan yerlere mücavir ve Arabistanla hemhudut olması hasebiyle İngilizler de bu noktadan propaganda yapacaklardır.

Firarilerin, Malatya livasında aşairi tehyiç için Malatyaya gelen kuvvetin Ermeni kuvveti olduğunu ilân etmeleri, aşairi, Ermenilerin Malatyaya hücum edeceği bahanesiyle tehyiç ederek cem'e çalışmaları, Ali Galip Beyin, ahaliye Kongre aleyhinde bulundurmak maksadiyle, Kongre hali içtimada iken Erzurumun makamı hilâfet ve merkezi hükûmetle kat'ı alâka etmiş olduğunu ilân etmesi ve bu propagandanın buralara kadar akseylemesi maruzatımı teyide kâfi delildir.

Henüz Malatya meselesi sükûn kespetmemişken şimdi mercii muhaberatın Kongre addedilerek merkezi hükûmetle büsbütün kat'ı alâka edildiğinin ilân ve ifşa edilmesini bu noktai nazardan mahzurlu görüyorum. Bahusus mıntakamda

Arap ve Kürt birçok aşair olduğundan bunları hilâfet siyasetiyle elde tuttuğumuzu nazarı dikkate almak lâzımdır. Erzurum Kongre mukarreratının dördüncü maddesi mucibince bir tazyiki düvelî karşısında hükûmetin buraları terk ve ihmal ettiği kat'iyyen tebeyyün eder ve bütün millet te buna kani olursa o aman tesiratı siyasiye husule getirmek için şeraiti mukarrere tahtında muvakkat bir idareyi bütün millet kabul eder. Esasen Ermenistan teşekkülünü kimse istemediğinden böyle bir zamanda hiç propaganda müessir olamaz. Berveçhiati nikata da nazarı dikkati celbederim:

Zabitan ve memurinin, Anadolu efradının aileleriyle uzun müddet muhabere edememesi ahvali ruhiyeleri üzerinde suitesir yapar. Tüccarların, bankaların muamelâtına ait telgraflarının çekilmemesi ecanibin, muhaberatının durması da suitesirat hâsıl eder. Bundan başka telgraf memurları, kazanılacak hasılâtla maaşlarını alacaklardır. Bugün Bitlis memurları beş aydır maaş alamadıklarından istifa eylediklerini, bu hususun makamı aidine bildirilmesini rica ettiler. Bunlar gibi Bitlis vilâyetinde memurini mülkiyenin de muntazaman maaş alamadıklarını istihbar ettim. Gerek şimdi ve gerekse Kongre mukarreratının dördüncü maddesinin tatbikı, lüzum hâsıl olunca ve muvakkat bir idare tesis edilince memurin ve askerin maaşatının, masarifinin menabii mahalliye ile temini imkânı olamıyacağından hassaten bu vaziyet uzun devam ederse iaşe buhranı zaptu raptı ve hertürlü fenalığı tevlid edeceğinden bu hususta ne tedbir düşünüldüğüne dair tenvir olunmaklığımı arzu ederim. Hükûmeti merkeziye, İngiliz nüfuzunda olduğuna göre her türlü ısrara ve mesaiye rağmen İngilizlerin nüfuzundan ve arzusundan başka hareket yapacak bir hükûmet teşkiline imkân olmaz ve rekabeti düveliye de bunun husulünü temin edemezse, İngilizler de hükûmetin muvafakatiyle vâsi mikyasta bir işgal plânı tatbik ederse yeni baştan İngilizlerle muharebeye girişmeğe Kongre taraftar mıdır ve girişildiği takdirde muvaffakiyetten ne dereceye kadar emindir ve bu hareketi musırrane vatanın menafiine muvafık mıdır. Bu cihet hakkında da tenvir edilmekliğimi istirham ederim. Bugün için muvakkat idarenin mahzuriyetini arzettim. Hususî tüccar malı ve ecanibe ait telgrafların kontrol edilmek üzere çekilmesine kolorduların ciheti mülkiyenin ihtiyacatına ve pek mühim işlerine dair olan muhabe-

ratının yapılmasına taraftarım ve esasen bu mıntakanın İstanbul muhaberatı Sıvastan geçtiğinden oraca da kontrol edilebilir. Şimdilik Sıvas ve Diyarbekir merakizindeki resmî muhaberatı tutmak, mütemadi müracaatler ve turuku saire ile icrayi tesire çalışmak ile iktifa edilmesine taraftar olduğumu arzederim. Harekât, 2385.

K. O. 13 Kumandan V.
Ahmet Cevdet

Vesika, 89.

Gayet aceledir.
Hiç durmıyacaktır.

Malatya, 15.9.1919

Sıvasta K. O. 3 Kumandanlığına

C: 13/14.9.1919 mukarrerat hakkındaki şifreye:

Mukarreratın bütün mevaddına kanaati vicdaniye ile muvafakat eylerim. Ancak Elâziz ve Malatya ve civarlarında kasabat, nevahi ile kurada henüz Kongrenin maksadı ve programı hemen umumiyetle meçhul olduğundan hükûmeti merkeziye ile kat'ı alâka edilmenin hilâfetten ayrılmak, padişahı tanımamak gibi süitefsirlere, cahil ahali ve Ekradı Kürtlük amâli besliyenler tarafından isyana teşvik edilmeleri gibi birtakım münasebetsizliklere mahal ve meydan bırakacağını zannediyorum. Bu sebeple Elâziz vilâyeti halkının da Kongrenin maksat ve emelinden haberdar edilerek hiç olmazsa bir derece tenvirlerine değin bu hususun tehir edilmesini tensip buyurulursa muvafık bulduğunu arzeylerim.

Alay 15 Kumandanı
İlyas

Vesika, 90.

Sıvas, 16.9.1919

Sıvasta münakit Umumî Kongre
Heyeti Temsiliyesine

Kongrece ıttihazı tasavvur edilen tedabiri havi mavadda karşı düşündüğümüz noktaları berveçhizir arzediyoruz.

1 — Tebliğ buyurulan mevaddın heyeti mecmuasından memlekette bir idarei muvakkate ilân edileceği anlaşılmaktadır.

2 — İdarei muvakkatenin ilânını icabeden esbap ve mesail Erzurum ve Sıvas Kongreleri mukarreratiyle tesbit edilmiş [Erzurum mukarreratı madde 4, Sıvas Kongresi mukarreratı madde 5] ve binaenleyh her iki kongrenin karariyle hükûmeti merkeziyenin memleketimizden bir cüz'ünün terk ve ihmali ıztırarında bulunduğu bir zamanda icra edilecek bir tedbirin, şu dakikada ittihazı kararnamenin yedinci maddesindeki [mukadderatı memleket ve milleti kat'iyyen tâyin ve tesbit edecek vaziyetler için dahi son kat'i kararı Kongre müzakeresiyle itâ edebilir] sarahat veçhile Umumî Kongreye ait bir hak olarak görülmekte ve memleketin, milletin mukadderatına taallûk eden en ağır ve en ziyade mucibi mesuliyet bir kararın ittihazı zamanında kararnamenin mevaddı sairesine istinadetmek imkânı görülememekte olduğundan bu cihet hakkında nazarı dikkatlerini celbetmeyi bir vazife addeyleriz. Bilhassa hali hazırın on, on beş gün, hattâ bir ay kadar daha idamesi imkânı mevcuttur.

3 — Memleket, bugün bir sükûnu tam halinde bulunduğundan ve müzahereti umumiyeyi tam mânasiyle temin eden bu sükûnu ihlâl edecek en ufak bir haber ana vatanda anarşiyi tevlideder. Aksi propagandaların makes bulmasına ve belki de erkânı umumiyenin zehirlenmesine sebep teşkil edebilir.

4 — Milletin maruzatını zatı şahaneye arz ve iblâğ edebilecek vesaili kemali sükûn ve samimiyetle ve tatlı bir şekilde arıyarak böyle büyük ve mesuliyetli bir işi son bir müracaatgâh olarak kabul etmek ve tacil etmemek daha muvafık olur.

5 — Binaenaleyh amâl ve tezahüratı milliyeye bir sureti hainanede karşı durmak istiyen hükûmeti merkeziyeyi vesaiti sairei siyasiye ve idariye ile ıskat edebilmek çarelerini ihzar etmekle beraber halihazırın on, on beş gün daha temdidi suretiyle hükûmeti merkeziyeye son ve katî bir mühlet vermek ve bu müddet zarfında ahvalin ıslahı imkânı bulunamadığı takdirde bütün mesuliyeti, hükûmeti merkeziyeyi

idare eden eşhasa tahmil ederek ve Umumî Kongreyi içtimaa davet eyliyerek verilecek karar veçhile ittihazı tedabir eylemek icabedeceği kanaatindeyiz.

6 — Maruzatımız veçhile Umumî Kongre idarei muvakkate kararını kabul eylediği takdirde üçüncü ve dördüncü maddeler hakkındaki maruzatımız şudur. Memurinin amâl ve cereyanı milliye karşı icrayi tesir edebilecek aksamı muayyendir. Bu, bilhassa idare, inzıbat memurlarına münhasır kalabilir. Binaenaleyh bu kararı umuminin — küçük memurların istisnasiyle — yalnız icrayı tesir ve nüfuz edebilecek memurine hasrı lâzım geleceğini zannederiz. Memurin ve muhalifin hakkında tatbik edilecek tarzı hareketin bidayeti meşrutiyette olduğu gibi bir şuriş vücuda getirmesi ihtimal haricinde değildir. Binaenaleyh emri idare hakkında ittihaz edilecek kararların pek ciddi bir tahkik ve tetkike istinadetmesi selâmeti memleket namına elzem görülmektedir. Bilvesile teyidi ihtiramat eyleriz.

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Sıvas
Heyeti Merkeziyesi

Vesika, 91.

Tel Trabzon, 15.9.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Esselâmüaleyküm. Sıvas Kongresinin beyannamesini ve bilâhara şifre ile vukubulan tebligatınızı aldık. Cevaben bildirdiğimiz mütalaat Kâzım Paşa Hazretlerince görülmek arzu edilmiş ve görülmüştür. Müşarünileyh bazı mütalaat dermeyanederek cevap ita buyuruyorlar. Buna da cevaben yanımdaki telgrafnameyi kendilerine keşide edeceğim. Şimdi o tafsilâtı tekrar etmek müşkül olacaktır. Aynen Erzurumdan talep buyurunuz. Şu kadar ki hulâsaten bazı maruzatta bulunayım. Evvelâ Sıvas Kongresi umumî kongre şekline girmiş ve bir Heyeti Temsiliye vücuda getirmiş olduğu anlaşılıyor ki, bu cihet mukarreratımıza münafidir. Bundan başka Sıvas Kongresi Heyeti Temsiliyemiz meyanına âza intihabına salâhiyettar olamıyacaktı. Bu cihetler malûmu samîlerinizdir. Hükûmeti merkeziye ile kat'i muhaberat mukar-

reratı esasiyemizin dördüncü maddesinin haricinde bir emrivaki oldu. Bunu münakaşaya zaman müsait değil. Ancak şifre telgrafnamenizin altıncı maddesinde salâhiyet ve merciiyet meselesi efkârı umumiye nazarında pek nahoş tesirler yapacaktır. Bu cihetten katiyyen sarfınazar buyurulmalıdır ve arzuyu milliye muvafık bir kabinenin tarafı şahaneden teşkiline kadar bilcümle memurin mevzuatı kanuniye dairesinde ifayi vazife eylemelidir. Malûmu sâmileridir ki, Erzurumda ittihaz eylediğimiz mukarrerat mucibince Sıvas Kongresi mevaddı esasiyeyi aynen kabul ettiği takdirde — ki etmiştir — nizamnamemizi tadile salâhiyettar olmadığı için bir seneye kadar Heyeti Temsiliyemize tebaiyete ve heyeti merkeziyeler şeklinde muharebeye mecbur olacak idi. Revişi halden bu şeklin haricine çıkıldığı anlaşılıyor. Erzurum mukarreratı hakkında ezhanı umumiye bir devrei ihtizaz geçirdiği bugünlerde anın gayrı ahkâma şüpheli nazarlarla bakacağından şüphe buyurmayınız. Mukarreratı esasiyemizin dördüncü maddesi hilâfında hâsıl olan emrivakie menafii memleket namına muvakkat bir zaman için sükût ediyoruz. Bütün samimiyet ve hürmetle arzederim ki, Erzurum Kongresindeki bilcümle ahkâmı müttehazeye riayetkâr ve o uğurda herkesten ziyade fedakâr olacağız. Fakat anın haricinde yapılacak muameleye iştirak edemiyeceğiz. Gerek zatı sâmilerinin ve gerek rüfekayı muhteremenizin de birlikte ittihaz ettiğimiz kararlara hürmetkâr olacağınıza emniyetimiz berkemaldir.

Servet

Vesika, 92.

Erzurum, 15.9.1919

Sıvasta Umumî Kongre Heyeti Temsiliyesine

Servet ve İzzet Beylerin kongre sualine karşı aynen muttali olduğum cevaplarına mukabil kendilerine yazdığım mütalâat aynen berveçhiatidir. Aynı zamanda 14.9.1919 tarihli şifreli telgrafnamei âlilerinin cevabı olduğunu arzeylerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

SURET

1 — Sıvas Kongresinin istifsarına cevaben Trabzon heyetinden Servet, İzzet ve Zeki Beylerin vermek istedikleri cevabı okudum. Pek yakından tanıdığım bu zevata itimat ve hürmetim fevkalâdedir. Mumaileyhimin mütalaatına saik olan fikri asliyi anlıyorum ve taraftarım. Yalnız teferruat hakkındaki nikatı nazarımız berveçiatidir.

a) Nizamnamenin mevzuubahs olan dördüncü maddesinde yalnız bir tazyikı haricî karşısında terk ve ihmal şıkkı nazarı dikkate alınmıştır. Filhakika vakayii ahirede bu maddenin dâl olabileceği bir terk ve ihmal keyfiyeti yoksa da haricin teşvik ve teşciile Dahiliye ve Harbiye Nazırları tarafından tertip ve Ali Galibe tebliğ edilmiş olan ve suretleri size de yazılan bir ihanet var ki, bu defa nizamnamenin esnayi tanziminde derpiş edilebilen ihtimalâtın fevkinde ve seri ve katî tedbirleri âmirdir.

b) Erzurum Kongresi Şarkî Anadolu vilâyatının muhafazai hukuku için toplanmış ve kararını Şarkî Anadolu vilâyatı namına vermişti. Sıvasta in'ikat eden kongre ise umum milleti temsil eden bir kongredir ki, bu kongrenin de ayrıca bir heyeti temsiliyesi ve vaziyeti hazıraya göre kararları olması bir emri tabiidir ve mantıkidir. Sıvastaki Umumî Millî Kongre ve Heyeti Temsiliyesi Şarkî Anadolu vilâyeti heyeti temsiliyesini ilga etmiş olmuyor ve bu heyeti temsiliye bittabi her an mevcuttur. Yalnız bu Heyeti Temsiliyeden olup ta elyevm Sıvas Kongresi Heyeti Temsiliyesine dahil olmuş bulunanlar varsa bunların Şarkî Anadolu vilâyatı heyeti temsiliyesinden istifa etmelerini talep etmek doğru olabilir O zaman Sıvas Kongresi umum milletin menafiini ve Şarkî Anadolu vilâyatı Heyeti Temsiliyesi de münhasıran Şarkî Anadolu vilâyatının hukuk ve menafiini muhafaza ve müdafaa kudretinde bulunmuş olurlar ve Umumî Kongrenin hükûmeti merkeziye ile kat'ı alâka etmesini ve makamatı resmiyeyi kat'ı muhabereye davet eylemesini zarurî bulurum.

Çünkü hükûmeti merkeziye içinde milleti yekdiğeriyle kıtale hem de eşhası resmiye delâletiyle teşvik eden Dahiliye ve Harbiye Nazırları var ki, makamatı mülkiye ve askeriye artık bu nazırlarla bittabi muhabere edemezler. Sadrâzama

gelince bu da bu iki hain nazırı hâlâ mevkilerinde tutmakla bu nazırların mürevvici efkârı ve amâli olduğunu ispat etmekle beraber milletin ve kolorduların halife ve padişahımız efendimiz hazretlerine vukubulan maruzatına da musırran mâni olmaktadır. Binaenaleyh hükûmeti merkeziyenin bu ihaneti hakkında şevketmeap efendimizin ve umumun nazarı dikkati ve hak kuvvetini öğrenmek merakını celp için dahilin merkezle muhabereyi kat'etmesinden başka çare kalmamıştır. Esasen kat'ı münasebet ve münasebet tâbiri de doğru değildir. Hükûmet milletin emniyet ve itimadını kaybetmiş olduğu için Kanunu Esasî mucibince bizatihî sakıt ve madumdur.

Bundan başka pek mühim sebeple de yapılmış olan bir işe ademi iştirak şimdiye kadar pek samimî bir surette muhafaza edilen valii vilâyat ile muhafaza edileceği muhakkak olan vahdeti idareyi ihlâl eder. Yalnız kongre tarafından yazılan maddeler hakkında beyanı mütalâa edilmesi ve evvelce yapılmış olan ıztırarî işin tasvip olunması fikrindeyim.

c) Kongrenin altıncı maddesinde teklif ettiği merciiyet ve selâhiyet keyfiyeti, meselenin ruhu esasiyesini teşkil etmektedir ki, bu mephaste şimdiden istimal edilmemesi hususunda tamamen hemfikrim. Umumî Kongre şayanı itimat bir hükûmet resikâra gelinciye kadar ancak bir istişarî mahiyet ve kudretini muhafaza eyler. Ve Kongre Heyeti Temsiliyesiinin teklifatından birden beşe kadar olan maddelerine gelince bunların mahiyetleri itibariyle Kongrece değil sorulmasını, hattâ beyanname halinde veya bir temenni şeklinde bile neşrini fazla görürüm. Çünkü bu maddeler zaten yapılmakta ve ortada bu maddeleri yazdıracak bir vak'a görülmemekte olduğu gibi tazammun ettikleri esasat ta kavanini mevzua mevaddından başka bir şey değildir.

Dediğim gibi rey sorumlusu icabeden alnız altıncı maddedir ki, bu baptaki fikrim de yukarda yazılmıştır. Hükûmeti merkeziyenin teşebbüs ettiği ihanetkârane hareket anasır arasında ihtilâf ve fecayi hudusunu ve binnetice memleketin işgal ve inkısamını tevlidedecek mahiyettedir. Sıvas Kongresinin bu vak'a karşısında ittihaz ettiği tedabir ve milletin Kongre mukarreratına tamamen iştirak ve müzahereti suretiyle bir mevcudiyeti milliye gösterilmesi sayesindedir ki,

hükûmeti merkeziyenin tertip ettiği plân akamete uğratılmış ve memleketin işgaline badi olacak halât bertaraf edilmiştır. Hattâ bilhassa bu mesele için 13.9.1919 da Malatyaya gelen İngiliz Miralayı **Bell,** eşirra ile beraber bulunan Binbaşı **Nowill,** in harekât ve teşvikâtından İngiliz hükûmetinin malûmatı olmadığını ve geri aldıracağını söylemiş ve milletin azim ve kararı karşısında meseleyi bu suretle tevil ve tamir mecburiyetinde kalmıştır. Keyfiyetin zatı şahaneye arz ve ismaı meselesine gelince bunun için bir heyeti mahsusanın İstanbula gönderilmesi, gidecekler için muhataralı ve makasıdın bu suretle temini de imkânsızdır. Bu husus başka suretle temin edilmektedir.

2 — Dahiliye ve Harbiye Nazırlarının müşterek imzasını havi vesika hükûmeti merkeziyenin nasıl bir ihanet plânı tertip etmiş olduğunu tamamen göstermektedir. Bu vesaiki Trabzon heyeti merkeziyesi görmemiş ise bir suretinin verilmesi ve bunun üzerine yazılacak cevapta tadilât yapılıp yapılmadığının ve yapıldı ise muaddel suretinin iş'arı.

Vesika, 93.

Kongre Riyaseti Âlisine:

Miralay Vasıf	Bey	Karahisarı Sahip
Hüsrev Sami	,,	Eskişehir
Hakkı Behiç	,,	Bursa
Ömer Mümtaz	,,	Ankara
Mazhar	,,	Denizli ve Aydın
Ratipzade Mustafa Efendi		Niğde

Balâda esamileri muharrer zevatı muhteremenin mümessil olarak intihabını arzeyleriz. 11.9.1919

Karahisarı Sahip Mehmet Şükrü	Bu dahi Salih	Eskişehir Halil İbrahim	Bu dahi Hüseyin	Bu dahi Şükrü
Denizli Yusuf	Bu dahi Necip Ali	Bu dahi Okunamadı	Niğde Mustafa	Bor Halit Hami
Nevşehir Osman	Bursa Asaf	Alaşehir Naci	Samsun Süleyman	Yozgat Bahri
Ömer				

Vesika, 94.

Sıvas, 16.9.1919

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir
Paşa Hazretlerine

C: 15.9.1919

Servet ve İzzet Beylerin, Heyeti Temsiliyenin Trabzon Heyeti Merkeziyesinden istizah eylediği hususata cevaben çektikleri açık telgrafname alındı. Muhteviyatının açık olarak işaası mahzurdan salim olmayıp bu mütalâatı Heyeti Temsiliye tamamen Servet ve İzzet Beylerin şahsî mütalâaları olarak telâkki eder. Heyeti Temsiliye tamimen talep ettiği mütalâatı İzzet ve Servet Beylerden değil nizamname mucibince Trabzon Heyeti Merkeziyesinden talebetmiştir. Servet ve Izzet Beylerin noktai nazarlarını havi hususî telgrafname ile tarafı âlinizden hem kendilerine ve hem de Heyeti Temsiliyeye cevap olmak üzere dermeyan buyurulan mütalaat hakkında da berveçhiati izahata lüzum görülmüştür.

a) Evvelâ mumaileyhimayı malûmunuz olan mütalâata saik olan fikri asliyi keşfetmek maatteessüf Heyeti Temsiliyece mümkün olamamıştır.

b) Nizamnamenin dördüncü maddesi muhteviyatı bir idarei muvakkate teşkili esbap ve şeraitini izah eder. Halbuki malûm vakayii ahirei ihanetkârane sebebiyle ittihaz edilmiş ve edilmesi lüzumu hakkında mütalâa sorulmuş olan tedabir hiçbir vakit idarei muvakkate teşkil etmek gayesine matûf değildir. Binaenaleyh bu hususla dördüncü madde arasında münasebet aramağa lüzum yoktur. Tedabir zatı şahaneye doğrudan doğruya arzı hale yol bulmak ve meşru bir kabinenin mevkii iktidara is'adını istirham etmek maksadına matûftur.

c) Sıvasta in'ikat eden Kongre Garbî Anadolu murahhaslariyle Erzurum Kongresinin heyeti umumiyesi, binaenaleyh umum Şarkî Anadolu vilâyeti namına sahibi selâhiyet olmak üzere Kongrenin kararına tevfikan intihap edilen bir heyeti mahsusa bulundurmakla Sıvas Kongresi bittabi umum

Anadolu ve Rumeli namına ve bütün milleti temsil etmek üzere umumî bir kongre halini kesbetmiştir. İşbu kongre Erzurum Kongresi mukarrerat ve teşkilâtını aynen ve fakat bittabi teşmilen kabul eylemiş, binnetice Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti ünvanı şâmili altında tevsian tevhit edilmiştir. Nizamnamenin üçüncü maddesi ve Kongrenin mukarreratı esasiyesi zaten bu gayei âliyenin teminini emeli katî olarak göstermiştir.

Sivas Umumî Kongresi, Erzurum Kongresinde Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına intihap eylediği Heyeti Temsiliyeye tamamen beyanı itimat ederek aynen Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti için Heyeti Temsiliye olarak kabul eylemiştir. Buna nazaran Sıvas Umumî Kongresinin kararları başka, Erzurum Kongresinin kararları başka ve Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsiliyesi başka ve Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsiliyesi başka gibi başkalıklar ve ayrılıklar elbette mevzuubahis olamaz ve bunun mevzuubahis olması şüphesiz ki, pek samimî olan maksadı vahdet ve gayei mukaddesemiz için son derece muzırdır. Bu takdirde birbirini ilga eden heyeti temsiliyeler olmadığı gibi birine dahil olunca diğerinden istifasını talebetmek doğru olabileceği âzalar da mevcut değildir. Bugün umum Anadolu ve Rumeliye şâmil olan cemiyetimizin Sıvasta bulunan yegâne Heyeti Temsiliyesi Erzurum Kongresinde nizamnamenin mevaddı mahsusasına tevfikan müntehap dokuz zattan beşinin huzuriyle ifayı vazifeye devam etmektedir. Bu zevat âcizleri ile Rauf ve Bekir Sami Beyefendiler ve Raif ve Şeyh Hacı Fevzi Efendiler Hazeratından ibarettir. Bundan başka Canik livası dahi nizamname mucibince mümessil olarak Refet ve Süleyman Beyleri namzet olarak göstermiş, Heyeti Temsiliyenin hazır olan beş âzası Refet Beyi tercih etmiş ve hazır bulunmıyan âzaları meyanından Servet ve İzzet Beylerin de reyini sormuştu. Mumaileyhim cevap dahi vermedikleri ve verecekleri cevap menfi dahi olsa ekseriyetin reyi nazarı dikkate alınması tabii bulunduğundan Refet Beyefendi bermucibi nizamname Heyeti Temsiliye âazlığı sıfatını bilihraz ifayı vazifeye mübaşeret eylemiştir. Hukuk ve salâhiyeti ve menafii, Şarkî Anadolu vilâyatından bittabi hiçbir veçhile

az olmıyan ve Sıvas Umumî Kongresinde bulunduğu münevver ve bihakkin mahallelerini temsil eden âzânın · keyfiyet ve kemiyeti hiçbir vakit Erzurum Kongresinde hazır bulunan âzâdan aşağı olmıyan Garbî Anadolunun muhik ve meşru olan mütalâat ve tekâlifini nazarı dikkate almıyarak onları alehtlak tâbi vaziyetinde bulundurmağa kalkışmak bizim aklımızın bir türlü kabul edemediği hususattandır. Her halde onları tatmin etmek zaruridir. İşte hem bu zaruret yüzünden ve hem de vazifesi başında bulunamıyan noksan azamızın faaliyetlerinden istifade edilemediğinden naşi muavenete olan ihtiyacından dolayı yine nizamnamenin sonlarındaki sekizinci maddenin Heyeti Temsiliyeye bahşeylediği selâhiyete istinaden Umumî Kongre heyetinin dahi Garbî Anadolu için sahibi selâhiyet gösterdiği zevattan altı kişi ile Heyeti Temsiliye takviye olunmuştur. Bu zevat şunlardır: Askerlikten müstâfi Miralay Vasıf Bey, Husrev Sami Bey, Akkâ Mutasarrıf-ı Esbakı Hakkı Behiç Bey, Mazhar Bey, Sabık Ankara Meb'uslarından Ömer Mümtaz Bey, Niğdeli Kâtipzade Mustafa Efendi. Bu altı zatten elyevm üçü hazır olup diğer üçü muvasalât etmek üzeredir. Pek güzel ifade buyurulduğu veçhile Kanunu Esasî mucibince bizatihi sakıt ve madum olan vatan ve milletin mukadderatı aleyhinde teşebbüsatı hıyanetkâranesi vesaik ve ef'al ile sabit olan Ferit Paşa Kabinesini şayanı itimat görmemek ve bunun yerine amali milliyeye hadim meşru bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi lüzumunu zatı şahaneye arz ve isma eylemek teşebbüsünden ibaret olan Sıvas Umumî Kongresinin kararında isabeti mutlaka olduğunu takdir etmek derin bir tetkika muhtaç değildir. Bundan sarfınazar etmeği teklif bilmem ne dereceye kadar doğrudur.

d) Mucibi tedehhüş olan tatbiki münasip olup olmayacağını nizamnameye tevfikan heyeti merkeziyelerden ve sahibi salâhiyet âzamızdan istizan eylediğimiz altı maddelik mukarrerat muhteviyatı, ise, bunda telâşa ve Sıvas Kongresinin umumî veya gayriumumî, Heyeti Temsiliyenin şöyle veya böyle olmasından bahse hiç te lüzum yoktur. Yapılması lâzım gelen şey mezkûr mukarreratın tatbik veya ademitatbikına dair her ne suretle olursa olsun müttalea ve noktai nazar bildirmekten ibarettir. Bittabi Heyeti Temsiliye her taraftan gelecek olan mütaleatı nazarı dikkate alarak heyeti umumiyece şayanı kabul ve kabili tatbik bir karar ittihaz eder.

Servet ve İzzet Beylerin mutlaka kendi fikirleri terviç olmadığı takdirde Heyeti Temsiliye azâlığından müstâfi telâkki edilmeleri tarzındaki iş'araları bittabi hüsnü tesir yapmadı.

e) Heyeti Temsiliye tarafından Trabzon Heyeti Merkeziyesinden istizah olunan mevat hakkında mezkûr heyetin mütaleatı anlaşılmadıkça, Heyeti Temsiliyece karar ittihazına imkân olamıyacağı ve her halde Trabzon Heyeti Merkeziyesinin cevabına muntazır bulunduğumuzu arz eyleriz.

f) İstizah olunan mukarreratın altıncı maddesinden maksat, İstanbulda meşru bir heyeti hükûmet tarafı şahaneden mevkii iktidara getirilinceye kadar Ferit Paşa Kabinesi ile kat'i muhaberat edilmiş olduğuna göre her vilâyeti müphem ve mütereddit bir halde bırakmayıp vaziyeti umumiyeden haberdar edebilmek için bir mercii muhaberat gösterilmesi münasip görülmüş ve buna binaen mercii muhaberatın Sıvas'ta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi olabileceği hâtırası kaydedilmişti. Bundaki merciiyet ve salâhiyet, izah olunduğundan başka bir şey değildir. Heyeti Temsiliyenin istişarî mahiyeti ve kudreti ise, Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde musarrah olduğu derecede ve teşkilâtı dahilinde bulunan heyeti merkeziyeler ile salâhiyettar azâlarına karşıdır. Yoksa bu heyeti velev muvakkaten olsun idarei hükûmete karar vermiş bir heyet gibi tevsire kalkışmak haksızlık olur. Sıvas Umumi Kongresi içtima ve müzakeratını hitama erdirmiş olduğu halde, vaziyeti cedide icabı olarak Şarkî Anadolu vilâyatının her tarafından murahhaslar dâvet etmek suretiyle yeniden ve fevkalâde olarak in'ikadı lüzumu başta zatı âlileri olduğu halde, birçok zevatı kıymettarın hatırlatması üzerine düşünülmüş bir keyfiyettir. İşbu izahat ile izalei şübehat mümkün olacağı ümniyesile hürmetlerimizi takdim ederiz Efendim.

Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsiliyesi

Tel başında Sıvas, 16.9.1919

15 inci Kolorduya

Trabzon Heyeti Merkeziyesinden bir zata

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trabzon Heyeti Merkeziyesine

Kâzım Paşa Hazretlerine cevaben yazılan mütaleat berayi talimat aynen takdim olunur.

Heyeti Temsiliye

Vesika, 95.

Trabzon, 20.9.1919

Sıvas Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesine

Erzurumda in'ikat eden Kongrede kabul edilip hiçbir noktanın tatil ve tağyiri caiz olmıyan mukarrreratı esasiyenin bazı tagayyürata uğradığı ve nizamname ahkâmına münafi icraatta bulunulduğu elyevm Sıvasta bulunan ve umum Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsiliyesi namına hareket eden heyetten mevrut telgrafnamelerden anlaşılıyor. Heyeti Merkeziye, Vilâyatı Şarkiye Kongresinin çizdiği hudut haricinde hiçbir kararı kabul edilmeyip heyeti muhteremelerince ittihaz olunan hattı harekete vakıf olmağı vazife addeder, acele cevaba intizar ederiz.

Müdafaai Hukuk Heyeti
Trabzon Merkezi

Vesika 96.

Zata mahsustur

Erzurum, 17.9.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

Zatı Samilerine pek malbut olan kalb ve hissiyatım itibarile, her şeyi açık söylemek kanaatini muhafaza ediyorum. Hissiyatı mütekabilemiz de bittabi ancak buna müsaittir. Paşam Sıvastan gelen tebliğat ve tamimler kâh Heyeti Temsiliye namına ve kâh resendir. 10.9.1919 tarihinde Dersaadetteki hükûmete hitaben resen tebligat ve ihtaratınız vaki olmaktadır. Buna itimat ve emniyet buyurunuz ki, bu tarzda imzanızla vaki olan tebligat sizi en ziyade hürmetle sevenler nezdinde bile büyük bir samimiyet ve selâmeti fikir ile tenkit olunuyor. Ancak afakı rü'yeti daha dar olan muhitlerde ve bilhassa Anadolu harekâtını başka şekil ve mahiyette göstermek davâsında olanlar, nezdinde, bunun nekadar müessir ve aksülâmele saik olacağını takdir buyurursunuz. Zatı devletlerini masun ve vatan ve millete pek kıymettar bir hatırai

mevcudiyet olan mesaii vatanperveranelerini daima arzu ettiğimiz parlaklığile idame ettirmek esasen pek az ricali fedakâriye malik olan vatanımızın muktazayi menafiidir. Binaenaleyh Heyeti Temsiliye ve Kongre mukarreratını daima imzasız, sadece Heyeti Temsiliye diye neşrini rica ederim. Bittabi aramızdaki şifre muhaberatının icap ettirdiği şekli malûmdaki zatî imzalara bunun hiç şümulü yoktur.

Zatı sâmilerinin her halde ortada münferit bir şekilde görülememesi muktazayi nef'i memlekettir. İttifakı âra ile maruz olan işbu ricalarımın hüsnü telâkki buyurulacağından eminim. Ellerinizden öperim.

K. O. 15 Kumandanı

Kâzım Karabekir

Vesika, 97 a.

14.9.1919

Hakipayi Hilâfetpenahiye

Zatı akdesi cenabı hilâfetpenahilerile saltanatı seniyelerine bir ubudiyeti müebbede ile merbut olan millet namına ve lâyezal olan sadakati ebediyemize istinaden maruzatı atiyemizin ref'ine cür'etyap oluyoruz: saltanatı seniyelerinin bugün maruz olduğu müthiş mehalik her şeyden evvel tarihimizin kaydetmiş olduğu en büyük mağlubiyetin en tabiî netayicinden olmakla beraber, mevcudiyetimize nihayet verecek bir mahiyet alan mehaliki maruzanın munhasıran mağlûbiyetimizden mütevellit olmadığı da her halde muhatı ilmi hilâfetpenahileridir. Almanya ve Bulgaristan gibi Harbi Umumide bizimle beraber ayni mukadderatı takip edip, ayni encama maruz olan sabık müttefiklerimizin bugünkü vaziyetleri, saltanatı seniyelerinin mahkûm olduğu şeraitle mukayese edilecek olursa, sade bir mağlûbiyetin bu kadar büyük bir felâketi milliye tevlidine kâfi gelemiyeceği pek kolay tezahür eder. Mütarekenin zamanı aktindeki vaziyeti umumiyemizle bugünkü halimizin mukayesesi de bu facianın ne büyük bir hakikat olduğunu lüzumundan fazla ispat eder itikadındayız. Bugün milletin nazarında felâketimizin bu derece ittisaına tesir eden en büyük amil, mazinin bırakmış olduğu esbabı hariciye ve harbiyeden ziyade halin teraküm ettirmekte bulunduğu müessiratı dahiliyede, yani mütarekedenberi teakup eden hükûmetlerin ve bilhassa Sadrazam Ferit Paşa kulları-

nın riyaseti altında teselsül edip giden kabinelerin irtikâp etmiş oldukları teseyyüplerde mündemiçtir. Filhakika mütarekenamenin her türlü ahkâmı hilâfına olarak zuhûr eden bir Aydın faciası karşısında sadrı lâhik bile artık birinci hâdisei saderetine nihayet vermek suretile istifa ederek sebebp olduğu cinayeti siyasiye..en doğrudan doğruya mes'ul olduğunu zımnen itiraf etmiş ve bu hareket üzerine milletimiz bu mes'uliyetin her halde bir divanı âli huzurunda tâyin edileceğini ümit etmeğe başlamıştır. Fakat Ferit Paşa kulları bu hale rağmen ikinci bir kabine daha teşkilinden içtinap etmedi! Müşarileyin Paris Kongresinden haysiyeti milliyemizi rahnedar edecek surette Dersaadete iadesi bu ikinci vak'ai sadaret esnasında vukua gelerek milletin emniyetine istinat etmiyen bu hükûmetin her türlü ehliyetten de mahrumiyeti bütün cihan nazarında sabit oldu. Fakat Ferit Paşa kulları mevcudiyeti milliyemize iras ettiği bu ikinci zarardan da mütenebbih olmayıp Paristen mucibi iadesi olan muhaberatı siyasiyeyi mahza muhafazai mevki endişesile tahrifen tercüme ederek süddei seniyelerine ve efkârı umumiyemize arzetti. Bu suretle hem zatı humayunu mülûkânelerini, hem mukadderatile oynadığı milleti mazlûmeyi iğfal etmiş oluyordu: Çünkü muhaberatı maruzanın metni aslileri müşarileyhin İstanbuldaki neşriyatı kâzibesinden evvel Avrupa matbuatında intişar etmiş ve Ferit Paşanın harekâtı milliyemizi ittihatçılık şeklinde göstererek Anadoluya müdahalei cenebiye davet ettiği kâinata malûm olmuştu! Halbuki İzmir havalisinde namusile mukaddesatını müdafaadan başka bir şey yapamayan ve bunu yaparken de iradei merhametâdei mülûkânelerine istinad eden evlâdı vatan, takip ettikleri maksadı mukaddesi mükerreren hâkipayi seniyelerine arzetmiş oldukları gibi, umum Anadolu galeyanı millisindeki meşruiyet te saltanatı seniyelerinin cihatı erbaadan maurz olduğu mehalikle sabit olmuştu. İradei milliyesini payitahtı seniyelerinde izhara imkân bulamıyan milletin alâmına tercüman olmak üzere Anadoluda in'ikat eden Şarkî Anadolu vilâyetleri Erzurum Kongresile bu defa Sıvasta münakit Umumî Kongremizi de gayrimeşru ilân eden sadrı lâhik kulları hilâfeti seniyelerinde akti içtima eden Ermeni ve Rum kongreleri mukarreratının İstanbul matbuatile ilânından hiçbir mahzur tasavvur edemiyorlar! aynı zamanda bir taraftan meşruiyet ve kanuniyet esasatına istinad etmek is-

terken, diğer cihetten Meclisi Millinin feshindenberi yedi, sekiz ay geçtiği halde Kanunu Esasî ahkâmını tatbik edip intihabata mübaşeret mecburiyetini de hâlâ hissetmiyorlar ve bu tarzı hareketle beraber kudreti milliyemizi de ecanip nazarında keenlemyekün göstererek makasıdı ecnebiyeyi teshil ediyorlar. Maksadı ihanetkâranelerinde muvaffak olmak için milletin ruhundan doğan teşkilâtı milliyeyi dağıtmak, devletin hakkı kazasını ecnebi ihtirasatına baziçe etmek, ordunun kuvvetini tenkis için muktedir erkânı askeriyemizi azil ve düşmana teslim etmek, şifreli muhaberatı askeriyenin çaldırılmasına Posta ve Telgraf Müdüriyeti Umumiyesini salâhiyattar kılmak, birtakım düşman zabitlerinin memleket dahilinde dolaşarak vahdeti mülkiyemizi ihlâl edecek tahrikatı siyasiyede bulunmalarına muzaheret etmek, memleketi ihtilâl içinde gösterip müdahalei ecnebiyeyi davet eylemek ve ordunun şifre muhaberatını men ile esrarı askeriyeyi ifşa cüretinde bulunmak gibi herbiri bellibaşlı bir cinayeti milliye teşkil eden ahvali gayrikanuniyeye tasaddi etmekten de bir türlü sarfı nazar edemiyorlar. Vatanı bu hale getiren ve mağlûbiyetten mütevellit felâketimizi bu kadar tevsi eden, en büyük saikin hükûmeti hazıraca irtikâp edilip duran bu ihanetler olduğu her halde artık nezdi şevket vefti humayunlarınca da teeyyüt etmiştir. Bu vaziyeti nazarı itibara alan heyeti memlûkânemiz vatanı kurtaracak son bir çare olmak üzere hiçbir fırkai siyasiyeye mensup olmayacak ve iradei milliyeyi tamamile izhar ederek millete istinat edecek bir heyeti vükelânın resikâra getirilmesini tazarru ve niyaz ile böyle bir kabine teşekkül etmediği takdirde milletin teşebbüsat ve icraatı zaruriyesini tevkife imkân olamıyacağını arzeder. Katıbei ahvalde emrü ferman savgili padişahımız efendimiz hazretlerinindir.

Sıvasta münakit Umumî Kongre Heyeti
Mustafa Kemal

Vesika, 97 b.

2.10.1919

İstanbul Şehremanetine

Umum matbuata birer sureti verilecektir.

İstanbul ahalisine:

Mütarekenin imzasındanberi gittikçe daha müthiş bir kat'iyetle mevcudiyetimizi tehdide ve sıra ile İstanbul, Mu-

sul, Adana ve İzmir gibi herbiri bir uktei hayat ehemiyetinde en mühim vilâyetlerimizin işgalile tahakkuka başlıyan büyük tehlike, zahiren mağlûbiyetten ve esbabı hariciyeden mütevellit gibi görünebilirse de hakikatte her şeyden ziyade ahvali dahiliyemizden mütehassıl olduğu kabili inkâr olamaz; Almanya ve Bulgaristan gibi eski müttefiklerimiz de bizimle beraber ve bizim kadar mağlûp oldularsa da hiçbirinin mevcudiyeti ve hakkı hayatı tehlike altında kalmadı. Onların bugünkü vaziyetlerile bizim şimdiki vaziyetimizin en sathî bir nazarla mukayesesi, maruz olduğumuz felâketin husulüne sade bir mağlûbiyetin kâfi bir sebep teşkil edemiyeceğini bütün vuzuhile ispat eder. Bu farkın yegâne baisi, onlarda hükûmetle milletin müttehit ve bizde ise hükûmetin milletten tamamile mütebait olmasıdır. Mükerrer istihalelerle teakup etmiş olan Ferit Paşa kabinelerinin bugüne kadar takip etmiş oldukları siyaseti dahiliye ve hariciye, gözönüne getirilecek olursa, felâketimizin neden bu kadar vâsi bir mahiyet aldığı derhal anlaşılır: hükûmeti hazıranın siyaseti hariciyede amali milliyemize tamamile münafi bir hattı hareket takip etmekte olduğunun en büyük delâili İzmir gibi yunanlılıkla hiçbir alâkası olmıyan bir vilâyetimizdeki haksız ve caniyane işgalin ref'ine değil, tahdidine ve bu suretle de Akdeniz sahillerimizde muayyen hududa malik bir Yunan müstemlekesi teşekkülüne sebep olması; orada ırzile namusunu müdafaa mecburiyetinde kalan ümmeti Muhammedin tenki lini emrederek açıktan açığa Yunan menafiine hizmet etmesi, Musul ve Adana gibi vahdeti coğrafiye ve milliyemizin en lâyetecezza eczasından olan aksamı vatanın mukadderatını tamamile ihmal edip Paris Konferansına tevdi ettiği notada Toros silsilesini memleketimizin hududu tabiiyesi şeklinde göstermesi ve bilhassa gerek Şûrayı Saltanatta ve gerekse Paris Konferansında "Vilâyatı Şarkıyede vâsi bir Ermenistan teşkiline" kail ve hatta bilâsebep talip olması gibi birtakım teşebbüsatı hainanedir ki, bunların heyeti umumiyesi nazarı itibara alınırsa, elimizde vatan namına Ankara ve Kastamonu vilâyetlerinden başka birşey kalmayacak demek olur. İşte hükûmeti hazıranın bütün siyaseti hariciyesi ve vatan nazariyesi bundan ibarettir. Zaten en müthiş haricî düşmanlarımızın tasavvur ettikleri müstakbel Türkiye de nihayet bundan başka bir şey değildir' Ferit Paşanın siyaseti dahiliyesi hututu umumiyesi itibarile bütün milletçe malûm olmakla be-

raber vaziyeti umumiyemize en çok icrayi tesir etmiş olanlarının tekrarı da faydadan hâli değildir.

1 — Ferit Paşa, hem milleti, hem padişahı aldatmak suretile şimdiye kadar mevkiinde payidar olabilmiştir; çünkü Paristen avdetinde konferansa tevdi ettiği notaların muhteviyatı feciasını tahrifen tercüme ederek zatı şahaneye ve enzarı millete arzetmiş ve bu suretle hıyanetini ihfaya çalışmıştı, fakat Avrupa matbuatı vesaikı mezkûrenin metni hakikilerini aynen neşretmiş olduğuundan sadrazamın irtikâp ettiği caniyane desise bütün vuzuhile meydana çıktı.

2 — Düşmanlarımızın bile takdir ettikleri harekâtı milliyemizi ihtirasatı şahsiye ve ittihatçı tahrikâtı addedip tenkilini emretmekle hem millete, hem padişaha karşı alenen ve doğrudan doğruya muarız ve hattâ muhasım vaziyeti almıştır; meselâ padişahımız, son beyannamei humayununda Anadolu harekâtının tamamile esbabı milliyeden mütevellit ve binnetice meşru olduğunu ilân buyurduğu halde, sadrazam **Temps** gazetesi muharririne bu harekâtın ittihatçı tahrikâtı olduğunu ve yakında izale edileceğini söylemekten çekinmedi; bu suretle bu hükûmetin bu millet aleyhinde olduğu artık kabili tereddüt olamıyacak surette sabit olmuştur.

3 — Ferit Paşa Kabinesi milletin padişah ile de temasına mâni olarak Anadolu ahalisinin zatı şahaneye çektiği ve el'an çekmekte olduğu telgrafları mabeyni humayuna isal ettirmemekte ve zaptu ihfa etmektedir.

4 — Bir taraftan bu cinayeti irtikâp etmekle beraber diğer taraftan Sıvasta münakit Anadolu ve Rumeli Kongresi azâsını hayyen veya meyyiten derdest ettirmek için Harput Valisi Ali Galip isminde bir şeririn, maiyetine Kürt aşiretleri alarak Sıvas üzerine yürümesini emrediyor. Bu suretle anasırı islâmiye arasında mukatele ihdasına çalışılıyor! Fakat hükûmetin bu hususa ait muhaberatı milletçe elde edildiğinden kan dökülmesine meydan verilmeksizin Ali Galip ve avenesi tenkil edilmiştir. İşte bütün bu ve bunlara mümasil saymakla tükenmez cinayetler ve hıyanetler irtikâp etmiş ve etmekte bulunmuş olan hükûmeti hazıranın, devleti inkıraza sürüklediğini takdir eden Anadolu halkı bu hale artık bir nihayet vermek mecburiyetini hissetmiş ve Allahın emrine ve Peygamberin hâdisine ittiba ederek zulme karşı harekete başlamış ve zalimlerle her türlü münasebeti kat'etmiştir. Büyük

bir iman ve en kuvvetli bir vahdeti milliye ile harekâtını tanzim edip teşkilâtını ikmal etmiş olan Anadolu ahalisi her türlü hukuku mülkiye ve milliyesinin her türlü ihtimale karşı mahfuziyetini temin edecek bir seviyei maddiye de ihraz etmiştir. Şimdiye kadar bütün mukadderatımızı payitaht idare ediyor. Ve millet ve memleketimizi kurtaracak teşebbüsler Anadoludan değil, hemen daima İstanbuldan sudur ediyordu. Payitahtın bugün maruz olduğu mehaliki nazarı itibara alan Anadolu, şeraiti hazıra altında İstanbuldan halâs ümit etmek imkânı olmadığını gördüğünden mevcudiyeti umumiyemizle hukuku meşruamızın müdafaası kendi uhdesine terettüp ettiğini takdir edip vazifesini ifaya başlamıştır. Bugün işte bu sıfat ve bu mahiyetle payitahta isali selâm eden umum Anadolu, mevaddı atiyeyi İstanbul ahalisinin ıttılaına arzetmek vazifesile mütehassistir:

1 — Harekâtı milliye müttehit ve muntazam teşkilâta merbut olarak bütün Anadolu vilâyetlerini ihtiva etmiş ve ta payitahtın kapısına kadar dayanmıştır.

2 — Bu suretle cihan efkârı umumiye ve mehafili resmiyesi milletimizin hakkı hayata malik olduğunu ve hiçbir zaman esir olamayacağını idrak etmiş ve bu idrake müstenit kararını harekâtı milliyemize karşı tamamile bitaraf ve hayırhah olacağını temin etmekle izhar etmiştir.

3 — Anadoluda sakin olup her türlü hukuku meşrualarının en mutlak bir emniyet içinde bulunduğunu gören bilcümle anasırı gayrimüslime de amali milliyenin meşruiyetine tamamile kani olmuşlardır.

4 — Anadoluda ikamet ve seyaha eden tekmil ecnebiler de ayni kanaatle mütehassis olarak mensup oldukları devletleri tenvir etmektedirler.

5 — Binnetice gayrimeşru olduğu bütün cihan nazarında sabit olan Ferit Paşa Kabinesinin bu memlekette hiçbir noktai istinadı kalmamıştır.

Bu hakikatleri payitaht ahalisine arzetmekle bahtiyar olan Anadolu, bugün İstanbulun da bir vazifei milliyesi bulunduğu kanaatindedir. Ve bu vazifede de payitahtın her tarafında teşkilâtı milliye merakizi ihdas ederek maddeten ve manen Anadolu harekâtı milliyesine iltihak etmek ve bir baykuş edasile milletin mukadderatı üstünde durmakta olan

hükûmeti hazırayı artık bu milletin başından gitmeğe her suretle davet etmektir.

Dünyada her milletin, icraatına tahammül ettiği bir hükûmetin mes'uliyetinde müşterek addedileceğini Müsyü **Clemenceaux** Ferit Paşaya tevdi ettiği cevabî notada tasrih etmişti; idarei sakıtanın mezalimine ancak muharebe sebebile tahammül etmiş olan bu millet, eğer hükûmeti hazıranın mes'uliyet ve cinayetine hiçbir sebebi mücbir olmaksızın iştirak etmek istemiyorsa, bu hükûmete karşı olan hissiyatını artık izhar etmelidir.

Eğer bu vazife bugün ifa edilmiyecek olursa, yarın Ferit Paşa Kabinesinin amali milliyemize mugayir olarak kabul edebileceği şeraiti sulhiye karşısında Avrupaya karşı hiçbir hakkı itirazımız kalmaz; o zaman bize cihan efkârı umumiyesi "vaktile bu hakkı itrazınızı neden kendi hükûmetinize karşı istimal etmediniz?" diyecek ve bunu derken de her halde pek haklı bir söz söylemiş olacaktır.

Çünkü Peygamberimiz "Kema tekûnu yüvellâ aleyküm yani "siz ne mahiyette olursanız, evliyayı umurunuz da o mahiyette olur!" buyurmuşlardır.

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 97 c.

Bilcümle devletlerin İstanbul süfera ve mümessillerine
berayi malûmat isal olunan muhtıra

Sekiz ay evel feshedilmiş olan Meclisi Millimizin Kanunu Esasî mucibince nihayet dört ay zarfında yeniden içtimaı lâzımgeldiği halde mütarekenin aktindenberi teakup eden hükûmetler, intihabatın icrasında taallül etmiş ve bu suretle Meclisi Millî hâlâ içtima edememiştir. Bu vaziyet üzerine harekâtile icraatında hiçbir fikri meşrutiyet kalmayan Ferit Paşa Kabinesi, nefreti umumiye karşısında zulüm ve şiddetle payidar olabilmek siyasetine sülûk ederek kendi aleyhinde bulunan millî vahdeti ihlâl için anasırı islâmiyeyi yekdiğerile kıtale sevketmek istemişse de, bu teşebbüse ait vesaik milletin eline geçerek memlektin emniyeti umumiyesi haleldar olmaktan kurtulmuştur. Bunun üzerine millet vaziyeti zatı hazreti padişahiye arz ile itimadı umumîye müstenit bir kabine

teşkilini istirham etmek istemişse de, hükûmeti hazıra millet-le padişahın temasına da mâni olmuş ve bu suretle millet için bir hükûmeti meşrua teşekkül edinceye kadar heyeti hazırai vükelâ ile kat'i münasebetten başka çare kalmamıştır: çünkü böyle bir tedbire tevessül edilmediği takdirde Ferit Paşa Kabinesinin teşvikatile Anadolu asayişinin haleldar olacağı muhakkaktı. İstanbulda itimadı milliye müstenit bir kabine teşekkül edinceye kadar devam edecek olan bu vaziyetin meşruiyetini ve bilhassa hükûmeti metbuaları noktai nazarınca da lüzumunu varestei izah addederiz; çünkü hükûmeti hazıranın Versailles Konferansına gönderdiği heyeti murahhasa sırf amali milliyeyi temsil eden bir hükûmet tarafından gönderilmiş olmadığından dolayı bir ehli hibre telâkki edilmişti. Binaenaleyh sulhün takarrürü de ancak millete müstenit bir Osmanlı kabinesi teşekkül etmekle kabil olabilir.

Bu suretle gerek milletimizin ve gerekse Avrupa ve Amerika menafii âliyesinin icabatı atiyesine tevafuk etmekte olan vaziyeti hazırai milliyemizin muhilli asayiş hiçbir fikre müstenit olmadığını ve emniyeti umumiyeyi ihlâl edecek hiçbir hâdise zuhûr etmiyeceğini ve bütün mânasile muslihane bir hattı hareket takip edileceğini Sıvasta münakit umumî Anadolu ve Rumeli murahhaslarından müteşekkil Umumî Kongre sureti kat'iyede tekeffül ve temin ederek kesbi fahr ile cihana adalet vadeden düveli muazzamanın muzahereti mâneviyelerinden emin olduğunu da ayrıca arzeder. 11.9.1919

İmza
Sıvasta münakit Umumî Kongre Heyeti

İngiliz mümessili siyasisine, Amerika mümessili siyasisine, Fransa mümessili siyasisine, İtalya mümessili siyasisine, Sırbistan mümessili siyasisine, Felemenk, Sefaretine, İsveç Sefaretine, Danimarka Sefaretine, İspanya Sefaretine.

Vesika, 98.

Beyannamei humayun sureti münifesi

Bugünlerde Anadoluda serzedei zuhûr olan ahval ve harekâtın safahatı, mahallerinden vürut eden telgrafnameler-

de vasılı sem'i ıttılaımız olmuştur. Bu hali esefistimal İzmir işgali ile ani takip eden vakayii facianın ve Anadolu Vilâyatı Şarkiye mukadderatı hakkında işaa edilen rivayatın efkârı ahalide hâsıl eylediği tesirat neticesi olup vukuat ve şayiatı mezkûreden bilcümle efradı ahalimizle beraber kalbimizd husule gelen tesirat pek amîk, hukuku devlet ve milletin sıyaneti emrinde sarfı mahasalı gayret etmek cümlemiz için pek tabiî ise de şu anı mühimde hükûmet ve millete terettüp eden vazife teşebbüsatı ma'kulei siyasiye ve itthadı arayı umumiye ile muhafazai hukuka çalışmaktan ibarettir. Hükûmetimizin takip ettiği siyaset neticesinde İzmir fecayii Avrupa düvel ve mileli mütemeddinesinin nazarı dikkat ve - veddetini celp ile mahalline bir heyeti mahsusa izam ve bitarfane tahkikata iptidar olunarak enzarı medeniyette hakkımız tezahür etmekte bulunduğu ve Anadolu Vilâyatı Şarkiyesine dair olan rivayat ve şayiata karşı da hükûmetçe her türlü teşebbüsattan hâli kalınmayıp zaten vahdeti milliyemizi ihlâl edecek karar ve teklif olmadığı halde dahili memalikte asayiş ve inzıbatı sektedar ve nüfuzu hükûmeti haleldar eyliyecek her gûna hareket ve efradı millet beyninde tefrika ve şikakı müeddi olacak her türlü teşebbüsat devletimizin menafi esasiye ve hayatiyesile kabili telif değildir. Bazı kimseler tarafından memleketin vaziyeti hususiyesi tebdil ve gûya ahali ile hükûmet arasında muhalefet vücudu ilân edilerek hakkımızda Avrupa efkârı umumiyesinin tağlit kılınması menafii âliyei memleketi külliyen rahnedar edeceği gibi bilvücuh şayanı teessüf olan bu hal şeraiti kanuniye dairesinde bir an evel icrasını arzu eylediğimiz intihabatı da duçarı teahhur ederek sulhün takarrüp etmekte bulunduğu bir sırada vücudu lâbüt olan heyeti meb'usanın içtimaını tavik ve bu yüzden hükûmetin müşkülâtını tezyit eyliyecektir. Bugün umum efradı milletimden intizarım, hal ve mevkiin nezaketini bittakdir muhafazai sükûn ve itidal ve ahkâmı kavanine ve emri hükûmete tamamii ittiba ile memleketin intizam ve asayişini muhil hareketten içtinap eylemek ve bu suretle kariben sulh müzakeresine davet olunacak Osmanlı murahhasları konferans muvacehesinde milletle hemahenk olarak ispatı mevcudiyet edebilmektir. Altı buçuk asırdanberi Avrupa muvazenesinde bir amili mühim olan devletimizin vahdet ve tamamiyetini ve milleti Osmaniyenin mevkii haysiyetini temin edecek bir sulhe kariben nailiyetimizi eltafı

sübhaniyeden ümit etmekteyim. Düveli muazzamanın hissiyatı nasfetkâraneleri ve hakikaten gittikçe nüfuz etmekte olan Avurupa ve Amerika efkârı umumiyesinin itidalperverliği de bu ümidimi tevsik eylemektedir. Hükûmetin her türlü müşkülâtı dahiliyeden masum kalarak takviye ve memleketimizin her tarafında ahkâmı kavanine harfiyen riayetle sunufu tebaamızın mahfuziyeti hukuku ahassi amalimiz olup heyeti hükûmetimizin de bu hapta amali hümayunumuzu tamamile rehberi hareket ittibaz edeceğine eminim. Şu efkâr ve amali halisanemizin memalikimizin her cihetine neşir ve tamimile sadakat ve hamiyetlerinden mutmain olduğum bilcümle efradı milletimin sem'i ıttılaına isalini irade ederim. 24 Zilhicce 1337, 20.9.1919

Mehmet Vahidüttin

Mabeyni Humayunu Mülûkâne Başkâtibi Ali Fuat Beyefendi tarafından bugün Babıâlide senaverlerine tevdi ve tamimen devaire ve elviyeye tebliğ kılınmış olan beyannamei humayunun sureti münifesi balâya dercolunmakla vilâyeti celilerince dahi nevahi ve kuraya kadar neşir ve ilânı ile ahkâmı celilesinin bermantuku fermanı humayunu şahane bilcümle sunuf ve efradı ahaliye tefhim ve ilânı. 20.9.1919

Sadrazam
Damat Ferit

Vesika, 99.

Sıvas, 22.9.1919

Padişaha, beyannamesi üzerine yazılan telgraf

Hakipayi maali ihtivayi cenabı hilâfetpenahiye

Şevketpenah Efendimiz!

Kullarınızı hakipayi humayunlarına tekrar arzı hal ve hakikate saik olan sebep; heyeti hazırai vükelânın ketmi hakayikle zatı şehinşahilerine arz ve ilâm ettiği veçhile bir emeli nameşru değil, milletin metalibi muhikkasıdır. Mükerrer istirhamatımızın kabinenin desti hıyanetile süddei seniyelerine arzına mümanaat edilmesi, memleketin ve tebaai sadıkai humayunlarının zararına, telâfi napezir bir hesap kayıt ve teşkil ediyor. Bu kere Ferit Paşanın müzeyyel mütaleatile

vilâyata tebliğ edilen beyannamei humayunları muhteviyatından dahi pek bariz anlaşılıyor ki, milletin amal ve makasıdı meşruası ve kabinenin irtikâp edip filen ve vesaik ile sabit harekâtı hainaneleri zatı akdesi humayunlarından mektum tutulmuştur. Ferit Paşanın zatı şevketsimatı şehriyarilerine muhalifi hakikat maruzatta bulunmak suretile millet ve vatana karşı irtikâp eylemekte olduğu ihaneti taz'iften çekinmediği de kemali teessürle görünmektedir. Tarihin hiçbir sahifei ihanetine makîs olamıyacak bir hıyanetle ahaliyi yekdiğeri aleyhine ve milleti ihtirasatı ecnebiyeye feda eden bu kabinenin arzuyu millî hilâfında olarak mevkiinde kalması, pek büyük felâketler celp ve ihzar etmektedir. Bütün cihan mülkü humayunlarında sükûn ve asayişin müterakkıbi iken vilâyetlere çekilen telgrafnamelerle bir taraftan aşairi mutiayi efradı ahali üzerine teşvik ile beraber memaliki şahanenizin hercümercî içinde ve muhtacı muavenet olduğunu resmen beyan ederek müdahalei ecnebiyeyi davet eyliyen, diğer cihetten vilâyatı şarkiyede vâsi bir Ermenistan teşkiline ve Toros silsilesinin cenubunda kâin yerleri terke amade bulunduğunu ifade ile dahilî ve haricî düşmanlarımızın amalini terviç ve tatmin etmek isteyen bir kabinenin mevkii iktidarda kalmasını zat ve mülkü humayunlarınızın düşmanlarınızdan başka hiç kimse arzu etmez.

Paris Sulh Konferansının, meb'uslarımızın intihabından ve meclisin in'ikadından evel Türkiye hakkında ittihazı karara başlaması muhtemeldir. Milletin itimadına müstenit olmadığı Düveli İtilâfiyece de malûm bulunan Ferit Paşa Kabinesinin bu suretle re'si idarede kalması murahhaslarımızın konferansa davet ve kabul edilmemesi, kabulü halinde de evvelce olduğu gibi bu defa da tart ve iade ile aleyhimizdeki hükmün tebliğile iktifa olunmasını istilzam edecektir ki, bunun neticesi olarak zuhuru tabiî olan felâketin milleti büsbütün ducarı yeis edeceğini zatı şahaneleri pek iyi takdir buyururlar. Binaenaleyh memleketi sıyaneten Ferit Paşa Kabinesinin hemen ıskatile itimadı umumiye mazhar zevattan mürekkep bir kabinenin teşkiline müsaadei şehinşahilerini bütün millet namına niyaz ve istirham ederiz; olbapta ve katıbei ahvalde emrü ferman hazreti taçdarı azamilerinindir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Ankarada K. O. 20, Erzurumda K. O. 15, Diyarbekirde K. O. 13, Niğdede Fırka 11 K.

Van, Bitlis, Trabzon, Erzurum, Kastamonu, Ankara Diyarbekir Elâziz, Hüdavendigâr vilâyetlerine ve heyeti merkeziyelerine.

Erzincin, Canik, Kayseri, Niğde, Antalya, Afyon Karahısar, Kütahya, Denizli, Bolu, Urfa mutasarrıflıklarına ve heyeti merkeziyelerine.

Hakipayi şahaneye vukubulan maruzat sureti berayi malûmat maruzdur.

(K. O. 3 ve Sıvas vilâyetine: leffen takdim kılındı)

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Vesika, 100.

Erzurumdan, 20.9.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsiliyeye: Bilhassa İngilizlere karşı ihfa edilen ve bundan dolayı resmî ve açık bir memuriyetle henüz tavzifi mümkün olamayan Halit Beyin nasıl bir ateşîn mizaç ve hamiyete malik olduğu malûmu samileridir. Mumaileyhin Trabzona memuriyeti halinde mizacı iktizası ihdas edilmesi muhtemel vaziyetlerin bu nazik zamanda belki ıslâhı mümkün olamaz. Binaenaleyh Halit Beyin fartı hamiyet ve sevki ahval ile bazı tedabir ve teşebbüsat için haberi âcizi olmadan maruzatta bulunsa bile terviç buyurulmamasını istirham eylerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

Vesika, 101.

Şifre
Zata mahsustur

Sıvas, 22.9.1919

Erzurum On Beşinci Kolordu Kumandanlığına

C: 20.9.1919

Trabzon vaziyetini zatı devletlerine burada teşrihi zait

addederiz. Ahengi umumiyi ihlâl edecek teşebbüsatı muzırranın vukuunu bittabi zatı âlileri de arzu eylemezler. İşte bu endişe iledir ki, biz Trabzonda teşkilâtın efkâr ve mütaleatı mahsusaya bağlı olmıyan sırf menafii milliyi şamil nükatı nazardan görebilmek istidadında bulunan eşhastan vücut bulmasını istiyoruz. Bunu temin için azim ve namusundan emin olduğumuz Halit Beyin tayinini istirham eylemiştik. İş'ar buyurulan mehazirden İngiliz mahzuru bizlerce mutasavver değildir. Yalnız Halit Beyin asabiyyüttabia olmasından naşı amali umumiyei milliyeye, makasıt ve ihtirasatı hususiyeleri ile engel olan eşhas hakkında şedit ve kat'i davranacağı, Trabzon için mahzurlu görülüyorsa, esasen arzunuz hilâfında bir karar ittihazı da bizce hiç te şayanı arzu keyfiyet olmadığından Trabzonun ıslâhı neye ve ne gibi vasıtaya mütevakkıf ise, anın doğrudan doğruya tarafı devletlerinden ittihazını istirham ile iktifa ederiz. Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 102.

Şifre halli Erzurum, 27.9.1919

Sıvasta K. O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsilieye: Trabzon muhitini (y k k y m) gibi oradaki cereyanı da daima takip etmekteyim. Evelce de bilmünasebe arzettiğim veçhile cereyanı milliyi idare ve idame hususunda bendenizin mesleğim, evvelâ halkı tenvir ve irşat etmek, fikren ve ruhan bu cereyana kanaat ve samimiyetle bağlamaktır. İrşat ve ikna vazifesini yaptıktan sonra yine temerrüt edenler görülürse şu halde bir maksadı hasis peşinde koşan mel'unlar olduğu tamamen tebeyyün etmiş olacağından onlar da lâyık oldukları muameleye maruz kalırlar. Pek büyük tecrübelerle tahassul eden bu prensibi aynen Trabzon muhitine de tatbik ettim. Bir müddeti muvakkate için ve icabında hâkim olmak üzere Dokuzuncu Fırka Kumandanı Rüştü Beyi erkânıharbiyesile birlikte ve Üçüncü Fıkra Kumandanlığı Vekâletile Trabzona gönderdim. Mumaileyh karargâhını Cevizlikte tesis ve idarei umur edecektir. İki senedenberi kendisini yakinen tanıdığım ve necabet ve metaneti ahlâkiyesini pek çok sevdiğim Kaymakam Halit Beyi şu aralık

Trabzon muhiti için münasip bulmadım. Çünkü Trabzon vüs'ati ve İstanbulun entrikalarına kurbiyeti dolayısile orası pek büyük bir ihtiyat ve basiretle iş görmek ister. Halbuki Halit Beyin asabiyeti mizacı cümlece malûmdur. Biz Halit Beyden ancak bir harbü darp zamanında lâyıkiyle istifade edebiliriz. İngiliz telâkkisine gelince âcizlerince mümkün olduğu müddetçe aşikâr ve maddî bir husumetten içtinabı tercih ederim. Binaenaleyh bu ve bu gibi esbap ile Halit Beyin o havaliden şimdilik yedi himmetinin alınması lüzumunu arzederim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

Vesika, 103.

Şifre 29.9.1919
Zata mahsustur

K. O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Heyeti Temsiliyeye hitaben 27 . 9 tarihli şifre telgrafnamei âlileri bugün akşam vâsıl oldu. Trabzon vilâyeti efkârı umumiyesi hakkında tamamen buraca da tenevvür edilmiştir. Trabzon merkezi müstesna olmak üzere bütün kaza ve livalarile muhabere edilmektedir. Merkezdeki hal dahi valinin tevkif ve teb'idinden sonra zail olmuştur. Rüştü Beyin Üçüncü Fırka Kumandanlığı Vekâletile Trabzona gönderilmesinde varidi hatırım olan nükatı arzedeceğim. Evvelâ valiyi tevkif eden Halit Beydir. Birkaç gün sonra Rüştü Beyin bu suretle gönderilmesi Halit Beyin hareketini oradaki bedhahana karşı tenkit gibi olabilir. Saniyen Halit Bey mühim vaziyetlerde fırkasının başına geçmeğe müterakkıp iken bugün geçirmekte olduğumuz mühim ve tarihî avanda diğer bir zatın yerine geldiğini görmekten müteessir olabilir. Binaenaleyh bu tertipten sarfınazar buyurularak Rüştü Beyin sureti münasibede vazifesi başında ipkasını samimiyetimize binaen ve tamamen hususî olarak rica ederim. Maahaza kolordunuzun tertibat ve hususatı askeriyesine hiçbir veçhile müdahale hatırımdan geçmediği için en nihayet hususatı askeriyede arzu ve tensibiniz veçhile hareket tabiidir kardeşim Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 104.

Şifre halli Erzurum, 2.10.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

C:. 29.9.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Rüştü ve Halit Beylerin sureti tavzifi hakkında yanlış bir zehap husule gelmemek için zatı samilerine berveçhiati izahatı arzeylerim. Trabzon mıntakasının birbirini takip eden safahatı ehemmiyetle takip edilmekte olduğu cihetle ahîren bu noktai nazardan Halit Beyle muhabere edilmiş, kendisinden cevaben gelen telgrafnamede bu ehemmiyetten bahisle braber fırka vekâletini ifa eden Atıf Beyin vazaifinin nezaketile mütenasip bir mevki tutmadığı gibi Trabzon Mevki Kumandanlığı da Vekâlete karşı bazan taşkın bir vaziyet aldığı cihetle daha kuvvetli bir inzibat ve intizam tesisi için eğer halen malûm olan siyaset ve içtinap dolayısile kendisi bilfiil kumandayı ele alamıyacaksa fırkaya muktedir bir zatın vekâlet etmesini teklif eyledi. Anın İngilizlere karşı bir husumet ve şedit politika izharından içtinabını muvafık bulduğumuzdan ve Halit Beyin ise Ardahan ve Ahısha Ermeni ve Gürcü mesailinden dolayı İngilizlerin ve Harbiye Nezaretinin takibatına maruz kaldığından Halit Beyin şimdiki vaziyeti baki ve zaruridir. Filiyatı müstelzim olan hadisatı fevkalâde olmadıkça bittabi fırkanın filen kumandasına geçirilemez. Hususile Kuvayi Milliye Kumandanı gibi valiyi bizzat tevkif etmiştir. Rüştü Bey ise, bundan sonra değil vak'adan daha evvel fırka karargâhına gelmiştir. Halit Beyin mevkii daha metîn ve münasipeir. Herkes anı Kuvayi Milliye Kumandanı adile daha müessirdir. En büyük mahzuru da şayanı itimat bir kabine de, eğer İngilizlerin tesirile Halit Beyin çekilmesini talep ederse çok fena bir sükut olur ve dikkat buyurulmuş olacaktır ki, âcizleri Trabzon muhitini her yerden hassas addettiğim cihetle orada daima ordu ile kuvveti mezcederek bir siyaset takibini hayırlı gördüm. Ve el'an öyledir. Şimdiye kadar Halit Beyin ne şahsiyetini ve ne de bir kuvvetini Trabzon üzerinde göstermedim. Şimdi ise herkes gördü. Deniliyor ki, fırkası haricinde bulunan Halit Bey millî bir kuvveti tem-

sil vazifesini ifa etmiştir. Hal bu vaziyette iken, şimdi Trabzon vilâyetinin başında Halit Beyin resmen Fırka Kumandanlığını idare etmesi de artık caiz değildir. Bendenizce Halit Beyin en muvafık hal ve vaziyeti müheyyayı istifade olan şimdiki mevki ve vaziyetidir. Halit Bey bendenize dahi bu bapta müracaat etti. Kendi vaziyetini lâyıkiyle kendisine anlatmak için Erzuruma davet ettim. Arzettiğim esbap ve tarzı cereyan hasebile de bir suizan ve tevile mahal kalmamış ve kalmıyacaktır. Bu izahat ve maruzatımdan sonra zatı samilerince mütshassıl kanaatin inbasına inayet buyurulmasını rica ve ihtiramatımı takdim eylerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım

Şifre
Zata mahsustur

Sıvas, 5.10.1919

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım
Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 2.10.1919

Halit Bey hakkındaki maruzatım, mumaileyhin izzeti nefsinin cerihadar edilmemesi noktai nazarına matuf idi. Kendisinin müracaati üzerine vâki olduğu iş'ar buyurulan vaziyeti ahire için tamamen mütaleatı âlilerine iştirak ederim. Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 105.

Gayet mahremdir

Sıvasta: Seryaver Cevat Beye

Kumandan Beyefendi, Paşa Hazretlerinin kendi hukukunu müdafaa ve muhafaza edeceklerinden pek ziyade emin bulunuyorlar. Kâzim Paşanın vaziyeti ahiresinden müteessir olan Kumandan Bey, On Beşinci Kolordudan infikâk ile Kongreyi âmir tanımağa karar vermiş ve bu fikirden Rüştü Beyi haberdar etmişken Kolordunun (ş) teminatından başka Miralay Rüştü Beyin dahi sırf İngiliz müdahalesinden içtinaben Kâzım Paşanın resmen kumandaya başlattıramadığını ve Ha-

lit Beyin İngilizlerin mevcudiyetinden dolayı Trabzona gidemiyeceği cihetle birkaç gün için kendisinin gönderildiğini ve Kâzım Paşanın bütün kumandanlardan ziyade Kumandan Beye itimadı olduğunu namusu üzerine Kumandan Beye söz vermesi üzerine Halit Bey intizar vaziyeti almış idi. Ahîren Kumandan Bey Üçüncü Fırka kumanda vaziyeti hazırasının tebdilini kolordudan talep etti. Şayet kolordu bu teklifi kabul ve icra etmezse bilâemir filen kumandaya iptidar eyliyeceğini ve kararı sabık veçhile kolordudan ayrılarak Kongreyi resen âmir tanıyacağını arzeylerim. Paşa Hazretlerini lüzumu veçhile tenvir buyurunuz Efendim.

Fırka 3 Emir Zabiti
Mülâzımevel
Tarık

Vesika, 106.

Osman ve Ferit Beylerle makine başında muhaberat

Kastamonu

Arzı teşekkür ediyorlar, iyiyiz Paşa Hazretleri; Kastamonuya Ankaradan başka hiçbir taraftan tezahüratı milliyeye dair halk tarafından bir şeyler gelmiyor. Bu muhitin hali gariptir. Samsun, Trabzon, Sıvas, Erzurum, Harput, Bitlis, Van, Diyarbekir ila... vilâyet efkârı umumiyesi bizimle beraber değiller midir diye sualler karşısında kalıyoruz. Bu hususun buraca ehemmiyeti fevkalâdesi vardır, temin buyurulması. Burada hükûmeti hazıranın irtikâp ettiği caniyane harekâta karşı bilumum ulema, eşraf, tüccaran ve rüesayi ruhaniye ve cemaati hıristiyaniye ve memurin velhasıl bütün halkın mukarreratile vaki olan içtimada Düveli İtilâfiye mümessilleri dahil olduğu halde İstanbulun kâffei makamatına pek tehditkâr telgraflar umumun imzası tahtında yazılmıştır ve işbu mukarrerat bilûmum vilâyat ve elviyeye tebliğ kılınmıştır. Yalnız halk buna karşı diyorlar ki, bu gayritabiî ahval ne zamana kadar devam edecektir. Çünkü bu hain kabinenin bu telgrafları da tevkif ederek muhafazai mevkie çalışacakları şüphesizdir, bunlar bir dakika mevkilerinde fazla kalsa o nispette fazla mazarrat ika ederler. Bunların temerrüdüne karşı ne gibi tedbir buyuruldu. Lûtfen bizi tenvir buyurunuz Paşam.

Tezahüratı milliye vatanın her köşesinde ayni salâbet ve hararetle mevcuttur. Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbekir, Harput, Erzincan, Dersim, Sıvas, Samsun; Malatya, Maraş, Ayıntap, Kayseri, Niğde, Ankara, Karaman, Afyon Karahisar, Denizli ve ilâ... en ufak köylerine kadar halk ve en ufak cüzütamına kadar bütün ordularımız tamamen hassas ve vahdeti kâmile halinde ayni istikamete müteveccih ve ittihaz ve tebliğ olunan mukarreratı harfiyen tatbik ve icra eylemektedirler. Yalnız Konya şehri şimdilik hali atalettedir. Fakat Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı evvelâ istifa edip çekilmek için bizden rica etmişti. Bugün vürut eden telgrafta On İkinci Kolordu heyeti umumiyesile tebliğ olunan mukarretı filen icraya başlaması üzerine manii yegâne olan Vali Cemal Beyin şaşaladığı bildirilmekte e tazyikten kurtulan Konya ahalisinin dahi icabı gibi teşebbüse geçeceği temin edilmektedir.

Fuat Paşa Hazretleri kâfi Kuvayi Milliye ile Eskişehire dört saat mesafede kâin Cemşit mevkiine vâsıl ve her taraftan şehri ihata eylemiş olduğundan bugün Eskişehirde bulunan İngiliz kuvvetleri kumandanı bir İngiliz Heyetile Paşanın nezdine gelerek İngilizlerin harekâtı milliyeye karşı tamamen bitaraf bulunduklarını ve umuru dahiliyemize kat'iyyen müdahale etmiyeceklerini temin eylemiş ve Fuat Paşadan kendilerine ilişilmemesini rica eylemişlerdir. Paşa da İngilizlere karşı hiçbir fikri taarruzumuz olmadığını yalnız hıyaneti tebeyyün eden Ferit Paşa Kabinesinin ıskatı için mecbur olursak her türlü harekete geçeceğimizi ve İngilizler tarafından alınan Kaymakam Atıf Beyi talep ettiğini bildirmiştir. İngilizler cevaben tamamen haklı olduğumuzu ve kendilerinin dahi bu muhik mutalebatın is'afına çalışacaklarını beyan ile avdet eylemişlerdir. İngilizler Merzifonda bulunan kuvvetlerinin geriye alınması halinde memnun olup olmayacağımızı sormuşlar, pek memnun olacağımızı bildirdiğimizden derhal oradaki kuvvetlerini bütün ağırlıklarile beraber Samsuna çekmişlerdir. Dün İstanbuldan Fransa sefaretinden Lelong isminde bir Fransız bizimle görüşmek üzere memuren buraya vâsıl olmuştur. Elinde harekâtı milliyemize tamamen taraftar olduklarına ve hükûmetin mahkûmu sükut bulunduğuna ve her türlü arzularımızın Fransızlarca maalmemnuniye tatbikına amade bulunduklarına ve talimat itasına intizar eyledik-

lerine dair **Franchet d'Esperey**'nin yaverinden bir de mektubu hâmildir. İki gün evvel maiyetinde iki General ve on beş kadar zabitten mürekkep bir heyet bulunan Amerika Tahkik Heyeti Reisi General **Harord** dahi Sivasa gelerek harekâtı milliyenın meşrutiyetini ve lüzumunu ve hükûmeti merkeziyenin zâif ve gayrimeşrutiyetini beyan ve bütün maksatlarımızı ve kuvvetli olduğumuzu ve haklı olan mutalebatımızın kabulünden başka çare olmadığını derhal İstanbula bildirmiş. Gerek Amerikalılarla ve gerek Rransızlarla olan işbu münasebatın gayet mahrem tutulmasını selâmeti harekâtımız namına rica ederim. Hükûmeti merkeziye hakkında İstanbuldaki İtilâf Devletlerinin Avrupaya verdikleri gizli bir ajansta Ferit Paşa Kabinesinin kariben sukut edeceği bildirilmiştir. Bir de bugün hükûmeti merkeziye İstanbul telgrafhanesinde kendi zamanlarında cereyan etmiş şifre ve açık muhaberatı tetkik ederek toplamakla meşgul olmuştur. Bu da kendilerinin çekilmeğe hazırlıklarına bir işarettir. Kastamonuda yaptığınız gibi yukarda isimlerini saydığım tekmil vilâyatta dahi müteaddit imzalarla İstanbula telgraflar çekilmiş ve el'an çekilmektedir. Bunların yekdiğere tebliğinde ihtimalki ihmal ediyorlar. Kastamonu için bu hususta umumun nazarı dikkatini celbederiz. Bu çekilen telgrafların kabine tarafından hıfzedilmesinin ehemmiyeti yoktur. Yalnız bu telgrafları kabinenin okuması kâfidir. Diğer taraftan bütün vesaiti emine ve seria ile keşidesi icap eden telgraflar ki umum milletin maksat ve talebini hulâsa etmektedir.

İstanbulda gerek Düveli İtilâfiye mümessillerine ve gerek zatı şahaneye isal edilmektedir. Bittabi İstanbulca vaziyeti umumiyemiz henüz bütün kudret ve vuzuhile anlaşılmağa başlanmıştır. Daha evvel de bu cihetin istihali mümkündü; fakat maatteessüf Kastamonu vilâyeti gibi mühim bir merkezi muhabere ancak Osman Beyefendinin himmetile tutulduktan sonra, Çorumda doğrudan doğruya Harbiye Nazırının emrile aleyhimize kuvvet hazırlayan Muhittin Pasanın entrikası keşfolunmuş, İstanbulun noktai istinadı kırılabilmiştir. Bugün istical eden Kastamonu halkı bu isticalini Osman Beyefendinin muvasalatından evvel yapmış olsaydı ihtimal ki bugüne kadar netice alınabilirdi. İşte halkın bu gayri tabiî ahval, ne vakta kadar devam edecektir sualine verilecek olan cevap şudur: Ne vakit ki Kastamonu halkı bu hali gayritabiî bulup endişeye düşmek zâfından kurtularak maksadı-

mızı istihsal edinceye kadar sebat etmekte eseri tereddüt göstermiyecektir. İşte o zaman bu gayritabiî hal kendiliğinden zail olacaktır. Kabinenin temerrüdü tabiidir. Buna karşı başka tedbire kalkışmadan evvel ilk tedbirimizi hakkile ve her tarafta kat'iyetle tatbik etmek çarelerini düşünelim. Meselâ Bolu vaziyeti hakkında ne yapılmıştır, Bolu hizasına kadar tekmil mevakiin İstanbul ile muhaberatı resmiyesinin kat'olunduğundan emin miyiz? Buna dair muntazır bulunduğumuz malûmat henüz vürut etmedi.

Fuat Paşa Hazretleri birkaç güne kadar Eskişehire hâkim olacaklardır. Oradan Bilecik ve Bursadaki teşkilâtı milliyeye ayni kararı tatbik ettirecektir, zatı âlileri de Bolu ve hattâ mümkün olursa ilerilere kadar vaziyetimizi teşmile muvaffak olursanız bu takdirde İstanbul hükûmeti kendini muallâkta bulacaktır; diğer taraftan da İngilizler dahil olduğu halde bütün Düveli İtilâfiyenin kendilerinden yüz çevirdiklerini görünce temerrüde takatleri kalmıyacağını zannederim. Maahaza bundan sonra da bir inadı eçhelâne ve eblehaneye devam etmek isterlerse her halde daha müessir tedbirler tatbikine imkân vardır. Çünkü asıl ahalinin tereddüt edebileceği cihet İngilizlerin hükûmeti merkeziyeyi tutarak birtakım harekâtı filiye yapması ihtimali idi, halbuki yukarda izah eylediğim veçhile bugün için vaziyet elhamdülillâh tamamen milletin lehindedir.

Maksadımızın en büyük düşmanı, harekâtımızda en ufak bir eseri zâf ve endişe göstermek olur.

Muhittin Paşanın Niğde, Dersim mutasarrıflarının Kuvayi Milliye tarafından tevkif olunduklarını bittabî işittiniz.

Diyarbekir ve Sıvas vilâyetlerinin ayni mealde Dersaadete çektikleri telgrafnameler zirindeki imzaları berayi malûmat burada zikrediyorum. (Mevzuubahs imzalar yazdırılmıştır) bunların metinlerini ve diğer namütenahi denecek kadar çok olan telgrafnameleri yazmağa imkân yoktur, çünkü filhakika hatları uzun zaman işgal edecek kadar çoktur.

Kastamonu

Paşa Hazretlerinin lûtfen bizi pek mükemmel tenvir eden tepşiratlı izahatına teşekkür ederiz. Bolu ve havalisinin İstanbul hükûmeti merkeziyesile olan muhaberatı dünden itibaren kat'ettirilmiştir. Yalnız her tarafta olduğu gibi bura-

dan icap eden yerlere tezahüratı milliyeyi göstermek üzere telgraflar yağdırmağa muvaffak olunamamıştır. İnşallah himmeti devletlerile bu da bir iki gün zarfında temin edilecektir. İneboludan İstanbula iade edilen Kastamonu valisi, Dahiliye Nazırından Zonguldakta atideki em..i almıştır: Bolu ve havalisi serbesttir. Zonguldağa çıkınız, vilâyetin icap eden mahallerile muharebe ediniz ve emri ahîre kadar orada bekleyiniz. Emrini alan vali Zonguldaktan İstanbul ile muhabe etmek üzere tehdide başladığını vali vekili ile bendenize haber verdiler. Gece alaturka saat altıya kadar muhabere edildi. Mevkufen karardan Kastamonuya getirilmesi emri verildi ise de mutasarrıfın bazı mütaleası dolayısile bu şık tatbik edilemedi, vali ve beraber gelen mektupçu dün sabah gece cereyan eden muhaberata ıttıla peyda edince orada barınamayarak bitevfikıhi taalâ kemali ihtişamla Dersaadete avdet buyurduklarını berayi malûmat arzeyleriz Efendim.

Kumandan, Miralay *Osman* Vali Vekili *Ferit*

Vukubulan arzu üzerine şu tafsilâtı verdim:

Ermenistan Cumhuriyeti denmekle maruf Erivan ve Nahcivan Ermenileri kendilerini hakikaten bir devlet olmuş zannile bazı mertebe vaziyetler almağa kalkıştı. Şarktan Azerbaycan müslümanları çoktan hudutları dahiline girmiş ve ufak ufak muvaffakiyetli muharebelerle ilerlemekte bulunmuştu. Son günlerde Nahcivan civarında Azerbaycan islâm kuvvetlerile Ermenilerin yegâne fırkası karşı karşıya geldi, vukubulan mühim bir muharebede Ermeniler kâmilen muzmahil ve perişan oldular ve bunun neticesinde Nahcivanda bir hükûmeti islâmiye teşekkül etti. Ermenistan Cumhuriyetinin gösterdiği kabiliyetsizlik Avrupa ve bilhassa Amerika nezdinde tamamen taayyün etmiştir.

Ermenilerin bir hükûmeti müstakille olarak idarei devlet edemiyeceklerine kanaat eylemişlerdir. Belki hükûmeti Osmaniyenin bir vilâyet veya eyaleti olabilir, denilmektedir. Hele memaliki mahrusei şahane dahilinde ötedenberi dermeyan edilen Ermenistan muhtariyeti ve saire gibi teklifler artık tamamen kuvvetini kaybeylemiştir. Adana havalisinde Fransızlara yaslanan Ermeniler de son günlerde çini cebîr

görmeğe başladılar. Elhamdülillâh mukadderatımız pek parlak hükümlere iktiran edecektir.

Gözlerinizden öperim, müsterihane uyuyunuz ,yalnız bilvesile mühim bir noktayı hatırlatmak isterim. Meb'usları çabuk ve şayanı arzu zevattan intihap etmek lâzımdır.

Vesika, 107.

Konyada K. O. 12, Erzurumda K. O. 15, Ankarada K. O. 20, Diyarbekirde K. O. 13, Niğdede Fırka 11 Kumandanlıklarına, Adana, Van, Erzurum, Trabzon, Bitlis, Diyarbekir, Elâziz, Kastamonu, Ankara, Konya, Hüdavendigâr vilâyetlerine ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine.

Erzinnan, Canik, Kayseri, Maraş, Urfa, Niğde, Antalya, Isparta, Burdur, Denizli, Afyon Karahisar, Karesi, Eskişehir, Bolu, İzmit mutasarrıfıklarile Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine.

Elâzizde K. O. 1 ahzıasker Reisi Vehbi Beyefendiye

Giresun Heyeti İdaresine, Şehremanetine

Sıvas, 26.9.1919

Beyanname

Ferit Paşa Kabinesinin pâk ve nezih Anadoluda yegâne mülevves noktai istinadı olan Konya Valisi Cemal Beyin Konyada vatan ve milletimiz aleyhinde ağyara istinaden irtikâp eylemiş olduğu ihanetkârane harekâtı cidden erbabı hamiyeti ve bilhassa Konya ahalii muhteremesini pek ziyade dilhun eylemekte idi. Bu defa mumaileyh Cemal Beyin harekâtındaki habaset orada bulunan ecnebilerin dahi nazarı nefretini mucip olduğundan kendisi milletle karşı karşıya bırakılmıştır. Cemal Bey son bir hareketi mezbuhane olmak ve binnetice kendisini terkeden ecnebileri müdahaleye mecbur kılabilmek hayali bisudile hapishanede bulunan bilcümle kanlı katil mevkufini çıkarıp teslih ve kendisine vasıtai cinayet kılmak istemiştir. Artık bu kadar zelilâne ve denaetkârane harekete müteşebbis olan bir şahsın Konya vilâyeti şahanesini daha fazla lekelemesine tahammül caiz olamıyacağını takdir eden halk muktazayı hamiyet ve celâdetini göstermeğe tevessülde tereddüt etmemiştir. Bunun farkına varan

Cemal Bey bugün hempalarile İstanbula firar etmiştir. Mumaileyhin İstanbula vusulünden evvel derdesti memuldür. Ferit Paşa ve Dahiliye Nazırı Âdil Beyin en zinüfuz zennettikleri aleti mefsedetlerinin akibetini milleti necibemizin enzarı dikkatine ve Ferit Paşa Kabinesinin de nazarı ibretine vazederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 108.

Telgraf Urfa, 18.9.1919

Sıvas Kongre Riyaseti Âliyesine

Heyeti Temsiliyenin ve Kongrenin harekâtı İngiliz hükûmetince doğrudan doğruya Düveli İtilâfiyeye karşı taarruz şeklinde telâkki olunmaktadır ve bu halin temadisine Türk hükûmetinin ihdas eylediği bir vaziyet mânası verilerek umum Osmanlı kıt'ası Düveli İtilâfiyece işgali askerî altına alınmak ve Türk hükûmetine hitam verilmek gibi bir gayeye sevkedeceğini buradaki temas neticesi olarak hissedilmekte olduğundan vaziyeti hazıra saadeti milleti imha edecek bir şekilden tevakkisini istilzam edecek bir surette kabine ile itilâf husulü vatan ve milletin selâmeti noktasından intizar ve istirham olunur.

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

Telgraf Sıvastan, 19.9.1919

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Beyefendiye

İkaz maksadı hayırhahanesile keşide buyurulan 18.9.1919 tarihli telgrafnamei âlileri heyetimizce nazarı dikkate alındı ve berveçhiati nikatın zatı âlilerine iblağı tensip edildi.

1 —Heyeti Temsiliye ve Sıvasta münakit Umumî Kongrenin mukarrerat ve icraatı hiçbir veçhile Düveli İtilâfiyeye karşı taarruz şeklinde olmadığı Kongrenin cihana ilân edilen beyannamesi muhteviyatından mütezahir olduktan başka bu

husus filiyat ile de tama: .en sabit olmuştur. Bu sübut zaman ile bütün vuzuhile tebeyyün edecektir. Binaenaleyh İngiliz hükûmetinin zahip olduğunu zannettiğiniz telâkkide fahiş e azîm hata vardır. Zatı âlinize bu yolda telkinatta bulunanlar oradaki İngiliz kuvvei işgaliyesi mensubininden ise onların da zehabındaki butlanı izale etmek sizin için bir vazifei milliye ve vicdanıyedir. Burada ve her yerde bulunan İngiliz ve sair Düveli İtilâfiye mümessilleri hakikati hali tamamen takdir etmişler ve milletin teşebbüsatı meşruasındaki hak ve isabeti teslim eylemişlerdir.

2 — Milletimizin hakkı meşruunu talep zımmında aldığı vaziyet sebebile Düveli İtilâfiyenin umum Osmanlı vatanını işgali askerî altına almağa kalkışmaları varidi hatır bile olamaz. Çünkü milletimiz İtilâf Devletlerinden adlü hakka mugayir harekâta değil, bu yolda şimdiye kadar hükûmeti merkeziyenin aczü meskenetinden dolayı yapılmış olan hakşikenane muamelâttan sarfı nazar etmelerine intizar eder.

3 — Milletin, menafii âliyei vataniyeyi payimal eden ve hukuku meşruai milliyeyi hainane ve caniyane teşebbüsat ve tedabiri leimeye filen kalkışmasile Kanunu Esasimiz mucibince bizzatihi madum olan Ferit Paşa Kabinesile anlaşmasını tavsiye etmemiz vaziyeti hakikiyeye henüz ademi ıttılamıza atfolunmaktadır. Bu sebeple zatı âlinizi ve Urfa ahalii muhteremesini tenvir maksadile bu telgrafa zeylolarak icap eden malûmat ve izahat ve talimat ita olunacaktır.

4 — Zatı âlileri gibi erbabı hamiyetin vazifesi amal ve iradei milliye dairesinde milletin umurunu tedvir eylemektir. Makamı muallâyı hilâfet ve saltanata olan merbutiyeti sadakatkâranemiz ancak bu suretle tecelli edecektir. Binaenaleyh Ferit Paşa Kabinesine itimat caiz olmadığına dair ora ahalii necibesinin vukubulacak müracati suretinin berayi malûmat imbası Heyeti Temsiliye kararile tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 109.

Bizzat halledilecektir. *Ankara, 25.9.1919*
Dakika tehiri tahkik ve müsebbipleri tecziye edilecektir

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — Bu gece İstanbul telgrafhanesinden Fuat Paşayı telgraf başına istediler. Israrlarına binaen mahrem bulunduğu haber verildi. Sername ve imzası da Dahiliye Nezaretinin vilâyet şifresile yazdırılan bir şifre yazdırdılar. Bunun hülâsası padişahımızın beyannamesindeki irşadatı âlimaneye tatbikı hareket edilmek suretile halâsı vatanın müyesser olacağından milletin necip fedakârlıklarının bedhahane işaat ile âlemi medeniyette mutasavver gayeler suretinde tecelli ettirilmesinden, hükûmet ve milletin ayrılığı müdahalesi ecnebiyeyi davet edeceğinden ve konferans hakkımızda karar verirken bu ihtilâfın nişanei neyyirü selâmet olmayacağından ibarettir. Neticede müdiranı harekât ile görüşmek üzere zevatı âliye ile bildirilecek yerde mülâkatı emrivaki suretinde arz ve vaktin darlığından cevap beklenilmektedir. Ve selâmeti vataniyeye ait bu tekarübün müstelzimi bulunan iki veçhi makamın bunu hüsnü niyetle kabul ve içtihadı fikre, şahsa ve şerefe merbut masuniyeti temhidatı müselsele ve kâmile ve ciddiyet ve itina ile ilâve edildiği ve amadei cevap olduğu da ilâve edilmektedir. Telgrafı yazan bu zat Erkânıharbiye Mirlivalarından Abdülkerim Paşadır. Kendisinin söz verdiği bu telgrafa Ticaret ve Ziraat Nazırı Hadi Paşa vesatatile ve ayni şifre ile cevap intizarındadır. Mumaileyh bu hilesi ile müracaatin bizden olduğunu ilân ve işaa etmek istediği anlaşılıyor. Telgraf başında intizarda bulunduklarından bir dakika evvel kabul edilip edilmiyeceği ile ne cevap verileceğinin iş'arı müsterhamdır.

20 K. O. K. Ali Fuat Paşa Hazretlerine yazılmıştır.

K. O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut

Vesika, 110

25.9.1919
Saat: 7 sora

Mahmut Beyefendiye

Telgrafnamenizi okudum. Fuat Paşa Hazretlerinin el'an bulunduğu yerden makine başında İstanbul ile görüşebileceğini zannetmiyorum. Filhakika böyle ise Kerim ve Hadi Paşalara Fuat Paşa Hazretlerinin Ankarada bulunmayıp meşgul olduğunu ve fakat görüşmek arzu eyledikleri takdirde Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Sıvasta hazır bulunan Heyeti Temsiliyesinin ve bunlar meyanında Kerim Paşa Hazretlerine muhabbeti hususiyesi olan Mustafa Kemal Paşa ile makine başında arzu eyledikleri tarzda görüşmek mümkün olduğunu bildirirsiniz. Yalnız Fuat Paşanın İstanbulla görüşmek istediği hakkındaki sözleri doğru olamaz, binaenaleyh onlar görüşmek arzusunda iseler kaydında dikkatli bulunmak lâzımdır. Her halde bu zevatın görüşmeğe hahişker oldukları takdirde Sıvasla görüşmeleri hdaha seri olur.

S — Bu zevat İstanbulda makine başında mıdırlar?
C — Hayır. Şimdi makine başında değillerdir. Dün gece makine başında idiler Efendim.
S — İstanbula telgrafı verdiniz mi?
C — Şimdi yazılmağa başlanmıştır.
— Telgrafı alan zata bunun şimdi icap edenlere isalini ihtar etsinler.
C — Deraliyedeki Merkez Müdürü bekliyor. O zat alacaktır Beyim.

Mahmut Beyin İstanbula cevabı

Cevap
2

Ankaradan, 25.9.1919
Saat: 19

Ankaradan:

— Fuat Paşanın olduğu yerden biz bile bazan bilvasıta telgraf yazdırabiliyoruz. Emri âlileri şifre ile ve fakat sema-

mesiz olmak ve telgrafnamede evvelki şifreyi yazdıran memur vasıtasile iblâğ edeceğiz. Yazacağımız metni şimdi size okuyacağım Efendim.

Sıvastan:

— Pek güzel!

— Kâmilen şifre yapılacak. "Erkânıharbiye Mirlivalarından Abdülkerim Paşa Hazretlerine: Fuat Paşa Hazretleri Ankarada olmadığından telgrafınızı iblâğ etmek mümkün olamıyor. Görüşmek arzu ettiğiniz takdirde Rumeli ve Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Sıvasta hazır bulunan Heyeti Temsiliyesile ve bunlar arasında bilhassa Abdülkerim Paşa Hazretlerine muhabbeti mahsusası olan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerile makine başında görüşmenizin mümkün olabileceğini arzeylerim Efendim."

K. O. 20 Kumandanı Vekili
Mahmut

Sıvastan:

— Çok muvafıktır. İstanbuldan verdikleri telgrafı aynen verir misiniz?

Vesika, 111.

25.9.1919

Kerim Paşanın telgraf "şifre mahlûlü" suretidir.

Memleketimizin geçirmekte olduğu imtihanı azîmin neticeten teyemmünbahş olması evlâdı vatanın müşterek gayesidir. Bu hususta padişahımız efendimiz hazretlerinin beyannamei humayunlarındaki irşadatı âlimane hükûmet ve milletimizin yegâne peyveste olacağı gayei naciyedir ve devlet ve milletimizin bekayi hayatı ve tamamiyeti mülkiyemizin masuniyeti, camiai kelâmı mülûkânenin tatbikıyle peziri istikrar olalağı bedhidir. Bunca necaibi harekât ve fedakâri ile şu ana kadar muazzez (.....) niyatının harisi kalan ..... ın bütün bütün cihanı medeniyet karşısında binnihaye izharı hakkı âli eylemesine asarile intizar olunur iken bunu.ı akamete maruz kılınması hakkında bedhahanın her şeyden istifadesine ve belki tahlisi vatan endişelerine ait harekât bile kâinata na-

makbul ve menfur gayeler suretinde tecelli ettirilmiştir. Zemini müsait bırakılması devlet ve milletin mazarratını ve maazallahü tealâ müdahalâtı azîmeyi müeddi görülmektedir. Millet ile hükûmetin el ele hareketi selâmeti vatan hususunda en büyük beraat ve hüsnü delâlet ve bunun hilâfı ise haricî tehlike ve müdahaleyi dai bulunmak itibarile badii vehamettir. Konferansta hakkımızda son karar verilmekte olduğu şu sırada hükûmet ile millet arasında teşettüt ve muhalefetin kat'iyyen nişanei hayrü selâmet olmaması da biiştibahtır. İmdi ben sırf sizlerin eski ve nezih bir arkadaşı ve bu memleketin yine sizler gibi selâmetini istihdaf eden naçiz ve fedakâr bir ferdi bulunmak itibarile endişei vatanla yaptırmakta olduklarına kat'iyyen iman ve itimadım olan bu harekâtın maksudu âli veçhile millet ve hükûmetin vahdeti amaline tevfikini pek sehil buluyorum. Fevzi Hudadan mülhem bu teşebbüsatın neticei meşkûresi için müdiranı harekât ile bunu anlaşmak üzere kendim sizinle mülâkat edebileceğim gibi itimat ve hürmeti âmmeyi ihraz eden zevatı âliye ile birlikte İstanbuldan hareketle taayyün edecek bir mahalde mülâkat ve müzakere icrası imkânını da emrivaki surette arzedebilirim. Muhakkaktır ki bu memleketin selâmeti için iki tarafta da anlaşılması ve birçok yapılacak veya kabul edilecek şeylerin hemen müzakereden geçirilmesi en son kalmış bir çarei haldir. Pek mümkündür ki bunda Cenabı Hallâli Müşkülât bu biçare millet ve memleketin şu düşvarküşa uktesini fethü hal eyler. Bir kere nispet olunsun, Hudanın lûtfu ve irae edileceği muhakkak hüsnüniyetle şahidi hakikat ve selâmet deraguş olunur ve tarzı hal de Cenabı Hudavendi Kerim en müessir esbabı müsebbibane rapt ve milleti iktisabı hak ile müemmem eyler. Vaktin pek darlığı itibarile işin nezaketi fevkalâdesine mebni bendenize keyfiyetin hemen işbu telgrafnamenin keşide olunduğu şifre ile inbasını rica eder ve muhabbet ve hürmetlerimi arzeylerim. Selâmeti vataniyeye ait bu tekarübün müstelzimi bulunan teşebbüsü en yüce makam büyük bir (.......) ve hüsnüniyet ve hürmetine mebni şahıslarınıza ve şereflerinize merbut her türlü masuniyetinin de başkaca cevapnamenin ve Dahiliye Nezaretinin şifresile ve Ticaret ve Ziraat Nazırı Hadi Paşa Hazretlerinin vasıtasile bendenize keşidesi.

Vesika, 112.

Sıvas, 27.9.1919
Saat: 11 evel

(Kerim Paşa ile telgraf başında muhabere)

— Mustafa Kemal Paşa telgraf başındadır. Kerim Paşaya söyleyiniz buyursunlar diyorlar.

— Zatı samileri Mustafa Kemal Paşa Hazretleri misiniz. Ruhum.

— Evet. Muhterem Kerim Paşa Hazretleri.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: (Paşaya söyleyiniz, anlar, hazreti evel karşınızdadır). Afiyeti âlileri inşallah iyidir kardeşim. Emri hayrü vatan için büyük vatanperver kardeşim ile ve ihvanı âliyei temsiliye ile müdavelei efkâr etmek isterim. Hâkipayinize isal kılınmak üzere Ali Fuat Paşa vasıtasile bir telgraf göndermiştim. Yedi âlinize vâsıl olan işte o telgraf esası üzerine bir halli meşkûr, inşallah iktitaf ederiz. Memleketin geçirmekte olduğu nazik ve pek mühim devrei mudılayı lûtfu Huda ile sahnei teysire isal kılarız. Bundan bikeremi Huda nurdan mahlûku amali rehakârımız mürşidi dilimizden buna dair mühim şeyler konuşarak telfiki maksudu vatan kılalım değil mi? Pek fatin ve müdebbir kardeşim, ne buyurursunuz ruhum. Bedhahanı hâksarın bu güzel memleketimiz üzerindeki iftiraatını ve alenî takibatı mel'anetlerini kıralım ve anları kemingâhı ümitlerinde meflûç ve bihayat bırakalım ve yalnız hükûmet ile milletin sırf selâmeti vataniyeye ait hidemat ve icraatını telif edelim ki, gayei müştereke ve mübeccele zaten hep birdir. Endişei vatanla gösterilen bunca necip tezahüratın, cihanı medeniyet karşısında, muazzez topraklarımızın hıfz ve sıyanetine ait en büyük hamîyeti vatanperverî olduğunu bir kere daha temhit zımnında mevcut müşkülâtı ahvali refedelim ve buna bir çare bulmak için de muazzez kardeşiniz ile müdavelei efkâra başlayalım. Muntazırım kardeşim. Bu teşebbüsüm hakkında hükûmetin vâsi derecede bir hüsnüniyet izhar ettiğini ilâve eylerim ruhum.

Kerim Paşa Hazretlerine, (kutbil'aktap deyiniz anlar). Şimdi cevap veriyorum.

Pek muhterem ve nezih kalpli kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretlerine:

1 — Elhamdülillah afiyetim berkemaldir. Büyük ve necip milletimizin hukuku meşruasını müdrik ve onu muhafaza ve müdafaaya bütün mevcudiyetile mütevessil olduğunu görmekle pek mes'udum. Âcizlerile ve Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsiliyesile müdavelei efkâr etmek hususunda izhar buyurulan arzuya samimiyetle teşekkür ederiz. Heyeti Temsiliye azasından Erzurum mümessili ulemadan Raif Efendi Hazretleri ve Erzincan ve Dersim Mümessili Şeyh Hacı Fevzi Hazretleri ve Bahriye Nazırı Esbakı sevdiğiniz kardeşlerden Rauf Beyefendi Hazretleri ve vülâtı sabıkadan Sıvas ve Tokat ve havalisi mümessili Bekir Sami Beyefendi Hazretlerile Bitlis ve havalisi Mümessili Mazhar Müfit Beyefendi Hazretleri ve İstanbul münevveranının murahhası mahsusları Washington Sefiri Kebiri Ahmet Rüstem Beyefendi Hazretleri ile pek çok sevdiğiniz Kara Vasıf Beyefendi ve İsmail Fazıl Paşa Hazretleri, Samsun ve havalisi Mümessili Sabık Üçüncü Kolordu Kumandanı Refet Beyefendi, Garbî Anadolu Mümessillerinden Ömer Mümtaz Bey, Husrev Sami Beyefendiler ve Diyarbekir havalisi Mümessili İhsan Hâmit Bey, Van ve Muş havalisi Mümessillerinden Mirza Beyzade Hacı Musa Bey bu anda yanımda bulunmaktadırlar. Cümlesi Fuat Paşa Hazretleri vasıtasile keşide buyurulan telgrafname müfadına vâkıftırlar. Ve şimdi cereyan eylemekte bulunan muhabereyi takip ediyorlar cümlesi samimiyetle gözlerinizden öperler. Diğer mümessil arkadaşlara da haber gönderdim. Burada bulunmayıp bazı vezaifi mahsusa ile iştigal eyliyen mümessil arkadaşlarla da daima makine başında hali temas ve irtibattayız. Binaenaleyh Heyeti Temsiliyemiz ile arzu buyurulduğu veçhile ve en seri bir surette müdavelei efkâr buyurmaları tahtı imkândadır. Cümlemizin amali ciddiyesinin vatan ve milletin selâmet ve saadetine ait bir halli meşkûr iktitafından ibaret bulunduğuna şüphe yoktur. Ancak bu hususta esas ittihaz buyurduğunuz telgrafname müfadı bilmem ne dereceye kadar kavi bir mesnet olabilir. Hallâli müşkülât olmak istiyenlerin mebdei hareketleri hakikati ahvale mutabık olmak gerektir. Müsaade buyurursanız telgrafnamei biraderileri muhteviyatından muhtacı izah ve istizah görülen bazı noktaları burada tekrar edeyim. Muhterem büyük padişahımız efendimiz hazretlerinin beyannamei humayunlarındaki irşadatın hükûmet ve milletimizin yegâne peyveste olacağı

gayesinde tamamen müşterekiz. Milleti necibemizin ve cümlemizin zatı akdesi hilâfetpenahiye olan revabıtı hürmet ve sadakatimizin lâyetezelzel bulunduğuna asla kimsenin şüphe ve tereddüt etmeğe hakkı yoktur. Hakanı celilüşşanımızın her türlü amal ve iradatı humayunlarına serfüru etmek bizim için bir nimeti uzmadır. Âcizleri aylarca mukaddem bu hakikati mahzayı kemali samimiyeti vicdaniyemle hâkipayi şahaneye arzetmiş idim. Bugün ve ilelebet bu noktai necata sadakatim kat'idir. Bilcümle rüfekayi mesaimin hissiyat ve içtihadatı kat'iyesi aynidir. Alelumum büyük ve âlicenap ve vefakâr milletimizin dahi bundan başka türlü mütehassis olmasına imkân mutasavver değildir. Halifei akdes ve padişahı celilüşşanımız hakkındaki sadakat ve ubudiyet ve bipayan hürmetlerimizin herne olursa olsun daima mahfuz bulunduruIacağını bütün mukaddesatımız üzerine yemin ile bir kere daha burada teyit eyleriz. Yalnız medarı istinat buyurulan beyannamei humayun muhteviyatının bizlere ve milleti necibeye değil, Ferit Paşa ve rüfekasına bir hitap ve itap olduğu edna mülâhaza ve tetkik ile sübut bulacak bedihiyattandır. Filhakika kalbi paki humayunu amik teessürata duçar eden ahval ve harekât milletimiz tarafından değil, fakat Ferit Paşa, Dahiliye Nazırı Âdil Bey, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşa ve bunların rüfekayi mesaisi bulunan Harput Valisi Ali Galip Bey, Ankara Valisi Muhittin Paşa, Trabzon Valisi Galip Bey, Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey, Konya Valisi Cemal Bey taraflarından irtikâp olunmuştur. Malatya teşebbüsü ihanetkâranesi, Çorum tertibi hainanesi, Konya teşebbüsü mezbuhanesi, safahatı hakikiyesi ile vâsılı ıttılaınız olmuş değilse zatı âlinizi de mebdei hal olmak üzere tasavvur buyurduğunuz noktada isabetsizlikten dolayı mazur görürüz. Milletin bütün bu suikastlere karşı yapmağa mecbur olduğu ve hiçbir veçhile sükûnet ve asayişi mahalliyeyi sekteye uğratmayan ve sırf izalei mazarrat maksadından ibaret olan iptidaî harekâtı, teşebbüsatı hainaneyi kırmak, faillerini ya derdest ve tevkif veya mecburu firar eylemekten ibaret bulunmuştur. Bu hakikati İstanbula firar eden Kastamonu Valisi Ali Rıza ve Konya Valisi Cemal Beyin lisanından dahi işitmekle teyit ve bu suretle izalei zan ve şübehat eylemek mümkündür. Beyannamei humayunda memleket ve milletimiz mukadderatı hakkındaki enzarı ecanibin lehimize tebeddülüne dair olan ifadatı humayun mahzı hakikattir. Ancak

bu tebeddülü azîm hiçbir vakit Ferit Paşa hükûmetinin takip eylediği siyaset neticesi değildir. Bu neticei hasene milletimizin izhar ve ispatı mevcudiyet zımnında bizatihi aldığı teşebbüsü azimkârane semeresidir. İşte velinimeti biminnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerini bu noktada iğfal ediyorlar. Milletimizin inkişaf eden her türlü teşebbüsatı, devletimizin menafii esasiye ve hayatiyesile tamamen müterafıktır ve çarei necat ve umdei hayat ancak ve ancak Kuvayi Milliyenin âmil ve iradei milliyenin amali mukaddesei hilâfetpenahi ile memzucen hâkim olmasındandır. Bu esası metîn ve meşrudan zerretüma inhiraf maazallahü tealâ devlet ve millet ve vatanımız için husranı elîmi mucip ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın masuniyetini muhil olur. Harekâtı necibei milliyemizi suitefsir ve ilân etmekten hâli kalmayan bedhahanı hâksarın çok olduğu muhakkaktır. Fakat şayanı esefi amiktir ki, bu mel'anetin başında devleti ebet müddetimizin sadri nişini Ferit Paşa ve nezaret mevkilerinde bulunan Âdil Bey, Süleyman Şefik Paşa gibi devlet adamları bulunuyor. Memleketimize takım takım Bolşevikler girdiğini ve harekâtı milliyenin Bolşevik harekâtı olduğunu, resmen ilân ve işaa eden bu bedbahtlardır. Necip ve nezih harekâtı milliyemizin ittihatçıların harekâtı mezbuhanesi olduğunu ve ittihatçıların parasile tedvir olunduğunu resmen ve alenen cihana, ecnebi gazetecilerine söyliyen bu gafillerdir. Anadoluda şuriş olduğunu ajanslarla resmen ilân eden ve mütarekename maddei mahsusasına nazaran muazzez vatanımızı düşman işgaline maruz bırakmak istiyen bu cahillerdir. Malatyada ahalii islâmiyeyi Sıvas ahalii islâmiyesine karşı mukateleye sevketmek istiyen bu zavallılardır. Harekâtı milliyenin önüne geçeceğim diye Sıvasın ve hassasiyeti milliyenin görüldüğü her yerin İngilizler tarafından işgalini istiyen bu hainlerdir. Maahaza tıpkı tasavvuru biraderaneleri veçhile bedhahanın bu güzel memleketin üzerindeki iftiraatını ve alenî takibatı mel'anetlerini kırmak ve anları kemingâhı ümitlerinde meflûç ve bihayat bırakmak ve devleti ebet müddeti Osmaniye ile milleti muazzamai islâmiyemizin sırf selâmeti vataniyeye ait noktada icraatını telif eylemek bizim dahi en mübeccel gayemizdir ve elhamdüillâhitealâ necip ve nezih ve meşru olan bu gayenin temini istihsalinde artık milletimiz her türlü asarı bedhahaneyi kırmış ve bütün celâdetile hatvei azimkâranesini atmıştır. Bilcümle ecnebi devletleri Ferit Paşa ve rüfekasının zâf ve nada-

nisine ve kendi millet ve vatanları aleyhindeki icraatı leimesine asar ve vesaiki ile yakin hâsıl eyledi. Ve bilâ istisna cümlesi kemali hüsnüniyetle milletle ve bizlerle şahsen temas ve münasebete girdi. Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve en nihayet İngilizler dahi milletimizin ne dereceye kadar haklı ve maksadında meşru olduğunu ve kuvveti şamilesini ve niyeti azimkâranesini ve buna mukabil hükûmeti merkeziyenin nekadar biasıl ve millet ile alâkasız bir heyeti âcize olduğunu takdir etti. Milletimize karşı bu gafil ve âciz heyeti hükûmete aldanarak reva gördükleri hakşiken muamelelere bir tarziye makamında olmak üzere Merzifonu tahliye etti ve Samsunu dahi tahliye edeceğini bildirdi ve tahliyeye başladı. İngilizler bilhassa devlet ve milletimizin umuru dahiliyesine ve maksadı meşru takip ettiği tahakkuk eden harekâtı milliyemize kat'iyyen müdahale etmiyeceklerine dair Eskişehirden izam eyledikleri bir heyeti mahsusa ile söz verdiler. Milleti murakabei mukadderatında kabine ile karşı karşıya serbest bıraktılar. İşte teşebbüsatı milliyemizin temini istiklâl hususunda istihsaline muvaffak olduğu ilk netice budur. Bu cereyanı millî, ancak, zatı akdesi humayunun beyannamei şahanelerinde işaret buyurulduğu veçhile memleketimizin her tarafında ve bilhassa kalpgâhı devlette, İstanbulda ahkâmı Kanunu Esasiye temini riayetle neticepezir olacaktır. Hükûmeti hazıranın vâsi derecede bir hüsnüniyete malik bulunduğu zannında isabet olmadığını arzetmeme müsaade buyurmanızı rica ederim. Çünkü Ferit Paşa Kabinesine birçok münasebetlerle ve bilhassa Erzurum ve Sıvas Kongrelerile hakikati halin izahında kusur edilmediği gibi bizzat tarafı âcizanemden Ferit Paşaya hitaben Erzurumdan Sıvasa avdetim esnasında sureti mahsusada yazdığım mufassal şifre bir telgrafta milletin kuvvet ve iradesine karşı çıkacak hiçbir kuvvet kalmadığını ve kendisinin muhalefet ve mümanaat vadisinde devam etmemesi lüzumunu ve bilhassa amali milliye ile arzuyu şahaneyi ve icraatı hükûmeti tevhit için elinde son bir kuvvei telifiye bulunduğunu ve bu hareketi asilâneye tevessülü halinde tarihi devleti aliyei Osmaniyede yeni bir sahifei zerrin vücuda getirilebileceğini bütün samimiyetle bildirmiştim. Bu zatı gafil buna cevap vermemekle beraber Anadoludaki cereyanı millii mukaddes ve şamili, ittihatçıların ve birkaç kişinin eseri tahrikâtı olduğunu ilân etmekle iktifa etti ve hırsı menfaatle ve amayi cehlü gafletle iki tarafı idare ederek mu-

hafazai mevki edebilecekleri zannı batılında bluunan birkaç valisinin iğfalkâr raporlarını benim nezih ve vatanperverane irşadatıma tercih etti. Bugün her türlü habaset ve hıyanet ve aczü meskenet mevkiinde kaldıktan ve millet te bütün hakayıkı ahvale vuzuhu tam ile vâkıf olduktan sonra bize düşen vazife en seri hareketle zatı akdesi humayunun beyannamei mukaddesesinde irade buyurdukları veçhile kariben sulh müzakeresine davet olunacak Osmanlı murahhaslarının konferans muvacehesinde milletle hemahenk olarak ispatı mevcudiyet edebilecek, milletin hürmet ve itimadına mazhar ve Kuvayi Milliyeye müstenit ve amali milliyeye mutavaatkâr elyak zevattan olmasını bir an evvel temin eylemektir. Bu da zannı âcizanemize göre Ferit Paşanın derhal terki mevki eylemesi ve zatı akdesi padişahinin mutemedi ve fakat amali milliyeye tamamen mutavaatkâr bir zata kabine riyasetinin tevcih buyurulmasile mümkündür. Ferit Paşada zerre kadar hissi hamiyet ve vatanperverî mevcut ise mevkiinde bir dakika bile fazla kalmasının millet ve memleket için tezyidi mazarrât ve hatırü hayallerine gelmiyen azîm vahamete sebebiyet vermekten başka bir semere bahşedemiyeceğini anlaması iktıza eder. Eğer kendi şerefi şahsileri ve hayatları hakkında bir gûna tereddütleri varsa bugün için bu gibi şeylerle iştigal tenezzülünden pek yüksek olan milletimiz namına kendilerine istedikleri tarzda söz ve teminat vermeyi dahi milletimizin menfaati mukteziyatından addederiz. Fakat tuttukları tarikı nasavapta taannüt ve temerrüde devamları halinde hâdis olacak avakıbın mes'uliyeti kendilerine raci olacaktır. İşte telgrafnamei biraderileri ve vukubulan teşebbüsü hayırhahileri münasebetile bir defa daha ve son defa zatı necibaneleri gibi kalbi cidden vatan ve millet aşkile ve sevgili ve muhterem hakanımıza muhabbet, ubudiyet ve sadakatle memlû olan mücessemi namus ve merdi kâmil, kadîm arkadaşım ve hatırai uhuvvetini daima hürmetle muhafaza eylediğim kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretlerile de iblâğ etmiş olmak bizim için her türlü vicdanî huzurun teyidine medar olmuştur.

2 — Harekâtı milliye vüs'atı kâmile ile İstanbula ilerlemektedir. Bittabi Ferit Paşa ve rüfekası buna tamamen vâkıftır. Zatı âlileri dahi bu malûmatı talep ve tenevvür buyurunuz. Şimdi gözlerimizin önünde duran en son telgrafnamelerde Kütahyanın millî süvari kuvası tarafından işgali ve

Kütahyadaki İngiliz kuvvetlerinin treni mahsusla şimale hareketlerini ve Çiftehana gelen bir İngiliz heyetinin oradaki Kuvayi Milliye Kumandanına İngilizlerin Türklerle elli senelik bir muhadenet ve muvalâta malik bulunduğunu ve harekâtı milliyeye karşı tamamen bitaraf kalacaklarını temin eylediği ve hatta arzu edersek muavenete hazır bulunduklarını bildirdiği ve İzmit, Bolu, Zonguldak, Şiledeki Kuvayi Milliyenin hareket için emre intizar eyledikleri bildirilmektedir. İstanbulda hükûmetin tamamen vâkıf bulunduğunuz tekmil tazyikatına rağmen müstahzar Kuvayi Milliye İngilizlerin teminatı meveddetkâranesile derhal harekete geçebilirler. Konya valisinin firarı üzerine Konyada umumî ve büyük bir içtima yapılarak ulemayı benamdan Hoca Vehbi Efendi Hazretleri ahalinin ittifakı ârasile vali vekâletine intihap olunuyor.

Aziz kardeşim, artık bütün bu harekâtı tevkif yalnız ve ancak bir şeye mütevakkıftır ki, o da cidden zatı hazreti padişahiye sadık ve amali milliyeye bütün mânayi meşruile mutavaatkâr bir zata kabine riyasetinin tevcih buyurulmasına ve ancak bu zatın amali milliyeyi anlayarak ana göre ittihazı tedabire tevessül eylemesine vabeste bulunduğunu arzederim.

Bütün bu mesrudatımıza nazaran bir mütaleai biraderileri varsa lûtfen bildirmenizi rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

C — Evvelâ Zatı Âlilerile birlikte bulunan ve esamii âlileri zikrolunan zevatı muhteremenin cümlesine selâm ve tekrimimi arz ve iblâğa lûtuf buyurmanızı rica ederim. Muazzez kardeşim, ahvali hazıra müşkülâtını refetmeğe hadim olur ümidile başladığım kısa mükâlematın bütün safahatını Zatı Âliniz izah ettiniz. İki yerde halli emirde isabet gösterilmediğini beyan ile mazur makamı serdettiniz. Gerçi bütün ahval ve vakayii mahkiye malûm olamayınca bir meselede hakemlik etmek müteassir ise de memlekete ait işin hallü faslında siracı münir, endişei nezihi vatan olmak itibariyle mesnedi müttekâbih metîn ve ruşenadır. Bu kardeşiniz vatanın mukadderatına hükmedileceği şu sıralarda yekvücut

bir millet ve hükûmetin göreceği iş ve Avrupa devletleri nezdinde ihraz edeceği vaziyeti metîne ancak milletin hukuku âliyesini kâfil olacağını ve müteşettit ahval karşısında binihaye tezvirat ve iftiraatın bahşeyliyeceği mazarrâtın yine bu güzel memleketin sinei zirahmetine hâşa sığışamayacak derecede naaşina bulunan dendanın bundan etmek istiyeceği istifadelerin derecatını nazarı ıttılaa alarak bunun halli sehile mazhar olmasını ve memlekete açacağı rahnelere kat'iyyen meydan bırakılmamasını arzetmek isterdim. Mebdei hareket ittihaz ettiğime işaret buyurduğunuz beyannamei humayunun tarzı tefehhümünde mümkündür ki, bendeniz hata edeyim. Yalnız müsaade ediniz de asıl halli umura en büyük bir istinatgâh telâkki edilen bu beyannamei âlideki ciheti camiayı izah ile kelâmı mülûkânenin şümulü ihatakâranesini beyan edeyim. Ben zannediyorum ki, padişahımız...

— Kerim Paşa Hazretleri; lüzumundan fazla izahat maksadı asliden tarafeyni uzaklaştırabilir. Ve bir de beyannamei humayunun tefsiratile fazla iştigal bifaidedir. Rica ederim asıl mesele üzerinde görüşelim!

— Asıl msele üzerine görüşeceğiz. Müsaade buyurunuz devam edelim Efendim.

— Rica ederim en son söz ve teklif üzerinde anlaşalım.

— Evet oraya geleceğiz Efendim.

— Kerim Paşa Hazretleri; maksatlarımızın müşterek olduğuna şüphemiz yoktur. Her halde vatanımızın tamamiyetini, milletimizin istiklâlini, mevcudiyetimizin müdahale ve taarruzdan masuniyetini temin etmek ve bilhassa makamı muallâyı saltanat ve hilâfete merbutiyetimizi lâyezal hissiyatı sadakatkârane ile muhafaza eylemek gayei mukaddesesile vukubulmakta olan mesaii meşruamız ve tezahüratı milliyenin artık daha fazla suitelâkki edilmesine ve muhtacı tashih görülmesine ve bahusus bu tashihat ve tadilât için de cinayet ve ihaneti mertebei sübuta varan bir kabine erkânının müdafaatı gayrimeşruasının esas ittihaz edildiğini görmeğe tahammülümüz yoktur. Biz zatı âlii biraderilerinin necabeti hissiyatına emniyeti kâmilemiz bulunduğu için son vaziyeti izah ve kat'î matlabı milleti arzettik. Bilmem tekrarı lâzım mıdır. Zatı âlileri bu lâzimülintaç arzuyu milliye mukabil Ferit Paşa Kabinesinin sadrı muallâyı devleti hâlâ telvis etmesine vesatat etmek istiyorsanız. Bu mesainiz hiçbir semerei nafia bahşedemiyeceğinden başka hakkı âlii biraderilerindeki

hissyatı kadîmei uhuvvetimizin de mucibi tezelzülü olacağından endişe ederim. Şimdi Ferit Paşa bilâ ifatei an mevkiini bir ehli namusa terkedecekse ve buna kanaatiniz varsa hallolunacak hiçbir müşkül kalmamıştır. Aksi takdirde ihtiyar buyurmakta olduğunuz tavassutu hayırhahane, rencide kalp olmanızdan ve bisut bir yorgunluktan başka bir neticeye iktiran etmiyecektir ve Ferit Paşada muhafazai mevki hırsı baki ise, bunun memleket için ve millet için mucibi mazarrat olacağı bedihiyatına karşı milletin binnihaye kendisinin akibeti elimeye duçar olmasına sebebiyet vereceğine emniyet etmekte olduğuna bir an bile tereddüt olunmasın. İşte kardeşim milletin ve millet namına heyetimizin telâffuz edebileceği en son ve en kat'i söz bundan ibarettir. Vukubulmakta olan teşebbüsatı filiyemizde bu hakikati lâyetezelzeli ıttılagâhı seniyei cenabı tacdarı azamiye arz ve iblâğ eylemeğe matuftur. Zatı biraderileri ancak bu vazifei asilâneyi ifa ile bugün vatan ve milletin zatı samilerinden intizar eylediği vazifei diniye ve milliyei ifa buyurmuş olursunuz.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Sözü uzatmamak tabiî maksudu aslidir. Ve asıl istihdafı menfaati hayatiyei vatandır. Kardeşim ben sırf içtihadatı zatiyem ile sizlere olan uhuvvet ve alâkai bülendime istinaden burada bir teşebbüsü telifiyede bulunmak istedim. Hiçbir veçhile hükûmetin bir nüfuz veya tervici maksudunu iltizamen kendimi alâkabent kılmadım. Anın için hükûmet müdafaatı benim yazılarımın haricinde kalır; ben o bildiğiniz nezih ve püristıfa can ve vicdanım ile bir teşebbüsü hayırhahide bulunayım dedim. Harekâtı milliyenin gayesini istihdaf eden vaziyete münafi veyahut ki hükûmetin memuriyetine rabıtadar bir fikrim olamaz. Ah ne olurdu bugün memleketimizin mukadderatı hallolunduğu şu sırada hükûmet milletin amaline tecelligâh ve ayni zamanda her ikisi yekdil ve yekcihet olsa diye kaygulanır ve belki necip bir teşebbüs ile buna çaresaz olurum dedim ve hakikaten hiç kimsenin buralarda yanıp yakılmadığı böyle bir emri asili tavassuta hatve atmak istedim. Siz beni sözlerinizle rencide etmezsiniz çünkü muhterem gaeyi vataniyemizin kıl kadar yekdiğerinden far-

kı olmadığını ve size belki haricî tehlikelerimizi isma edebilirim diye şahsen teşebbüste bulundum; hükûmet ile şu ana kadar bir temas ve münasebetim olmayıp birinci kere bu emri âli için olmuştur. Ah ruhum ben bu teşebbüsten fariğ olayım. Fakat ferdi müteneffis de bu suretlerde ıslahı hal için düşünmek ve teşebbüs etmek külfetini ihtiyar etmez. Bir nebze diğer kesilen telgrafımda bahsetmek istediğim o mühim beyanatı mülûkânenin cami olmasıdır. İşte o kuvvettir ki hallâli müşkülât makamını bihakkin muhrizdir. Bendeniz de ona işaret ile halli meseleyi daha âsan görürdüm. Memleketimizin bütün kuvvet ve tamamiyeti ile masuniyeti elbette nezdi Hafızı Hudada müemmendir. Yoksa benim teşebbüsü hayriyem bunda naçizdir. Hükûmetin kat'iyyen çekilmesine ait mukarreratı kat'iye üzerine efradını cami ve ağyarını mâni bir eseri âlinin yapılması tabiidir ki hükûmet haricinde sırf Allahına ve vicdanı selimine ve azmü iradei hayriyesine müstenit benim gibi bir ferdi milletin burada tek başına yapacağı bir teşebbüs veya fiil ile bu maksudu temin edecek padişahımız efendimiz hazretleri hakemi âli olduklarından bütün milletin necip gayeleri ve vatanî maksut ve hidematın tanzim ve halli o makamı mukaddese racidir. İşte kardeşim sırf ferdî ve liveçhilvatan burada yaptığım şu teşebbüs elbette nezdi İlâhide ve millette bütün necabetleri ile pirayedar kalır. Ve işin sahibi hakikisi olan hudavendi kadîr millet ve vatanın rehasını temin edecek esasatı, müsebbibane böylece rapten ikmal eder. Ulu Allaha havalei müşkülât eyler ihtiramatımı cümleye takdim ve uyunu muazzezelerinizi takbil ederim.

Abdülkerim

Saat: 4,5 sorada

Kerim Paşa Hazretlerine

Beyanatı âliyelerinin esas noktalarına sıra ile arzı cevap edilecektir. Zatı âlii biraderilerini hakkımızdaki alâkai uhuvvete istinaden işbu teşebbüsü hayra tevessüllerinden dolayı ne derece hakli bulmakta isek bizce bizatihi sakıt olan Ferit Paşa ve rüfekasının harekâtı leimanesi hakkında bahusus arzettiğimiz izahattan sonra artık böyle bir heyetle telifi beynin vatan ve milletimize muzır olacağını takdirde o derece

sürat gösterileceğine itimat isteriz. Şu mühim ve tarihî avanda tıpkı zatı âlileri gibi hükûmetin, milletin amaline tecelligâh, ayni zamanda her ikisinin yekdil ve yekcihet olmamasından pek müteessiriz. Milletin bütün mesaii hudapesendanesi sırf bu cihetin teminine matuftur.

Bize lûtfen ismaını tahattur buyurduğunuz haricî tehlikeler hakkında sarih ve kat'î ve mevsuk en son malûmata destres bulunmaktayız.

Hükûmet ile şu ana kadar hiçbir temas ve münasebette bulunmayıp ta bu kere ve fakat artık maatteeessüf hükûmet milletin her noktai nazardan itimatsızlığına duçar olduktan sonra temas ve münasebet aramağa kalkışmanız pek çok sevdiğimiz zatı biraderileri için bir suitesadüf ve talidir. Padişahımız efendimiz hazretlerinin izharı heyecanı âli eyleyen milletimizin tezahüratını pek bülent ve meşru bir gaye suretinde zikir buyurmuş olduğu hakkındaki teyidi necibanelerine hassaten teşekkürler eder ve bu vesile ile de padişahı zişanımıza ebedî hürmet ve sadakatimizi tekrar eyleriz. Şimdiye kadar hallâli müşkülât makamını bihakkin muhriz süddei mülûkâneye isali maruzat ve istirhamata mümanaat ile teşyidi ihanet eliyen Ferit Paşa Kabinesine de lânet etmekten men'i nefsetmek mümkün değildir. Filhakika bu mel'anetkârane mümanaat olmasaydı halli meselenin tasavvur buyurulduğu gibi âsan olacağına şüphe yoktu.

Hükûmetin kat'iyyen çekilmesine ait mukarreratı kat'iye üzerine efradını cami ve ağyarını mâni bir eseri âlinin vücut bulduğu beşaretine muntazırız. Bu eseri âlinin zatı âlileri ve âcizleri gibi bir iki ferdin değil heyeti umumiyei milletin neticei istirhamatı olarak büyük padişahımız efendimiz hazretleri tarafından tesis buyurulacağı bir emri tabiidir.

Bütün bu muhaberatımıza maddî bir netice vermiş olmak için müsaade buyurursanız zatı âlii biraderilerinden şu suali soralım:

Maksat ve gayelerimiz bir ve bilhassa millet ile hükûmetin yekdil olması emeli kat'idir. Bugün mevkii iktidarı işgalde temerrüt eden Ferit Paşa Kabinesinin aciz ve ihaneti milletçe müberhendir. Binaenaleyh bizim ve zatı âlileri gibi erbabı hamiyet ve vatanperverinin alacağı teşebbüsün gayesi ne olmak lâzımgelir. Her dakikai idaresinden millet için, mukadderatı atiyemiz için, yeni bir sebebi felâket ihzarından başka bir semere intizar olunmayan Ferit Paşa ile milletin

arasını bulmak imkânsızlığı ile iştigal mi yoksa bir an evvel bu heyeti gayrimeşruanın yerine ihtiyacat ve mukadderatı memleket ve milletle mütenasip bir heyeti cedidenin deruhdei-umuru devlet eylemesi lüzumunu zatı akdesi humuyuna arz ve iblâğa yol aramak mıdır? Lûtfen bu iki noktadan biri için evet veya hayır suretinde itayı cevap buyurursanız nezdi ilâhide ve millette bütün necabetlerile pirayedar kalacağına şüphe olmayan teşebbüsü necibanelerinin bizlere ait cihetindeki safhasını hüsnü ikmal buyurmuş olursunuz. Cümleten necip ve nezih vicdanınızın makesi olan gözlerinizi öperiz kardeşim.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son cevaba ait kanaatim:

Süddei seniyei mülûkâne her müracaatin ve bütün müşkülâtın hallü hasm makamı olup meşru bir devlette bu atebi ulya bütün efradı millete mihrabı teveccühtür. Aynı zamanda Anadolu umum maruzatının meşmulu lihazai hilâfetpenahileri kılındığı hakkında bendenize malûmat vermişlerdir. O halde kıblegâhı umuru amme ve kabulgâhı makasıdı âliye olan padişahımız efendimizin ıttılaı humayunlarında her şey vardır demek ve suveri barizenin tezahür veya idamesi nezdi hüdapesendanelerinde müstakar bulunuyor demek lâzımgelecek. Beyanatı humayunun memleketin idaresine ve safahatına ait geçen diğer noktalarındaki meanii müstahrecede nazar barizdir. İşte kardeşim bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın rehası için istinatgâhı maalipenah etrafında amali milletin hâksarı haricinin edna menfaatini ret ve cerh edecek surette halline inşallah kudretyap kalırız. Bu macerayı azîmin en son girdiği safahat müntezi bulunmuş olsaydı, ah bütün vatan zindegisile yekzeban olarak harice haykıracaktı. Bizim hakkı vatanımız münazaatı vakıa ile haleldar olamaz ve padişahı hakempenah efendimizin amali humayunları da vatanın bunu maddeten deraguş ile sahili selâmete isal buyuracaklar ve yine Allahın azameti muktezası Cenabı Mevlâ nice âli esbap halkı ile ve telkinle bu müşkülküşa ukdeyi tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve kariptir. Yedullahi fevka eydihim ayetimiz bikeremi mevlâ

istihkakı millimiz yüceliğinde pürsâd ve ziselâm olacaktır. İşte ruhu Kerim budur ruhu muazzezim.

Abdülkerim

Saat: 6,10 sonra

Büyük Hazret,

Mihrabı muallâyı ümmet ve millet bilmekteki kanaati kat'iyemiz icabatındandır ki, her türlü maruzat ve istirhamatı milliyeyi süddei seniyei mülûkâneye arz ve iblâğa fürceyap olmaya teşebbüsten geri durmadık. Ferit Paşa ve rüfekasının bu emeli has ve nezihe set çekmeğe çalısmasına rağmen yine ayni tarikı ubudiyette berdevam bulunmaktayız. Yalnız burada müsaade buyurursanız büyük bir hatadan zatı âliii biraderilerini tahlis maksadile arzedelim ki, Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahi kılındığı hakkındaki malûmata milletin henüz itimadı kat'î değildir. Çünkü millet emindir ki sevgili ve büyük hakanları, ef'al ve harekâtı ihanetkâraneleri sabit olan birkaç şahsı hiçbir vakit bütün kalbü vicdan ve mevcudietlerile ve en amik hissiyatı ubudiyetkârane ile padişah ve halifelerine merbut bulunan koca milleti necibelerine tercih buyurmazlar.

Bütün mesaimiz güzel vatanın rehası için istinatgâhı maalipenah etrafında bir kütlei metîne ve müdrike teşkilidir. İnşallahu taalâ bugünkü hal dahi kemali sükûnet ve muvaffakiyetle geçecektir. Bütün vatan bütün zindegisile hariçten evvel dahilde ve bütün ahvali müessifeye sebebiyet veren Ferit Paşa ve rüfekayi mesaisine karşı yekzeban olarak haykırmaktadır. Cenabı kadiri mutlakın her türlü müşkülküşa uktelerin halline esbap halk buyuracaklarından eminiz.

Ahsen ve karip olan emri Hudanın tecellisile bedbaht ve mazlum milleti necibemizin mazharı necat ve selâmet olmasını deryayı rahmeti izzetten tazarru ve afakı daima bir dûdu muannitle sarılı olan İstanbuldaki bazı zevatın hakikati görmekteki hissi hasisi temerrütlerinin zevaline intizar eyleriz. Ruhu necibi millet işte böyle mütehassistir. Muhterem kardeşim yalnız tekrar etmekliğime müsaadenizi rica ederim ki evet veya hayır suretinde itayı cevap buyurulmasını istirham eylediğimiz sualler maatteessüf cevapsız bırakılmıştır.

Azizim! yedullahi fevka eydihim, fakat bununla beraber halli müşkülât ve mesaile tevessül edenlerin mukarrer bir hedefi olmak gerektir. Malûmu biraderileridir ki yedi, sekiz saattenberi birbirimize serdeylediğimiz efkâr ve mütaleat zannı âcizanemizce ne zatı âlinizde ve ne de bizde hiçbir gûna yeni intibaata en ufak bir tesir dahi yapamamıştır. Millet azameti ilâhiyeye ve amali hakikiyei hilâfetpenahiye istinaden ve ilticaen istihsali maksut ve temini matlap eyliyecektir. Bu bapta emri Hudayı ifa edecektir. Ve buyurduğunuz gibi istihkakı millimiz pürsâd ve ziselâm olacaktır. Duayi keremkârilerinin eksik edilmemesini rica ederim. Sây bizden tevfik hudayı lemyezeldendir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son iki sözüm ruhum: Amali milliyenin haraseti vatan ve hukuku âliyeye ait esasatını tebcil ve hıfzeylemek şartile bütün muhaberatımızdan hem hakayikı mevcude ve hem de temenniyatı halise bastü beyan edilmiştir. Zannedersem ahvali hazırada bunların büyük vaziyetleri ve yedullah âyeti celilesi de hayrile kabul buyurulmak üzere masruf kılınmıştır. İşte ruhum hepsi bu.

Cümleyi muhabbetlerle deraguş ederim. Allaha ısmarladık yine görüşeceğiz muazzez kardeşim Efendim.

Abdülkerim

Teşekkür ederim kardeşim. İnşallah yine görüşmekle müşerref oluruz. Niyatı halisleri mucibi ecrü azîm olur. Hatırnişini biraderileri olmak üzere son bir cümle arzediyorum. Millet kavi, müdrik, azminde kat'idir. Harekâtı filiye cereyanı seriini almıştır. Zatı şevketsimatı tacidarı azaminin lûtfen ve atıfeten itayı karar ve halli mesele buyurmaları zamanıdır. Ve bu kararın ki, her türlü kararların fevkinde ve şüphesiz milleti necibeleri hakkında lûtfu mahsusu hilâfetpenahiyi muhtevi olacaktır. İtası anında her şey nizamı tammını bulmakta bir an teahhur etmiyecektir. Allaha emanet olunuz. kardeşim.

Mustafa Kemal

— Allaha ısmarladık cümleten gidiyoruz.
— Allah selâmet versin Efendim.

Vesika, 113.

Horhor, 8.11.1919

Harekâtı Milliye Dersaadet Murahhası Vasıf Beyefendiye

Muazzez Efendim;

Geçen gün zatı âlilerinizle cereyan eden musahabemizde memleketin selâmeti âliye ve milletin saadeti kâmilesi mevzubahs olarak muvaffakiyeti esasiyeyi rencide edecek en küçük seketatın bile ref'i ve umuru vataniyenin cihatı şamilesile teysiri konuşulmuş ve bunda itimatbahş hasailinizin mübeşşiri tevfikat olacağı kanatleri izhar kılınmıştır. Umuru bedihiyedendir ki maksudu necibi milletin — bu mücahedei muazzamada bütün büyüklüklerile hakikat nurları serperek — cihanda hükümran olan kavanini asilei millinin zadei hakperestî olduğu ve bunun intifası istihalei mantıkiye derecesinde mümteni bulunduğu elbette ahvali müsbeteden kalacaktır.

İtirazat, ihtirasat, veya ki tatbikattaki bazı sakatat, nurdan vadû bu mevlûdu asla boğamayacaktır. Millet hakkı hayatını ve andaki ulûvvü teşebbüsünü yüce kudretlerden, asil nasibelerden ahzetmektedir... Bunu bir temenni veyahut bir mülâhaza makamında arzetmem. Bu beyanat hep kaziyei muhkeme teşkil eden netayici devai suretinde müberhen ve mütehakkık umurundandır. Yalnız bunun idrakinde: adli tam, nısabı nısfet ve muarızîne karşı reddi ebatıl ile celbe muvaffakiyet şarttır. Bu mukaddeme ile burada bir girizgâhı âli yaparak asıl bu keşmekeşi azîmdeki naçiz hareketime nakli kelâm ile izahı hakikat etmek isterim. Bu hareket, başlı başına, bir teşebbüsü fevkalâdeden ibaret bulunmuştur. Ol zamanın tazyikatına nazaran pek tarihî olan bu teşebbüsüm uzun bir muhabere neticesinde Heyeti Temsiliyece bilinmiş ise de bir çok noktaları veya safahatı muayyen zihniyetlerle belki anlaşılamamış olduğundan ve muhaberenin iptidaen bazı aksamında tereddütler meşhut idüğünden bunun galat telkinatını refetmek ve muhabere zamanında tarafeynce geçirilen asabiyetlere rağmen nezahetler ve selâmetler ile piras-

te bir maksudı necip için nasıl araya atıldığını bir kere daha ayan kılmak isterim. Bu izah benim için bir ihtiyacı manevidir. Zira en güç olarak yapılabilen bu harekâta ol zaman İstanbulda tek bir kişi bile müteşebbis bulunamamıştı; hatta diyebilirim ki, değil müteşebbis bunu kemalile mütehattır bile yok gibi idi.

İşte memleket girivei tehlikeye ilka ve derkemin kuvvetlerin hud'akâr tazyiklerine müsteniden maazallah dahilde mukatelâtı azimeye iptida edilmek pek endişe ile hissolunurken sevaiki muzlime ile vatanımızın böylece duçarı hatar olması seyyiatı müebbedei tarihiyeden görülerek milletin azmü maksudu necibini sırf feryadi vatan üzüntüsü teşkil eylediği vuzuhile makamı aidine ilâm edilmiştir. Bu kudreti âlül'-âli hakkın her halde delâleti fikriyei idariyeye galebesindeki kanaat delâletin tarafeyne ismaındaki müşkülâtı tahfif ve hatta Hudanın lûtfile her şeyi zail kılarak bu emri düşvarda tek başıma beni müteşebbis bırakmıştır.

Cereyanı hal şöyledir: Meseleyi evvelâ Vükelâdan Hadi Paşaya açarak beni reisi hükûmet ile görüştürmesini rica ve lûtfu hak ile bu teşebbüsten bir hayrı meşkûrı vatan doğacağını ilâve ve imba eyledim. Ciddiyeti beyan ve nezaheti kelâm bu zatı âlide hüsnü telâkkiye bir intiba oldu. Kendileri sadrazam paşaya telefonla müracaat ederek binnihaye görüşülmek ve müzakere olunmak mukarrer oldu. Kendim sadrı müşarileyh nezdine Hadi Paşa ile gittim. Hadi Paşa ufak bir takdimden sonra söyliyeceklerim hakkında bir saat kadar beyanı mütalea ve bu harekâtın en yüce vatan kaygusile yapıldığını ve başka bir endişe olamayacağını lisanımın bütün kuvveti derecesinde irat ve en nihayet tarafımdan muhabereye ağaz ile anlaşılmak imkânını taharri ve tahsil etmiye kendilerini irza eyledim. Bu muvafakat, hüsnü hatimeye delâlet gibi idi. Andan sonra muhabere başladı. Evvelâ bir şifre yazdım buna bir harf bile ilâve etmedi ve bu muhaberattan padişahımız efendimiz de haberdar ve yazılan şifre meşmulü lihazai âlitebar kılındı. Sonra uzun telgraf muhaberesi cereyan etti. Ve bu bir gün sürdü. Bunun metni hem bende ve hem de Heyeti Mümessile nezdinde mevcuttur. Bu muhaberatta hep heyeti âliyeye padişahımız efendimiz hazretlerinin bütün umura sahip ve mütezahir olan halât veya evamir ve harekâtın nezdi humayunlarında umuru malûmeden idüğü ilâm kılınmakla beraber padişahımıza bütün maksutların arz

ve iblâğına yol aramak suretindeki hareketimi ihtiyar olunmak lüzümuna dair olan telgraf istizahına karşı da hep onanın "mihrabı" teveccüh idüğünü aşağıda aynen yazdığım ve fakat pek yüksek esasatı idariye ve hakayikı mevcudenin cilvegâhı şüunu gördüğüm muhkematı kelâmiye ile tespit ve işaret eyledim... Cümlelerim şunlardır: "Süddei seniyei mülûkâne her müracaatin ve bütün müşkülâtın hallü hasim makamı olup efradı millete mihrabı teveccühtür. Ayni zamanda Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahi kılındığı hakkında bendenize malûmat vermişlerdir. O halde kıblegâhı umuru amme ve kabulgâhı makasıdı âliye olan padişahımız efendimiz hazretlerinin ıttılaı humayunlarında her şey vardır demek ve suveri barizenin tezahür veya idamesi nezdi hudapesendanelerinde müstakar bulunuyor demek lâzımgelecek. Beyanatı humayunun memleketin idaresine ve safahatına ait geçen diğer noktalarındaki maanii müstahrecede nazara barizdir. İşte kardeşim bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın rehası için istinatgâhı maalipenah etrafında amali milletin hâksarı haricinin edna menfaatini ret ve cerh edecek surette inşallah hallini kudretyap kalırız... ve gene Cenabı Mevlâ nice âli esbap halkile ve telkinile bu müşkülküşa ukteyi tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve kariptir!.. Atimiz bikeremi mevlâ istihkakı millimiz yüceliğinde pürsadü ziselâm olacaktır." İşte efendim bu cümleler gibi hakayikı cami ve maksudu necibin tecellisine saik esasatı mübelliğ nice beyanatı muhkeme hep muhaberatımızı pirayedar kılmıştır.

Ben bütün muhaberatımızda tek bir insan idim ve Heyeti Mümessileye, padişahımıza müstemirren müracaat lüzumile beraber her şeyin arzedildiğinin de bilinmesini ve bu muhaberatımızın da verileceğini ve müşkülküşa uktenin kariben hallolunacağını mümkünülbeyan bariz cümel ile iblâğ eyledim. Bu muhaberatı hep padişahımız aynen görerek neticei maksudenin hasmü tatbikına ve uktei düşvar küşanın halline lûtfen binnihaye fermanı rıza verdiler... diyebilirim ki sadrı sabık en son muhabere neticesile ve bunun pek devamlı tesir ve ciddiyeti munazarasile binnihaye çekilmek lüzumuna kail ve bütün kuvayi maneviyei mukavemeti zail olarak istifasını takdim eyledi. İşte sessiz, sedasız, liveçhilvatan çalışılan ve tek başına bir azmi naçizi nezahetperveri ile başarılan vak'ai muazzama budur...

Nazarı dikkate almalıdır ki bu yazıları ben yazmış ve sadrı sabık ile padişahımız efendimiz hazretleri bunun cereyanı kâmilinden sonra netayicine ıttıla ile derecatı mahkemesi karşısında ittihazı karar kılmışlardır... Teşebbüsün ve yazılan yazıların ne dereceye kadar yüksek nikatı ihtiva ettiği ve nasıl bir vicdanı selîm ve fikri vekkad ile hakayikı cariyenin nakşı kırtas kılındığı elbette nezdi huda ve nazarı tarihi millette pirayedarı asalet kalacaktır.

Bütün bunları bastü izaha beni sevkeden esbap "tespiti hakayîkı macerayi mesbukadır". Bunun tahsilinden sonra gayei âliye hakkındaki mazhariyetler için bir ferdi naçizi vatan olmak itibarile bir iki söz irat etmek isterim: Vatanımızın selâmetini istihdaf eden millî harekâtı necibenin bu kadar safahatı müşkilesinden sonra, hattâ gubar aver sekenattan münezzehiyetini göstererek bunun aslı kâmilile tesiratı muhitten azade tutulması ve tereddi cihetlerini dûr ve menkuz bırakarak sırf selâmı vatan için içtihat gruplarını ve hatta "müellefei kulubu" zamanı peygamberideki siyaseti âliyenin ihtiyarile şu pek nazik devirde celbü takrip ve tahsil maksudu âliye mümkün mertebe dağdağasızca muvaffakiyet elvermesi ve tesiratı haricîyenin her türlü bed encam iğfalât ve desaisinden ihtiraz birle bilâ takdim umum düveli muazzamai mütelifinin, millî hakkı bülent ve mütealimizi kabulen teveccühat ve muavenatını temine ve anlara karşı düşmenanın telkinatı veçhile ihsası kuvvet kılınmak veyahut ki memlekette huzur ve selâmın ref'ine teşkilâtı milliyece bâdi olunmak tarzındaki müddeayat ve iftiraatı batılanın her türlü teşebbüsatı âliye ve münasebatı cemile ile bertaraf olunmasına kat'an muvaffakiyet kazanılmasıdır. Bu da en yüce hasafetlerin tatbikile bilûtfi huda harekâtı milliyece bu nikatın pezirayi iştikrar kılınmasındaki mazhariyetlerle tevemdir...

Baki arzı muhabbet ile gözlerinizi iştiyak ile telsim ederim. Bu kâğıdımın bir suretini Heyeti Temsiliyeye göndermek lûtfunu diriğ etmezseniz hakayîkı âliyenin tamamen ve iştiraken neşrine lûtfetmiş olursunuz muazzez Efendim.

Erkânıharbiye Mirlivası

Abdülkerim

Vesika, 114.

Telgraf Trabzon, 18.9.1919

Sıvasta Şarkî Anadolu Heyeti Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Mümessiline

Hükûmetimizin bizden kat'ı rabıta etmek ıztırarında kaldığı surette dahi bizim hükûmetimizden fekki irtibat etmemiz esası üzerine tertip edilmiş olan Şarkî Anadolu Vilâyatı Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesinin dördüncü maddesinin sarahatine mugayir ve menafii milliyeyi muhil olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Maruzatımızın zatı şahaneye iblâğı ciheti ise bir heyeti seferiye ile temin olunabilir kanaatindeyiz. Merciiyet meselesi içn muhaberatı resmiyenin bersabık icrasına mümanaat edilmemesi kâfidir. Meselenin cihati sairesi hakkında İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını tasvip ettiğimizi maalihtiram arzeyleriz.

Müdafaa Hukuk Cemiyeti Reisi — *Rıza*

Belediye Reisi — *Hüseyin Hamdi*

Vesika, 115.

Erzurumda Kâzım Paşa ile makine başında
muhaberat

Telgraf Sıvas, 19.9.1919

S — Ardasaya ne vakit teşrif buyuracaksınız?
Evvelâ Trabzondan gelen son bir telgrafı aynen arzedeceğim. Badehu görüşmeğe devam ederiz.

Suret

Sıvasta Şarkî Anadolu Heyeti Müdafaai Hukuk Cemiyeti mümessiline: Hükûmetimizin bizden kat'ı rabıta etmek ıztırarında kaldığı surrette dahi bizim hükûmetimizden fekki irtibat etmememiz esası üzerine tertip edilmiş olan Şarkî Anadolu Vilâyatı Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesinin dördüncü maddesinin sarahatine mugayir ve menafii

milliyeyi muhil olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Maruzatımızın zatı şahanaye iblâğı ciheti ise bir heyeti seferiye ile temin olunabilir kanaatindeyiz. Merciiyet meselesi için muhaberatı resmiyenin bersabık icrasına mümanaat edilmemesi kâfidir. Meselenin cihatı sairesi hakkında İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını tasvip ettiğimizi maalihtiram arzeyleriz. 18.9.1919, Belediye Reisi Hüseyin Hamdi, Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Rıza.

C — Amerikalıların Erzurumdan gitmesinden soraya talik ettim. Trabzon valisi ile dün gece makine başında görüştüm. Hulâsasını arzedeceğim. Burada makine başında Paşa Hazretleri, Kâzim, Rüştü, İbrahim Tali, Saffet, Mustafa ve Fahri Beyler vardır. Oradaki zevatın da bildirilmesi rica olunur.

Vali bendenizle görüşmek için mukaddeme olarak şayanı dikkat bir direnmeden sora esasa girişti. Şu vaziyetin ıslahı için çareler taharrisi arzusunda olduğunu söyliyerek şu sualleri sordu.

1 — Bu hal devam ederse siyasî, malî, iktisadî ve idarî vaziyetimiz ne olacaktır.

2 — Dersaadetin sükûtu devam ederse ne gibi tedabiri müessire düşünülmektedir. Mülkü milletin saadeti düşünüldüğü cihetle bu gayeye vusul için ne gibi mevani tahaddüs edebileceği düşünüldüğü.

3 — 1908 de Selânik iş'aratı ve Otuz bir Martta Hareket Ordusu muamelâtı ve Mahmut Şevket Paşanın teminatına rağmen bilâhare bir şekli garip hudusü aceba şüpheaver birer masebak teşkil etmez mi. Gerek ordu gerek vilâyat canibinden kabineye ademi itimat meselesi daha başka yolda tutturulmuş olsaydı acaba daha müessir olmaz mıydı. Selâtin içinde bir mevkii mümtaz işgal eden şevketmaap efendimize daha başka yoldan tedabirle maruzatta bulunularak emniyeti şahaneleri celbedilemez miydi.

Bunlara karşı verdiğim cevaplar:

1 — Bu hal devam ede dursun. Evvelâ her ferdi millet ve hükûmet vazifei namus ve hamiyeti yapmalı. Yani ihanet eden bu hükûmeti istifaya davet ve icbar etmeli.

2 — Dersaadetin sükûtu devam edemez. Çünkü padişahımız efendimiz hazretleri bu kabinenin hıyanetine muttali olunca bunları bir dakika mevkilerinde tutmıyacak ve âmâli meşruai milliyeye istinat eden aklü tedbire bihakkın malik meşru bir kabineyi iş başına getirecek ve bunlar da siyasî, iktisadî ve sair tedbirleri yapacaklardır. Zatı şahaneleri bu ihanete muttali olmak için vaziyet vesaiti muhtelife ile hakipayi humayuna arzedilmiştir.

3 — Bugünkü vaziyetin 1908 ve 31 Mart vaziyetleriyle mukayesesi mümkinüttasavvur bile değildir. Bugün millet hakkı meşruunu müdafaa ve istimal ediyor. Maksat diktatörlük ihdas etmekse buna artık bu memlekette imkân tasavvur olunamaz. Padişahımız efendimiz hazretlerine karşı da ubudiyet ve sadakatimiz pek derin ve lâyezaldir ve bunun içindir ki vecaibi tazim ve ubudiyete tevfikı sadakatle şikâyetlerimizi hilâfetpenah efendimize ilâm ettik.

Bundan başka vali İstanbula açıkça müracaat etmeğe davet olunmuş ve Ömer Fevzi haininin derdesti esbabının istikmali diyerek bu gibi hainlerin beyanname taliki ve saire gibi zehrü afet saçmamaları hususlarının temini temenni olunmuştur. Vali, İstanbula bir heyet gönderilerek keyfiyetin hakipaye arzını ve bu heyetle kendisinin de gitmesini teklif etmiş ise de bizim vesaiti muhtelife ile arzı keyfiyete tevessül ettiğimize göre bu fikirden nükûl etmiştir. Böyle bir heyetin gitmesi ve buna saray ahvaline vâkıf olan Gümüşhane Murahhası Zeki Beyin de ilâvesi teklif edilmektedir.

Vesika, 116.

Dikkatle keşide ve ahzedilecektir. Torul, 21.9.1919
Aceledir.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Burada birkaç gündür dağdağayı mucip olan Trabzon murahhaslarının serdettikleri itiraz, Vilâyatı Şarkıye Kongresi mukarreratına muhalif olarak üç zatın gitmesi lâzım iken adedinin arttırılması Sıvasta Heyeti Temsiliye tesis ve bu heyete şeraiti lâzimeyi haiz olmıyan zevatın

tayin edildiği ve Sıvas tâbi olacak iken metbu bir hale getirilmesi ve Dersaadetle iadei münasebet edilmesi cümleleriyle hulâsa edilebilir. Bu gibi tarihî ve fevkalâde anlarda kuvanın tevhidi ve âmali milliyeye müntehap zevatın tercüman ve heyeti umumiyeye yalnız bu kuvvetin nâzım olması farzdır. Bu zaruret şekli bilhassa Vilâyatı Şarkıyenin bilâkaydü şart kongreye muta ve münkad bulunması da Harekâtı milliyenin mehdi olan Vilâyatı Şarkıyenin bir kısmını temsil eden Trabzon murahhaslarile Kongre arasında pek cüz'î dahi olsa suitefehhüm husulünü arzu etmiyorum. Trabzon murahhaslarını temin ve teskin edeceğimden varit olan iddiaya mukabil evvelemirde Kongre noktai nazarının iş'ar buyurulmasını istirham ederim. Bir de fazla evhama duçar olan padişahı büsbütün İngilizlerin ve Ferit Paşa Kabinesinin kucağına atmamak ve binnetice vatanın masuniyetini temin etmek için zatı şahaneyi Kongrenin maksadı ulvisi ile teessüsünü icap ettiren esbap ve makamı saltanat ile millet arasına kundak sokan Ferit Paşa Kabinesinin seyyiatını anlatmak maksadiyle Dersaadete mütenekkiren bir heyet izamı muvafık olacağını bu heyete murahhas Zeki ve Servet Beyler dahil edilirse memnunen kabul edeceklerini Zeki Bey ifadesile arzeder; Kongreye en sadık bir fırkanın kumandanı sıfatiyle cümle mümessillere takdimi hürmet eylerim Efendim.

Trabzon valisi görüşmek üzere 22.9.1919 da Ardasaya gelecektir. Neticesini arzederim.

Kaymakam
Halit

Vesika, 117.

Dakika tehiri gayricaizdir Torul, 24 /25.9.1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — 21.9.1919 tarihli maruzatım Trabzonluların itirazlarını hulâsa ederek Kongreye arzetmek, Kongrenin bu bapta noktai nazarını anlıyarak Trabzon murahhaslarını hahüanhah yola getirmek fikriyle yazılmıştır. Şahsım ve fırkam dahi bana ittibaan Kongreyi muhterem tanır, histe ve emelde bir olan Kongrenin herbir emrini büyük bir iftiharla yaparız. Bilmem bunun için teminat vermeğe lüzum var mıdır.

2 — Trabzon muhalefetinin merkezini teşkil eden Trabzon Valisi Galip Bey kolordu ile Erzurum valisinin davetini kabul edip Erzuruma gitmediğinden ve bizzarure kuvvei müsellâha ile mahfuzen bu gece 24/25 Erzuruma gönderdim.

3 — Heyeti Mümessilenin kısmı mühimmini tanıdığımdan cümlesine tekrar arzı hürmet eyler ve kemali cesaretle vazifei milliyelerine devamlarını ve muvaffakıyetlerini nıyaz eylerim. Paşa Hazretleri.

Kaymakam
Halit

Vesika, 118.
Şifre Sıvas, 28.9.1919

K. O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir
Paşa Hazretlerine

C: 27.9.1919 tel:

İstanbul hükûmetinin Abdülkerim Paşayı tavsit ederek ciheti telif aramakta ve bir heyet göndermeği rica etmekte olduğuna dair dün makine başında sekiz saat devam eden muhaberenin hulâsasını zatı âlii biraderanelerine bugün arzettik. Bunun mütaleasından sonra mevzuubahs müracate lüzum görülüp görülmeyeceğinin iş'arını rica ederiz. Lüzum görüldüğü takdirde Trabzon valisinin, Dahiliye Nazırı Âdil Beyden harekâtı milliyemize muhalefet hususunda hiçbir farkı olmadığından kendisinin harekâtı necibei milliyemize hiçbir suretle müdahalesine müsaade buyurulmaması Heyeti Temsiliye kararile rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 119.

Şifre halli Erzurum, 30.9.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsiliyeye:

Abdülkerim Paşa ile olan muhavere geldi. Buna nazaran artık Erzurumca hiçbir teşebbüse lüzum kalmadı.

Trabzon valisinin bu gibi işlere karıştırılmaması hakkındaki mütaleai âlilerinin pek musip olduğunu arzeylerim.

K. O. 15 K.
Kâzım

Vesika, 120.

Mutasarrıf Suat Beyefendiye

Zatı âlinize Heyeti Temsiliye kararile son günlerde vukubulan tebligat tamamen alınmış ve icabatı yapılmış mıdır. Lûtfen bildirilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal

İzmit, 20.10.1919

Mustafa Kemal Paşaya

C: Efendim. Tebligatı İzmitte aldım. Şu kadar ki İzmitin haleti ruhiye ve ahvali hususiyesi itibariyle memlekette zerre kadar ihtilâf ve şuriş olmaması hem memur ve hem vatandaş sıfatiyle vicdanî vazifem olduğu için ahaliyi serbest bırakarak dinlemeği en doğru bir hareket buldum. Şu kadar ki bazısı teşkilâtı milliyenin büyük masraflarına iştirak ile günde asker beslemek için? lira talep olunacağı, diğer biri gençler tekrar silâh altına alınarak İstanbul üzerine yürüneceği, bir üçüncüsü İttihat fırkasının memlekete muzır olmuş ve idare edememiş olanlarının tekrar mevkii iktidara geleceği yolunda herbiri başka ehemmiyette ve avamın çekinmesine en müessir sebepler şayi oldu. Bazıları da İstanbulun pek yakınlığı hasebiyle oradan kuvvet geleceğini işaa etti. Bu esbaptan zuhura gelen tefrika ve ihtilâfı âra filhakika Heyeti Temsiliyeden bu hususlarda izahat istemek ve bu teşkilâtın bilhassa İttihat hükûmetini evvelki şeklinde ihya olup olmadığını kat'iyyen anlamak azminde oldular. Bendeniz en bitaraf bir adam olmak üzere muhafazai sükûn ve asayişle en büyük alâkadar ve mükellefim. Adapazarında maruz kaldığım emrivaki karşısında en kavi ve halis hissiyatımı ahaliye izhar etmiştim. Çünkü onlar samimî bir hisle hareket ederek eminim ki balâda arzettiğim sualleri sormamışlardı. İzmitin vaziyeti bu ve sair esbaptan dolayı pek müşkül ve mütegayyirdir. Tatmin edilmeğe muhtaçtır.

Bendeniz her kim ve herne için olursa olsun neticesi meçhul bir maceraya başkalarını sevketmeği doğru görmem. Hükmüm bu hususta yalnız kendime geçer. Binaenaleyh teennı ve ihtiyat edilmesi taraftarı olduğumu tam bir tecrübem üzerine arzederim. Mütalâai devletlerini istirham ediyorum Efendim.

Ali Suat

Vesika, 121.

İzmit, 2.10.1919

Mustafa Kemal Paşaya

C: Kulunuzu itidalle dinleyiniz efendim. Bendeniz iyi ifade edemedim. Maksadınızın ulviyet ve meşruiyetinden zaten bahsedilemez. O tamamile malûmdur. Buranın menfaati maddiye düşünen ve belki de cismen ve kalben zayıf bulunan şehir halkı bunun askerlik masraf ve zahmetini düşünmekten kendisini alamaz. İşte hep mesele budur efendimiz. Bu fikirler hep birden evelki gün ortaya çıktı. Dün davet ettiklerim savuştular. Ortada memurlar kaldı ki, bu suretle hareket hiç doğru değildir.

Bitaraflığım meselesine gelince: Noktai nazarınız doğrudur. Fakat bunu bendeniz kendi nefsim için düşünmüyorum. Başında bulunduğum memleketin harekâtını hüsnü idare için düşünüyorum. Bunda faideli değilse ve eğer Ferit Paşa Kabinesinin vicadanıma tetabuk etmiyen bir emrini ifa etmiş isem, yani efendimiz bu fikirde iseniz, bunu Adapazarı zannıma göre serbestçe tashih eder. Bendeniz mevkiimi terkile İstanbula hareket etmem. Çünkü bunu nefsime büyük bir zül addederim. Ahali ise o kadar serbest, o kadar fikir ve kanaatine sahiptir ki tarif edemem. Yalnız hakkımda vukuu me'mul halin müsebbip ve mes'ulü gene kendim olacağım hakkındaki emri devletlerinin açık olarak bildirilmesini istirham ederim. Çünkü sizi o kadar serbest vicdan sahibi olarak tanırım ki, bunu hiçbir vakit tahkir veya tehdit derekesine indiremem. Hissiyatım bunu kat'iyyen meneder. Bir de askerî ve inzibatî arkadaşlarımın tereddüdünü izaleyi bendenize mi tahmil buyuruyorsunuz. Yoksa zatı saminiz mi idare edeceksiniz. Bunları gayet samimî ve açık arzediyorum. Bundan sora bizi yarınki cuma namazı içtimaına kadar halimize bırakınız. Ferit Paşaya kim bilir kaç

defa kalemle hücum eden bendenizi, nekadar fena nazarla grüyorsunuz Efendim.

Ali Suat

Vesika, 122.

Suat Beye

C: Bütün beyanatınızı kemail itidal ile dinledim. Maksadı umuminin ulviyet ve meşruiyeti muhakkak ve müsellem olunca istihsali netayiç için tevhidi kuva ve teşriki mesai tabiî ve her türlü mevaniin ref'ü izalesi sehil olur. Bütün Anadolunun yekvücut ve beş kolordunun yekpare olarak müştereken temini hayatı devlet ve millet için başladıkları ve asarı nafiası iktitaf olunmakta bulunan bir emri hayırda İzmit gibi melcei vatanperveran olan bir şehirde ne asker, ne memur ve ne de herhangi bir vatanperverin hariç kalmasını zaten tasavvur etmiyoruz. Bu bapta fazla izahat ve istizahata lüzum kalmadığı kanaatile yarınki cuma namazı içtimaına kadar intizar eylemeği münasip görüyoruz. Zatı âlinizi fena nazarla gördüğüm hakkındaki zan doğru değildir. Çünkü vicdanımız muztarip olmaksızın verebileceğimiz hükümler ancak netayici filiyeye muallâktır Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 123.

Sıvas, 2.10.1919

Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

Beyefendi: Vatanımızın temini selâmeti için milletçe ve orduca başlanmış olduğu malûmunuz olan harekâtı necibeye tamamen taraftar bulunacağınıza şüphe etmediğim için zatı âlinize orada yapılması elzem olan bazı hususatı Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi karariyle tebliğ ve neticesi hakkında itayi malûmat buyurulmasını rica eylemiştim. Bu bapta henüz bir cevabınızı almadım. Bundan başka bazı menabiden ita olunan malûmatta ihtimal İstanbula kurbiyet dolayısile olacak asarı tereddüt gösterildiği bildirilmiştir. Kabinenin sukut edeceği ve belki de sukut etmiş olması muhakkaktır. Binaenaleyh milletin azmü iradesi her türlü tereddüdün fevkinde haizi

salâbettir. Avrupa devletleri bile bu iradei âliye karşısında hürmetkâr vaziyetini almıştır. Şimdi zatı âlinizin kat'ı mütalea ve kararınıza muntazırız Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 124.

336 23.3.1927

Süleyman Şefik Paşanın Harbiye Nazırı bulunduğu sıralarda İstanbulda Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanı Süvari Miralayı Şevket Bey bulunuyordu. Bu Şevket Bey Almanyada ikmali tahsil etmiştir. Ve olzaman Boğaziçinde ikamet eyliyordu. Hatta mirlivalığa terfi edildiği tepşir olunarak mirliva üniforması giydiği halde ertesi günü böyle bir iradenin sudur etmediği tebliğ olunarak te'yis edilmiş olduğundan hicabından hastalanmış ve hanesine kapanmıştı. O esnada İzmit kumandanı bulunan Boşnak Erkânıharbiye Kaymakamı Asım Bey ki Trabzon Fırka Kumandanlığında bulunduğu sırada cuma namazını edadan sora camiden çıkarken bir redif mülâzimi tarafından katledilen Serezli Erkânıharbiye Feriği Hamdi Paşanın damadı idi. Mumaileyh tarafından Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanı Şevket Beye gönderilen tahrirat evrakım arasında zuhur etmiş olmakla aynen takdim kılındı.

Hamdi [*]

Birinci Fırka Kumandanlığı İzmit, 29/30.9.1919
Numara mahsus
I

Dersaadette Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına (Mustafa Kemal) imzasile ve 29/30 Eylûl 1919 tarihile Sıvastan keşide edilmiş telgrafnamenin bir sureti berveçhizir arzolundu. İstihlâsı vatan gayesini takip eylediğini işbu telgrafnamede iş'ar eden ve fırka mıntakasını

[*] Şevket Beyden sonra mezkûr Kolordu Kumandanlığına tâyin olunan Kiraz Hamdi Paşadır. Asım Beyin müracaatine ait tahriratın aslını bilâhare göndermiştir.

teşkil eden İzmit livasına karip Düzce mevkiine ve liva dahilindeki Adapazarı yakinine kadar teşkilâtı teşmil edip o havali hükûmeti mülkiye ve askeriyesinin iştirakini temin eylediği istihbar kılınan mezkûr Müdafaai Hukuk Cemiyetinin bidayetten itibaren esbap ve sureti teşekkülü âcizlerince temamen meçhul olmakla beraber metni telgrafnameden İtilâf Hükûmatının Anadolu havalisindek memurini siyasiyesi ile işgal kuvvetleri kumandanlarının da bitarafisini istihsal eylediği beyan olunmuş ve fırkaya tayinim hakkındaki emri âli 20.9.1919 günü akşamı tebliğ ve 23.9.1919 günü akşamı da makamı âlinizden mübellâğ bir emri tahrirî ile İzmite azimetim emrolunarak derhal ve en mübrem eşyayı zatî ve askeriyemi bile alamaksızın 24.9.1919 günü trenle hareket ve İzmite bilmuvasala işe mübaşeret edilerek tarihi mezkûrdanberi buradaki kıt'anın, hastanenin, fırın, ambar ve sairenin teftiş ve işlerinin tanzimile iştigal edilmekte olup buradaki ümera ve zabitan ile hükûmeti mahalliye memurininin işbu harekâtı milliyeyi ne suretle telâkki etmekte olduklarına ve bu harekete derecei temayül ve vukuflarına ve bu hareketin esbap ve avamili hakkında sabıkan ve lâhikan derecei malûmatlarile mezkûr cemiyet tarafıdan gerek bilvasıta ve gerek bilâvasıta vaki olacak teklife karşı cemiyeti mumaileyha ile teşriki mesai edip etmiyeceklerine dair henüz bir tetkik ve karar itası kadar muvasalatı âcizanemdenberi zaman geçmemiş ve meşagili maruzai âciziden dolayı muamaileyhim ile yegân, yegân temas hâsıl ederek cümlesinin efkâr ve mütaleatını anlamağa fırsat elvermemiş ve İzmite Birinci Fırka Kumandanlığına tayinimle azimetim hakkındaki evamir ve tebligatı kumandanileri arasında geçen üç gün zarfında vazifei memuriyetime taallûk edecek bilcümle mevad hakkında bir emir ve talimatı kumandanileri var ise şeref telâkki etmek üzere hergün makamı âlilerine müracaat eylemiş isem de zatı âlii kumandanilerinin devlethanei âlilerinde rahatsız bulundukları beyan olunarak namı âlii kumandanilerine olarak tedvir ve temşiyeti umur eden zavat tarafından da işbu harekâtın evveliyat ve netayicine, esbap ve müessiratına dair âcizleri tenvir edilmemiş olduğu gibi fırka mıntakasına tedricen daha olvakit yaklaştığı bu kere anlaşılan mephus harekâtın fırka mıntaka ve merkezinde zuhûr ve muhitin iştiraki ha-

lindeki vaziyet için de bir gûna beyanatta bulunulmamıştır. Ahiren ceridelerle ilân ve bir sureti de lieclittamim fırkaya irsal buyurulmuş olan beyannamei humayunda gerek İzmir havalisindeki ve gerek Anadoludaki harekâtı miliyenin İzmirin işgalinden mütevellit vaziyetin netayicinden olduğu hakkındaki işareti padişahiye ve bilâistisna bütün müslüman ve Türklerin İzmirin işgalinden duydukları yeis ve elem dahi müstagnii arz bulunamsına mebni bugün liva muhitine ve muhite karip olan liva dahilindeki bazı mahallere kadar ilerlemiş olan işbu teşkilât ve harekâtı milliyenin merkezi liva ve fırka olan İzmite ve daha garba yani İstanbula doğru terakkisi halinde aztı âlii kumandanilerinin bu bapta ısdar buyurackaları evamiri müstaceleye şiddetle ihtiyaç hâsıl olduğu derkâr ve esasen mephus metni telgrafnamede zatı âlii kumandanilerine iş'ar ve tebliği keyfiyet olunması dahi muharrer olup fırkanın buradaki vaziyeti umumiyesi de makamı âlii kumandanilerince yakinen ve tafsilen malûm bulunduğundan bu bapta etraflıca malûmat ve izahat ve cevap intizarında bulunan cemiyeti mephuseye verilecek cevabın metin ve şekli hakkında tafsilât itasına ve mensubini askeriye, ahalinin tezahüratı temayülkâranesine ve binnetice iştirak vaziyetine maruz kalır ve hükûmeti mülikiye de ahalinin işbu meylü iştirakini hüsnü telâkki ve kabul vaziyetinde bulunursa iş'ar ve istiş'ara vakit olmadığı cihetle âcizleri tarafından takip olunacak hattı hareketin âcilen imbasına emir ve müsaade buyurulmasını ehemmiyeti maslahata binaen arz ve rica ederim Efendim.

Birinci Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mustafa Asım

Sıvas, 29/30.9.1919

Birinci Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

Zatı âlinizin pek mühim olan İzmitteki fırkaya kumanda etmekte olduğunuzu maalmemnuniye istihbar eyledim. Vatan ve milletimizin duçar edildiği hali zucretin izahına lüzum yoktur. Milletimizin izhar ve filen ispat eyle-

diği mevcudiyet sayesinde ümit ve halâsın kespi kuvvet eylediği asariyle sabit olmaktadır. Milletimiz takibine karar verdiği hattı harekette kemali azim ve kat'iyetle devam eylediği takdirde halâs muhakkaktır. Birkaç ay evvel harekâtı milliyemizi suitefsire uğraşan bedhahan artık malûm bir hale gelmiştir. Düveli İtilâfiye ve İngilizler dahi maksat ve harekâtımızdaki meşruiyeti ve azmi milletin kat'iyetini takdir ederek en nihayet bitaraf kalacaklarını ve ahvali dahiliyemize müdahale eylemiyeceklerini bildirmişlerdir. Ve hatta milletimizi memnun etmek için Merzifonu tahliye eyledikleri gibi Samsunu dahi tahliyeye başlamışlardır. Yalnız Ferit Paşa Kabinesi harekâtı meşruai milliyeye karşı haricî düşmanların bile yapmadıkları ihanetkârane harekâtı tasdikten geri durmadı. Binnetice milletin itimatsızlığına duçar oldu. Millet yekvücut ve yekzeban olarak meşru bir kabinenin mevkii iktidara getirlimesini zatı şevketsimatı hazreti padişahiden istirham eyledi ve arzuyu millî tarafı şahaneden is'af buyurulacağı zamana kadar tekmil Anadolu bilcümle vilâyat, kolordular kabine ile ve gayrimeşru makamat ile muhaberei resmiyeyi kat'eyledi. Zatı âlilerinin milletçe verilmiş olan işbu umumî karardan hariç kalamıyacağınız ve böyle vaziyetler karşısında hamiyeti meftureleri icabatını izhar ve tatbik buyuracağınız tabiidir. Binaenaleyh zatı âlinizden hususatı atiyeyi rica eyleriz:

1 — Kolordunuz Kumandanı zate, Harbiye Nazırı Süleyman Şefik Paşanın Elâziz Valisi Ali Galip Beye Dahiliye Nazırı Âdil Beyle beraber Malatya ahalii islâmiyesini Sıvas ahalii islâmiyesine karşı mukateleye ve istihlâsı vatanı istihdaf eyliyen harekâtı milliyeyi imhaya ait talimatnamenin suretile irtikâbı hıyanet ve ihanet eylediğinden kendisinin gayrimeşru olduğunu ve derhal nezaret mevkiini terketmesi lüzumunu ihtar eylemesini bildirmek lâzımdır. Eğer kolordu kumandanınız bu hareketi merdane ve vatanperveraneyi yapamıyacak veya yapmak istemiyecek bir zat ise doğrudan doğruya zatı âlii vatanperverilerinin işbu vazifei milliyeyi ifa buyurmalarına intizar olunur.

2 — Bütün millet ve ordunun ıskattan ibaret olan talebi meşruu zatı şahaneçe is'af buyuruluncaya kadar İzmit hükûmeti mülkiyesi ile beraber kumandanlık dahi Ferit Paşa

Kabinesi ile resmî münasebatını kat ederek milletin hareketine peyrev olacaktır.

3 — İngilizlere karşı hareketi vakıanızın tamamen ahvali dahiliyemize ait olup kendilerine karşı hiçbir maksadı mahsusumuz bulunmadığı izah edilecek ve anasırı hıristiyaniyenin bir gûna tereddüt ve tevahhuşuna mahal bırakılmıyacak surette ciheti mülkiye ile müştereken her türlü tedabiri inzıbatiye ittihaz olunacaktır.

4 — Fırkanızın mevcudu her yerde olduğu gibi terhis edilmiş halde bulunmadığından bir gûna dağdağaya meydan verilmiyerek ve seferberlik tarzında olmıyarak mevziî millî müfrezeler teşkiliyle takviyesi esbabına tevessül olunacaktır. Fırkanızda kırk beş kadar ümera ve zabitan bulunduğu tahminine nazaran o havalide külliyetli millî müfrezeler teşkilâtı sehîl olur. İşbu teşkilâtı milliyenin bilhassa İzmit - Kandıra hattiyle bunun garbında Üsküdara doğru teşmili icap eder.

5 — Her ihtimale karşı İzmit civarında Birinci Fırkanın ve bilcümle kumandan ve zâbit arkadaşlarınızın bulunacakları vaziyetin tedbirli ve ihtiyatkâr olması lüzumunu hatırlatırım. Harekâtı milliyemize ve ahvali dahiliyemize filen müdahele edecek olan ecnebi kuvvetlerine karşı namuskârane ve merdane mukabelede asla tereddüt gösterilmiyecektir. Bu gibi ahvalde müdafaanın menafii memleket için muzır olabileceği ve . . . . asla iltifat olunmamalıdır. Hakkını gasp ve şeref ve mevcudiyetini tahkir ettirenlere hak ve şeref verebilecek hiçbir âlicenap düşman yoktur.

6 — İstanbul ile muhtelif vasıtalarla irtibat tesis ve temin olunmak lâzımdır. Bu suretle evvelâ Üsküdarda namuskâr zabitanımız ve mert ordumuzun tahtı müzaheretinde kuvvetli teşkilâtı milliye yapılmak için zatı alileriyle Birinci Fırkanın bilcümle zabitan arkadaşlarımın sarfı himmet eyliyeceklerine emniyetim berkemaldir.

7 — Eskişehir civarında Kuvvayi Milliye ile birlikte bulunan Garbî Anadolu Umum Kuvvayi Miliye Kumandanı Fuat Paşa Hazretleriyle Ankarada Yirminci Kolordu Kumandan Vekili Kaymakam Mahmut Beyle Kastamonu havalisi Kumandanı Miralay Osman Beyle ve Bursada Elli

Altıncı Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyle tesis ve muhafazai irtibat buyurmaları münasip olur. Bursada Bekir Sami Beyle sık, sık muhabere ve ora vaziyeti hakkında doğrudan doğruya bizi dahi tenvir buyurmanızı rica ederiz. Balâdaki ricalarımızın alınıp icabatına tevessül buyrulduğuna ve netayicine dair itayi malûmat buyrulmasını rica eder muhabbetle gözlerinizden öperiz kardeşim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına

Mustafa Kemal

Vesika, 125.

İzmit, 2.10.1919

Sıvasta Rumeli ve Anadolu Müdafaai Hukuku
Milliye Cemiyeti Heyeti Muhteremesine

C: Bugün saat iki sonrada makine başına çağrıldığım vakit henüz altı gündenberi temas ettiğim buradaki fırka zabitanına... harekâtı milliye tezahüratı vatanperveranenin esbap ve menşeini izah etmekle meşguldüm. İlk iş'arı âlilerini derhal memuru mahsusla İstanbuldaki Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanına bildirdim. Mumaileyhi tanımadığım gibi fırkaya tayin ile izamım arasında geçen üç gün içinde de kendisinin hasta bulunmasından dolayı görüşememiştim. Binaenaleyh tebligatı samilerini kendisine tebliğe ve cevap ahzine mecbur idim. İstanbul hâlâ cevap vermeyince şifreli telgrafla kolorduya tebliğ ve tekit ettim. Beri taraftan mutasarrıf beyle müfti, ulemâ ve heyeti belediye ve eşrafın belediyede cem'ile bu baptaki tebligat ve irşadatı âlilerinin heyete tebliğ ve tevdiini kararlaştırdık. Memurin ve bazı ümera beraber olarak mutasarrıf beyle vakti muayyeninde belediyede içtima edilmiş ise de maatteessüf ahaliyi temsil edecek ve ahalinin vahdetine timsal olacak eşrafı belde bulunmadılar. Bizzarure içtima edenlerin kararıyle yarınki cuma günü öğle namazından sonra saat üçte Feyziye Camii şerifinde birleşilmesi ve orada eşrafı ahalii mahalliye mümessillerinin de bulundurulması ekseriyetle talep olunduğundan mensubini askeriye ve memurin de vakit ve

mahalli maruzda bulunmağa karar verdiler. Bugün cemi ve irşadatta bulunduğum ümera ve zabitan arkadaşlarımız içinde cümlesi yarın camii şerifte vukubulacağını arzettiğim içtimada eşraf ve ahalii livaya karşı kendilerinin ve ailelerinin maişeti hazıralariyle vefatları vukuunda bikes ve bivaye kalacak efradı ailelerinin istikballerinin eşraf ve ahalii belde tarafından temininin kendilerine kaviyen vait ve taahhüdünü ve bunların içinde ictihadında bitaraf veya muhalif görülenlerin içtihadı zatilerinin mukaddes olması hasebiyle kemakân vazifesi başından ayrılammasını dermeyan ettiler. Gerek bu hususta içtima edecek heyeti milliyei livanın ve gerek zabitanın berveçhi maruz mutalebatta alınacak cevabın ayrıca arzedileceği tabiîdir. Heyeti muhteremenize arzedilmiş olan tereddüt doğru değildir. Ahalii mahalliyenin içtimaları hakkındaki tebligata karşı ademi icabetlerine ve zabitanın ve fırka efradının hal ve istikbal için iaşeleri hususunun bir taraftan temin ve irae edilmemesine ve İstanbuldan muvafık bir cevap zuhuru da kaviyyen ümit edilmesine mebni bir teennidir. İzmirin işgalinden ve vilâyatı şarkıyenin Ermenilere vadinden doğup binnetice menafii âliyei vataniye için çalışıldığını izhar ve ispata uğraşan işbu tezahüratı milliyenin menafii âliyei vatana hadim olmasını enabı Haktan temenni eyler ve gerek zatı âlilerinin ve gerek Salâhattin Bey biraderimizin iltifatnamelerindeki Rauf ve Mazhar Beylerin teveccüh ve iltifatlarına arzı teşekkürat eylerim Efendim.

Fırka Kumandanı
Asım

Vesika, 126.

Sıvas, 2 .10.1919

Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

C: İzahatı aliyyelerinden lüzumu derecede tenevvür edildi. Teşebbüs edilecek hareket ve tevessül olunacak tedabir biraz ora ahalisince i'zam edimekte olduğuna zahip oluyorum. Maksat gayet vâzıh ve meşrudur, bundan hiç kimsenin bitaraf ve bahusus muhalif kalmasını tasavvur etmek istemiyoruz. Çünkü mevzubahs olan mesele hiçbir vakit fırkacılık gibi hasis bir hedefe matuf değildir. Ahalinin zabitana teminat vermesi de şimdilik lüzumsuzdur.

Anadolunun hiçbir yerinde böyle kuyut ve şuruta hiç kimse tâbi tutulmamış ve buna lüzum hissedilmemiştir. İstanbul ahalisine hitaben yazılmış yeni bir beyanname vardır. Onu aynen şimdi zatıâlinize verdireceğim. Muhteviyatı yarınki içtimaınızda faideli olabilir. Ferit paşanın yarına kadar çekilmesi ağlebi ihtimaldir. Bu takdirde yarınki içtimaınız neticesinde zatı şahaneye ve tayin ettiği takdirde yeni kabine reisine kabinenin âmâli milliyeye tamamen mutavaatkâr bitaraf zevattan terkibini istirham etmek hususunu ve buna intizar edildiğinin arzedilmesini, temin buyurunuz. Bir de vatanımızı ve istiklâli millimizi kurtarmak için teşekkül edecek yeni kabine ile müttehiden daha pek çok çalışmağa ihtiyacımız olduğundan tamamen sükûnet dairesinde Heyeti Temsiliye karariyle arzettiğim hususatı nazarı dikkatte bulundurarak teşkilâta devam buyurulmasını rica ederim kardeşim.

Mustafa Kemal

Vesika, 127.

TAMİM

Gayet müstaceldir

2/3.11.1919

Bilcümle vilâyat ve müstakil livalar heyeti merkeziyelerine, Belediye riyasetlerine, Müdafaai Hukuk Cemiyeti riyasetlerine

Berayi malûmat (Sadruluzmaya)

1 — Vatan ve milletin temini halâs ve selâmeti için ihaneti tahakkuk eden Ferit Paşa Kabinesinin ıskatiyle yerine Kuvayi Milliyeye müstenit ve âmâli milliyeye tamamen mutavaatkâr ehil zevattan mürekkep bir kabinenin ikamesi hususunda milletin teşkilâtı meşruasına müsteniden vukubulan teşebbüsatı azimkâranesi ve zatı akdesi padişahiye istirhamatı mütevaliyesi neticesi olarak Ali Rıza Paşa Hazretlerinin tahtı riyasetinde bir kabine teşekkül etmiştir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi tarafından vukubulan müracaat üzerine müşarünileyh yarın öğleden sonra saat ikide Meclisi Vükelânın içtimaı esnasında heyetimizle makine başında görüşecekle-

rini vait buyurdular. Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde tayin ve tesbit edilen teşkilât ve makasıdı meşruai millete riayetkâr olduğu takdirde Kuvayi Milliyenin yeni kabineye muzahir ve Ferit Paşanın sebebiyet verdiği ihtilâfın külliyen zail olacağını arz ve meclisi millinin in'ikadiyle murakabei filiye başlayıncaya kadar mukadderatı millet hakkında bir gûna taahhüdata girilmemesi ve sulh konferansında tayini mukadderatı millet ve memlekete memur olacak murahhasların sabıkı gibi naehillerden tayin edilmeyip milletin bihakkin âmâlini müdrik ve itimadına mazhar ehli vukuf ve iktidardan intihap buyurulması esasının kabul buyrulması rica edilecektir. Bu bapta başkaca mütalealari varsa yarın zevale kadar sürati iş'arı temenni olunur.

2 — İşbu tamim vilâyat ve elviyei müstakille heyeti merkeziyelerine tebliğ olunmuştur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 128.

Sadrazam Fahametlû, Devletlû Ali Riza
Paşa Hazretlerine

Millet şimdiye kadar re'sikârına geçenlerin Kanun-ı Esasiye ve âmâli milliyeye münafi harekâtı malûmesinden müteessiren hukukı meşruasını tanıtmak ve mukaddesatını emin ve ehil ellerde görmek kararı kat'isini vermiş ve lâzımgelen teşebbüsatı azimkâraneye tevessül eylemiştir. Teşkilâtı muntazamaya tâbi Kuvayi Milliye iradei kat'iyei milleti biinayetillahilkerim tamamen izhar ve ispat etmek kudretini ihraz eylemiştir. Millet kuvvet ve iradesini hiçbir vakit âmâli mukaddesei şahaneye mugayir ve menafii mülkü milletle mübayin bir tarzda sarfetmek niyeti gayrima kulesinde değildir. Millet zatı akdesi hilâfetpenahinin mazharı emnü itimadı olan zatı fahametpenahileriyle rüfekayı kiramınızı müşkül vaziyette bırakmaktan kat'iyyen mütevakki olup bilâkis tamamen muzahir olmağa bütün samimiyetiyle hazırdır. Ancak heyeti vükelâ meyanında Ferit Paşa ile teşriki faaliyet eylemiş nuzzarın mevcudiyeti heyeti celilelerinin

noktai nazarlariyle âmâli milliyenin derecei mutabakatini kemali hulûs ile anlamak mecburiyetini hâsıl eylemiştir. Milletçe emniyeti tamme tahassul etmedikçe atılmış olan hatvei salâhın tevkifi ve yarım tedbirlerle iktifa olunması milletle heyeti celileleri arasında da suitefehhümatı mucip olabileceğinden gayricaiz görülmektedir. Binaenaleyh heyetimiz kat'i ve sarih olarak zatı samii sadaretpenahilerinden berveçhiati hususatın hükûmeti cedidece tasvip ve kabul edilip edilmiyeceğini kemali hürmetle anlamağı vecibeden addeder:

1 — Hükûmeti cedidenin Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde tayin ve tesbit edilen teşkilât ve makasıdı meşruai millete riayetkâr kalması.

2 — Meclisi millinin in'ikadiyle murakabei filiye başlayıncaya kadar mukadderatı millet hakkında bir gûna taahhüdü kat'î ve resmîye girilmemesi.

3 — Sulh konferansında tayini mukadderatı millet ve memlekete memur olacak murahhasların sabıkı gibi naehillerden tâyin edilmeyip milletin bihakkin âmalini müdrik ve itimadına mazhar ehli vukuf ve iktidardan intihap buyrulması.

Bu esasatta tamamen itilâf hâsıl olduğu takdirde milletin vicdanından doğmuş ve bilcümle Düveli İtilâfiyece meşruiyeti ve kudreti tanınmış olan teşkilâtı milliyemizin hükûmetin müzahiri olacağı ve bu suretle hükûmetin temini mukadderatı millet ve memleket hususunda sulh konferansında vukubulacak teşebbüsatının daha emin ve müessir bulunacağı tabiîdir.

Bu defa bu nukatı esasiyede bir mutabakat hâsıl olduğu anlaşıldıktan sonra hadisatı ahîre sebebiyle hasıl olan ahvali gayritabiiyenin izalesi maksadiyle bazı maruzatı tâliyede bulunmaklığımıza müsaadei sadaretpenahileri istirham olunacaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 129.

Bilûmum vilâyat ve müstakil mutasarrıflıklara, Müdafaai Hukuk Cemiyeti heyeti merkeziye riyasetleriyle belediye

riyasetlerine, K. O. 13, K. O. 15, K. O. 20, Niğdede Fırka 11, İzmitte Fırka 1 Kumandanlıklarına ve Torulda Fırka 3 Kumandanı Halit Beye:

Bugün Sadrazam Ali Rıza Paşanın vukubulan istizahı üzerine heyetimiz tarafından teklif edilen hususat aynen berveçhiati dercolunur. Cevaben, berayi tahlif sarayı humayuna azimet edeceklerinden cevabının yarın ita olunacağı bildirilmiştir.

Hükûmet ile millet arasında mutabakati enzar ve âmal husulü tamimen tebliğ edilinceye kadar kemafissabık muhaberatı resmiyenin munkatı bir halde bulundurulması lüzumu Heyeti Temsiliye karariyle tebliğ olunur.

Suret: 128 numaralı vesikadır. 13.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 130.

Sıvas, 4.10.1919

Makamı Sadareti Uzmaya

Erzurum kongeresi mukarreratı Sıvas Umumî Kongresinde teşmilen aynen kabul edilmiştir .Bu mukarrerat ve teşkilât 11 Eylûl 1919 tarihli beyanname muhteviyatiyle 8 Eylûl 1919 tarihinde tabı ve neşrolunan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesi muhteviyatından ibarettir. Her iki kongrede beyanname ve nizamnamelerle ilân edilmiş mukarrerattan başka kat'iyyen bir karar mevcut değildir. Mahallî hükûmetlerin usulen ve kanunen tasdikına iktiran eylemiş bulunan mezkûr beyanname ve nizamnamenin henüz heyeti celilelerince manzur olmadığı anlaşılmakta olduğundan nizamnamenin mevaddı esasiyesini ihtiva eden beyannameyi berveçhiati aynen ve nizamnamenin teşkilâta ait nukatı esasiyesini de hulâsaten arzediyoruz.

SURET

Sıvas, 11 Eylül 1919

Umumî Kongre Beyannamesidir:

Bütün milletçe malûm olan mehaliki hariciye ve dahiliyenin tevlit etmiş olduğu intibahı milliyeden doğan Kongremiz mukarreratı atiyeyi ittihaz etmiştir.

1 — Devleti Aliyei Osmaniye ile Düveli İtilâfiye arasında münakit mütarekenamenin imza olunduğu 30 Teşrinievvel 1918 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan ve her noktası islâm ekseriyeti kahiresile meskûn olan memaliki Osmaniye aksamı yekdiğerinden ve camiai Osmaniyeden gayrikabili tecezzi ve hiçbir sebeple iftirak etmez bir kül teşkil eder; memaliki mezkûrede yaşayan bilcümle anasırı islâmiye yekdiğerine karşı hürmeti mütekabile ve fedakârlık hissiyatiyle meşhun ve hukuku ırkıye ve içtimaiyeleriyle şeraiti muhitiyelerine tamamiyle riayetkâr öz kardeştirler.

2 — Camiai Osmaniyenin tamamiyeti ve istiklâli millimizin temini ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın masuniyeti için Kuvayi Milliyeyi âmil ve iradei milliyeyi hâkim kılmak, esası kat'îdir.

3 — Memaliki Osmaniyenin her hangi bir cüz'üne karşı vaki olacak müdahale ve işgale, ve bilhassa vatanımız dahilinde müstakil birer Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf harekâta karşı Aydın, Manisa ve Balıkesir cephelerinde mücahedatı milliyede olduğu gibi müttehiden müdafaa ve mukavemet esası meşruu kabul edilmiştir.

4 — Ötedenberi ayni vatan içinde birlikte yaşadığımız bilcümle anasırı gayrimüslimenin her türlü hukuku tabiiyetleri tamamiyle mahfuz olduğundan, anasırı mezkûreye hakimiyeti siyasiye ve muvazeneti içtimaiyemizi ihlâl edecek imtiyazat itası kabul edilmiyecektir.

5 — Hükûmeti Osmaniye bir tazyikı haricî karşısında memleketimizin herhangi bir cüz'ünü terk ve ihmal etmek ıztırarında bulunduğu takdirde makamı hilâfet ve saltanatla vatan ve milletin masuniyet ve tamamiyetini kâfil her türlü tedabir ve mukarrerat ittihaz olunmuştur.

6 — Düveli İtilâfiyece mütarekenamenin imza olunduğu Fi. 30 Teşrinievel sene 1918 tarihindeki hududumuz da-

hilinde kalıp bir ekseriyeti islâmiye ile meskûn olan ve harsî ve medenî faikiyeti müslümanlara ait bulunan vahdeti mülkiyemizin taksimi nazariyesinden bilkülliye feragatle bu topraklar üzerindeki hukuku tarihiye, ırkıye, diniye ve coğrafiyemize riayet edilmesine ve buna mugayir teşebbüsatın iptaline ve bu suretle hakku adle müstenit bir karar ittihaz olunmasına intizar ederiz.

7 — Milletimiz insanî, asrî gayeleri tebcil ve fennî, sınaî ve iktisadî hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh devlet ve milletimizin dahilî ve haricî istiklâli ve vatanımızın tamamiyeti mahfuz kalmak şartiyle altıncı maddede musarrah hudut dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istilâ emeli beslemiyen herhangi devletin fennî, sınaî, iktisadî muavenetini memnuniyetle karşılarız. Ve bu şeraiti âdile ve insaniyeyi muhtevi bir sulhün de âcilen takarrürü selâmeti beşer ve sükûnu âlem namına ahassı âmali milliyemizdir.

8 — Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tayin ettiği bu tarihî devirde hükûmeti merkeziyemizin de iradei milliyeye tâbi olması zaruridir. Çünkü: İradei milliyeye gayrı müstenit herhangi bir heyeti hükûmetin indî ve şahsî mukarreratı milletçe muta olmadıktan başka haricen de muteber olmadığı ve olamıyacağı simdiye kadar mesbuk ef'al ve netayiç ile sabit olmuştur. Binaenaleyh milletin içinde bulunduğu hali ducret ve endişeden kurtulmak çarelerine bizzat tevessüle hacet kalmadan hükûmeti merkeziyemizin meclisi milliyi hemen ve bilâifatei an tolaması ve bu suretle mukadderatı millet ve memleket hakkında ittihaz eyliyeceği bilcümle mukarreratı meclisi millinin murakabesine arzetmesi mecburidir.

9 — Vatan ve milletimizin maruz olduğu mezalim ve alâm ile ve tamamen ayni gaye ve maksatla vicdanı milliden doğan vatanî ve millî cemiyetlerin ittihadından mütehassıl kütlei umumiye bu kere "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti" unvaniyle tevsim olunmuştur. Bu cemiyet her türlü fırkacılık cereyanlarından ve ihtirasatı şahsiyeden külliyen müberra ve münezzehtir. Bilcümle müslüman vatandaşlarımız bu cemiyetin azayi tabiiyesindendirler.

10 — Anadolu ve Rumelî Müdafaaî Hukuk Cmiyetinin 4 Eylûl 1919 tarihinde Sıvas şehrinde in'ikat eden Umumî Kongresi tarafından maksadı mukaddesi takip ile teşkilâtı umumiyeyi idare için bir "Heyeti Temsiliye" intihap edilmiş ve köylerden vilâyet merkezlerine kadar bilcümle teşkilâtı milliye takviye ve tevhit olunmuştur.

Umumî Kongre Heyeti

Vesika, 131 a.

TAMİM

Müstaceldir

Sıvas, 4.10.1919

Kolordulara
Vali ve mutasarrıflara
Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine [Karahisar, Gümüşhane, Rize, Giresun, Ordu Müdafaai Hukuk Cemiyeti heyeti idarelerine]

Bugün yeni kabine ile makine başında muhabereye devam edilmiştir. Kabine dünkü tekâlifimiz hakkında beyanname ve nizamnamemizin muhteviyatını istizah etti. İcap eden malûmat ve izahat verildi. Heyeti vükelâca badelmüzakere bu gece cevap verileceği bildirildi. Binaenaleyh neticei kat'iyeye kadar kemafissabık muhaberatı resmiyeye hiçbir taraftan girişilmemesi lüzumu Heyeti Temsiliye karariyle tamimen tebliğ ve rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 131 b.

Sıvas, 4.10.1919

Kastamonu, Ankara, Samsun, Sıvas, İzmit, Bolu, Elâziz, Trabzon, Diyarbekir, Konya telgraf başmüdürlerine

Heyetimiz yeni kabine ile telif ve tevhidi âmal etmek üzere muhaberededir. Bu husus takarrür ve tahakkuk edin-

-ciye kadar iş'arı ahîre değin kemafissabık İstanbul ile olan muhaberatı resmiye kat'iyyen munkati bulundurulacaktır. İcap edenlerin ehemmiyetle nazarı dikkatlerinin celbi tavsiye olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 132.

Sıvas, 5.10.1919

Makamı Sadareti Uzmaya

4 Teşrinievel 1919 tarihli cevabî tergrafnamei sadaretpenahileri muhteviyatına nazaran cemiyetimiz Heyeti Temsiliyesinin vukubulmuş olan maruzat ve tekâlifinin tamamen tasvip ve kabul buyrulmuş olduğu kemali şükranla anlaşıldı. Ancak tarafı âcizanemizden taahhüt edilmesini talep buyurduğunuz nukat hakkında berveçhiati izahatta bulunmaklığımıza müsaadei samilerini rica ederiz:

Hükûmetin rehberi harekâtının ahkâmı kanuniyeye tamamen riayet olması tabiî olup heyeti âcizanemizce de bunun tecellisini temin etmek yegâne gayedir. Son zamanda hâdis olan ahvali gayritabiiye ve gayrikanuniyenin âmil ve müsebbibi Ferit Paşa Kabinesi idi. Bu husus mezkûr kabinenin sukutiyle heyeti celilelerince ahkâmı kanuniye dairesinde hareket ve Ferit Paşa Kabinesi tarafından ika edilmiş gayrimeşru ef'al ve harekât esbap ve müvellidatının ref'i için icap eden tedabiri kat'iye ittihaz buyurulduğu takdirde bizatihi zail ve bu yüzden vukuu melhuz mehazir ve devamı muhtemel harekâta sebebiyet verilmemiş olur. Cemiyetimizin heyetivükelâyı hazıraya ahkâmı kanuniye dairesinde her türlü taahhüdat ve muzaherette bulunabilmesi için evvelâ hükûmetin meşru ve kanunî olan teşkilâtı milliyemizi hüsnü kabul eylediğini sarih ve kat'î bir lisanla ifade buyurması lâzımdır. Aksi takdirde cemiyetimizle hükûmeti merkeziye arasında emniyet ve samimiyeti mütekabilenin husul bulduğu meşkûk kalacak ve binnetice mütebayin harekât ve teşebbüsatın zuhuru melhuz bulunacaktır.

Payitaht ile Anadoluyu yekdiğerinden tefrika heyeti acizanemiz ve mümessilleri bulunduğumuz efradı millet sebebiyet vermiş olmayıp bilâkis hükûmeti sabıkanın Paris Sulh Konferansında vilâyatı şarkiyenin bittamam vâsi bir muhtariyeti haiz Ermenistan olmak üzere kabulü ve Toros hududu Osmaniye gösterilerek iki üç vilâyetin camiai Osmaniye haricine bırakılması ve payitaht ve vilâyatımızın ekserî yerlerinde mütareke ahkâmı hilâfına birçok işgallere ve haysiyet ve istiklâli devlet ve milleti muhil ahvale seyirci kalması ve mevcudiyeti milliyesini muhafaza azmi dindaranesiyle hukuku mukaddesesini müdafaaya kıyam eden Kongre azasının eşkıya çetesi gibi tenkili maksadiyle Mamuretülâziz vilâyetinde birtakım eşkıya cem'ine bittevessül Sıvas ve Mumuretülâziz vilâyetleri ahalisi arasında mukatele esbabını ihzar emrini veren hükûmeti sabıkanın icraatı gayrimeşruası olmuştur. Aksamı memaliki Osmaniyenin işgali tehlikesine gelince teşkilâtı milliye izharı mevcudiyet eylediği gündenberi hiçbir işgal vaki olmadığı gibi bilâkis Ferit Paşa Kabinesinin müsamaha ve seyyiatı neticesi olmak üzere ahkâmı mütarekeye mugayir olarak işgal edilen Merzifon ve Samsun gibi yerlerimiz tahliye edilmiştir. Binaenaleyh vahdeti mülkiyeyi heyeti acizanemiz değil hükûmeti sabıkanın ihlâl eylediği müstağnii arzu beyandır. tarafımızdan hiçbir dairei resmiye işgal edilmemiş olduğundan gayrivaki bir halin tashihi gayrivarittir. Ecanip ile vaki olan münasebatımız bir şekli siyasii resmide olmayıp Kuvayi Milliyemiz aleyhinde hükûmeti sabıkanın neşriyatı vakıası - nın sıhhat veya ademi sıhhatini tahkik zımnında gelen ve payitahtta milletin itimadına mazhar Kuvayi Milliyeye müstenit meşru bir hükûmet göremiyen Düveli İtilâfiyenin nezdimize ba'seyledikleri birtakım memurini siyasiyeleriyle vaki olan temaslardan ibaret olup gayesi âmâli milliyeyi teşkilâtı milliyenin vüs'at ve kudretini, iradei milliyenin şümul ve kat'iyetini yakinen onlara ibraz ve irae ile milletimiz hakkında celbi hürmet ve itimadı temine inhisar etmiştir ki bu da sulh konferansında mukadderatı millet hakkında muzır değil bilâkis birçok netayici müfide istihsal edeceği azâdei şekkü şüphedir. Meb'usan intihabatı hakkında hühûmeti sabıkanın verdiği evamiri zâhire dairesinde hareket eden hükûmetler henüz defatiri esasiyeyi bile tanzime yeni başlamış olduklarından intihabatta ahalinin hürriyetine te-

cavüz ve müdahale şimdiye kadar maddeten gayrikabil olduğu gibi cemiyetimiz bir fırkai siyasiye olmadığından ihtirasatı siyasiyeden bittamam beri bulunacağını ve intihabatta kat'iyyen ahalinin içtihat ve hürriyeti vicdaniyesine müdahale etmiyeceğini biddef'at beyannameleriyle esasen ilân eylemiştir.

Muamelâtı hükûmete iras edilen sekte ancak umhaberatı resmiyenin inkıtaıdır ki bu da milletin ebi müşfik ve ekremi bulunan padişahına maruzat ve istirhamatını takdime mâni teşkiliyle padişah ve efradı millet arasında bir seddi hâil teşkil eden Ferid Paşa Kabinesinin harekâtı nameşruasının netayici zaruriyesindendir.

Şu noktaya da kemali ehemmiyet ve ciddiyetle nazarı dikkati fahametpenahilerini celbe mecburuz ki beyanatı samilerinde memleketimizde usuli meşrutiyet icabınca hakimiyeti milliye cari bulunduğu mezkûr ise de feshinden itibaren Meclisi Meb'usanın dört ay zarfında içtimaı Kanuni Esasimizin ahkâmı sarihasından iken bugüne kadar intihabatın defatiri esasiyesi bile tanzim edilmemiştir. Muhtacı izah olmadığı veçhile dört ay zarfında içtimaı bir mecburiyeti kanuniye tahtında bulunan Meclisi Millinin şu ana kadar ademi içtimaı Ferit Paşa Kabinesinin açıktan açığa meşrutiyete bir darbesini ve Kanuni Esasiye bir tecavüzü kat'isini teşkil eder ve Kanunı Cezanın maddei mahsusuna tevfikan bir cinayet addedilerek müsebbipleri hakkında ahkâmı kanuniyenin tamamii tatbikı hakimiyeti milliyeyi kabul ve ahkâmı kanuniyenin tatbikını kendisi için bir vazifei kanuniye addedecek her hükûmeti meşruanın ilk vazifei mukaddesesidir.

Ferit Paşa Kabinesinin tevlit eylemiş bulunduğu bugünkü vaziyeti gayritabiiyenin ademi tekerrürü için ilk maruzatımızda serdine müsaade istirham eylediğimiz atideki tekâlifin hüsnü telâkki ve tatbikını temenni eyleriz:

1 — Meşru ve kanunî olan teşkilât ve teşebbüsatı milliyemiz bazı bedhahan ve bilhassa Ferit Paşa Kabinesi tarafından bolşeviklik veya ittihatçılık mahiyetinde suitefsir ve bu yüzden memleketimiz dahilinde şuriş olduğu tamim ve işaa edilmişti. Bugün millet arasında nifak ve şikak olduğu zehabında bulunulduğu anlaşılmıştır. Bu şayialar

kat'iyyen gayrivarittir. Bilâkis memleketimizde herzamandan ziyade asayiş ve huzur olup millet dahi bir kütlei müttehide halindedir. Bu hakayik bütün cihan nazarında sabittir. Hükûmeti merkeziye için pek büyük bir kuvvei maneviye ve bir noktai istinat ehemmiyetinde bulunan bu vaziyete rağmen Ferit Paşa Kabinesi tâ son zamana kadar Anadolu ahvalini müşevveş ve mucibi endişe göstererek milletin cihan nazarında iktisaba başladığı itibarı medeniyi izaleye çalışmaktan hâli kalmadı. Binaenaleyh bugün tekmil Anadolunun hükûmeti cedideden beklediği ilk iş milletin yekvücut olup sükûn içinde hukuku meşruasının müdafaasına çalıştığını ve memleketin hiçbir tarafında muhilli asayiş hiçbir hla ve hareket mevcut olmadığını ve hususiyle âmâli milliyenin tamamiyle haklı ve meşru olduğunu resmî bir beyanname ile cihan efkârı umumiyesine ilân etmektir. Bu suretle milletin teşkil ettiği vahdeti umumiyeye hükûmet de iltihak ederek hiçbir kuvvei siyasiyemiz bu mübeccel cereyanın haricinde kalmamış olacaktır.

2 — Hümûmeti sakıtanın tahrikâtı ihanetkâranesine alet olarak ahaliyi teslih ve mukateleye sevkeden birtakım rüesayı memurinin mahkemei aidesine tevdii ve harekâtı meşruai milliyeye mümaneat ve hıyanet eden bazı vülâtı sabıkanın da hizmeti devlette istihdam olunmamaları ve mahza hukuku kanuniyei milliyeye muzaharet ettiklerinden dolayı azledilenlerin de memuriyetlerine iadeleriyle hak ve adaletin yerine getirilmesi talep ve rica olunur.

3 — Ordunun maneviyatı üzerinde suitesir icra eden, Harbiye Nezaretini âtıl ve gayri kadir bir hale getiren iadei rütbeleri meclisi millinin tasdikine iktiran etmemiş olan ve yegâne sebebi istihdamları da birtakım esbap ve mülâhazatı sakimei siyasiyeden ibaret bulunan mütekaidinin derhal asıllarına ircaiyle mühim ve mutena makamatı askeriyenin ehil ellere tevdiini ordunun ve devletin selâmeti namına arz ve teklif ederiz.

4 — Anasırı islâmiyeyi birbirile mukateleye sevkedip milletin harekâtı meşruasını işkâl etmek üzere hükûmeti sabıkanın vermiş olduğu gayrikanunî evamiri hainaneyi ait oldukları eşhasa tebliğ eden, ordunun esrarını muhtevi şifreli muhaberatı askeriyeyi çaldırmak için tertibat ittihazından ve bilhassa posta telgraf müdiriyeti umumiyesinde bir

hafiye ve casus teşkilâtı vücuda getirmekten çekinmiyen ve bu suretle muhaberatı resmiyenin mahremiyet ve kutsiyeti kanuniyesini ihlâl eden nüzzarı sabıkadan Ali Kemal ve Âdil Beylerle Süleyman Şefik Paşanın meclis küşadında Divanı Âliye tevdi edilmek üzere hiçbir tarafa firarlarına meydan verilmemesi ve bilhassa Posta ve Telgraf Müdiri Umumisi Refik Halit Beyin derhal tevkıfiyle mahkemei aidesine tevdiini kanunun masuniyeti ve hukuku milliyenin kutsiyeti namına talep ederiz.

5 — Gerek İstanbul ve gerekse taşrada harekâtı meşruai milliyeye iştirak etmiş veya harekâtı mezkûreyi terviç eylemiş olanlar aleyhinde hükûmeti sakıta tarafından başlanılmış olan takibat ve tazyikatı keyfiyeye nihayet verilmesi kanuna istinaden ve kemali ehemmiyetle talep ve rica olunur.

6 — Bidayette İtilâf Hükûmatının sırf kendi askerî noktai nazarlarından vaz'ü ikamesi teklif ve Hükûmeti Osmaniye tarafından deruhde olunan Dersaadet matbuat sansürünün birçok sebep ve bahanelerle evvelâ İtilâf kontrolu ve bilâhare mezkûr Mütelifin tarafından kablettabı sansüre iştirak edilmesi suretindeki müdahalât ile nüfuzu hükûmetin zevali ve sabık kabinenin de bu ecnebi kuvvetinden nâmeşru istifadesi yüzünden bugün matbuat milletin âmali meşruasını izhar ve hukuku mukaddesesini müdafaa edemiyecek bir hali elîme gelmiş ve bunun bütün mes'uliyeti maddiye ve maneviyesi hükûmetin dûşı tahammülüne yüklenmiştir. Binaenaleyh Osmanlı Hükûmetince Kanuni Esasiye mugayir olan bu hale resmen bir nihayet verilmesini ve şayet Düveli İtilâfiye tarafından kendi noktai nazarından askerî sansüre devamda ısrar olunacak olursa bu sansürün Hükûmeti Osmaniye matbuatı umumiye müdiriyetinin murakabei kat'iyyesi altında olmak üzere hututı esasiyesi muayyen ve Dersaadet matbuatınca malûm serait dairesinde Mütelifîn tarafından icrasına müsaade ile Hükûmeti Osmaniyenin efkârı umumiyei millet karşısında sansür mes'uliyetinden tahlisini arz ve teklif eyleriz. Maruzat ve tekâlifi mesrudeye milleti tatmin edecek cevabı sarih ve muvafık ita buyurulacağı zamana kadar temini makasıdı milliye için milletçe ittihaz edilmiş olan tedabiri filiyeye kemakân devam zaruretinde kalınacağını bilcümle vilâyat ve müstakil elviye

ile mülâkatından aldığımız kararlar üzerine kemali kat iyetle arzeyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 133.

— Yunus Nadi Bey zatı devletinizle görüşmek istiyoı Efendim.

— Harbiye telgrafhanesinde makine başında hazırım.

Yunus Nadi ve yanında Nazır Paşanın yaveri Cevat Rifat Bey vardır efendim. Nazır Paşayı istediler mi yoksa.

— Kendileriyle şimdi görüşürüz. Yalnız beni telgrafa davet ettikleri zaman Nazır Paşa istiyor demişlerdi. Davet eden Nazır Paşa mıdır yoksa zatı âlileri mi?

— Nazır Paşanın müsaadesiyle ve yaveri vasıtasiyle Harbiye merkezinden zatı devletlerini aradık, bundan galattır Efendim.

— Teşekkür ederim buyrun.

Yunus Nadi Bey ile muhabere

İradei milliyenin hakimiyeti milleti infaz etmesi neticei meşkûresi olarak meydana gelen takallüp üzerine burada teşekkül eden hükûmetle teşkilâtı milliye arasında ahengi ittihat husulünün gecikmiyeceğine hükmetmiş idim. Tahkikatım neticesinde henüz bir iki noktada ihtilâf bulunduğunu anladım. Bu ahengin teahhuru husulü dahilen ve hariçen iyi olmıyacağı cihetle bazı maruzatta bulunmğı vazife addettim. Evvelâ: Bu hükûmete dahil bulunan bazı zevatın mücerret hükûmeti sakıtaya iştiraklerinden dolayı suinazarla görülmelerine mahal yoktur. Hükûmeti sakıtanın faal uzuvları sadrazam, dahiliye ve hariciye nazırlarından ibaret gibi idi. Diğerlerinin ekseriyetle namuslarından ve vatanperverliklerinden iştibaba mahal olmayarak hattâ onların hükûmeti sakıta içinde bulunmaları belki daha ziyade bizim işimize yaramakta idi. Nitekim Abuk Ahmet Paşa ile bendeniz hali temasta idim. Kendisi teşkilât ve harekâti milli-

yeye bütün mevcudiyetiyle merbut olmaktan bir an bile fariğ kalmamış ve hattâ son defa kabinenin ıskatında müessir bır âmil rolünü oynamıştır. Zaten bendenizin takdirime göre bu hükûmet şimdiki şekilde nihayet süratle yapılması kendisince dahi matlup olan intihabatı teşriiye neticesine kadar devam edebilecek intikal devresi hükûmetidir. Bizim de asıl maksadımız olan bu gayenin bir an evvel teminine hâil olacak bir mahzur olmadığı takdirde bizim de olanca himmet ve gayretimizi o ümniyenin teminine hasreylemekliğimiz pek muvafık olacaktır mütaleasındayım. Yarü ağyar nazarında buhranın temadi ediyor görünmemesi lâzımgelen bir zamanda yaşadığımız hissi de, o mütaleayı müeyyit ve müekkittir. Hükûmeti hazıra şimdiki şekliyle emel ve metalibi milliyenin kâffesini hüsnü telâkki etmek ve hüsnü intacına da sâyeylemek hususunda en ufak şüpheye mahal vermemektedir. Hususiyle Cemal ve Abuk Paşalar gibi zevatın hükûmette teşkilâtı milliyenin bir murahhası ve kâfili gibi telâkki olunmalarında tereddüde mahal yoktur. İkinci mesele de:

Eşhasa taallûk eden kısımdır ki bunda bütün hissiyatım sizlerle beraber olmakla beraber ben de biraz itidal tavsiyesine cesaret edeceğim. İradei milliyenin muvaffakıyeti azimkâranesi umumen ve pek amik teessürat husule getirmiştir. Bu tesiratın bazılarınca müntekimane harekât gibi telâkki ve tefsir olunabilecek icraat ile velevki en hafif surette şaibedar olmaktan masun bulundurulması bendenizce mühim bir noktadır. Sukut edenler yalnız maddeten değil manen de sukut etmişlerdir. Onların yeniden ikaı mazarrat edememeleri tahtı teminde bulunduruldukça mücazatı müterettibelerini kanuna bırakmak teşkilâtı milliyenin memlekette eskilerinden bambaşka bir devri vakar ve adalet açmakta olduğu fikrini teyit ve takrir eyleyecektir. Millete hiyanet edenlerin cezasız kalmaması hususunda ittifak etmiyecek kimse bulunamaz ve hainliğin cezasız kalmıyacağında bendeniz şahsen eminim. Meselâ onu da şimdilik kanunun darbei tehdit ve tedibine havale ediyormuşuz gibi görünmekte maslahat ve menfaat görüyorum. Erkânile vukubulan temaslarımda heyeti hazirai hükûmet teşkilâtı milliye metalibinin tamamen icra ve infazına azmetmiş olduğu müsteban oluyor. Harbiye Nazırı Cemal Paşa bugün neşredilecek beyannamede bu cihetin zaten kâfi derecede musarrah olduğunu ve

ancak beyanname lisanı resmii hükûmetle yazıldığına göre her taraf nazarı dikkate alınarak dercedilmiş surî birkaç kelimeye atfı ehemmiyet olunmaması lâzımgeldiğini beyan eyledi. Ve bilhassa sadrı cedit heyeti hükûmet her türlü suitefehhümü bertaraf edecek bir vaziyetin sureti kat'iyede temini idamesi için teşkilâtı milliye erkânının irae edeceği bir heyetle doğrudan doğruya temas etmeleri arzuyu samimisini izhar ediyor. Hulâsa halen bendenizin en ziyade lâzım addettiğim cihet buhranın gayrimünhal ve müşevveş bir vaziyette temadi etmemesinden ibarettir. Bu ciheti âcilen temin edebilirsek pek muvafık olacaktır. Mütaleai âlilerine intizaren arzı ihtiram eylerim. 6.10.1919

Yunus Nadi

Vesika, 134.

TAMİM

Gayet aceledir 6.10.1919

İzmit, Adapazarı, Bilecik, Bursa, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Kângrı, Afyon Karahisar, Denizli, Antalya, Konya, Burdur, Kastamonu, Bolu, Sinop, Samsun, Trabzon, Giresun, Rize, Niğde, Kayseri, Harput, Diyarbekir, Bitlis, vilâyet, liva ve kazalarına.

Bugün yeni kabine makine başında Heyeti Temsiliyemizle bilvasıta bazı muhaberatta bulunmuştur. Kabinenin muhteviyatı malûmumuz olmıyan bir beyanname neşredeceği anlaşılmıştır. Metalibi milliyeyi terviç ettiğini henüz kat'î olarak bildirmemiş olan kabinenin herne suretle olursa olsun bilcümle tebligatının kemafissabık iş'arı ahîre değin telgrafhanelerce alınmaması hususundaki tedabirin ehemmiyet ve dikkatle idamesi lüzumu tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına

Mustafa Kemal

Vesika, 135.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Nazır Paşa odası

7/8.10.1919

C: Madde 1 — Zatı Devletlerine ve rüfekayi kirama âcizleri hâr ve samimî teşekküratımı takdim ile kesbi mübahat eylerim. Kabine azayı kiramı bu hissi hürmette tamamen müşterek ve Şadrazam Paşa Hazretleri gözlerinizden öperler.

2 — Teşkilât noktai nazarından vukubulacak servis tarzındaki muhaberata kabine müsaade etmiştir.

3 — Ahalinin efkârını tatmin için beyannamenin tesrii neşrine zaruret hâsıl olmuş ve nukatı lâzimeye dikkat olunmuştur.

4 — Zati hazreti padişahiye yazılacak maruzat ile tebligat suretine ait kabine mütaleasını almak mevaidi devletlerinin icrasına başlandığını gösterir Bu hal mucibi fahrım oldu. Yeni intihabı Meb'usan Kanunu intihap zamanını kısaltmak ve meb'us adedini azaltmamak ve tarzı intihabı kolaylaştırmak esasına müstenittir. Bu esaslara göre intihap bu ay gayesinde hitam bulacaktır. Zatı Devletlerine ve rüfekayi kirama hürmeti kâmilemin takdimine müsaade buyurulmasını rica ederim.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 136.

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Şifre

C: 7/8.10.1919

1 — İltifatı devletleri rüfekayı âcizanemce mucibi şükran oldu. Ve bilmukabele gerek Sadrazam Paşa Hazretlerine ve gerekse kabine azayi kiramına arzı tevkirat ederiz.

2 — Gerek hututı esasiyemizi teşkil eden metalibi umumiyei milliye ve gerekse maksadı mukaddese bir an evvel vüsulü teshil edecek teferruatı lâzime üzerinde hükûmeti milletle hüsnü itilâf ettirmek hususundaki delâlet ve gayreti hamiyetkâranelerinden dolayı da zatı devletlerine umum arkadaşlar namına arzı şükran ederim Efendim.

8.10.1919

Mustafa Kemal

Vesika, 137.

Beyanname

Haricî ve dahilî felâketlerin tehdidi altında hukuku tabiiyesiyle mukaddesatının mahfuziyetini temin gayesi etrafına toplanan büyük milletimiz, bugüne kadar hakimiyeti milliyeyi ayaklar altına alan birkaç şahsın husumeti hainanesi karşısında kalmıştı. Millete istinat edememek itibariyle haddi zatinde hiçbir kuvvet ve ehemmiyeti olmıyan eşhası mezkûrenin her nasılsa re'sikâra gelmiş bir hükûmet şeklinde olması, bu mahiyetinden bir ehemmiyeti resmiye almasını intaç ediyordu. Bu sebeple şimdiye kadar milletin vahdeti maneviyesi noksansız olmakla beraber, hükûmeti merkeziyenin bu vahdeti milliyeye dahil olmamış bulunması yarü ağyare karşı milletin değil fakat devletin vahdeti umumiyesini natamam olarak gösteriyordu. Lâkin bugün Cenabı Hakka ve kendi hakkına istinat eden büyük milletimizin gösterdiği imanı mutlak karşısında hailler sukut edip nihayet ayni gayei istihlâs etrafında devletimizin de vahdeti umumiyesi tamam oldu. Bu muvaffakiyeti milliye iki safhada tecelli etti: Bunların birincisi milletin âmali meşruasına kespi ıttıla eden hilâfetpenah efendimizin Ferit Paşa Kabinesini derhal ıskatiyle ve ikincisi de, Ali Rıza Paşa Hazretleri riyasetinde teşekkül eden yeni heyeti vükelâ tarafından âmali milliyemizin meşruiyeti ve Kuvayi Milliyenin hakimiyeti esasatı kabul edilerek milletle hükûmet arasında bir itilâfı tam olmasiyle tahakkuk etti. Bu itilâfa binaen bugünden itibaren bütün teşkilâtı milliye ve Heyeti Temsiliyemiz, her iki tarafça müşterek ve bütün milletçe mültezem nukatı nazarımızın teminiyle âmali milliyemizin istihsalinde yeni heyeti vükelâya müzahir ve muavin olacak ve muhaberatı resmiye üzerine mevzu olan memnuiyeti

refedecektir. Bu vazifenin ifasında teşkilâtımız hiçbir yerde hiçbir kimse tarafından hükûmetin vazaif ve icraatı kanuniyesine karşı hiçbir müdahaleye kat'iyyen meydan vermiyecek ve bu suretle teşkilâtı milliyenin bütün hedefi mesai ve faaliyeti, vatanın emri istihlâsında mütemerkiz kalacaktır. İstihlâsın bu istihsalinde hükûmetin vezaifi resmiyesine mukabil milletin de pek büyük ve pek mübrem vezaifi milliyesi olduğunu nazarı itibara alan cemiyetimiz, hükûmetçe musaddak olan nizamnamesi ahkâmına tevfikan teşkilâtı umumiyesini taazzuv ettirerek vezaifi milliyenin intizamı ifasını temin etmeği elzem addetmektedir ve esasen bu büyük ve millî gayeden başka hiçbir maksat takip etmıyen heyetimiz, her türlü menafii şahsiyeden ve fırka ihtirasatından da münezzeh olduğundan, ilân etmiş olduğu esasatı milliyeden hiçbir sebep ve behane ile hiçbir zaman inhiraf etmiyecek ve en büyük hissei faaliyetini Kuvayi Milliyenin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da asayiş ve sükûnu tam içinde tevziine hasredecektir ve en mühlik şeraiti tarihiye altında bile vakarı millisinden ve herkesin hukukuna riayetteki hasaili mevrusesinden zerre kadar ayrılmamış olan milletimizin bundan sonra da ayni tarz ve harekette sabit kalacağından ve bu suretle bu mübarek topraklara sahip olmaktaki liyakati medeniyesini bütün cihana tasdik ettireceğinde şüphe yoktur.

7.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 138.

7..10.1919

Süddei seniyei hilâfetpenahiye

Sadayi milleti boğmak suretiyle memleketin her tarafından yüksek feryadı umuminin hâkipayi şahanelerine vusulünü menederek hem milletini, hem padişahını iğfal etmekten çekinmemiş olan sabık kabinenin müracaat ve şikâyeti milliye üzerine ıskatiyle yerine metalibi milliye dai-

resinde temşiyeti umur edecek bir heyeti vükelâ ikame buyurulması, milletin süddei seniyelerine karşı olan ubudiyet ve sadakati mevrusesini teyit etmiş olmakla şükranı umumiyi bütün milleti mutiaları namına atebei felekmertebei şehriyarilerine ref'e cür'etyap oluruz. Katıbei ahvalde emrü ferman şevketlû, mehabetlû hilâfetpenah efendimiz hazretlerinindir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 139.

Babıali, 8.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesine

7 Teşrinievvel 1919 tarihiyle atebei ulyayı mülûkâneye takdim olunan telgrafname manzuru âli buyurularak zat ve makamı akdesi şahanelerine karşı milleti sadıkaları namına teyit edilen hissiyatı sadakatkârî mucibi memnuniyeti cenabı şehriyarî olmuş ve devlet ve milletin kariben selâmet ve saadete vusulüne dua buyrulmuş olduğu tebliğ olunur.

Sadrazam
Ali Riza

Vesika, 140.

Erzurum, 8.10.1919

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Heyeti Temsiliye namına tamim buyurulan 6 Teşrinievvel 1919 tarihli telgrafnamede Heyeti Temsiliye ricalinin kabineye ve yüksek makam ve memuriyetlere girmesi hakkındaki şayiat red ve tekzip olunmakla beraber kat'iyyen böyle bir emel ve davete mümaşat olunmıyacağı da beyan ediliyor ki bunun her tarafta tesiratı hasenesi görülecek ve şüphesiz ki düşman ruhlu insanların ilk evvel aleyhimizde kullanacağı silâhlardan biri böylelikle kırılmış olacaktır.

Bu bapta hassaten arzı takdirat eylerim. Fakat bu güzel azim ve kararın şimdiye kadar bizde görülmüş tecarip ve netayicine nazaran daha şumullü olmasını da hassaten arz ve mütalea eylerim. Burada da Zatı Devletleriyle bilhassa görüşüldüğü ve kat'iyetle takarrür eylediği veçhile Heyeti Temsiliyeden Zatı Samileriyle Rauf Beyefendinin ve bu kıbalde olan zevatı müessirei âliyenin meb'us olduktan sonra da bir veçhile hükûmete karışmayarak daima Meclisi Millideki grupun re's ve rolünde nafiz ve kabinenin şekil ve terkibi ve ricalinin kıymet ve hüviyeti ne olursa olsun daima meclisi millî içinde nafiz ve murakıp bulunmağı en mühim bir hâdisei muvaffakıyet ve elzemüttatbik bir karar addeylerim. Ancak bu suretle hükûmet daima milletin murakabesi altında kalarak gerek hükûmet ve gerekse âyanı ve saray muvazeneti karşısında milletin ruh ve âmali her taraftan asla inhiraf ettirilmemiş ve tehlikeli ifratlara da meydan verilmemiş olur. Bir emelin ve bir grupun en yüksek ve en muktedir tanınmış ricali kendi dairei hizbinden çıkıp da hükûmet işine karışınca Meclisi Millî daima zayıf kalmış ve müteaddit cereyanlar karşısında ya sürüklenmiş veyahut parçalanmıştır. Vatan ve milletin felâhı tammı şiddetle mevzuubahs olan bu devirde işbu maruzatım etrafında muhabbet ve kat'î bir karar ile mücehhez bulunmamızı kemali hürmetle istirham eylerim.

K.O. 15 K.
Kâzım Kara Bekir

Vesika, 141.

Babıali, 9.10.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bazı gazetelerde beyanname suretinin dercedilmiş olduğu göründüğünden tadilâta imkân kalmadı. İlâveten teklifi mutasavver olan dört maddenin Heyeti Temsiliyece vesaiti muhtelife ile tamimi kabinece pek lüzumlu görülmektedir.

1 — İttihatçılıkla münasebet bulunmadığı.

2 — Devleti Osmaniyenin Harbi Umumiye karışması doğru olmadığı ve müsebbipleri aleyhinde tayini esami su-

retiyle bazı neşriyat icrası ve haklarında takibat ve mücazatı kanuniyenin tertibi.

3 — Harp esnasında yapılan her nevi cinayat faillerinin cezayi kanuniyeden kurtulmayacakları.

4 — İntihabatın serbest cereyan edeceği.

Bu maddelerin tavzih ve tamimi dahilen ve haricen birtakım suitelakkiyatın önüne geçeceğinden memleketin menafii âliyesi icabı olarak sureti mahsusada hüsnü telâkkisi rica olunur. İhtiramlarım Efendim.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 142.

Sıvas, 10.10.1919

Şifre

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

C: 9.10.1919

Maruzatı cevabiyede bulunmadan evvel Heyeti Temsiliyenin, kabine erkânı muhteremesi hakkında hissi hürmet ve hüsni zan perverde eylediğini ve müdavelei efkâr ve teatii mütaleatta tarafeynin safiyet ve samimiyeti rehber ittihaz eylediğine kanaati olduğunu arzeylerim. Vesaiti muhtelife ile tamimi lüzumlu görüldüğü emrü iş'ar buyurulan dört madde akkında Heyeti Temsiliyenin nukatı nazar ve mütaleatı berveçhiâti maruzdur:

1 — Rum ve Ermenilerle, İngilizler başta olmak üzere Düveli İtilâfiyenin ve bunların siyasetlerine alet olan sakıt Ferit Paşa Kabinesinin vahdeti milliye ve saadeti vatana matuf her nevi teşebbüsat ve harekâtı meşruai milliyeyi alelıtlak ittihatçılıkla ithamı bir meslek edinmiş oldukları cümlece malûmdur. Teşebbüsat ve teşkilâtı milliyemizin ittihatçılıkla hiçbir alâka ve münasebeti olmadığı bedhahandan gayrı gerek millet ve gerek temasta bulunan ecanipçe taayyün eylemiş olduğu halde mahza buyurduğunuz suitelâkkiyat ve işaatı bertaraf etmek maksadile Sıvas Umumî Kongresinin birinci celsei içtimaında müzakerata başlanmadan

evel umum murahhaslar İttihat ve Terakki Cemiyetinin ihyasına çalışılmayacağına dair alenen birer, birer tahlif edilmiş ve bu yemin sureti her tarafa neşir ve ilân olunmuştur. Bundan başka münasebet düştükçe ve bilhassa ecaniple temaslarda bulunuldukça bu noktaya ehemmiyeti mahsusa atfolunarak beyanat ve izahatı lâzimede bulunulmaktadır. Maahaza tavsiye buyurulduğu veçhile bu bapta yine fırsat çıktıkça beyanat ve neşriyattan geri kalınmıyacaktır. Yalnız bu mesele, şekli zahirisinden sarfı nazar edilirse mahiyeti esasiyesi itibarile ehemmiyeti mahsusayı haizdir. Bu cihetle sırf kabine azayı kiramile teatii efkâr ve heyeti celilelerinin bu noktadaki kanaati hâkimesini istimzaç maksadile bu bapta Heyeti Temsiliyenin mütaleasını arzetmeği lüzumlu görmekteyiz. Biz anasırı gayrimüslime ile İtilâf Hükûmatının makasıdı siyasiye tahtında körükledikleri alelıtlak ittihatçılık düşmanlığını esas itibariyle doğru görmüyoruz. İttihatçılardan seyyiatı idare ve suiistimalleri ile memleketi harabiye sürükliyenlerden ibaret bir hizbi kalil vardır ki, işte asıl millet ve bizim nazarımızda müttehem olanlar bunlardır. Yoksa İttihat ve Terakki mensubininden olup muhafazai bitarafî etmiş, fenalığa alet olmamış eshabı namusun bu suretle suizan altında kalmasını ve bilhassa her millette olduğu gibi nikü bedi lüzumu derecede temyiz edemiyen alelûmum avam kısmının duçarı töhmeti olmasını doğru görmedikten başka memleketin asayiş ve intizamı dahilisi ve atisi itibariyle de tehlikeli addeyliyoruz. Binaenaleyh kabinenin bu maddeden ruhu maksadı ne olduğunu izah buyurmanızı hassaten istirham ederiz.

2 — İkinci madde muhteviyatına gelince, bu hususşayanı teemmül ve muhtelif suretlerle münakaşaya kabiliyetlidir. Meselâ mütaleatı atiye dahi varittir:

Gayrikabili tamir felâket ve netayici elîmeye müncer olduğundan bugün milletin ademi memnuniyetini celbeden Harbi Umumiye iştirak etmemek elbette son derece şayanı arzu idi. Fakat buna imkânı maddî mevcut değildi. Çünkü ademi iştirak müsellâh bir bitaraflığı yani Boğazların mesdut bulundurulmasını icap ettiriyordu. Halbuki vatanımızın mevkii coğrafisi İstanbulun vaziyeti sevkulceyşiyesi Rusların İtilâf Hükûmetleri yanında ahzı mevki etmiş olması bizim seyirci kalmamıza asla müsait değildi. Bundan başka mü-

sellah bir bitaraflığın idamesi için paramız, silâhımız, sanayiimiz, hulâsa lâzım olan vesatimiz mevcut değildi İtilâf Devletlerinin bilhassa İngilizlerin para vermemesinden sarfınazar gemilerimizi zapt ve milletin dişinden tırnağından arttırarak biriktirdiği inşaatı bahriyeye ait yedi milyon liramızı da gasbeylemeleri ve Düveli İtilâfiyenin ilânı harple beraber bizim harbe duhulümuzden daha dört ay evvel tamamen Hükûmeti Osmaniye zararına bir Ermenistan cümhuriyeti teşkiline karar verdiklerini ilân eylemiş olmaları ve hattâ Bolşeviklerin neşrettiği gizli muahedattan anlaşıldığına göre İstanbulun Çarlık Rusyasına vadedilmiş olması harbe, İtilâf Devletleri aleyhine girmekliğin gayrikabili içtinap olduğunu gösterir delâili vazıhadandır. Bir de İngiltere ve Fransanın kendisine İstanbulu vadeyledikleri Rusya dururken Balkan Harbi meş'umundan sonra hiçbir kıymeti askeriye ve mevcudiyeti milliye atfeylemedikleri milletimizi, kendilerine iltihak eylemeği farzetsek bile, tercih edeceğini tasavvur eylemek elbette doğru olamaz. Harbe girmekliğimizi bir cinayet telâkki etmek ve koca bir milleti dört, beş kişinin baziçesi olacak derkede addeylemek fikrimizce lehimizde bir faideyi mucip olmak şöyle dursun, bilâkis sakıt Ferit Paşanın Pariste Avrupadan merhamet dilenmek efkârı sakimanesi ile serdeylediği beyanatı zelilânesine **Clemenceau'**nun vermiş olduğu hakaretâlût cevabın maazallah bir kere daha işitilmesine sebep olabilir. Binaenaleyh merdane bir surette hakikati söylemek ve kahramanca harp eden bu koca milletin mağlûbiyetin netayici zaruriyesine katlanmakla beraber hareketinin cinayet telâkki ve bu yüzden ittiham ve tecziye edilmesini kabul etmemek en salim ve en hayırlı bir prensip telâkki olunabilir.

Harbin müsebbipleri hakkındaki noktaya gelince: İlânı harp gayrimes'ul olan zatı şahanenin hakkı olduğuna ve o zamanki kabinenin ilânı harpten dört ay sonra içtima eden meclisi millide verdiği izahat üzerine alkışlarla mazharı itimat olmuş bulunmasına nazaran mesele divanı âlinin tetkikinden geçmeden alelıtlak şu veya bunun âleyhinde ithamata kalkışmakta isabet olmıyabilir. . . . Harbi Umumiye girmek ve girmemek veyahut girmek zarureti karşısında zamanını intihap eylemek hususunda başka mütaleat dahi vardır. Buradaki mütaleat, düşman noktai nazarına cevap olmak üzere iltizam edilmiştir.

3 — Harp esnasındaki suiidarelerin meydana çıkarılıp tecziyesi, vatanımızda mes'uliyetin büyük ve küçüklere seyyan olduğunu, kanun devrinin tamamen bitarafane ve kemali adlü hakkaniyetle başladığını idrak etmek ehassi amalimizdir. Fakat biz bunu birçok münakaşata sebep olacak olan kâğıt üzerinde reklâm tarzında neşriyattan ziyade bilfiil tatbikatiyle yarü ağyare izharını daha muvafık ve faideli görüyoruz.

4 — İntihabat hakkındaki nukatı nazarımızı sureti berveçhiati beyanname ile neşir ve ilân eylemiştik. Bu bapta varit olacak başkaca mütaleat varsa emir ve iş'arını istirham eyleriz.

Mustafa Kemal

Vesika, 143.

Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Bey vasıtasiyle
İstanbulda Tasviri Efkâr, Vakit, Akşam,
Türk Dünyası ve İstiklâl gazetelerine

C: 9 Teşrinievvel 1919

İstizah ettiğiniz mevada ait izahatı Heyeti Temsiliye namına berveçhiati tebliğ ediyorum:

1 — Makasıdımızın hututu esasiyesinden olan üç nokta üzerinde hükûmetle itilâf ettik ve bu noktalar hükûmetin resmî beyannamesinde de tasrih edilmiştir; evvelâ Erzurum Kongresiyle Sıvasta münakit Umumî Kongrece müştereken kabul edilen nizamname ile beyannamenin ihtiva ettiği esasat dairesinde âmali milliyenin hükûmetçe hattı hareket ittihaz edilmesi; saniyen meclisi millinin içtimaına kadar mukadderatı millet ve memleket hakkında hiç bir teahhüdü kat'îye girişilmemesi ve salisen de sulh konferansına gönderilecek heyeti murahhasanın itimadı milliye mazhar kifayet ve iktidar erbabından mürekkep olması şeklinde olan bir nukatı selâseyi hükûmet tamamiyle kabul etmiş ve diğer birtakım teferruat üzerinde de itilâf edilmiştir. Maamafih eğer Kongrenin nizamnamesiyle beyannamesinde münderiç esasata henüz vâkıf değilseniz, onları da tebliğ edebiliriz.

2 — Heyeti Temsiliye ile hükûmetin icraatı mütekabileleri sebebiyle devletin iki başlı bir şekilde görünmesini muvafıkı hakikat bir tarzı telâkki bulmıyoruz: Ferit Paşa Kabinesi zamanında bile hükûmet gayrimeşru ve binnetice keenlemyekün olduğundan, millet kendisine meşru ve kanunî bir baş temin etmek için çalışmış ve hiçbir suretle ikinci bir baş mahiyetini ihraz etmemişti; bugün ise bütün faaliyetimiz kanunun hakmiyetini temine matuf olduğundan, iki başlı gibi görünen vaziyetin ıslahına müteveccihtir ve bu itibar ile de suitefsir edilmemelidir.

3 — Hükûmetin kat'î bir taahhüt altına girmemesini talepten maksadımız, mukarreratı mülkiye ve milliyemize milletin haberi olmadan suitesir icra edecek taahhüdatı muzırradır. Meselâ Ferit Paşa vilâyatı şarkıyede vâsi bir Ermenistan teşkilini kendi reyi hodile taahhüt etmek istemişti. Maksadımız işte bu gibi ve bundan daha fena ve gayrikabili tamir olacak mazarratların önünü almaktır. Yoksa hükûmeti menafii milliye lehindeki teşebbüsatından menetmek değildir. Hükûmet düveli muazzamanın hakkımızdaki mukarreratını lehimizde tadil için istediği kadar teşebbüsata girişebilir. Yalnız Meclisi Meb'usanın reyini istihsal etmeksizin sulh konferansı mukarreratını imza edemez. Meclisi Meb'usanın tesrii içtimaı hakkında tamim edilen intihabat kararnamei ahîri de bu hususu mümkün kılmaktadır.

4 — Heyeti Temsiliye bir hükûmet mahiyetinde olmadığından tabiî devletlerle münasebatı resmiyeye girişemez. Bizim yapabileceğimiz ancak hükumetin âmali milliyeye muvafık olan nukatı nazarını milletçe ve milletler nezdinde müdafaa ve terviç için teşebbüsatı hususiye ve gayriresmiyede bulunmak olabilir.

5 — Hükûmeti hazıranın siyaseti dahiliye ve hariciyemizi hüsnü tedvire muktedir olup olmadığı hakkında şimdilik kat'î bir şey söyliyemeyiz. Bunu icraat gösterecektir. Bizim maksadımız teklif ettiğimiz esasatı milliyenin hükûmetçe kabulü idi. Hükûmeti hazıra ile de aynen böyle oldu. Cemiyetimiz siyasî bir fırka olmadığından vükelâ veya reisi vükelânın birtakım esbabı tercihiye serdiyle tayin ve intihabında âmil olmadık ve olamayız.

6 — Bu mesaili daha vazıh ve mufassal surette anlamak arzu edildiği takdirde Sıvasa bir iki zat izamı pek muvafık olur.

7 — Yeni bir kabine teşkili meselesi hakkında Heyeti Temsiliye şimdilik hiç bir mülâhaza dermeyan edemez.

8 — İradei Milliye gazetesinde birtakım devletleri alâkadar edecek fıkralar bulunması aleyhtarlık maksadından değil, vakayii cariyeden halkı haberdar etmek mecburiyeti tabiiyesinden mütevellittir. Nitekim aleyhte gibi görünen fıkralar olduğu gibi lehte bulunan fıkralar da vardır. Fazla olarak eğer sırf aleyhtarlık şeklinde görülebilecek fıkralar varsa bu da hukuku milliyeye vukubulan bazı tecavüzata karşı pek haklı bir müdafaai meşrua mahiyetindedir.

10.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 144.

Deraliye, 13.10.1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Muhterem Paşam; kaç gündür zatı âlinizle matbuat heyeti namına muhabere ediyorduk. Bugün de Tasviri Efkâr namına tasdi edeceğim. Berveçhizir baâzı sualler arzeyliyorum; maksat, Kuvayi Mililyenin vaziyeti hakkında mümkün mertebe sarih malûmat vermektir. Alınacak cevapların ajans vasıtasiyle Avrupaya çektirilmesine çalışılacaktır. Bu suallerden münasip görülenlere yarınki nüshaya yetiştirilmek üzere mümkün mertebe çabuk cevap vermenizi rica ederim.

1 — Kuvayi Milliyenin vücuda gelmesinin ilk sebepleri nedir? ?

2 — Teşkilâtı milliye ne vakit başladı?

3 — Bugün kaç vilâyete hükmü şamildir?

4 — Teşkilâtı Milliyenin başlıca erkânı kimlerdir?

5 — Maksadı aslisi nedir?

6 — Maksadı aslisini istihsal için başlıca teşebbüsatı nedir?

7 — İntihabat hakkında fikri nedir?

8 — Anadoluda intihabat tamamiyle serbest yapılabilecek midir?

9 — İntihabı nisbî esası kabul olunur mu?

10 — Avrupaca teşkili mutasavver Ermenistan hududu hakkında ne düşünüyorsunuz?

11 — Sizce Ermenistan hududu ne olabilir?

12 — General **Harbord** ile ne mülâkat ettiniz?

13 — Kuvayi Miliyenin ikinci, üçüncü derecede uzviyetleri içinde bazı ittihatçılar vardır. deniliyor ne dereceye kadar doğrudur?

14 — İttihatçıların Kuvayi Milliye üzerine tesir etmesi kabil midir?

15 — İntihabattan sonra Kuvayi Milliye ne şekilde kalacaktır?

16 — Müstakbel hudutlarımız sizce ne olabilir?

17 — Muhtasaran tercümei halinizi bildirir misiniz?

18 — Meb'us intihabı için namzetliğinizi vazedeceğiniz söyleniyor, doğru mudur? Nereden meb'us çıkmak istiyorsunuz?

19 — Rüfekanız meyanında başka kimler meb'us olmak arzusundadır?

20 — Şehrinizde itilâf mümessilleri var mı, onlarla hali temasta mısınız? Size karşı vaz'u tavırları nedir, harekâtı milliye hakkında ne düşünüyorlar?

21 — İstanbula mümessil tayin ettiğiniz Vasıf Bey ne vakit gelecektir, talimatı nedir?

Tasviri Efkâr Sermuharriri
Velit

Velit Beyefendiye

Paşa Hazretlerinin telgrafnameniz muhteviyatına numara sırasiyle berveçhiati not ettirdiği cevapları arzediyorum.

Cevat

1 — Milletin maruz kaldığı muamelâtı hakşikenane.

2 — Akebi mütarekede ve vatanın her tarafında hemen ayni zamanda.

3 — Bugün Anadolu ve Rumeli vilâyatında teşkilâtı milliyeden mahrum bir yer kalmamıştır. Hükmü umum vatana şamildir.

4 — Teşkilâtı milliyenin erkânı masuniyet ve istiklâli vatan için kalpleri çırpınan milletin umum güzide evlâtlarıdır.

5 — Maksadı aslî vatanın tamamisini ve milletin istiklâlini temin etmektir.

6 — Kuvayi Milliyeyi âmil ve iradei mülkiyeyi hâkim kılmağa azmi kat'î ile karar vermiş olan ve bütün efradı milleti cami bulunan teşkilâtımızdır. Nizamname ve beyannamemizde aynen musarrahtır.

7 — İntihabata gayrimeşru bir gûna müdahalede bulunmayıp milleti serbest bırakmaktır. Yalnız cemiyetimiz, esasatını kabul edenlerin intihapta muvaffak olmalarını temenni eder.

8 — Evet yapılacaktır.

9 — Bu defaki intihabatın mevcut kanuna tevfikan icrası zaruridir. Ve zaten bu yolda da başlanmıştır. Temsili nisbî usulü meclisi millinin halledeceği bir meseledir.

10, 11 — 30 Teşrinievel 1918 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan aksamı vatandan bir karış toprağın Ermenistan hükûmetine ilhakına millet kat'iyyen razı değildir.

13 — Cemiyetimizde ittihatçı olarak kimse mevcut değildir. İttihatçılık tarihe karışmıştır Hükûmeti merkeziyenin, garbın hatayı siyasisi onların ihyasına sebebiyet vermediği takdirde millet bunun ihyasını derhatır bile etmiyecektir. Buna dair Heyeti Temsiliyenin yeni bir beyannaemsi bu gece Matbuat Cemiyeti Riyasetine keşide edilecektir.

14 — Kuvayi Milliyemizin hâkimi müessiri ancak millet ve makasıdı âliyei milliyedir. Başka hiçbir fert veya cemaat müessir olamaz.

15 — Kuvayi Milliyenin şekli atisi, meclisi millî, emniyet ve serbesti ile vazifei teşriiye ve murakabesini ifaya muavffak olduktan sora bir kongre ile tayin edilecektir. Bu husus nizamnamemizin son maddesinde musarrahtır.

16 — Müstakbel hudutlarımız bizce 30 Teşrinievel 1918 tarihinde mütareke aktedildiği günde filen sahip kaldığımız huduttur.

18 — Meb'usluğa namzetliğimi vazetmedim ve etmiyeceğim ve fakat millet herhangi bir yerden beni meb usluğa intihap ederse maaliftihar kabul ederim.

19 — Rüfekam da aynen benim gibi düşünmektedirler.

20 — Şehrimizde İtilâf mümessilleri yoktur. Ancak muvakkaten gelip geçen tekmil Avrupa ve Amerika devletlerine mensup memurini siyasiye ve askeriye ile vukubulan husuŝî mulâkatlarda teşkilât ve harekâtı milliyemizin mahiyeti meşruasını tamamen tasdik ve takdir eylemişlerdir.

17 — Paşanın tercümeihali muhtasaran berveçhi maruzdur:

Rumî 1296 (Milâdî 1881) tarihinde Selânikte tevellüt ederek rüştî tahsilini Selânikte, idadî tahsilini Manastırda, Harbiye ve Erkânıharbiye tahsillerini Dersaadette ikmal ile 1905 senesi Erkânıharbiye Yüzbaşılığı ile neş'et etmiş ve 1907 senesine kadar Suriyede ve Kolağası olduktan sonra 1911 senesine kadar Makedonyada bulunmuşlar; bu müddet zarfında Ordu Erkânıharbiyesinde, Redif Fırkası Erkânıharpliğinde, Ordu ve Kolordu Erkânıharbiyesinde ve Selânik Zabitan Talimgâh Kumandanlığında ve Şimendifer Hattı Müfettişliğinde ifayı vazife eylemişlerdir. 31 Mart hâdisesi üzerine Selânikten Dersaadete hareket eden kuvvetlerin Erkânıharbiye Reisliğinde ve 1910 da Arnavutlukta icra edilen harekâtta, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşanın Erkânıharbi olarak bulunmuş ve 1910 da Picardie (Pikardi) manevralarını takip için Fransaya azimet etmiştir. 1911 senesinde Erkânıharbiyei Umumiye Dairesine memur edilmiş ve oradan İtalya muharebesi münasebetiyle Trablusgarbe giderek bu harbin nihayetine kadar Sirenaik mıntakasında Derne kuvvetleri Kumandanlığını ifa eylemiş ve bu esnada Balkan muharebesi başlamış ve Bulgarların Çatalca hattına geldikleri bir zamanda İstanbula avdet ederek Geliboluda Kuvayi Mürettebe Erkânıharbiyesi Harekât Şubesi Müdürü ve Bolayir Kolordusu Erkânıharbiye Reisi olarak Balkan Harbine iştirakle Edirne üzerine mezkûr kolordu ile hareket etmiş ve Dimetoka havalisinin istirdadında bilfiil bulunmuşlardır. Balkan Harbini müteakıp Sofya, Belgrat, Çetine Ataşemiliterliklerini ifa etmek üzere Sofyaya memur ve orada Kaymakamlığa terfi edilmiştir. Harbi zailin ilânını müteakıp Tekirdağında yeni teşekkül eden On Dokuzuncu Fırka Kumandanlığına tayin olunmuşlardır. Maydos ve havalisi mıntakası Kumandanlığını ifa ettikten sonra mezkûr fırka ile bu mıntakada bulundukları sırada Arıburnu Kuvvetleri Kumandanlığını deruhde eylemiş ve bunun neticesinde Miralaylığa terfi etmişlerdir. Bilâhare Anafartalar Grupu Kumandanı olmuş ve İngilizlerin çekilmeleri üzerine On Altıncı Kolordu Kumandanı olarak Edirneye ve orada bir ay kaldıktan sonra Diyarbekir, Bitlis, Muş havalisine ayni numara ile Kolordu Kumandanı olarak gitmiş ve mezkûr cephede mirlivalığa terfi ettirilmişlerdir. Thaşşüt eden İkin-

ci Ordu dahilinde Bitlis ve Muşu beş gün muharebeden sonra Ruslardan istirdat eylemiş ve bir müddet sonra İkinci Ordu Kumandanlığı Vekâletine ve az bir müddet sonra Hicaz Kuvvei Seferiyesine Ordu Kumandanı olarak tayin olunmuş ise de Şama kadar gittikten ve Sina cephesini teftiş eyledikten sonra Medineye gitmelerine hacet görülmediğinden İkinci Ordu Kumandanlığına asaleten tayin edilerek Diyarbekire avdet olunmuş ve 1917 senesinde Halepte tahaşşüt eden ve General **Falkenhayn** tahtı idaresinde bulunan grupa dahil oaln Yedinci Ordu Kumandanlığına tayin edilmişlerdir. Müşarünileyh ile harekâtı harbiyede aralarında ihtilâfı nazar hâsıl olduğundan ve hükûmet de noktai nazarlarını terviç etmediğinden mezkûr Ordu Kumandanlığından istifa ve müteakıben tayin kılındığı İkinci Ordu Kumandanlığını da kabul etmiyerek İstanbula avdet etmişlerdir. Bu müddet zarfında veliaht bulunan zatın refakatinde olarak Almanya Karargâhı Umumisine ve Alman garp cephesine seyahat eylemişlerdir. Veliahdın padişah olmaları üzerine şifahî ve musırrane irade ile **Falkenhayn** ın mağlûp bıraktığı Nablus civarındaki Yedinci Orduya tekrar gitmiş ve vürudundan on beş gün sonra vukubulan umumî İngiliz taarruzunda bu orduyu Halebe kadar ricat ettirdiği sırada padişaha Fahri Yaver olmuştur. Halep muharebesini müteakıp Yedinci ve Adana havalisinde bulunan İkinci Ordulardan mürekkep Yıldırım Grupu Kumandanlığını deruhde ve badelmütareke İstanbula avdet eylediler. Son zamanda malûm olduğu veçhile Üçüncü Ordu Müfettişliğiyle Şarkî Anadoluda bulundukları esnada 8 Temmuz 1919 da silkı askeriden istifa etmişlerdir.

Vesika, 145.

Babıali, 2.10.1919

Sıvas vilâyetine

Padişahı hilâfetpenah efendimiz hazretlerinin âsarı teveccühü humayunları olmak üzere Dahiliye Nezaretine tayin buyurularak tevfikatı samadaniyeye müsteniden ifayı vazifeye mübaşeret ettim. Memleketin elyevm içinde bulunduğu müşkilâtı iktiham ile vatan ve milletin selâmetini, is-

tikbalini temin için bütün efradı milletin ber vifak ve ittihadı tam halinde olması devletin menafii hakikiyesi icabatından bulunduğu halde bir müddettir dahili memlekette âsarı nifak ve şikak runüma olması müşkülâtın bir kat daha tezayüdünü müstelzim olmak itibariyle pek ziyade şayanı teessüftür. Heyeti cedidei hükûmet hukuk ve menafii âliyei memleketi müdafaa ve muhafaza için bütün mesaisini sarfetmek emeliyle gelmiş olup ancak bu hususta usulü muvaffakiyet vifak ve vahdetin avdetiyle her tarafta muhafazai sükûna gayret ve hükûmetin telkinatına mutavaatla menafii memlekete muzır harekâttan mücanebet edilmekle hâsıl olacağından hemen merkez ve mülhakata bu dairede icrayı vesaya olunarak ve ahvali vilâyattan peyderpey malûmat itasına ve meb'usan intihabatı muamelesinin tesriiyle netayicinin inbasına himmet buyurulması bilhassa tavsiye olunur.

Nazır
Mehmet Şerif

Vesika, 146.

Beyanname

Vatan ve milletin elyevm geçirmekte olduğu şu buhranlı devrede hükûmeti hazıra Cenabı Hakkın tevfikatı ilâhiyesine ve peygamberimiz efendimiz hazretlerinin ruhaniyeti celilesine istinaden padişahımız ve hilâfetpenah efendimiz hazretlerinin teveccühü humayumlarına ve milleti osmaniyenin muzaheretine itimat ile mes'uliyeti deruhde ederek saadet ve selâmeti mülkü milleti temin için azmi kat'î ile ifayı vazifeye mübaşeret etmiştir. Heyeti vükelâyı hazıra mütecanis ve hututu esasiyede müttehidülefkâr olup hiçbir fırkaya mensup olmadığı gibi muhtelif siyasî grupların hiçbirine dahi temayül etmez. Fakat vatan ve milletin saadet ve selâmetine matuf oaln gayede hepsinden muaveneti maneviyeye intizarda bulunur. Eyyamı ahîrede Anadoluda zuhur eden ahval İzmirin bigayrihakkin işgaliyle anı takip eden vakayii fecianın ve Anadolu vilâyatı şarkiyesi mukadderatı hakkında işaa edilen rivayatın efkârı ahalide hâsıl ettiği tesirat neticesi olup maksat ise hukuk ve hududu osmaniyenin muhafazası olduğuna ve hükûmet de şu histe müşterek bu-

lunduğuna binaen vukua gelen suitefehhümatın zevaline şu iştirak hissî kâfildir. Milletin büyük küçük hiçbir tabakasında ve memleketin hiçbir noktasında bu ulvî maksada mugayir bir fikir ve mülâhazanın mevkii olamayacağı aşikârdır. Hususile hissi vatan ve hulûsu niyet ve samimiyet rehberi hareket olunca suitefehhümatın ortadan kalkmasına mâni, bittabi zail olur. Hükûmetin düsturu emeli cümlece muta olan Kanunı Esasî ahkâmıdır. İradei milliyenin tecelligâgı olan Meclisi Meb'usanın sürati mümkine ile halli akdemi vezaifimiz ve intihabatın kemali hürriyet ve selâmetle cereyanı ve mukadderatı memleketin vükelâyı millet vesatetile tayini ehassı amalimiz bulunduğundan intihabatın aksarı tarik ile icrası esbabına tevessül olunmuştur. Menafii hayatiyei vatanın temini hükûmetin yekvücut bir kütle teşkil eden millete istinaden konferans huzuruna çıkmasına mütevakkıf olmakla ihtilâfatın tesiratı muzırrai hariciyesi bütün vatandaşlar tarafından teslim edileceğinden hükûmet mutmaindir. Şeref ve haysiyeti osmaniye memlekette hissi adalet ve müsavatın hükümran olmasında bulunmakla bilâtefriki cinsü mezhep hiç kimsenin kanunen mahfuz olan hukuku şahsiye ve medeniyesine bir gûna taarruz vukua gelmemesine sarfı mesai edilecek ve muhafazası begayet mültezem olan intizamı içtimaiyeye asla halel getirilmemesine itina olunacaktır. Hükûmet efkârı âmmenin makesi olan matbuatın memlekete büyük hizmetler ifa edebileceğine kani ve her halde menafii vataniyeyi vikayeye herzamandan ziyade itina etmesine dahi muntazırdır. Mesalihi devletin hüsnü cereyanı kavanin ve nizamatı mevcudenin tamamen tatbikına vabeste olmakla memurinin bu noktaya aleddevam riayetkâr olmaları lâzımdır. Hilâfı kanun ahval vukubulmuş ise bunların dahi yine kanun dairesinde tashihine müsaraat olunacaktır. **Wilson** prensiplerinden bihakkin istifade olunarak Devleti Osmaniyenin müttehit ve padişahının etrafında müçtemi bir devleti müstakille olarak temini bekası için hiçbir teşebbüsten geri durulmıyacaktır. Zaten düveli muazzamanın hissiyatı nısfetkâraneleri ve hakikaten gittikçe tevazzuh etmekte olan Avrupa ve Amerika efkârı âmmesinin itidalperverliği de bu bapta emniyetbahştır. İn'ikadı sulhün bir an akdem tesriile hali tereddüde nihayet verilmesi menafii vatan icabından olmakla bu hususta dahi teşebbüsatı lâzimeye iptidar olunacaktır.

Sureti aynen balâya muharrer beyannamei resminin merkezce mülhakat ve vilâyette hemen neşir ve tamimi mütemennadır. 7.10.1919

Dahiliye Nazırı
Mehmet Şerif

Vesika, 147.

Sıvas, 11.10.1919

Şifre
Aceledir.

Balıkesirde Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendiye

1 — Heyeti Temsiliye zatı âlii biraderilerine arzı hürmet ve muhabbet eder. Cephe ve muharebe noktai nazarından olan teşkilât hakkında tenvir buyurmanızı rica ederiz.

2 — Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti teşkilât nizamnamesinin Bursadan celbiyle o mıntakanın icabatına göre millî ve askerî teşkilâtın tevhidi hususunda himmeti biraderileri mercudur.

3 — Teşkilâtı milliyeye dahil heyetlerin ve eşhasın muhtelif tarzda hükûmeti merkeziyeden mutalebatta bulunmaları Kuvayi Milliyenin vahdet ve ahengine halel vereceğinden icap edenlere bu bapta nasayihi lâzimede bulunularak muharebe ve hususatı askeriyeyi bittabi zatı âlileri ve kolordu hallü fasledeceğinden teşkilât heyeti merkeziyesinin muhafazai irtibat noktai nazarından şimdilik Sıvasta bulunan Heyeti Temsiliye ile tesisi muhabere eylemesi münasip olur.

4 — Meb'usların âmal ve makasıdı milliyenin mecliste teminine çalışacak zevattan intihap olunması pek mühimdir. Bunların Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına şahsan namzetliklerini vazetmelerini ve tarafı âlinizden himaye olunmalarını rica ederim kardeşim.

5 — İşbu telgrafın vusulünün iş'arı mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 148.

Sıvas, 11.10.1919

Şifre
Aceledir.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanlığı vasıtasiyle
Heyeti Temsiliye azasından Refet Beyefendiye

1 — Konya, Isparta, Burdur, Antalya ve Afyon Karahisar, Denizli, Menteşe livalarında nizamname mucibince teşkilâtı milliyenin sürati teessüsü ve taazzuvu pek mühimdir. Teşkilâtın vesaiti mümkine ile Aydın, Saruhan, İzmir livalarına teşmiline çalışmak icap eder. Gerek bu menatıkın ve gerek Eskişehir, Kütahya, Balıkesir, Çanakkale müstakil livalariyle Bursa vilâyetinin sühuleti irtibat noktai nazarından teşkilâtı hakındaki mütalealarının beyanını rica ederiz.

2 — Meb'usların makasıdı milliyeye müstenit esasatımızı kabul eden zevattan intihap olunması için her tarafça tedabiri lâzimeye tevessül olunmalıdır. Heyeti Temsiliye kimsenin cemiyet namına namzetliğini vazetmiyecektir. Fakat evsafı matlubeyi haiz olanlar şahsen Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına namzetliklerini vazetmelidirler. Bu suretle namzetliklerini vazedenler isimlerini mensup oldukları liva heyeti merkeziyeleri vasıtasile doğrudan doğruya ayni zamanda isimlerini Heyeti Temsiliyeye bildireceklerdir. Cümleten gözlerinizden öperiz.

3 — Orada gerek muharebe noktai nazarından gerek millî teşkilât itibarile mütaleatınızın iş'arı mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 149.

Sıvas, 11.10.1919

Şifre
Gayet müstaceldir.

Bursa Fıkra Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

1 — Bursada nizamname mucibince kuvvetli ve şayanı itimat ve itibar zevattan mürekkep bir heyeti merkeziyenin

ve Bilecikte bir heyeti idarenin teşekkülü ve Bilecik livasının merkeze raptile bütün Hüdavendigâr vilâyeti dahilinde nevahiye varıncaya kadar teşkilâtın teşmiliyle vilâyetin bir kütlei metine haline sürati ifrağı pek ziyade elzem ve faideli görülmektedir. Bu hususta icap edenlerin teşvik ve tergibiyle neticenin iş'arını hassaten rica ederim.

2 — Meb'us intihabında cemiyetimizin noktai nazarı heyeti merkeziyeye hitaben açık telgrafla yazılmıştır. Mütalea buyrulması münasip olur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 150.

Sıvas, 12.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

İkdam gazetesinin 23 Eylûl 1919 tarih ve 8123 numaralı nüshasında münteşir askerî Nigehban Cemiyetinin muhtırası pek muhik olarak orduyu humayun ümera ve zabitanının calibi nefret ve heyecanı olduğu ve bu bapta mafevk kumandanlar tarafından protesto ve şikâyetnameler gönderilmek ve bu ihanete bir an evvel hatime verilmesini talep etmek gibi teşebbüslerde bulunmak istendiği istihbar edilmektedir. Filhakika Cenabı Hakka bin kere şükürler olsun Padişahına sadık, kavanini askeriyeye muti her türlü siyasî cereyanlardan müberra olan Osmanlı ordusu bugün vatan ve milletin yegâne nigehbanı olduğunu vahdeti fikriye ve zaptü raptı askerisi ile cihana göstermekle vaziyeti dahiliye ve hariciyemizi temin eylemektedir. Kavanini devlete mugayir, payitahtı saltanatı seniyede Harbiye Nezaretinin gözü önünde askerî bir cemiyeti fesadiyenin icrayi faaliyet etmesi ve hattâ beyannamelerinin sahaifi matbuata kadar geçmesi bütün ordunun tezyidi infialine ve zaman geçtikçe hiç şüphesiz makamı nezaretpenahilerine kadar usulsüz müracaatlere ve belki de tedabiri mütekabileye kalkışarak vatan ve millet için gayrikabili telâfi felâketlere sebebiyet verecektir. Buradaki malûmata nazaran bu mugayiri kanun

cemiyeti fesadiyenin resikârında Kiraz Hamdi Paşa, hırsızlığından dolayı matrut Erkânıharp Miralayı Refik Bey, Sabık Halâskâr Grupundan Binbaşı Kemal Bey, Bandırma Sabık Sevkiyat reisi Topçu Binbaşılarından Hakkı Efendi ve henüz bu cemiyetle kat'ı rabıta edip etmediği belli olmayan matrut Erkânıharp Binbaşılarından Nevres Bey gibi eşhas olup azası da seyyiatları yüzünden ordudan tardolunmuş veya tekaüde sevkedilmiş kesan ile ahlâksızlıklariyle tanınmış mahdudülmiktar eşhastan ibaret bulunmaktadır.

Malûmu samileri olduğu veçhile Cevat Paşa Hazretlerinin zamanı nezaretlerinde bu cemiyete karşı Harbiye Nezareti takibata başlamış, fakat sonra tebeddülâttan dolayı arkası bırakılmıştı. Binaenaleyh bu membaı fesadın hemen kökünden söküp atılmasını, mensubininin ibretenlissairin olacak surette şediden tecziye ve bu icraat ve takibattan orduyu humayunun resmî tamimlerle haberdar kılınmasını, fedakâr ve namuslu heyeti zabitanımızın teskini ezhanı, ordunun temini inzibatı noktai nazarından hayatî ve müstacel bir mesele addeylediğimizden muvaffakıyati nezaretpenahileri noktai nazarından arzını vecibe addederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 151.

Gayet müstaceldir

Harbiye, 14.10.1919

Sıvasta: Heyei Temsiliye Reisi Mustafa
Kemal Paşa Hazretlerine

C: 12.10.1919 tarihli Nigehban Cemiyeti hakkındaki şifreye: Bu kat'î mukarrerdir.

Cemal

Vesika, 152.

Şifre Sıvas, 15.10.1919

On Beşinci Kolordu Kumandalığına
Amasyada Beşinci Fırka Kumandalığına
Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanlığı Vekâletine
Konyada On İkici Kolordu Kumandanlığı Vakâletine

Balıkesirde On Dördüncü Kolordu Kumandanlığı Vakâletine

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanlığına

Kıtaattan vaki olan müracat üzerine Nigehbanı Askerî ismindeki cemiyeti fesadiyenin lâğvı ile müsebbipleri hakkında takibat icrası Harbiye Nazırı Paşa Hazretlerinden rica edilmişti. Alınan cevapta bunun katî ve mkuarrer olduğu bildirilmiş olmakla ordunun şeref ve haysiyeti namına pek mühim olan nezareti müşarünileyhanın bu kararı arzolunur.

Mustafa Kemal

Vesika, 153.

Şifre

Sıvas, 13.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Sıvas ahalisinin, heyeti celilerinin makamı iktidara geçmesi şerefine ve İngilizlerin Samsunu tamamen tahliye eylemeleri tepşiratına ait olmak üzere 4 Teşrinevel gecesi icra eyledikleri tezahüratı milliye ve fener alayı tafsilâtından bâhis İradei Milliye istihbaratına atfen Dahiliye Nazırı Paşa Hazretlerinin Sıvas vilâyetine vaki bir tebliğlerinde, Sıvas halkının izharı şadümani eylemelerini pek tabiî bulduklarını ve fakat "kahrolsun işgal" tarzındaki yazılar hükûmetin halihazır siyasetine gayrimuvafık olduğu için icap edenlere nasayihte bulunulması mastur bulunduğu, valii vilâyetin istimzacı rey maksadiyle Heyeti Temsiliyemize vaki müracaatından anlaşıldı. Heyetimiz mütarekename ahkâmına mugayir ecnebi işgalinin ref'ini gören, vatanın kısmen tahliyesini idrâk eyliyen milletin bu tarzda hattâ daha bariz bir surette izharı hissiyat etmesini pek muvafık ve makul gördüğü cihetle milletin hissiyatı hakikiyesine müsteniden hükûmetin bu haksız işgalleri lisanı resmii siyasî ile ret ve mütareke ahkâmına mugayir bugüne kadar vukubulmuş müdahalâtı protesto ve tamirlerini talep eyliyeceğine intizar eylemektedir. Halkın itimadını tezelzülden vikaye maksadile Dahiliye Nezareti tebligatı vakıasının muhafazai mahremiyetine ve halka ademi işaasına karar verildiğini arzeder, bu vesile ile hükûmetin takip ettiği siyasette Heyeti Temsiliyece henüz

malûm olmamış cihetler varsa tenvirine müsaade buyurulması müsterhamdır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 154.

Harbiye, 18.10.1919

Sıvasta Üçüncü Kolordu K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 13.10.1919 Hükûmetin programında Heyeti Temsiliyece meçhul kalmış hiçbir nokta yoktur. Yalnız âmali milliye dairesinde tedviri umur mes'uliyetini tahammül eden hükûmeti merkeziyenin harekât ve icraatında icabatı siyasiyeyi kollamak ve Sıvas Kongresi mukarreratında da teyit olunduğu veçhile [*] ecanibe karşı daha mihmannüvazane ve mülâyimane hareket eylemek ıztırarında olduğu Heyeti Temsiliyece de takdir buyurulur ümniyesindeyim.

Milletin izharı hissiyat eylemesi ne derecede müstahsen ve hükûmetin teşbbüsatı siyasiyesinde mavaffakıyetine ne mertebe muzahir ise mukadderatı memlekete hükmedecek olan sulh konferansında hayırhah zahîrlere ihtiyacımız da olmertebe bâhirdir. Bu cihetle âmali milliyeyi tahsil vazifesinde idarei merkeziyenin daha mütenniyane hareket mecburiyetinde olduğu, hususile teşebbüsatı milliyeyi suitefsir faaliyetlerinin henüz kuvetten düşmediği şu zamanlarda işaret eylediğim ihtiyatkârlıkların nabemahal olmadığı tasdik buyurulur itikadındayım. Yoksa haksız ve lüzumsuz işgallerin ref'i emrinde resmî gayriresmî teşebbüsattan bir an bile hâli kalınmadığını temin eylerim. Harekâtı ahîrei hudapesendanesile cihan efkârı umumiyesine karşı ispatı âsarı rüşt eylemiş olan milleti necibenin haizi itmadı bulunan hükûmeti hazıra icraatı vakıasında âzadeser kaldıkça harice karşı daha fazla ismaı kelâm eyliyebileceği bedihiyatına karşı Heyeti Muhteremei Temsiliyeden icraatı hükûmeti daha ziyade mürevvickâr bulunmalarını rica ederim.

Harbiye Nazırı
Cemal

---

[*] Böyle bir şey yoktur.

Vesika, 155 a.

Telgraf

Bursa, 12.10.1919

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Reisi Muhteremi Mustafa Paşa Hazretlerine

1 — Bekir Sami ve Harekâtı Milliye Kumandanı Mehmet Ali Beyefendiler ile biliştirak dünden itibaren vazifeye mübaşeret edilmiş ve nizamnameye tevfikan teşkilâta başlanılmıştır.

2 — Zamanın nezaketi ve müstaceliyeti hasebiyle aşağıdan yukarıya intihabat imkânı olmadığından intihabatı idare etmek üzere nizamnameye tebean memleketin maruf ve erbabı hamiyetten müteşekkil olmak üzere Meclisi Belediye, Ticaret Odası, Muallimler Cemiyeti, Türk (Ocağı) ve Çiftçiler Derneği ve Avcılar Kulübü, Cemiyetülmüderrisin ve Dava Vekilleri Cemiyeti gibi memlekette mevcut kâffei müessesatı milliyenin ârası ile on kişilik bir heyeti merkeziye intihabı bugün ikmal edilecek ve esamisi bilâhare arzolunacaktır.

3 — İntihabatın sureti icrasını âmir olan telgrafnamei âlilerinin beş gün evelsine kadar mercilerine tebliğ edilmemesi yüzünden münderecatına kespi ıttıla edilememiş ve henüz elde ettiğimiz 13 Eylül 1919 tarihli telgrafnamei âlileri bittetkik hükûmetin kongrede heyeti mahsusamız tarafından kabul edilen esasat dairesindeki tamimi medaır tatbik ittihaz ederek süratle intihabata sarfı mesai etmekteyiz.

4 — Bursaya muvasalattanberi Reddi İlhak, Karakol ve saire namları altında ayni gaye ile hareket ve fakat muhtelif merkezlerden vürud eden birtakım teşkilâta müsadif oluyorum. Hattâ 10 Teşrinievel 1919 tarihli Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti Reisi Hâcim imzasile gelen bir telgrafta ayın yirmisinde in'ikt edecek büyük kongreye bir telgrafname ile iki murahhasın izamı ve teşkilât namına diğer tedabiri mühimmenin icrası bildiriliyor. Bu hal kumandanın muhtelif menabiden verilmesi yüzünden birçok mehaziri dai olduğu umum Anadolu ve Rumeliye şamil olan Kongremizin takip ve kabul ettiği "her İslâm cemiyetin azasındandır" kaidesine muhalif ve matlup olan vahdeti milliyeyi muhil olduğu cihetle ehemmi-

yetle nazarı dikati âlilerini celbederim. İttihaz edilecek diğer hususatı dahi peyderpey arzedeceğimi beyan ve Heyeti Temsiliye azayi muhteremesine derin hürmetlerimi tekrar ile emri Devletlerine intizar eylerim Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Bursa Murahhası
Osman Nuri

Vesika, 155 b.

Tel

Sıvas, 14.10.1919

Bursada Müdafaai Hukuk Cemiyeti Murahhaslarından
Osman Nuri Beyefendiye

C: 12.10.1919 Tele.

1 — Teşkilâtın tesri ve teşmili hususunda masruf olan himematı vatanperveranelerine arzı şükran olunur.

2 — Reddi İlhak ve saire gibi ayni maksadı mukaddesin doğurduğu millî cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namı altında birleşmiş olduğundan hepsinin mümessili ancak Heyeti Temsiliyemizdir. Bu sebeple bu gibi münferit tebligatın nazarı itibara alınamayacağı tabiidir. Pek muhtemeldir ki bu müracaatler tadilâtı ahîreden henüz haberdar olmayan, teşkilâtımızın hafi bulunduğu zamanın netayicinden olan bazı aksamın teşebbüsatıdır. Binaenaleyh efkârı umumiyenin tenvir ve vahdeti milliyenin temini hususunda rüfakayi muhteremelerile hasrı mesai buyurulması ehemmiyetle rica olunur Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 155 c.

Şifre

Sıvas, 14.10.1919

K. O. 20 Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerin

Bur sada Kumandan Bekir Sami Beyefendiye

Balıkesir Kolordu Kumandanı Kâzım Beyefendiye

Bursada Murahhas Osman Nuri Beyden alınan telgrafnamede Reddi İlhak, Karakol ve saire namı altında muhtelif millî cemiyetlerin teşkilât ve icraata devam eyledikleri hatta Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti Reisi Hâcim imzasile ayın yirmisinde büyük bir kongreye murahhaslar talep olunduğu bildirilmektedir. Sıvas Umumî Kongresi ile ayni maksadı mukaddes uğrunda çalışan bilûmum millî cemiyetler tevhit kılınmış ve bu sayede milletin gösterdiği birlik ve azmü irade neticesi olarak vaziyeti mesudei ahîre tahassul eylemiştir. Henüz mukarrerattan haberleri olmadığı anlaşılan bu gibi kuvayi milliyenin Trakya ve Paşaeli Cemiyetinin de mülhak olduğu Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi ile doğrudan doğruya temas eylemeleri ve Sıvas Kongresi nizamnamesine tevfikan teşkilâtlarını tadil ve teklifat ve mutalebatlarını ancak Heyeti Temsiliyemiz marifetile icra eylemeleri vatanımızın bugün muhtaç olduğu vahdet ve intizamı dahilî noktai nazarından katî ve zarurî bulunduğunun lâzımgelenlere izahı ve keyfiyetin tahtı temine alınması ve hükûmeti merkeziyemizin selâmeti memleket namına matuf mesaii milliyesinde duçarı sekte olmaması için kongre ve saire gibi içtimalara bugün lüzum olmadığının icap edenlere iblâğı ve neticenin iş'arı kemali ehemmiyetle istirham olunur.

Fuat Paşa Hazretlerine, Kareside K. O. 14 Kumandanı Kâzım Beyefendiye ve Bursada Bekir Sami Beyefendiye bildirilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 155 d.

Gayet müstaceldir

Konya, 18.10.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Atideki telgrafnamenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arzını rica ederim.

Kuvvet ve teşkilâtı milliyenin vü'sat ve ahengine halel verecek ve ecnebilerin miletimizin müttehit olduğu hakkındaki fikirlerini şüpheye sevkedecek teşebbüsattan tevakki olunması iş'ar buyuruluyor. Hâcim Beyin bu baptaki maruzatını yazdım. Heyeti Temsiliyenin gerek intihabat ve gerek sair hususatà müteallik mukarrerratının tatbiki için Karesi heyeti merkeziyesinin samimiyeti ile imali nüfuz eylemekte olduğuna itimat buyurulmasını arz ile teyidi hürmet eylerim.

K. O. 14 Kumandanı

Kâzım

Vesika, 156 a.

Şifre

Sıvas, 14.10.1919

Zata mahsustur

Gayet müstaceldir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

Diyarbekirde On Üçüncü K. O. Kumandanı Cevdet Beyefendiye

Ankara Yirminci K. O. Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Yirminci K. O. Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Konyada Heyeti Temsiliye Azasından Refet Beyefendiye

Kareside On Dördüncü K. O. Kumandan Vekili Miralay Kâzım Beyefendiye

Bahriye Nazırı Âyandan Salih Paşa Hazretleri Heyeti Temsiliye ile müdavelei efkâr eylemek üzere 15.10 da Dersaadetten hareketle Amasyayı teşrif buyuracaklardır. Müşarünileyhle vaki olacak mülâkat hükûmet siyaseti hariciye ve idarei dahiliyesine ve ordumuzun istikbaline ait esasatı mühim-

meyi ihtiva edeceği kaviyyen memul bulunmakla bu baptaki mütaleatı âlileri hututu esasiyesinin iş'arını rica eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 156 b.

Zata mahsustur
Dakika tehiri gayricaizdir

Bozüyük, 16.10.1919

Amasyada: Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesine

C: 16 Teşrinievel 1199 şifreyedir.:

1 — Mustafa Kemal Paşaya mahsustur: Hükûmetimizin siyaseti hariciyesi asrı mütecaviz zamandanberi hükûmetimizin muvaffak olamayıp bir felâketten diğerine düşmesi vaziyet ve ahvalimizin icabı olarak bilcümle ecanip ile dahildeki hıristiyanların ve bunlara muzahir olan bazı müslim hain siyasilerimizin yüzündendir. Bu sebeple çok zayıf kaldık. Kuvvetlenmedikçe bu felâketlerden kurtulmak imkânı yoktur. Kuvvetlenmek için ise umuru hariciye ve dahiliyemizde namuslu muzaheretten başka bir şey düşünmiyen kuvvetli ve zengin ve asrî bir dosta ihtiyacımız vardır. Bunun tayinini salâhiyettar olanlara terketmek mecburiyetindeyim. İdarei dahiliyenin bu hususta nekadar ıslahat yapılırsa yapılsın iş başına padişaha, millete ve vatana sadık, hüsnü niyet sahibi olanlar getirilmedikçe idarei dahiliyede husule getirilecek muvaffakiyet hainane ve irticaane mahvolabilir. Şimdiye kadar buna pek az dikkat edilmişti. İdarei mülkiye ve askeriyenin ve umuru inzibatiye ve asayişle mütevaggıl memurinden bazıları el'an haindirler. Bunların derhal tebdili lâzımdır. Uzun bir mazidenberi vatan hainlerinden hiçbirine ceza edilmemesi bunların kesret ve adedini arttırmıştır. Bugünün en mühim işi padişahı, millet ve vatanı hainlerden kurtarmak ve ecnebi entrikalarına mâni olmak lâzımdır. Bu hususta milis jandarma teşkilât ve menabii gayrikâfi ise meslek ve saireye bakılmayıp ehliyetlilerle hemen takviyesi lâzımdır.

2 — Ordumuzun istikbali. Galipler elerinden gelirse mağlûpları ordusuz bırakmak istiyorlar. Umuru dahiliyesini

hayli zaman tanzim edemiyecek olan Devleti Osmaniyenin diğer mağlûplara nisbeten daha fazla orduya ihtiyacı olduğu galiplerce de malûmdur. Bu teşebbüsümüz neticesinde maksada kâfi bir ordunun ipkası terviç edildiği takdirde teşkilât için daha iki prensip varidi hatır olmaktadır. Biri, seferde büyük orduya esas olarak büyük ve müteaddit karargâhlı mebzul kıtatı fenniyeyi diğeri ise asâyiş ve talimü terbiye temin edecek derecede nispeten az büyük karargâhlı ve kıtaı fenniyeli yani teşkilâtı hazıra olarak üç müfettişlikten ibaret dokuz fırkalı bir ordu kabul etmektir. Ben ikincisini tercih ederim. Jandarma, yahut gümrük, izci, tayyare, telsiz telgraf ve otomobil ordudan hariç fakat ordunun gizlice nezaret ve idaresinde bulunmalıdır.

Yirminci Kolordu Kumandanı
Mirliva
Ali Fuat

Vesika, 156 c.

Dakika tehiri gayricaizdir.

Diyarbekir, 16/17.10.1919

Amasyada Heyeti Temsiliyeye

Salih Paşa Hazretlerile mülâkatta hükûmeti merkeziyeye berveçhiâti nukatın iblâğının münasip olacağı mütaleasında bulundum.

a) Siyaseti dahiliye

b) Akti mütarekedenberi on bir ay zarfında kabineler resmi geçit yapar gibi sık, sık tebeddül etti. Harbiye Nezaretine şimdiye kadar bir düzine nazır tayin edildi. Buna yegâne sebep kabinelerin âmali milleti ihmal ederek hiçbir kuvvete istinat etmemesidir. Nazırların tesiratı siyasiyeye kapılarak ve gölgelerinden korkarak gayet cebin bir siyaset takip etmeleri ve düşmanlarımızın sözlerile hareket eylemeleri yüzünden millet ve ona zahîr olan ordu şüphe altında bırakıldı. Mütarekenin adı kaldı. Millet birçok felâketlere maruz oldu. Bu suretle milletle hükûmetin arası açıldı. Böyle zamanlarda her devlet milletin azim ve iradesine istinat eder. Meselâ

İtalyanlar ve Yunanlıların harekâtı, yaygaraları meydana misal olarak dururken hükûmetimiz mitingleri bile men etti. Milleti büsbütün ihmal etti. Bundan sonra hükûmeti merkeziye milletin azim ve iradesine istinat ederek cesurane ve durbinane bir siyaset takip etmelidir. Ve Millet Meclisinin küşadı hakkındaki vait infaz edilmelidir.

c) İstanbul Düveli İtilâfiyenin tahtı tesirinde bulundukça Millet Meclisinin İstanbulda bu toplanması mahzurdan salim değildir. İstanbulda kadınlarımızı bile İngiliz Muhipler Cemiyetine ithal eden müessirat, meb'uslarımız üzerinde mühim tesir yapabilir. Emniyetbahş rol ve neticeye kadar meb'usan memleket dahilinde münasip bir noktada toplanmalıdır. Ve memleket dahilinde ve hassaten İstanbulda Kürt Teali Cemiyeti gibi camiai Osmaniyenin parçalanmasına hizmet eden azalarından vicdanlarını sattıkları delâil ile anlaşılan cemiyet ve fırkaların ifsadatına ve düşman parasile çıkan muharrik gazetelerin muzır neşriyatına nihayet verilmelidir. Malatya Mutasarrıfı Halil Rami Beyin Kürt cemiyetinin ve Ermeni patrikhanesinin muavenet ve tesiratile Malatyaya tayin edildiğini alenen söylemiş ve Kürdistan istiklâlini hazırlamağa çalışmıştır. Kürtlerle beraber İngiliz binbaşısının Malatyaya geleceğini üç aydanberi söylemekte imiş. Bu misalden dersi ibret alınarak tayinde hiçbir tesirata kapılmamak ve sırf vatanın selâmeti düşünülerek intihap edilmelidir. Küridstana sulhün aktine kadar yerli büyük memur gönderilmemelidir.

Faik Âli Bey, kendilerini burada İngilizlerin tayin ettirdiğini müftehirane söylüyor. Bu fikirde olan valinin ne iş göreceği bedihidir. Umurı devlete müteallik mesailde düşmanların fikrine müracaat izmihlâlimizi mucip olur.

d) Refik Halit, Ali Kemal Beyler, Süleyman Şefik Paşa gibi bimeslek vicdansızları mühim makamlara getirecek sadrazamlar gelirse iş başına gene (m s y a y b v n) veliahtı saltanat hazretlerinin lâyihalarında teklif buyurdukları gibi zati akdesi hazreti padişahinin mevcudiyeti hiç mesabesinde olan fırkalara iltifat buyurmamalarını ve fırka mesailinin fevkinde bir muvazene temin buyurmaları (v k v n b a y l v n) zati akdesi padişahî mukarribanının hiçbir tesiri siyasiye kapılmıyacak vatanperver zevattan intihabı milletin ahvalini yakından görerek zatı humayunlarına raporla arzı malûmat etmek üzere şehzadegândan asker olan-

ların muhtelif mıntakalarda orduda hizmetleri elzem görülmektedir. Ve matbuat sansürünün kaldırılması ve zarurî ise tahfifi.

e) Harbiye Nezaretinin hıristiyanların terhisini emretmesiyle gayrimüslimlerin imtiyazatı tezyide başlandı. Bu gibi imtiyazatın müsaadesi nispetinde ref'i.

f) Mütareke aktinde bulunduğumuz hat dahilindeki memaliki Osmaniyenin Garbî Trakya da dahil olduğu halde doğrudan doğruya zati akdesi hazreti padişahinin idaresinde bir şekli müstakilde kalması.

g) Hilâfetin âli Osmanda kalması.

h) Suriyedeki Cemiyeti Arabiyenin fikrini bildirmiştim. Bugün Suriye hiçbir ecnebi himayesi istemiyor. Ve külliyen müstakil kalmak istiyor. Yalnız bitaraf bir hükûmetin muzahareti arzu olunuyor. Mümkün olursa Mısır da dahil olarak, bütün Arabistanın Şerif idaresinde istiklâli arzu olunuyor. Fakat Arabistanda ahvali ruhiye ve tabayii kavmiye bence malûm olduğu için bütün Arabistan aksamının Şerif idaresinde bir hükûmet teşkil edebilmelerine ihtimal veremem ve hürriyet ve müsavatı milliyelerinin teminine muvaffakıyet elverdiği nispette Hükûmeti Osmaniyenin azîm bir ekseriyetle reyi irtibat kazanacağı muhakkaktır. Binaenaleyh Irak, Suriye, Hicazı ve Ceziretülârabın (l y k r b s n a n) akvamını ayrı, ayrı birer hükûmeti arabiye teşkil ederek cümlesinin zatı akdesi hazreti hilâfetpenahiye suveri münasibe ile merbutiyetini temin ve bir konfederasyon teşkili neticede Hükûmet Osmaniyenin Araplarla her suretle uyuşması mümkündür. Osmanlı sancağı da Amerika sancağındaki yıldızlar gibi hükûmetlerin adedince hilâl ihtivası (t m l h y) makamatı mukaddeseye Halife namına memurlar ve bir miktar osmanlı askeri ikamesi de kabildir.

i) Bir Ermenistan teşkili zaruridir. Kafkasyada hükûmetimizce tanınmış Ermeni Cümhuriyeti bizim zararımıza tevsi edilemez. Sulh konferansının ısrarı halinde cüz'î miktarda tashihi hudut kabulünde fedakârlık zaruridir ve (a y r a k d n k l y z a s a r v n h k y r d v k n h) Kafkas bilâ Ermenistan teşekkül edeceğine göre Azerbaycan islâm hükûmetinin kuvveti az olarak teşekkülüne muavenet menfaatimiz iktizasındandır. Bunun teşekkülünü ve derecesini tayin hükûmete aittir. Yunanistanın hakkımızdaki muzır siyasetine

karşı Bulgaristan ile iyi geçinmek lâzımdır. Bulgarların da bunu arzu edeceklerini zannederim.

j) Himaye istiklâli muhil olduğundan hiçbir hükûmetin himayesi kabul edilmemelidir. Yalnız ziraat, sınaat ve sair fennî ve idarî hususatta istiklâlimize halel vermemek şartile bitaraf bir hükûmetin muzahereti kabul olunabilir. Suriye Hükûmeti Arabiyesi de bu fikirdedir ve muavenette Amerikaya meyyaldir. İstihbarata göre Suriyede işgal tehlikesine karşı seferberlik yapılması bu fikri teyit eder.

k) Sulh konferansına itimadı umumiye mazhar siyasetten anlar vatanperver zevatın ıntihabı.

Ordumuzun istikbali:

l) Müfettişlikler ve şûrayı askerî ihya edilmeli.

m) Emir ve kumanda ve mühim makamat Harbi Umumide tecrübe görmüş muktedir namuskâr kumandanlara tevdi olunmalı.

n) Siyasî bir maksatla Enver Paşanın gadrine uğramış muktedir mütekait erkân ve ümera mevcuttur. Bunların miktarı da pek mahduttur. Bunların iadei rütbeleri ve istihdamları münasip olur.

(h h d) Ordudan çıkarılacak kadro fazlası binlerce ümera ve zabitan varken naehil mütekaidinin hizmeti nizamiyeye alınmaması.

o) Zabitanın terfihi hali.

p) Düşmanlarımız mağlûpların tahdidi teslihatına çalışırken kendileri mütemadiyen tezyidi teslihat yapmakta olduklarından sulh konferansında ahvali dahiliyemiz de nazarı dikkate alınarak hudutlarımıza ve maliyemizin kuvvetine göre teşkilâtı askeriyenin kâfi kuvvette ipkasına çalışılması ve sırf mıntakamı kuvvetsiz bırakarak kolayca zabıt maksadile General **Allenby** tarafından kolordumun lâğvı talep edilmiş ve bu talep şimdiye kadar is'af edilmemişse de bu fikrin mevcudiyeti kolordumun bütün muamelâtına tesir yapmakta olduğundan bu lâğıv meselesinde olduğu gibi bütün ordunun, erkânıharbiyenin bu muzahir devletin maiyetine ve nüfuzuna geçmemesine dikkat olunması. Varidi hatır olan maruzatımdan savap olmayanlar hakkında tenvirim ve bu şifrenin alındığının iş'ar buyurulması müsterhamdır. Harekât 2658 numaralıdır.

K. O. 13 Kumandanı
Cevdet

Vesika, 156 d.

Ankara, 17.10.1919

Şifre halli
Adet
4690

Gayet aceledir. Zata mahsustur

Amasyada Kongre Heyeti Temsiliyesi Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — Siyaseti hariciyemizde istiklâli tam talebiyle hiçbir devletin mandasını kabul etmemek, kapitülasyonların ve gümrük rüsumunu tezyit mecburiyetinin borçlarımızı ödeyemiyeceğimize sebep olacağını irae ve ispat ederek bu kaydi kadîmden memleketi ahten ve filen kurtarmak.

2 — memleketimizde istilâ hırsı takip etmiyen bir devletin iktisadî ve fennî muavenet ve muzaharetini temin etmek, başka devletlerden de mütehassıslar, müşavirler, muallimler celbedebilmek ve bilhassa teşkilâtı bize benziyen ve pek küçülmesi itibariyle ricali âliyesi işsiz kalan Avusturya - Macaristandan idarei dahiliyede mütehassıslar getirtmek.

3 — Fransaya memleketimizdeki menafii azimei asırdidesi, harsı, gerek daima dost bir vaziyette bulundurulmasının ve bu suretle zaman zaman aleyhimize kaldırılacak olan efkârı umumiyei cihana karşı büyük müdafaacı kazanmak ve erkanıharbiye talebesinin Fransaya izamı veya muallim celbi konferansta ordumuzun lehine medar olabilir.

4 — İngilterenin Bağdat - İskenderun hattını alacağı istidlâl olunmaktadır. Anadoluda kalan mütebaki hatların heyeti umumiyesini Türk azaları bulunan muhtelit bir heyetin riyaset ve murakabesinde Fransız şirketlerine tevdii ve hasılatı safiyesinin düyunu umumiyeye tahsisi muvafık olacağı kanaatindeyim.

5 — Kezalik Fransızlar tarafından daha şimdiden kendiliklerinden Adananın tahliyesiyle ahalisi Türk olan vilâyetlerin Türklerde kalması filen gösterilirse memleketin her tarafında ve hattâ Adanada Fransız askeri olmadan bile

istemeden menafii iktisadiyenin verilebileceği irae ve tahmin edileceği iblâğ edilmelidir. Ve bu suretle Fransızların Adanada kalmaları için hazırlanmakta ve Yunanın Aydın, İtalyanın Antalya ve İngilterenin Halep ve Musul şehirleri ile bu vilâyetlerin şimalinde yerleşmek tasavvur ve hazırlıkları menedilmiş olacaktır.

6 — Bilhassa mütarekedenberi takip eyledikleri sakîm siyaset ve metbuu mufahhamları zatı hazreti padişahiyi eyyamı merasimde ademi ziyaretle rabıtai ubudiyet ve tabiiyeti kat'eylemiş olan patriklerin eski imtiyazdan bahse hakları kalmamıştır. Zaten Rum ahali Makedonyaya, Ermeni ahali Erivandaki Ermeni Cumhuriyetine tebdil edilmesi suretiyle Ermeni ve Rumların merkezi sıkleti de memleketimizden kalkmış olacağından Rum ve Ermeni patriklerinin ve buna tebean Bulgar Eksarhının Dersaadetten kaldırılması ve sulh muahedesinde her halde duçarı zarar ve tehcir olacak olan milleti islâmiyeye karşı patrikhanelerin def'i ifsadatiyle memlekette sükûnun muhafaza edilebileceği şüphesizdir. Mütareke islâm ahaliye bu kadar tahakküm ve tahkiratta bulunan ve şımartılmış olan bu Ermeni ve Rumların Bulgaristan ve Yunanistanda olduğu gibi daima haricin teşvikiyle atide saii fesat olacakları pek muhtemel olduğundan mübadelei arazi ve ahali suretiyle bu meselenin halledilmesinin kan dökülmemek için yegâne çare olduğu konferansta sarahaten gösterilebilmelidir.

7 — İdarei hükûmette sırf islâm ve Türk ahali düşünülerek idarei hükûmet etmek mecburiyetindedir. Akalli kalil kalacak gayrimüslim anasırın zulmü taaddiden masun; hayat ve emval ve hukuk mahfuziyeti kâfidir. Dahilde sükûn ve asayişin takriri için bir (f v a m v n y l a l y) jandarmanın kifayetsizliği Anadoluyu acınacak bir halde bırakmaktadır. Fiilen ıslah ve ikmali için çalışmak zaruridir. Bu da askerliği ikmal etmiş ahaliden gönüllü suretiyle ve fakat ahlâk ve etvarı mücerrep ve mazbut olanlardan intihap edilmek şartiyle yapılmalıdır. Bilhassa zabitan hüsnü intihap edilerek faal ve vatanperver bir heyet teşkil olunmalıdır. Alay kumandanlıklarına değerli faal ümera verilmelidir.

8 — Orduya gelince esaslı bir tensike ihtiyaç olduğundan şeraiti kanuniyesi dahilinde namuslu mütekaidin

dahil olarak bir şûrayı askerî teşkil edilmeli ve Erkânıharbiyei Umumiye Riyaseti de dahil bulunmalıdır. Harp tecrübelerine istinat eden ve esasatta Türk ve islâm ordusu olması lâzımgelen orduda fırkalara ziraat mütehassısları ve muallimleri konularak ordunun mektep halinde bulundurulması temin edilmeli ve gösterilmelidir.

9 — Her şeyden evvel muamelâtı zatiyeye tecrübeli ve kifayetli olan ve . . . . mücerrep zevat tarafından işgal edilerek sicillâtı tetkik ve buna nazaran mevcut zabitan zinde ve vatanperver faal bir hale irca edilmelidir. Son zamanda alınan mütekaidin tekaüde irca edilmeli. Karada kifayetsizliği mücerrep bahriye zabitanı ya sınıfı aslilerine veya başka müteferrik hidemata alınmalıdır. Kadro tespit ve liyakatsiz, ahlâksız olanlar çıkarılmadan evvel yalnız sinninin fazlalığından dolayı kusuru olmayanların hemen kadrodan ihraç edilmemesi muvafıktır.

10 — Kolordu, fırka ve alay kumandanlıklarını harbi hazırda ilmi, ahlâki, faaliyeti mesbuk ve mücerrep zevata tevdi ile şûrayı askerinin tensibinin bihakkin tatbikına harp senelerinde çıkan genç zabitanı terbiye ve tedris ile yükseltmeli ve orduda fikrî inzibat ve terakkinin tealisine imkân vermelidir. Bütün alaylarda ve muadili bulunan müessesatta divanı haysiyet teşkili mecburî olmalıdır..

11 — Dersaadette boş oturan zabitan kolordulara gönderilmelidir. Bu suretle kıtaatta istihdam veya tekaüde sevkı bilfiil tecrübe edilerek birçok değerli zabitan iş başına getirilmiş bulunur.

12 — Tekaüt edilmiş ve edilecek zabitanın ilim ve ahlâk cihetiyle yüksek ve vatanperverlikleri şevkiyle talip olanlar bilimtihan nahiye müdürlüklerine, mektep hocalıklarına ve muadili birçok memuriyetlere tayin ile iki taraflı istifade edilebilir.

13 — Bugün kıtaat efradı yekdiğerine tamamiyle karışmıştır ve silâh altında askerden . . . firarî mevcut olduğundan af iradesi veçhile cezaları affedilmek üzere emsalı silâh altında bulunan bilumum firarilerle mazereti zail olmuş bakayayı silâh altına celbetmeli ve bunların hemen

kıt'alara yeniden kayit ve tespitiyle badema herbir firarinin behemehal kendi kıt'asına izamını esas ittihaz etmek ve aramak kat'iyyen temin edilmelidir.

14 — Sabık veçhile memaliki Osmaniye üç müfettişliğe taksim ve fırka kmuandanlarının da mıntakalarında asayişle memuriyetleri memleketin inzibatı noktai nazarından pek mühimdir.

15 — Vusulünün iş'ar buyrulması.

K. O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut

Vesika, 156 e.

Şifre halli
1457 T
40

Erzurum 17.10.1919
Vürudu, 18.10.1919

Amasyada Fırka 5 Kumandanlığına

C: 14.10.1919 şifreye Heyeti Temsiliyeye:

Siyaseti dahiliyemiz hakkındaki esasat kongrelerde hemen aynen takrir edilmiştir. Erzurum hakkında kat'iyyen bir milis ordusu kabul edilmiyerek mutlaka daimî bir ordu ipkası ve bu ordunun mevcudu ne olursa olsun mevcut kadroların azaltılmamasıdır. Civar hükûmatın daimî orduları bulunması jandarma ve gönüllü bir vaziyet olduğu takdirde memleketin yüs'ati ile mütenasip mevcuda baliğ olamaması mutlaka daimî ordunun kuvvetüzzahr olmasına ihtiyaç gösterir. Bundan başka her sene mühim miktarda yirmi yaşındaki gencin oldukça talim ve terbiye görmesi de maarifi umumiyemiz hesabına bir kârdır, arzeylerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım Kara Bekir

Vesika, 156 f.

1577 T Erzurum, 18.10 1919
30
Şifre halli
Gayet müstaceldir.

Amasyada Fırka 5 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Bugünkü telgrafıma zeyildir.

1 — İtilâf Devletleri ya halen veya sulh konferansında şark vilâyetlerindeki ordunun mütarekename ahkâmınca silâh teslim etmelerini istemeleri muhtemeldir. Komşu devletlerden Gürcülerle bilhassa katliamda berdevam bulunan Ermenilerin hudutları, şeraiti atiyeleri ve terki silâh keyfiyeti ayrıca takrir ve tespit edilmedikçe daima maruzu tehdit olan halkımızın bir tek silâh bile vermeğe müsaade etmiyecekleri bedihidir. Bu hususun ehemmiyetle nazarı dikkate alnmasını arzederim.

2 — Bundan başka memaliki müstahlâsamızda bir hayli Rus mühimmatı vardır. Bunların sevahilde teslimi taahhüt edildiği için haklı olarak istiyorlardı. Halbuki meselâ Erzurumda bir ambarda mevcut Rus mühimmatı yirmi bin arabalıktır. Binaenaleyh bunların itasına ne vesaiti nakliyemiz ve ne de paramız kat'iyyen kifayet etmeyeceğinden bu hususta da dikkatli davranılması iktiza eder. Saniyen bunlar harben alınmış esliha olup milletimizin hakkıdır..

3 — Sulh konferansına gidecek murahhasları Bahriye Nazırı Paşa Hazreteri bileceğinden bu bapta tenvir buyrulmaklığımı rica eder; Salih Paşa Hazretlerine tazimatı mahsusamın takdimine lûtfen vesatatlarını istirham eylerim.

K. O. 15 Kumandanı
Kâzım

Vesika, 157.

Kastamonu, 18.10.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Selâm ve iltifatı âlileri Salih Paşa Hazretlerine tebliğ ettirildi. Teveccühü âlilerinden müteşekkir ve hakkında Ku-

vayi Milliye tarafından yapılan mutantan istikbalden memnun kaldığını cevaben söylemiş oldukları maruzdur.

Kastamonu Müdafaai Hukuk Heyeti
Reşit

Vesika, 158.
Şifre

Sıvas, 1.11.1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendiye

Amasyada Bahriye Nazırı Salih Paşa Hazretlerile vaki mülâkat neticesinde esas mukarrerat ve lâhika, teklif ve hülâsai mütaleat olarak takarrür eden mevat aynen berveçhiati azredilmiştir. Sulh konferansına gönderilecek zevatın şeraiti lâzimeyi haiz bulunması şartile intihabı tamamen hükûmete terkolunmuştur. Hükûmet tarafından gönderilmek üzere tasavvur olunan zevat esamisi de ilâve edilmiştir.

Bu malûmatın temasta bulunulan Müdafaai Hukuk Hey'eti Merkeziyesine bildirilmesini ve vusulünün iş'arını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

SURET

Merbuttur (Vesika 159 - 160)

Vesika, 159.

Askerin siyasetle meşgul olduğu fikri verilmemeli hatta asker siyasetle iştigal etmemeli.

1 — İttihatçılığın, İttihat ve Terakki fikrinin memleket te tekrar uyanması, hatta bazı alâiminin meşhut olması siyaseten gayet muzırdır. Çünkü bütün İtilâf Devletlerile gay-

rimüslim tebaa bu meslek ve bu fikrin aleyhindedirler ve bu halin vatan için mucibi felâket olacağını ve konferansa fena tesir edeceğini mümessiller yekzeban olarak beyan etmektedirler. Muhit ve zaman suitevil ve suitefehlıüme gayet müsait olduğundan en ufak bir hareket ve halden dahi tevakki lâzımdır.

2 — Hükûmetle teşkilâtı milliye arasında nukatı esasiyece itilâf hsıl olmuş ve asla tebayün ve ihtilâf kalmamıştır. Binaenaleyh hükûmetin mevki ve kuvvetine halel getirecek edna müdahaleden içtinap selâmeti memleket noktai nazarından elzemdir. Şu halde kavanini mevcude ahkâmına ittiba ı, meslek ittihaz etmiş olan hükûmete karşı filânın azli, filânın tayini, filânın cezalanrırılması gibi mutalebattan sarfınazar olunması icap eder.

3 — İntikam politikası takip etmiyecekleri vukubulan taahhütleri iktızasından bulunduğundan vaktile teşkilâta muhalefet etmesinden dolayı tevkif edilmiş kimseler varsa bunların ıtlakı ve bunlar meyanında ef'ali memnua mürtekibi olanlar hakkında müddeiumumilikçe icra olunacak takibatı kanuniyeye muhalefet olunmaması iktıza eder.

4 — Tehcir dolayısile irtikâbı cürmedenlerin kanunen mücazatı adlen ve siyaseten elzemdir.

5 — Harbe iştirakimizin musip olup olmadığı hakkındaki içtihadata hükûmet taarruz etmez. Fakat iştirakin musip olduğuna dair olan içtihadatın şimdilik ketmi, selâmeti memleket icabındandır. Çünkü isabeti içtihadını ilân edenler Düveli Mütelifeye düşman ve Almana dost addolunarak mucibi tevahhuş oluyor.

6 — İntihabı meb'usinin serbest cereyanı, aleyhimizde vukubulacak itirazat ve müdahalâtn men'i ve tebea beyninde vukuu melhuz ihtilâfatın selbi için lâzım ve selâmeti vatan için elzemdir. Çünkü müdahale vukuu baisi kıylükal olmakla beraber meselâ meşhur ittihatçıların meb'us intihabı İtilâf Devletlerinin itiraz hattâ müdahalelerini mucip olabileceği cihetle intihabatın reyi ahaliye terki muktazidir. İsabet de andadır. Zaten Meclisi Meb'usanda muhtelif fırkalara da lüzum vardır.

7 — Galeyanlı nümayişler ve makalelerden sarfınazar olunmas.

8 — İhlâli asayişi mucip halâta meydan verilmemesı ve evelce köprüde adam vurulmak gibi vukua gelen harekâtın kendi tensiplerile yapılmamış olduğunun ilân edilmesi.

9 —Hükûmetin ne leh ve ne aleyhinde bir şey yazılmaması.

21 Teşrinievvel 1919

Bahriye Nazırı
Salih Hulûsi

Vesika, 160.

İçtima edecek heyeti meb'usan meyanında şahsiyetleri ittihatçılığın mesavisile alâkadar ve tehcir ve taktil mesailile ve menafii hakikiyei millet ve memlekete münafi sair mesavi ile lekedar olan kimselerin bulunması caiz olmadığından bu cihete mâni olmak için mümkün olan esbaba tevessül edilebilir. Bu tarzı tevessül hukuku şahsiye ve ahkâmı kanuniyeye tecavüz mahiyetinde olmamalıdır. İstihda olunacak maksat nezih ve bitaraf zevatın intihaplarını tercih ve bedhahan ve ecanibin bir gûna itiraz ve müdahalelerine meydan vermemek için memleketimizde mevcut bilcümle fırakı siyasiyeden ve anasırı hıristiyaniyeden intihabata iştiraki temin ile içtima edecek meclisin sıfatı temsiliyesinin her noktai nazardan bütün memlekete şümulünü ispat etmektir. Bu bapta zamanı teşebbüs teahhur etmiş olduğundan bundan sonra alınabilecek tedabir ile tamamen temini maksadın mümkün olamıyacağı varidi hatır olmakla beraber azamî neticenin istihsaline bezli gayret olunacaktır.

22 Teşrinievvel 1919

Bahriye Nazırı
Salih Hulûsi

Vesika, 161.
Müstaceldir

Amasya Mutasarrıflığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine takdim olunacaktır:

1 — Şeyh Recep ve rüfekasının telgrafname meselesi oraya mübalâğalı surette aksettirilmiş olduğu için izam

edildiğini dünkü muhabereden istidlâl ettim. Keyfiyeti tavzihan arzediyorum.

2 — Bu adamlar Salih Paşa Hazretlerinin mukaddema Sıvasta menfiyyen bulunmasından istifade ederek, Amasyaya kadar gelmişken buraya da davet edilmeleri münasip olacağı serriştesile bazı sâdedilânı bilîğfal bir telgrafname ihzar ve imza ettirmişlerdir. Mesele vaktile haber alınmış olduğu gibi muahharen kendileri de makamı vilâyete gelerek böyle bir telgraf yazacaklarını söylemişlerdir. Durup dururken bilâsebep Salih Paşa Hazretlerinin daveti elbette bir maksadı mahsusa matuf olacağından memlekette dedikoduyu mucip olacak bu gibi teşebbüsattan sarfınazar edilmesi elbette hayırlı olacağı mütemadiyen bir saat esbap ve delâilile izah edildi. Kendileri de söyleşilen sözlere kanaat etmiş gibi görünerek gittiler.

3 — Evelki gece vasatî saat on iki raddelerinde Şeyh Recep ile Ahmet Kemal ve Zaralızade Celâl namındaki iki refiki telgrafhanede makine odasına girerek Salih Paşaya yazılan mezkûr telgrafnamenin keşidesini talep etmişlerdir. Müşarünileyhin henüz Amasyaya gelmediğinden dolayı vürudunda çekilmek üzere telgrafnameyi bırakmaları teklif olunmuş ise de ısrar ve tehditte bulunmuşlar ve nihayet telgrafın çekilmiyeceğini anlamaları üzerine kendilerine münasebeti olan bir muhabere memurunu iğfal ederek zatı şahaneye ve İstanbul muhabere sermemuruna hitaben orada tertip ettikleri malûm telgrafları yazdırmışlardır.

4 — Geceyarısı telgrafhanede geçen bu hâdiseden ne telgraf memurları ve ne de diğer bir kimse tarafından hiçbir makama malûmat verilmemiştir.

5 — Ancak ertesi sabah telgraf başmüdürü tarafından evvelâ telefon badehu tezkerei resmiye ile keyfiyetten vilâyetin haberdar edilmesi üzerine hemen bu üç şahıs derdest ettirilerek polis idaresince tahkikatı iptidaiyesi bilicra adliye memurları da geceyarısına kadar dairede alıkonarak evrakı kendilerine tevdi ve kanunen icap eden tevkif müzekkereleri tastir ettirilmiş ve merkumlar da tevkifhaneye ilka olunmuştur.

6 — Bu hâdise yüzünden memlekette sükûn ve inzibatın muhtel olması esasen melhuz olmamakla beraber ihtiya-

ten takayyüdat icra ve devriye teksir olunmuştur. Memleket, bildikleri hali tabiidedir.

7 — Tafsilâtı maruzadan müsteban buyurulacağı veçhile alâkadar bazı memurların lâkaydisi yüzünden tahaddüs eden şu vak'anın haddi zatinde ehemmiyeti yok ise de devam ve ehemmiyet ile tevessü eylemesi ihtimali varit iken önüne geçilmiş ve gösterilen icraatı seria ve şedideden dolayı buna mümasil ahvalin badema ademi zuhuru derkâr bulunmuş olduğu ihtiramatı mahsusama terdifen maruzdur.

20 Teşrinievvel 1919

Sıvas Valisi
Reşit

Vesika, 162.

İzmit, 20.10.1919

Şifre mahlûlü
Pek acele
Adet
1367

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi Riyasetine:

Adapazarı kazasının Akyazı cihetlerinde Talustan Bey ve İstanbuldan para ve talimatla gelerek süvari olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vadeden Bekir namında bir şahıs ve Geyve altıncı daire tahsildarı Sapancanın Akçay karyesinden Beslân nam adamların başlarına topladıkları atlı, yaya eşhas ile Adapazarı kasabasını basıp yağma edecekleri mahallince haber alınarak kaymakamı kaza ve İzmitten gönderilen bir binbaşı ve Çerkez ve Abazadan yirmi, yirmi beş kadar atlı ile iki yüz bin mikyasındaki haritada Lûtfiye köyü civarındaki Çarka karyesinde buluştukları ve esbabı hareketleri sual olundukta zatı padişahinin hayatta ve makamı muallâyi hilâfetlerinde olup olmadığını öğrenmek için Adapazarına makine başına gelmek istedikleri ve Mustafa Kemal Paşayı padişah makamına kabul edemiyeceklerini beyan eylediklerini kaymakamı kaza makine başında mutasarrıfı livaya bildirmiş ve merkumların maksadının bir taklibi hükûmet olup talimattan İstanbulda mü-

himce zevatla temasları olduğu ve hattâ merkumların gûya padişahın da bu hareketlerinden haberdar olduğunu beyan eyledikleri iş'ar kılınmıştır. Keyfiyet derhal kolorduya bildirilerek kuvvet talep edilmekle beraber kaymakamı kazanın Adapazarına gönderilmiş olduğu mukaddema arzedilmiş olan müfrezeyi arabalarla Hendek tarafına tahrik ettirdiği ve kendisinin de dağılmaya başlayan merkumları Hendeğe doğru takip eylediği ve merkum Bekirin toplanan eşhasa İngilizler bu iş için bir hafta mühlet tayin eylediler, beş gün geçti iki günümüz kaldı, işi tacil edelim diye beyanatta bulunduğunu kaymakamı mumaileyh ilâveten bildirmiştir. İşin tevessüüne meydan kalmamak ve silâh patlamadan merkumanı yekdiğerinden ayırıp Bekir denilen mel'unu yakalamak üzere mutasarrıfı liva ile birlikte Jandarma Binbaşılığından Mütekait Hafız ve kezalik Binbaşılıktan Mütekait ve çiftlik eshabından ve İzmit Heyeti Merkeziyesi Reisi Sanisi Çerkez Kâzım ve Sapancadan Safer Beyleri mahalli mezkûra göndermeğe karar verdik. Mumaileyhimin teşebbüsünden bir netice elde edileceği ümit ve maahaza kuvvet iraesile inkıyat ettirmek te pek lâzım olup müfrezenin hareketi neticesi ayrıca arzolunacaktır. Bu mesele hakkında Dersaadette Müdafaai Hukuk Cemiyetinin mümessili veya pek namuslu, vicdanlı bildiğimiz muhafız ve fırkamın mensup olduğu Yirmi Beşinci Kolordunun Kumandanı ve ahîren esaretten gelen Sabık Yemen Kuvası Kumandanı Mirliva Çerkez Ali Sait Paşadan bu meselenin nerelere ve kimlere kök saldığını istizah etmek münasip gibi mütalea olunmaktadır. Ali Fuat Paşa Hazretleri tarafından da Düzce taraflarına bir miktar kuvvet sevki pek mühimdir. Arzı keyfiyet olunur efendim.

Birinci Fırka Kumandanı
Mustafa Asım

Vesika, 163.

Adet
36
Tel
Gayet müstaceldir

Amasya, 23.10.1919

Adapazarı Kaymakamlığına

Talustan, Bekir ve Beslân Beyler namında birtakım kesanın bazı harekâtı mefsedetkâranede bulundukları istihbar

kılınmıştır. Bunlara karşı tedabiri şedide ve serianın tatbikında kat'iyyen tereddüt gösterilmeyerek izalei mazarratlariyle neticesinin iş'arı mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 164.

Gayet müstaceldir.
Şifre

Amasya, 23.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Adapazarı kazasının Akyazı cihetlerinde İtilâf ve Hürriyet mensuplarından çeteci Bekir Bey ve rüfekası İstanbuldan külliyetli para ve talimatla gelerek süvari olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vadederek birtakım eşhası başına toplamağa kıyam eylemiştir. Ve kendisine tesadüf edenlere zatı padişahinin hayatta ve makamı hilâfette olup olmadığını öğrenmek için Adapazarına makine başına gelmek istediklerini bildirdikleri ve maksatlarının bir taklibi hükûmet olduğu ve ellerindeki talimattan İstanbulda mühimce zevatla temasları bulunduğu ve hattâ merkumların gûya zatı şahanenin de bu hareketlerinden haberdar olduğunu beyan eyledikleri ve merkum Bekirin toplanan bazı eşhasa İngilizler bu iş için bir hafta müddet tayin eylediler, gün geçti iki günümüz kaldı, işi tacil edelim diye beyanatta bulunduğunun işitildiği istihbar kılınmıştır. Hükûmeti seniyece bu gibi ef'al ve hareâktı mefsedetkâraneye karşı vaktü zamanında tedabiri müessire alınmayıp mesele teşkilâtı milliyeye temas eylediği takdirde en şedit tedabire tevessülde kendimizi mazur göreceğimizi arzederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 165.

Adet 13
Pek aceledir.
Tebiri caiz değildir

Adapazarı, 23.10.1919

Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

20.10.1919 tarih ve 1/367 numaralı şifreye zeyildir:

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliye Riyaseti Celilesine: İzmitte mevcut ve otuz beş neferden mürekkep kuvvei askeriye ve Adapazarında ümerayi çerakizenin inzımamı muavenetile iltihak eden atlılar ve mevcut jandarmalar ile eşhası merkume üzerine sevkedilen kaymakamı kaza ve ümeradan biri bilûtfihi tealâ tüfek patlatmaksızın mühim miktarda toplanmış ve toplanmakta bulunmuş olan eşhası şerireyi dağıtıp Tahsildar Beslân ve biraderi İhsan Çavuş derdestle Adaya getirilmiş ve zabitlikten matrut Balıkesirli ve Dersaadetten para ve talimat ile geldiği anlaşılan Bekir nam mel'un firar eylemiş ise de takibine müfreze çıkarılmış ve Dersaadete savuşması ihtimaline mebni bazı mühimce istasiyonlara da memurini mahsusa izam edilmiştir. Tafsilâtı lâzimeyi badehu arzederim. Netice İstanbuldan mühimce ve fakat henüz buraca hüviyetleri meçhul eşhasın sevk ve tahrikile pek müsait bulunan bu havalide bir kıyam ve şuriş çıkarmağa gönderilmiş olan Bekir nam yezidin teşebbüsatı mel'unanesi bu suretle ve inayeti hakla inkişaf edememiştir. Mutasarrıf Beyle yarın İzmite avdet ediyoruz. Yalnız bu livanın asayişini temin için seyyar kuvvete ihtiyaç olduğunu Mazhar ve Süreyya Beyefendiler yakinen bilir ve tasdik buyururlar. Kuvvetimi evelce de arzetmiştim. Dersaadetteki suvariden hiç olmazsa üç bölüğün tesrii sevkine delâletlerini ehemmiyetle arz ve rica ederim.

Birinci Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mustafa Asım

Vesika, 166.

Telgraf

Adapazarı, 27.10.1919

Amasyada yahut Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 23.10.1919

Emri âlilerini bugün aldım. Hakikaten bir hafta evvel İstanbuldan sureti mahsusada gelen Bekir Bey namındaki şahsın iğvaatı neticesi olarak İzmitin Derbent nahiyesinden itibaren Düzceye kadar Çerkez köylerinden müsellâh insanlar davet edilerek bir içtima akit ve harekâtı mefsedetkâraneye teşebbüs ettikleri haber alınarak derhal livadan celbedilen askerî ve jandarma müfrezesiyle bizzat takiplerine çıkılmış, lûtfu hakla vatanın hakikî evlâtları olan diğer ümerayı çerakizenin muavenetiyle bu, neticesi fena olacağı anlaşılan içtima kâmilen dağıtılmış, harekât akîm kalmıştır. Müsebbiplerinden Beslân ve bir refiki derdestle merkeze getirilip tevkif ve pençei kanuna teslim edilmiştir. Bu gibilere kanunun şiddetle tatbikinde zerre kadar müsamaha edilmiyeceği şüphesizdir. Mesela livadan tarafı âlilerine arzedileceği zehabına binaen arzı malûmat edilememişti. Maahaza tevalisi ihtimaline binaen her türlü ihtimale karşı hükûmetin kavi bulunması pek lâzımdır. İcap eden tedabirin ittihaz buyurulmasını istirham eder ve tekerrür etmemesi için lâzımgelen mesaiden hiçbir vakit geri durulmıyacağını arzeylerim.

Kaymakam

Tahir

Vesika, 167.

Tel

Sıvas, 31.10.1919

Adapazarı Kaymakamı Tahir Beyefendiye

C: 27. 10.1919.

Ecnebi parası ve vatan hainlerinin teşvikatiyle icrayı mefsedete kıyam edenlere karşı satvetli hükûmetin ibrazı hususundaki himematı aliyeleri sezavarı tebcildir. Tevkif olunanlar kimlerdir. Neticei isticvabattan ne anlaşılmıştır. O

taraflara teşkilâtı milliyenin teftişi maksadiyle Dersaadetten gönderilen Erkânıharp Yüzbaşı Cemal Beyle temas edilmiş midir. İşarı rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 168.

Adapazarı, 9.11.1919

Sıvasta Heyeti Temsiliye namına Mustafa Kemal

Paşa Hazretlerine

C: 1.11.1919

1 — Tahkikat ikmal edilmiş. Tevkif edilenler Akçay karyeli Beslân ve İhsan Çavuştur. Müşevvik ve mürettipler meyanında olduğu tahakkuk ederek divanıharbe sevkedilmişlerdir. Bunlardan başka İzmitteki İngiliz İbrahim denmekle maruf olan şahsın nâzımı olduğu da tahakkuk ederek bu şahıs ile Talustan Beyin yeğeni Kâmil ve Kayalardan Tahir hakkında muvakkat tevkif müzekkeresi sadır olmuştur. İbrahimin derdestini livaya yazdım. Diğerlerini de takip ediyoruz. İnşallah yakında anları da tevkif edip pençei kanuna teslim edeceğiz.

2 — Cemal Bey ile görüştük. Beraberce Karasuya Rüştü Beyin nezdine de gittik. Taaddiyat neticesini şifre ile Dersaadete yazmıştır.

3 — Emri âlilerini berayi devir nevahiden avdetimde bugün aldım. Cevabının tehiri arzı bundan tevellüt etmiştir. Affı âlilerini istirham eder teveccühü âlilerine arzı şükran eylerim.

Tahir

Vesika, 169.
Şifre
Mahsustur

Amasya, 26.10.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

İstanbuldan para ve talimat ile Adapazarı havalisine gelip hempalariyle birlikte şuriş ikaına çalıştığını arzetmiş

olduğum çeteci Bekirin mahallince ittihaz olunan tedabir neticesinde teşebbüsünün akîm kaldığı ve kendisinin firar eylediği malûmu devletleri olmuştur. Bekirin tekrar İstanbula evdet ederek yeniden teşebbüsatı mel'unanede bulunması ağlebi ihtimal olduğundan hakkında takibatı mahsusada bulunulması münasip mütalea kılınmakla arzı keyfiyet olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 170 a.

27.10.1919

Heyeti Temsiliye Reisi Mustafa Kemal
Paşa Hazretlerine

Bandırma Çerkezlerinden Bekir Sıtkı namında bir şeririn maiyetinde iki zabit kırk müsellâh refiki olduğu halde Adapazarı civarındaki Abaza köylerine gelerek halkı hareketi milliye ve hükûmeti hazıra aleyhine teşvik ve bu uğurda birçok para sarfolunduğu ve meselede bazı ecnebi tahrikâtı da mahsûs ve belki muhakkak bulunduğu ve tahrikâtı mezkûreye Çerkez, Abaza ve Lâzlardan pek çok kimselerin iltihaka devam eylediği haber alınmıştır. Düzce kazasında bulunan Çerkez, Abaza ve Lâz kurasının ötedenberi bu gibi harekâtı cinayetkâraneye cür'et edegeldikleri bittecrübe sabittir. Bu gibi ahvali elîmenin hudusünü men ve mütecasirlerini tedip için yegâne vasıta jandarma kuvvetinden ibaret ise de kuvvei mezkûrenin mevcudu hazırı ve jandarma efradının alelekser eşirra ve eşkiyadan mürekkep bulunması ve jandarma zabitanının hükûmeti mülkiyeyi hiçe saymak yolunda ihtiyar eyledikleri mesleki serkeşane her türlü tedabir imkânını selbetmekte ve sekiz aydanberi birçok vesilelerle nezareti celileye vukubulan işa'rı meyusanem cayi kabul bulamamaktadır. Vatanımızın ifnasına çalışan birçok yerli, ecnebi anasırın mevcudiyeti derkâr ve işin mebdeinde tenkil ve izalesine ehemmiyet verilmezse âtiyyen bir felâketi azime zuhura gelmesi tabiî bulunduğundan keyfiyeti nazargâhı devletlerine arzeylerim.

Bolu Mutasarrıfı
Ali Haydar

Vesika, 170 b.

Sıvas, 31.10.1919

Şifre
Müstacel

Bolu Mutasarrıfı Haydar Beyefendiye

C: 27.10.1919 şifre.

Bekir Sıtkı ve maiyetinin takip ve tenkilleri ve bu gibi ecnebi teşebbüsatının sureti kat'iyede def'i mazarratı esbabının istikmali hususunda zatı devletleriyle bittemas müştereken takarrür ettirilecek bir plân dahilinde icrayı hareket ve fiilen muavenet olunması lüzumu kemali ehemmiyet ve müstaceliyetle İzmit Mutasarrıflığına ve İzmitte âramsaz Birinci Fırka Kumandanlığına bildirilmiştir. Neticei icrattan peyderpey malûmat ita buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 170 c.

Sıvas, 31.10.1919

Şifre
Müstacel

İzmit Mutasarrıflığına

İzmitte Birinci Fırka Kumandanlığına

Bandırma Çerkezlerinden Bekir Sıtkı namında birinin maiyetinde iki zabit ve kırk müsellâh refiki olduğu halde Adapazarı civarındaki Abaza köylerine gelerek ahaliyi harketi milliye ve hükûmeti hazıra aleyhinde teşvik ve bu uğurda birçok para sarfedilmekte olduğu ve meselede ecnebi parmağı bulunduğu tahakkuk eylediği ve Düzce kazasında bulunan Çerkez, Abaza ve Lâz kurasının bu teşvikata mütemayil oldukları Bolu Mutasarrıfı Haydar Bey tarafından ve mevcut jandarmanın kemmiyet ve keyfiyet itibariyle maksadı temine kâfi olmadığı bildirilmektedir. Miri mumaileyh ile derhal temas edilerek eşirrayi merkumenin bir an evvel def'i mazarratı ve vatan ve millet haini ecnebilerin bu gibi teşebbüsatına sureti kat'iyede mümaneat

olunması esbabının istikmali hususunda müştereken icrayı hareket ve muaveneti filiyede bulunulması ve neticei icraattan malûmat ita buyurulması ehemmiyet ve müstaceliyetle rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 171.

Pangaltı, 20.10.1919

K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

1 — Hürriyet ve İtilâf ile Nigehbancılar ve İngiliz Muhipler Cemiyetinin teşkil ettikleri blok ve Ali Kemal ve Sait Molla gibi bazı eşhas, anasırı gayrimüslimeyi mütemadiyen Kuvayi Milliye aleyhine tahrik ediyorlar. Rum ve Ermeni patrikleri bu hususta mümessillere müracaat etmişlerdir. Adapazarında maslup Kâzımın kardeşi Hikmet buradan aldığı talimat üzerine başına topladığı beş on müsellâh şahısla Kuvayi Milliye aleyhine harekete başlamıştır. Yine bu civarda Değirmenderede para ile adam toplamağa başlamışlar ve Geyve Hükûmetini basmağa karar vermişlerdir. Karacabeyde de ayni veçhile ufak tefek hareketleri görülmüştür. Bursada Gümülcineli İsmailin tertip ettiği çeteler bütün vilâyetin asayişini ihlâle ve Kuvayi Milliye aleyhine harekete başlamışlardır. Biz halihazırda cebren iş görmekten ziyade şerre alet olanları elde etmeğe gayret ediyoruz. Bu kerre Adapazarına giden memura taliamtı lâzime verdik. Hattâ Adapazarı ve İzmit civarında dolaşan bazı çetelerin tehcir dolayısile dağlarda bulunduğunu anlayarak kendilerine teminat vereceğiz. Ancak bu meselenin hükûmet tarafından takip edilmemesi elzemdir. Ayni veçhile Adapazarındaki Hikmet ve saireyi de elde etmeğe çalışıyoruz. Bursanın ve Ankaranın nazarı dikkatini celbettik. Tarafı âlilerinden de tevessül buyurulmasını ve İzmit ve Adapazarında teşkilâtın tevsiine giden memura emredildiğinde mehâli mezkûreye de Ankaradan nizamnamelerden gönderilmesi mercudur. Giden memurumuz Erkânıharp Yüzbaşı Cemal Efendidir. Muslihane

bir surette buralarda takviyet bulamaz, eşhası muzırra imale edilemez ise derhal icrayı satvet mecburî olacaktır.

2 — Kuvayi Milliye aleyhinde tertip olunan çetelerin faliyete başlaması buradaki muhalif blokun alenî hareketi, Nigehbancıların bir günde hapisten çıkarılması, polis müdiriyetinin Kuvayi Milliye taraftarlarına geçmemesi makamatı mühimmede henüz aleyhtarlar bulunması, Türkiye ajansındaki ihmal ve teseyyüp bizim partinin mağlûbiyetiyle neticelenecek fikrini veriyor. Hükûmet pek ağır gidiyor. Henüz Kemal yerine iade edilmediği gibi Kastamonu valisi olup harekâtı milliyeden dolayı tevkif olunan İbrahim Bey bile yerine iade edilmedi. Arkadaşımız Erkâharp Edip pek âlâ polis müdüriyeti vazifesini yapabilir. Elhasıl hükûmet bu bati hareketine devam ederse azasından bazılarının tebdili ve belki cümlesinin sukutu zarurî olacaktır, zannediyoruz. Zatı âlilerinin ve Rauf Beyin Amerika gazetelerinde okunan (e h n t r v v s a n c ç) İngiliz mahafilinde suitesir etmiş ve (f r z s z d r s d l h y) şüphelerini arttırmıştır.

Adam Block un katî ve samimî ifadesine nazaran İngilizler Türkiyenin işgali için hiçbir karar vermemiş yalnız malî ve idarî kontrol muhakkak imiş. İngilizler zabitlerine Türklerle temas eylememeği emretmişlerdir. Sebebi gûya kandırılmak korkusu imiş Efendim.

Çanakkale Mevkii Müstahkem
Kumandanı Miralay
Şevket

Vesika, 172.
Şifre

Sıvas, 1.11.1919

Bursada 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

Bursa havalisinde Gümülcineli İsmail Beyin tertip ettiği çetelerin hali faaliyette olduğu Dersaadetten bildiriliyor. Bunlar tamamen tenkil olundu mu? Vilâyet dahilinde harekâtı milliye aleyhinde hiçbir tohmu fesat bırakılmayacağı müsellem olan fatanet ve himmeti âlilerinden muntazardır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 173.

Şifre
Müstaceldir

Amasya, 24.10.1919

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandan Vekili
Mahmut Beyefendiye

Harbiye Nazırının vali hakkındaki son ısrarlarına da tarafımızdan atideki cevap verilmiştir. Her halde zatı âlileri gibi muhterem ve kıymettar bir arkadaşımızın teessürünü mucip olmak istemeyiz. Ve bunun için mümkün olan her türlü teşebbüsat dahi tabiidir. Hükûmeti hazırayı en çok müşkül vaziyette bırakan ve her hükûmeti bırakabilecek olan ve zaten bizim de vahdeti milliyemize münafi bulunan tarz, ahalinin hiçbir programa tâbi değilmiş gibi ayrı, ayrı hükûmete karşı mutalebatta bulunmasıdır. Çünkü hükûmet bir heyetle anlaşmanın kolayını bulabilir. Fakat her vilâyetle ayrı ayrı anlaşmak müstahildir. Bu takdirde istifa etmekten başka çare bulamaz. Hükûmeti hazıra ufak bir tazyik karşısında çekilmeğe mütemayildir. Gelecek hükûmetin kimlerden teşekkül edeceği ve ne hattı hareket takip edeceği meşkûktür. Binaenaleyh maksada emniyetle vâsıl oluncaya kadar icap ederse biraz da fedakârlık yapmak zaruridir.

Her halde Ankara vaziyetinin Cemal Paşadan alınacak son cevaba ve arzettiğim nikatı nazara göre hüsnü idare buyurulması müsellem olan dirayet ve vatanperverliğinizden muntazardır Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 174.

Zata mahsustur

Ankaradan, 28.10.1919

K. O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Miralay Şevket Beyden namı Âlilerine gelen tergraf berveçhiatidir:

Adapazarı havalisindeki vak'a hakkında şimdiye kadar istihsal kılınan malûmat berveçhizir arzolunur.

Bu vak'a ile alâkadar Kuvayi Milliye aleyhinde Adapazarı ve civarında mebdei isyan ile bundan ne suretle istifade olunacağı hakkında "zatı şahane, Ferit Paşa, Âdil Bey ve Sait Molla ile Ali Kemalden mürekkep grubun tavassuratını havi mektup kurye ile Sıvasa yola çıkıyor." ayrıca yola çıkarıldığını arzedeceğiz. Ada tahkikatı devam ediyor.

1 — Bundan iki mah mukaddem Amasyadan Adapazarına gelen Çerkez Hikmet namında bir zat İzmit ve civarında ve Adapazarı havalisinde ötedenberi kendisine ve ailesine muhalif Sait Bey ve sairenin orada Kuvayı milliye teşkilâtını kabul ve tatbik ettiklerini ve umum bu havali halkının Kuvayi Milliyeye iltihak ettiklerine dair telgraf çektiklerini haber alır. Bu parti aynı zamanda kuvayi Milliye teşkilâtına istinat ile muhalif tarafa biraz nümayiş yaparlar. Hikmet Bey partisi kendisinin Amasyadan geldiğini ve Mustafa Kemal Paşayı tanıdığını, ancak kendisinin böyle bir teşkilâta mezun olduğunu ileri sürerek muhalefet eder. Hikmet Sıvasla muhabere etmek ister. Muhalif taraf ettirmez. Esasen Hikmet, Mahmut Şevket Paşa vak'asından dolayı idama mahkûm olduğundan ve karşısındakilerin de İttihat ve Terakki zamanında sahibi mevki ve servet olduklarını bildiğinden bir hissi rekabet ve havf ile Kuvayi Milliye taraftarlarına muhalif bir hareket takibine başlar ve muhalif teşkilât yapar. Bunu hisseden Sait Molla derhal İngilizlere haber verir ve Hikmeti elde ederler. Hıristiyanlar aleyhinde bir isyana teşvik ederler. Bu hususa müteallik evrak elde edildi. Derhal Fransa ve Amerika mümessillerine verildi. Mümessiller bunu kemali ehemmiyetle alıp Fransızlar derhal torpito ile Parise gönderdiler. Harbiye Nazırı Cemal Paşaya da verildi. Hükûmetin azasına emniyet olmadığından yalnız Sadrazama hususî olarak söylendi. Hikmet te dün İstanbulda idi. Kendisi ile görüşüldü. Hakikat şöyle olarak tespit edildi:

a) Hikmet Kuvayi Milliyeyi kendisi teşkil edemediğinden müteessir.

b) Muhaliflerinin yaptığı bir teşkilâta dahil olmağı küçüklük addediyor.

c) Muhalifleri bu teşkilâttan kuvvet alarak şahsî birtakım menafi temin ediyorlarmış ve tahakküme başlamışlar.

d) Hikmetin muhalifleri veya Kuvayi Milliyeyi temsil edenler İttihatçı imiş.

Karar:

Eğer Sıvas Adapazarına ve İzmite bir telgraf yazarak derse ki Kuvayi Milliye teşkilâtından bazı eşhasın menafii şahsiyelerini temine ve ahare tahakküme başladıklarını haber aldık. Bu gayrimeşru hareketi takbih ve reddederiz. Hikmet te badema muhalefet etmiyecek para aldığını ve alet olduğunu (. . . . .) reddetti. Bu İngiliz (a d d l l) tertibi şüyu bulduğu için mevkii file artık konamayacağını zannediyoruz.

Bahri Sefid Mevkii Mustahkem Kumandanı: Şevket
K. O. 20 K.
Mirliva
Ali Fuat

Vesika, 175.

TAMİM

Tel

Sıvas, 31.10.1919

İzmit, Adapazarı, Bursa, Konya, Balıkesir Heyeti Merkeziyelerine

Kuvayi Milliyeye mensubiyetlerini iddia eden bazı eşhasın menafii zatiyelerini temin maksadiyle hareket ve tahakküm etmek teşebbüsatında bulundukları işitildi. Gayrimeşru ve gayri kanunî harekâtın teşkilâtı milliyede yeri yoktur. Bu gibiler hakkında hükûmetin kanunu tatbik eyleyeceği muhakkaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 176.

Şifre
Gayet müstaceldir.

Sıvas, 2.11.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Dersaadetten aldığımız malûmatı mevsukaya nazaran Kiraz Hamdi Paşa ile zatı şahanenin bilistişare Müşür Zeki Paşa riyasetinde bir kabine hazırladıkları ve Sadrazam Paşaya istifa etmesini teklif edeceği bildirilmiştir. Buna asla ihtimal vermemekle beraber millet düşmanı eşhasın mevkii iktidara gelmesi yüzünden bütün memaliki Osmaniyenin İstanbul ile sureti kat'iyede kat'ı alâka eylemesi mecburiyetini mucip olacaktır. Sadrazam Paşa Hazretlerinin hiçbir sebep ve behane ile mevkilerini terketmemeleri lüzumu kat'isinin sureti münasibede arz buyurulması istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 177.

Sıvas, 2.11.1919

Şifre
Aceledir
Zata mahsustur

Ankara K. O. 20 Kumandanlığına

Erzurumda K. O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hz.

Diyarbekir K. O. 13 Kumandanı Cevdet Beyefendiye

K. O. 3 Kumandanı Salâhaddin Beyefendiye (Tezkere)

Konyada K. O. 12 Kumandanı Fahrettin Beyefendiye

Amasyada Fırka 5 Kafkas Kumandanı Cemil Cahit Beyefendiye

Torulda Kaymakam Halit Beyefendiye

Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beyefendiye

Bursada Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beye

Mardinde Beşinci Fırka Kumandanı Kaymakam Kenan Beye

1 — Pek mevsuk bir membaa atfen Dersaadetten bildirildiğine nazaran iki üç gündenberi Mütekait Ferikandan Kiraz Hamdi Paşa mabeyni humayuna giderek saatlerce huzuru şahanede kaldığı ve berveçhiati kararın ittihaz kılındığı:

a) Teşkilâtı milliyeyi imha maksadiyle eski Dördüncü Ordu Müşürü Zeki Paşa riyasetinde bir kabine teşkili, Kiraz Hamdi Paşa harbiye nazırı, Prens Sabahattin hariciye, Tevfik Hamdi dahiliye nazırı, Eşref ve Mahir Sait ve sair zevatın diğer nezaretlere tayini.

b) Zatı şahanenin sadrı hazıra bugünlerde istifa etmesini teklif etmek niyetinde olduğu.

2 — Heyeti Temsiliye tarafından Harbiye Nazırı Cemal Paşa vasıtasiyle sadrazama hiçbir sebep ve behane ile istifa etmemesi tefhim kılınmıştır.

3 — Dersaadette Âyandan Müşür Fuat Paşa siyasî işlere müdahale etmemesi hakkında zatı şahaneye maruzatta bulunacaktır.

4 — Temasta bulunulan Müdafaai Hukuk Cemiyeti heyeti merkeziyelerine lüzumu veçhile ve sureti münasibede malûmat ita buyurulması muvafık olur.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 178.

Sıvas, 13.10.1919

Şifre

Zata mahsustur

Dersaadette Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beye

Bir buçuk aya kadar meb'usan intihabı hitam bulup inşallah meclis küşat olunacaktır. Kuvvei teşriiyenin gerek

ecnebi ve gerekse dahilî düşmanlara karşı tahtı emniyet ve muhafazada olarak ifayı hizmet eylemesi bugünün şayanı teemmül ve pek mühim bir meselesidir. Dersaadette bu noktai nazardan dahilî vaziyeti nasıl görüyorsunuz? Mütelifin tarafından bir tecavüz ihtimali mevcut olabilir mi? Her ikı ihtimale karşı hafi ve celi ne gibi tertibatı tahaffuziye ve tedafüiye ittihazı düşünülmektedir? Ztbıta, jandarma, millî ve hafî teşkilât ve askerî vaziyetimiz bugün ne haldedir ve ne yapılmak tasavvur buyurulmaktadır. İş'arını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 179.

Pangaltı, 20.10.1919

Adet
108

Sıvas Üçüncü Kolordu K.

C: 13.10.1919 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine şifre suretidir.

1 — Meb'usanın toplanmasında hiçbir mahzur ve tehlike yoktur. Efkârı umumiye ve hattâ dahilî düşmanlar da meb'usların toplanmasında Düveli Mütelifeye gizlice umum meclise karşı herhangi bir hareketlerinin cihanı medeniyete karşı suitesir edeceğine nazaran yapmaları imkân dahilinde değildir. Ancak kuvvei teşriiyenin hali hazır salâhiyetinin tevsii sırasında zatı şahanenin meclisi feshetmeğe kalkışması ve muhaliflerin tehlikeli vaziyet almaları ve Düveli Mütelifenin de bundan bilistifade Zatı Devletleri gibi zevatı marufeye ve başlıca Kuvayi Milliyei âlilerine taarruz etmeğe ictisarları muhtemeldir. Buna karşı da muahedei sulhiyeyi bile imza etmek üzere Meclisi Meb'usanın toplanmasına karar vermesinin ve Kanunu Esasî tadilâtının bunlara yaptırılmasının ve Kuvayi Milliyeye mensup zevatı mühimmenin akti

sulhe kadar ikinci ve dördüncü maddede arzedilen tarzda hareket eylemesinin muvafık olacağı düşünülmektedir.

2 — Kuvvei teşriiyenin her türlü ihtimale karşı dahilî ve haricî düşmanlara karşı muhafazasına ancak akti sulhe hattâ Meclisi Mebusanın vazifesini bitirmesine kadar Kuvayi Milliyenin her kuvvetin fevkinde olarak kemali mehabet ve hamiyetle vazifesine devamı kâfidir! mütalâasındayız.

3 — İstanbulda üç şubemiz vardır. Bunların azası kesîrdir. Asker ve jandarma, sivillerin, memurinin kısmı küllisi, kıtaatın hemen kâffesi elde edilmiş, fikri millî tezyit ve Millî Ahrarımızı Kongrece Vahdeti Milliye gibi tekmil millî gruplar ve namuslu zevatı meşhure ve münevvere maksada imale edilmişti. Şimdiye kadar mühim mseailde kendilerine hissettirmeden mütalealan alınmış velhasıl ekseriya millî hususat ta buradaki heyeti hafiyenin taşradaki millî cemiyetlerin alenî vasıtai icraiye ve faaleleri haline getirilmiş ve hali hamiyette de ayni usul ile vazifelerine devam ettirilmekte bulunulmuştur. Hükûmeti sabıka zamanında teşkilatı bir dereceye kadar ilerletilen ve bilâtefrik bütün islâmlar dahil edilen . . . ikmal edilmesine ve teşkilâtımızın tevsiine ayrıca çalışılmakta ve Kuvayi Milliye ilerledikçe alenî teşkilât yapılmakta ve düşünülmektedir. Fakat evvelce arzedilen mütaleattan dolayı berveçhibalâ kuvayi idare edecek heyetin hafi kalması ve Anadoluda sonuna kadar vazifesinde devam edecek olan Kuvayi Milliyeye istinat ve ayrıca hafi teşkilât yapılmağa kalkışılmasının muvafık olacağı fikrindeyiz. Muhalifleri de peyderpey işbu daireye celbeylemek de ahassı âmalimizdir. Velhasıl her ihtimale karşı zati devletleri, Ali Fuat, Rauf, Refet Paşa ve Beyler gibi Kuvayi Milliyeyi alenen idare edenlerin akti sulhe kadar İstanbula ayak basmamaları ve gazetelerde görülen meb'us olmak ve hattâ silki askeriye girmek arzularını derhal tekzip ettirerek her kuvvetin fevkinde olarak Kuvayi Milliyenin büyük vazifei vataniyesini idarede devam buyurmalarının elzem olduğu kanaatinde bulunduğumuzu arzeyleriz.

Canakkale Mevkii Müstahkem K.

Şevket

Vesika, 180.
230

Pangaltı, 30.10.1919

Sıvasta K. O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

1 — Ahmet İzzet Paşa, Sadrazam, Harbiye Nazırı, Erkânıharbiye Reisi, Nafıa Nazırı ve programlara bihakkin sadık ve hâdim olan fakat maatteessüf bazı kardeşlerimizin suizannınına duçar olan ve sadakatiyle beraber mühim de bir kuvveti bulunan Göz Tabibi Esat Paşa ile ayrıca Rauf Ahmet Bey ve sair zevatla gerek talepleri ve gerek münasebet itibariyle görüştüm. Bütün efkârın ittihat ettiği noktalar berveçhiatidir:

a) Meclisi Meb'usanın sureti mutlakada İstanbulda içtimaı zarureti mücbirei siyasiye ve mukadderatı memleket icabıdır. Ben de buna inandım. Yalnız Paşa, Rauf, Bekir Sami Beyler İstanbula gelmemelidir. Çünkü sakıt hükûmette evvelce Paşanın İstanbula celbi halinde kendisine kat'iyyen ilişilmemesini vait etmesini İngilizden talep etmiş iken söz vermediler. Son vakayi ise garezlerini tezyit etti. Sadrazam Paşa meclisin İstanbulda huzuru vicdan ile ve kavaidi meşrutiyete muvafık ittihazı karar etmelerini ecanibe karşı söz alarak vadetti. Fakat üç zatın temini mümkün olamıyacağından meb'us olurlarsa mezun olarak hariçte kalmaları veyahut meb'us olmıyarak daha âli mahbubu kulub kalmaları, vazifelerine devam eylemeleri.

b) Zaten hükûmet aktedilecek muahedede temsili nisbiyi ekalliyetlerin hukuku namına kabule mecburdur. Şu halde meclisi millinin ekalliyetlerin de yeniden iştiraki için dağıtılıp tekrar toplanması mahafilce kat'iyetle ümit edildiğinden (a y t n) (h r a . t) kalınması reyinize vabestedir.

c) Hükûmeti devirmek yeniden eski soydan getirmek için İngiliz yardakçıları çok çalışıyor. Hühûmet hakikaten hüsnünivet sahibi ve müstağnidir; binaenaleyh istifası halinde muhaliflerin mevkii iktidara geçmesi muhakkaktır. Şu halde umumen (. . . . . .)

2 — İntihabatta en güzide insanları çıkarmak, lekeli veya maruf İttihatçılar ihmal olunmak, mümkün mertebe sosyalist birkaç temiz Hürriyet ve itilâfçı ilâ... çıkarmak ve intihabatta bunların gürültülerini haklı gösterecek tazyik ve müdahaleler göstermemek,

3 — Hükûmeti müşkülâta düşürmemek,

4 — Bize zararı dokunacakları her suretle temin ederek elde etmek istiyorum. Her taraf da bunu bana tavsiye ediyor. Meselâ Refi Cevat ve sosyalistler gibi, hürmet. İmza: Vasıf

Çanakkale Mevkii Müstahkem K
Miralay
Şevket

Vesika, 181.

Sıvas, 1.11.1919

Şifre

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 20.10.1919 tarih 108/812 numaraya.

1 — Meb'usanın Dersaadette içtimaı tamamen tehlikeli ve mahzurludur. Çünkü mukadderatı millet ve memleket hakkında söz söyleyecek meb'usların emniyeti mutlaka olan bir mahalde içtimaları şarttır. Halbuki ahalisine alelâde bir miting yapmağa bile müsaade olunmıyan, camilerinde tazallümü hale mecbur olan bir şehirde bahusus İngilizlerin her türlü tesiri altında olan İstanbulda hür bir Meclisi Meb'usan in'ikadı adîmülimkân görülmektedir. Avrupalılar milletimizi meşrutiyeti müdrik ve reşit bir millet olarak tanımış olsalardı o zaman Meclisi Milliye karşı bir tecavüz ve taarruz belki memul bulunmazdı. Halbuki İtilâf Devletleri milletimizi insan yerine saymamakta, mütarekedenberi envaı hakşikenliklerile, Türke karşı verilen aht ve sözün tutulmamasını bir namussuzluk addetmediklerini fiilen ispat eylemektedirler. Vakıâ hariçte içtimaın birtakım propagandalara yol açacağı bedihidir. Fakat bunu yapacaklar başta Venizelos olmak üzere heyeti meb'usanın emin bir mahalde ittihazı mukarreratından endişenak olan İtilâfçılar olacaktır.

Buna mukabil hariçte içtima ile millet, makarrı hilâfet ve tahtı saltanatı tahtı tehlikede addeylediğini ve oradaki işgali asla kabul eylemediğini ve tanımadığını bütün efkârı umumiyei cihana ve âlemi islâma filen göstermiş ve protesto eylemiş olacaktır. Bu bapta vaki olan müracaat üzerine Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine müdellelen ve mufassalan vaki olan cevabî iş'aratımız hututu mühimmesinin hulâsası berveçh'âtidir:

a) Düşman donanma topları tesirinde, kuvayi işgaliyesi ayakları altında, polis ve jandarmasının müşterek müdahale ve tahakkümü içinde, matbuatı düşmanların kontrolu altında, kabine erkânına varıncaya kadar giren çıkanlar düşman murakabe ve teftiş ve mümaneatı karşısında bulunan payitahtı saltanatı seniye tam manasile bugün mahsurdur. Hakimiyeti Osmaniye burada manen ve filen gayricaridir. Buna Rum, Ermenilerin vaziyeti isyaniyelerini ilâve edersek İstanbulda Millet Meclisinin emin olamıyacağını, iş göremiyeceğini anlamakta tereddüt edilmez.

b) Birkaç kişinin şahıslarına vaki olacak ecnebi taarruzu, ayni ruh ve kanaatte bulunan diğer meb'usana da vaki olabileceği muhakkaktır. Hattâ tekmil meclisin ayni akibete uğramıyacağına dair bizi temin edecek elimizde hiçbir şey yoktur. Hüsnüzan, tehlikenin bertaraf edilmesine kâfi gelmez.

c) Bazı nazırların gidip gelmesi veya komiser bırakması mümkündür. Esasen mukadderatı meşkûk olan İstanbul, mukadderatı malûm ve emin bir mahalden kurtarılabilir. **Venizelos**'un Selânikte kuvayi icraiyeyi bile teşkil eylemesi Atinayı tahlis etmiş ve hiçbir vakit payitahtın nakli manasını tazammun eylememiştir.

d) Zatı padişahinin makarrı hilâfetleri İstanbul olmak itibariyle sırf milleti temsil eden heyetin taşrada toplanmış bulunması iftirak manasını tazammun edemez. Zatı humayun küşat için arzu ederlerse bir vekil de tayin buyurabilirler.

e) Firakı sairei siyasiyemizden bir kısmının harici istememeleri Kuvayi Milliye tesirinde kalmak endişesinden ibarettir. Halbuki asıl milletin mümessilleri olarak kısmı azîmi meb'usan da ecnebi tesirinde kalmamak için taşrayı iste

mektedirler. Ekseriyeti kahire nerede ise nisap oradadır. Fazla zan ve tereddüde düşecek bu kabîl meb'usların menafii mülk ve millet namına istifa eylemeleri de memul ve muntazardır.

2 — Meclisi Meb'usan var iken ayrıca bir kuvvei milliyenin hali faaliyette olması menafii memlekete muzır olur. Meclisn Dersaadette içtima ettiği faraziyesine göre tahtı tesirde bulunacak meb'usların menafii memlekete mugayir bir kararı tasdik eyledikleri halde, taşradaki Kuvayi Milliye bunu tabiî tanımıyacak ve bu suretle milletin kendi vekillerine karşı isyan etmiş bulunması gibi garip ve mantıksız bir şekil hâsıl olacaktır. Vatanımızın tahlisi ancak meşru bir tarzda mümkündür. Bu ise milletin istiklâlini, vatanın tamamisini gaye edinmiş zevatın bilâistisna meb'us olması ve sarfı mesai eylemesi ile kabildir. Bugün vatan ve millete yapılacak en son ve büyük iyilik memleketi kurtarmağa azmetmiş eşhasın emin bir mahalde, meşru bir vaziyette meclisi milliye girmelerine sarfı mesai etmektir. Bunu bilhassa Dersaadette sizler gibi hamiyetli, münevver rüfekamızdan bekleriz.

3 — Teşkilâtınızın tevsî ve tarsini hususundaki mesaii cemileleri şayanı fahrü şükrandır. Vaziyetin hâsıl eylediği fırsat pek büyüktür. Bundan bilistifade sarsılmaz, yıkılmaz, kuvvetli temiz bir millî teşkilâtın Dersaadette kökleşmesi hayatî bir meseledir. Harekâtı milliyeyi idare edenler ve bizler gibi sevki talihle bunun resikârında bulunmak mazhariyeti ilâhiyesine nâil olanlar hakkındaki fikrinize bidayette cümleten iştirak edilmekte idi. Yalnız, vakayiin doğurduğu vaziyeti ahîre Heyeti Temsiliyenin bu kanaatini muhik olarak tamamen değiştirmiştir. Akti sulhe kadar İstanbula ayak basmamak değil bizim için hatta yukarda arz eylediğimiz veçhile bütün millet vekilleri icin nazarı dikkate alınacak bir meseledir. Fakat bir ferdi millet olarak meb'us olmak ve mecliste ayni ruh ve kanaatin hâkim olmasına çalışmak hakimiyeti milliye ve istiklâli vatan için iktitafı şemerat olunacak bir zamanda azamî gayret ve fedakârlığı sarfeylemek bugün için Heyetimizce farzı ayn telâkki olunmaktadır. Bunda yegâne saik endişei vatan ve istikbali millettir. Çünkü Heyeti Temsiliye yukarda arzettiğimiz veçhile meclisi millinin fevkinde bir kuvvet tanıma-

makta ve bunu vatan için tehlikeli addeylemektedir. Binaenaleyh hal böyle iken yine âcizler ile Rauf Beyefendi ve Refet Beyin ve daha kimler varsa bu zevatın seyirci mevkiinde kalması behemehal arzu buyuruluyor ve hassaten selâmeti millet bu noktada görülüyorsa icabı teemmül olunmak üzere esbabı mucibesiyle iş'arını hassaten rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 182.

Şifre

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 30.10.1919 tarih 230 numaralı şifre:

1 — Vasıf Beyefendiye: a) Görüşüldüğü iş'ar buyurulan zevattan Rauf Ahmet ve Ferit Beylerin İstanbulun ancak İstanbuldan kurtulacağı fikrinde bulunduklarını zannederiz. Ahmet İzzet Paşa Hazretleri de esasen harekâtı milliyenin de İstanbulda katliama sebep olabileceği zannında idi. Sözlerinin mesmu olması evelemirde bu itikatlarının tebeddül edip etmediğini bilmekle kaimdir. Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine gelince, müşarünileyhin de mütereddit olduğu meçhulünüz değildir. Abuk Paşa da ayni evsaf ve haleti ruhiyededir. Göz Tabibi Esat Paşa hakkında ise kat'î bir fikrim yoktur. Yalnız kendisini yakından tanıyan bir kısım rüfekamız bu zatı son derece mahdudülfikir, pek fazla harisi şan ve şöhret gösteriyorlar. Velhasıl azim ve fikirlerinde istikrar ve isabet mevcut olmayan ve İstanbulda düşman tazyikı altında düşünen rical ve zevatı müşar ve mumaileyhimin nasayihi şayanı tetkiktir. Tekraren arzedelim ki, Meclisi Meb'usanın her noktai nazardan şayanı emniyet bir mahalde toplanması, şartı evel ve esasîdir. İstanbulda emniyet olmadığını ve olamıyacağını gerek Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine ve gerekse Ahmet İzzet Paşa Hazretlerine mufassalan ve hattâ Şevket Bey biraderimize de telhisen izah ettik zannederiz. Vakıa birçok mehazir gayrikabili inkârdır. Fakat zarureti kat'iye karşısında

bunların ne dereceye kadar nazarı dikkat ve hesaba alınması lâzımgeleceğini efkârı selîme ve muhakemei mantıkıyenize havale ederiz. Asıl şayanı istiğrap nokta malûmülesami üç kişiyi teminde izharı aczeden hükûmetin diğer meb'usları nasıl vikaye edebileceği meselesidir. Bizde yavaş yavaş hâsıl olmağa başlayan fikir ve kanaat maalesef ecnebiler değil belki onlardan ziyade hükûmet ricali hazırası ile, zevatı saireden bazılarının marülarz üç kişiyi mahzurlu addeylemekte olmalarıdır. Hakkımızda salifen gayrikanunî, gayri meşru ittihaz kılınmış mukarrerat ve evamirin el'an tashihi cihetine gidilmemiş olması da bu fikir ve kanaatimizi takviye eylemektedir. Maahaza meclisin mahalli içtimaı hakkındaki mütaleat Heyeti Temsiliyenin efkârı olup bu bapta heyeti merkeziye vasıtasiyle efkârı umumiyei millet istimzaç edilmekte bulunduğundan muhassalai efkâra ve bundan tevellüt edecek karara göre hareket tabiidir. Siz de pek iyi biliyorsunuz ki bütün gayret ve mesaimiz hükûmeti hazırayı, mevkiinde tutmak, onu haricen ve dahilen kuvvetli kılmaktır. Aksi hatırımızdan geçmedi.

b) Temsili nisbinin kabulü zarureti karşısında meclisin dağıtılmasını simdiden düşünen bir muhitte ve avamil tahtı tesirinde Meclisi Meb'usanın içtimada beyanı mazeret edeceği de tabiî görülmek iktıza eder zannındayız. Temsili nisbiyi bizim esasatımızın dördüncü maddesi kabul etmediğinden bizim prensiplerimizi müdafaa edecek meb'usların evleviyetle dağıtılacağı meydandadır.

c) Hükûmetin hüsnüniyetinden şüphe etmek istemeyiz. Ve dileriz ki icraatı ile bizim bu arzumuzu tarsin ve takviye eylesin. Fakat müstağni bulunduğu kaydından bir şey anlayamadık. Gaye müttehiden ve müttefikan bu vatana hakikî hizmet etmek midir, yoksa müşkül zamanlarda bizi yalnız bırakmak mıdır? Bunun şimdiden tavazzuh eylemesi lâzımdır. Muhaliflerin mevkii iktidara geçmesinden korkmak faide vermez. Binaenaleyh bundan dolayı tebdili meslek ve meşrep edilemez.

2 — İntihabat hakkında tuttuğumuz mesleki bitarafî birlikte çalıştığınız için sizce malûmdur. Arzı hürmet ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 183.

Harbiye, 6.11.1919

Şifre mahlûlü
Müstacel 193/31

Sıvasta K. O. 3 K.

Heyeti Temsiliyeye: Meclisi Millinin hariçte içtimaı mehazirini arzetmiştim. Tabiî o mehazir meyanında imkânı içtima da nazarı dikkatinize arzedilmişti. Malûmu âlileri olan mehaziri siyasiye var. Saniyen mehaziri idariye var. Salisen de imkânı içtima yoktur. Çünkü meb'usların büyük bir kısmı bu fikre taraftar olsa da ehemmiyetli bir kısmı da muhalif olacak ve kanuna ve mehaziri siyasiye ve idariyeye istinaden İstanbulda içtimaı musırran istiyecektir.

Hükûmet ve âyan da umumen bilâistisna bu fikirdedir. O halde hariçte kim ve ne şekilde içtima edebilir. Malûmu âlilerìdir ki meclisin serbestisini temin endişesi de benim en çok yüreğimi sızlatıyor. Fakat zaruret hisse hâkim oluyor. Pek istirham ederim, bu bapta muvafık cevabınızı kabineye âcilen iş'ar buyurunuz. Japon Rıza Bey ile pek yakında iyi haberler ile size mülâki olacağım. Rauf Bey isterse Haşim Beyi de alayım. Sulh ve Selâmeti tamamen kazandık demektir. Millî Türk keza bizim. Millî Ahrarı yıkıyoruz. Millî kongre yola gelecek. Cümleye derin hürmet. Vasıf

6.11.1919 tarih ve 73 numaralıdır.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 184.

Pangaltı, 19.11.1919

Sıvasta K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Meb'usanın İstanbulda içtimaında meb'usların dermeyan edeceği efkâr dolayısiyle hiçbir tehilke mutasavver değildir. Meb'usandan en müfritini sulh meselesi mevzuubahs oldukta hükûmeti Ermenistan teşkilinden, Arabistana istiklâl vermekten, Iraktan feragat etmekten, Anadoluda

menatıkı nüfuz tefrikinden tahzir edecek diyelim. İngiltere, Fransa, İtalyayı gücendirmek lâzımgelen bu mütaleat İstanbul gazetelerinin dahi hükûmetin salâhiyettar, me'sul ağızları tarafından yüzlerce defa söylenmiş ve söylenmekte bulunmuştur. Bilâmuhaberat tasavvurat vadisinde kaldığıma düşmanlarımızın kimseyi düşünmediklerini söylemekten menetmiyecekleri münakaşaya bile değmez. Fakat yine bilfarz Arabistanın mutlaka bizden ayrılması konferansça takarrür ederse hükûmetimize vaki olacak böyle bir teklifi hükûmet ya kabul veya muhalefetin kuvvei teyidiyesini hazırlayarak reddedecektir. Padişah, Avrupa muhalefet tarafını iltizam etmeyip uyuşmak cihetini ihtiyar eder ve meclis buna karşı giderse meclis ister burada ister Anadoluda olsun Padişah anı fesheyler, fikrine muvafık bir kabineyi resikâra getirir ve Kuvayi Milliye ile hemfikir olan meclis padişaha karşı ilânı husumet eylerse Anadolu kimin arkasından gider. Sulhu iltizam eyliyen halife ile mi (m y y s y v r a s d s b a l y n h a v r n h) olsun halen kendisini fedakârlığa mecbur tutan kuvayi milliyeye mi tâbi olsun. Bunu iyice tartıp ana göre hareket zarurî olacağına ve takdirde çıkacağı muhik bulunduğuna nazaran meclisi Anadoluda toplamak fikrinden feragat bir farizai vataniyedir fikrindeyiz. Arzı hürmet eyleriz. *Kara Vasıf*

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay
Şevket

Vesika, 185.

Şifre
Zata mahsustur
Gayet müstaceldir

Sıvas, 29.10.1919

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendiye

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı Fahri Beyefendiye

Meclisi Meb'usanın mahalli içtimaı, badeliçtima Heyeti Temsiliye ve teşkilâtı milliyenin alacağı şekil ve tarzı

faaliyeti, Paris Sulh Konferansının hakkımızda müspet veya menfi bir karar vermesi haline karşı tarzı hareket gibi mühim mukarrerat hakkında 15, 13, 12, 20 ve 3 üncü Kolordu Kumandanlariyle müdavelei efkâr edilmesi görüşülmüştür. Sizce bir mahzur görülmediği takdirde mıntakai âlilerini teftiş bahanesiyle merkezden ayrılarak teşrinisaninin yedisi ile onuncu günü arasında Sıvasta bulunmak üzere hareketinizin iş'arını rica ederiz. (Yalnız Cevat Beye; vaziyeti ahîreden dolayı Diyaribekirden ayrılmak imkânı mevcut olmadığı takdirde Erkânıharbiye Reisinizin gönderilmesi reyi âlilerine menuttur). Telgrafın vâsıl olduğunun iş'arı müsterhamdır.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 186.

Şifre

Sıvas, 8.11.1919

K. O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Fuat Paşa geldi. Gözlerinizden öper. Hasretle hareketiniz haberine muntazırız. Yeni ve pek mühim bir vaziyet karşısındayız. Cümleten takdimi hürmet ederiz.

Mustafa Kemal

Şifre

Sıvas, 8.11.1919

Edirnede Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Balıkesirde Kumandan Yusuf İzzet Paşa Hazretlerine

Bandırmada Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendiye

Bursada Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

Diyarbekirde K. O. 13 Kumandanı Cevdet Beyefendyie

Halit Beyefendiye

Berayi müzakere Ali Fuat Paşa Sıvasa geldi. Kâzım Kara Bekir Paşa geliyor. Zatı âlilerini budiyeti mesafeden ve mıntakanızın ehemmiyetinden naşi davete cesaret ede-

medik, görüşeceğimiz hususatı birer, birer zatı âlinize de arzederek kıymettar mütaleanızı istifsar edeceğiz. Cümleten arzı hürmet ederiz. Kardeşim.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 187.

Kara Hasan Oğlumuza

Selâm eder gözlerinden öperim. Millet ve devlet için en mühim vazife inzıbat olduğu cümlece malûmdur. Zira nerede asayiş berkemal olursa adaleti islâmiye oradadır. Senin ile Savaştepeyi çevirdiğimiz zaman cuma namazı kılmayan Çerkezlerden birçoklarını gördük ne hal ile gezdiğimi bil. İşte Koca Süleyman mahsulü bugün kıyam eden müslümanlar fırkai Muhammediyeden başka fırkaların umumuna lânet ederek sevgili padişahımızın hilâfeti başına toplanarak ittihatçı ve farmason mel'unların on senedenberi bu muazzam hükûmeti islâmiyeyi çetecilik ve haydutlukla ne hallere getirdiklerini en âdil akıl sahibi anlar. Ve bunlara lânet eder. Cümlenizi eşkıya diyerek ne şiddetli hallere koydular. Hakkınızda istimal ettikleri kuvveti unutma. Şüheda evlâtları, kadınları ot, toprak yedikleri vakit, açlıkla şehit ettikleri vakit anların hanesinde hükûmet memurları ve şube hainleri helvalar, kuzu ziyafetleri ve ahali üç yüz kuruşa bir arşın basma aldıkları vakit kendilerinin evinde Musevî Nesim ve sairenin rüşvet olarak aldıkları kumaşlar denklerini haneleri için idi oğlum. Bunları Cenabı Hakka hesap verecek olan beş vakit namazı kılanları muhakemesiyle hüküm vermek isterim bunun için o koca, ... rahmana secde etmiyen Suphi ve Kara İbrahim ve Con Mehmetlerin ve sairenin fikri fasidelerine kapılmayarak bu katil, hain güruhundan hükûmette ve sair mahalde bulduklarına aman verme, malları size helâldır. Müftüye müracaat et doğru fetvasını al. Bunlardan daha eşet müslümanlar için bir fert yâr olmamıştır. Rica ederim müslümanların kıblegâhı olan Kâbei muazzamadan ve huzuru hazreti risaletpenah efendimiz hazretlerinden, mukaddesatı diniyemizden bizi mahrum eden Çanakkale Boğazında milletin islâm evlâtla-

rını denize dökeni ve Kafkas dağlarında, Arabistan çöllerinde, Acemistanda ve Yanya ve Romanya dağlarında helak eden ve bugün İstanbulda yüz bin islâm kadınlarını ve kızlarını vesika verip fahişe eden bu conlar farmason değildir de kimdir. Allah ve resulullah aşkına müslüman ve dini Muhammedî kardeşlerimiz fırkai naciyei Muhammediden başka bir fırka bizim için kat'iyyen caiz olamaz. Bu mel'unlardan bu beldei islâm halifemizin başına toplanarak bunları defedelim. Âdil olan şeriatimizin ahkâmına göre kul ve hükûmet sahibi olalım. İşte bunlar olmak için senin beş vakit namaz kılan silâhşor büyük Türklerin ve müslümanların gayretlerine mütevakkıftır. Bu hainlerin kırk gündenberi benim ve arkadaşların müslümanların mahvına tam iki kolordunun topları ve mitralyözları kırk dört saat şiddetli muharebe ettikleri iki şehit ve iki mecruhtur. Ziyade yapmayarak Cenabı Hak lûtfü keremini ruhaniyeti hazreti risaletpenahi ve bayrağın duasiyle kendileri münhedim ve yedi yüzü mütecaviz asker de ellerinden alınıp memleketlerine gönderilmiştir. Oralarda da bu mel'unların cebren topladıkları masum askercikleri toplayarak memleketlerine gönderiniz. Hükûmette bu mel'unlardan bırakmayın. Hele jandarma zabitlerinden kuyruğu kesik namzetler denilen kazları hemen gebertiniz; bu yoldaki müslümanların ittifak ettiklerine dair hilâfete telgraf yazdır. Gayretli müslüman mahsulü Cenabı Hak muinimiz olsun. Âmin bihürmeti seyyidül mürselin. 30 Teşrinisani 1919

Bunun aksini zinhar işleme oğlum sora milletin huzurunda hesap vereceksin.

İzmit Mutasarrıfı Sabıkı ve Muhammedî
Fırkası Kumandanı
Ahmet Anzavur

Diğer mektup

Orada bazı İttihatçı Çerkezler vardır. Zinhar bunların size söyliyeceği ifadei kâzibelerine kat'iyyen sem'i itibar etme; diğer size yazdığım uzun mektuptaki hakikati anlatıp biribirinizden ayrılmıyacağınıza ve bu dinü devlete ve padişahımızın uğrunda fedai can edeceğimize birleşerek bunlara sen riyaset et veyahut ulemadan birini reis yap. Her-

halde oradaki halkın huzur ve rahatına son derecede dikkat ediniz oğlum. İcraat ve muvafakiyetinize dair telgraflarınızı Kirmasti ve Karacabey ve Bursa cihetlerinde intizar ederim.

Ahmet Anzavur

Vesika, 188.
hafi, mühim,

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ TEŞKİLÂT NİZAMNAMESİNE LÂHİKTİR (1)

Yalnız alâkadarana mahsus ve mahremdir

1 — İstiklâllerini muhafaza uğrunda teşekkül ve taazzuv etmiş olan millî kuvvetler her türlü müdahale ve tecavüzden masundur. Devlet ve milletin mukadderatında iradei milliye âmil ve hâkimdir. Ordu makamı muallâyı hilâfetin masuniyetini dahi kâfil olan işbu iradei milliyenin tâbi ve hâdimidir.

2 — Ordu bir tecavüz vukuunda plânına tevfikan harekâtını idare edeceğinden ayrıca berveçhiâti teşkilât yapılır.

3 — Teşklâtı milliyemizle ordu arasındaki irtibatı Heyeti Temsiliye muhafaza eder. Ancak bir tehlike anında her merkez mücavirinde bulunan kıt'a kumandanlariyle dahi irtibatta bulunur.

Millî müfrezeler

4 — Millî müfrezeler Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti İdare ve Heyeti Merkeziyeleri tarafından teşkil olunur. Bu hususta icap eden muaveneti ahzı asker rüesası ve mıntaka kumandanları ifa ederler. Bu teşkilâtta atideki hususat nazarı dikkate alınır:

a) Anasırı gayrimüslimenin kesreti;

b) Harekâtı ihtilâliyede mahsûs kuvvetleri;

c) Sırf soygunculuk ve intikamcılık ve saire gibi esbap ile ikaı cinayat ve icrayi şekavet eyleyen müslim ve gayri müslim çetelerin azlığı ve çokluğu.

5 — Millî müfrezeler sabit ve seyyar olmak üzere iki

türlüdür. Umumiyetle mücadele ve emniyet ve asayişi temin ve idame icabında ordunun harekâtını teshil maksadiyle seyyar müfrezeler teşkil olunur. Bundan başka eşkıyanın taaruzundan ve anasırı gayrimüslimenin ihtilâl ve tecavüzatından kasaba ve köyleri muhafaza ve müdafaa için mahalle, köy ve mıntakalarda sabit müfrezeler vücude getirilir.

6 — Seyyar müfrezeler silâh altında ifayı vazife eden efrattan maada bütün milletin eli silâh tutan gençlerinden teşkil olunur. Bir tehlike anında vukubulacak davet üzerine orduyu seferber edecek olanlar orduya iltihak eder.

Mütebaki kuvvet mahallî tehlikelere karşı olup bunlara lüzumunda makineli tüfek ve top dahi ilhak onulur. Efradın muharebe görmüş olması müreccahtır. Âmir zaptü rapta kadir ve meharetli ve müfrezeler şekavetkâr bir kuvvet olmayıp selâmeti mülkü millete vakfı hizmet ve hayat etmiş kanaatkâr, hamiyetperver zevattan mürekkep olmalıdır. Müfrezelerin teşkili ve emri kumanda ve idaresi tıpkı askerî manga, takım ve bölük gibidir.

Mükâfat, mücazatı dahi tıpkı askerlikteki gibi olur.

7 — Müfrezeler yalnız kendi mıntakalarında değil ledelicap mücavir mıntaka müfrezeleriyle tevhidi mesai için diğer mıntakalara da geçerler.

Bu vazaif mahallî heyeti idare ve merkeziyelerin emriyle olur. Ancak ahvali mühimmede müfrezeler kendiliklerinden muavenete koşmakla mükelleftirler. Yalnız bu halde mensup oldukları heyeti idare ve merkezleri haberdar ederler. Mühim görülen mevakıa icabında bir kıt'ai askeriye dahi kuvvetüzzahr olarak gönderilir.

8 — Vilâyet heyeti merkeziyeleriyle Heyeti Temsiliye, lüzum gördüğü mıntakaların müfrezelerini muhatarada bulunan herhangi bir mücavir mıntakaya sevk ve cemi ile ifayı vazifeye davet edebilir. Bu halde mıntakalar kendilerine mensup müfrezelerin noksanlarını ikmal ve sevketmekle mükelleftir.

9 — Sabit müfrezeler, seyyar müfrezeleri teşkil edenlerden maadasından teşekkül eder ve bunlar tarafından lüzum görülen köylerde, nahiyelerde; kasabalarda kasaba ve şehirlerin her maahllesinde müdafaa tertibatı yapılarak hı·

ristiyanların katliam yapmak ve asayişi ihlâl gibi mel'unca maksatlarına ve eşkıya çetelerinin taarruz ve cinayetlerine karşı tedabir alınır.

10 — Sabit ve seyyar millî müfrezelere muktazi eslihai mütenevvianın temini tedariki mühimdir. Eşkıyadan alınan silâhlar, zenginler tarafından para, tedariki mümkün olan tüfek, rovelver, bomba teslihata medar olabilir. Bu hususta ordunun dahi muaveneti talep olunur. Hayatlarını ve iaşelerini temin dahi ayni tarzda olur.

11 — Her nevi fazla esliha, mühimmat ve malzeme münasip mahallere depo edilir. Ecanip eline, düşman yedine geçmesi melhuz depolar muhataralı mıntakalarda hafiyyen nakil veya mecburiyet anında, yağma halinde kaldırılıp emin mahallere depo edilir veyahut muhataralı mıntakalarda ahaliye tevzi edilir.

12 — Esliha daima milletin malı ve zıyaı hazinei milletin zararı demek olduğundan esliha tevziatı kıtaatı askeriyedeki usule tevfikan icra olunacağı gibi seyyar ve sabit müfrezeler tevziatta kefaletle ve muntazam numara tahtında kuyut ile müfreze âmirlerinin mes'uliyeti tahtında icra olunur.

13 — Millî müfrezeleri teşkil edecek her fert Kuranı azimüşşan üzerine el basarak tahlif olunur.

14 — Müfrezelerin sıhhiye umuru için evvelce askerlikte ders görmüş olanlardan istifade olunmalıdır. İcap eden silâh ve sargı takımları ordudan talep olunur.

15 — İşbu lâhika bir talimatname mahiyetinde olup mahallin icap ve şeraitine tevfikan tatbik olunur.

Vesika, 189.

Sıvas, 5.11.1919

Şifre

Seryaver Salih Bey tarafından
küşat olunacaktır

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Atideki hususat, mahza zatı devletleri kabinede Heyeti Temsiliyemiz murahhası bulunmaları itibariyle arz ve

istifsar kılınır. Ahmet Fevzi Paşa Riyasetinde Mahkemei Temyiz Azasından Cafer İlhami ve Fetva Emini Hasan Efendilerden mürekkep bir heyetin Ankara, Sıvas, Erzurum vilâyetlerine izam edilmiş olduklarına dair Heyeti Temsiliye, tarafı devletlenirden haberdar edilmemiştir. Bu heyetin maksadı izamı ve bilhassa Fetva Emini ile Kâmil Paşa Kabinesi zamanında polis müdürü olan zevatın böyle bir heyetteki hikmeti vücutları anlaşılamamıştır. Daha bu gibi heyetler izam olunmuş veya olunacak mıdır? Tenvir buyurulmaklığımızı istirham ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 190.

Babıâli, 8.11.1919

Gayet aceledir
Adet
8084

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

"Dahiliye Nazırının şüphe celbedebilecek tarzdaki muamelelerine nazarı dikkatinizi celbe lüzum görürüz" fıkrasından maksat ne olduğu anlaşılamadı. Burasının âcilen, muvazzahan iş'arı.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 191.

Harbiyeden, 9.11.1919

Numara 325

Sıvasta K. O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 — İntihabatın dairei selâmette cereyanı ve Meclisi Meb'usanın İstanbulda toplanması ve teşkilâtı milliye namına umuru hükûmete müdahale edilmemesi hakkında hükû-

metin tarafınıza evel ve âhır vaki olan tebligatı kat'îdir. Nerelerde ne yolda müdahalât vaki olduğu istifsar olunmakta ise de müdahalâtı vakıa misal iradına ihtiyaç göstermiyecek derecede aşikâr ve müteaddit telgrafnamelerinizde dermeyan olunan metalibin de ayni mahiyette olduğu derkârdır. Hükûmet beyannamesinde tespit ve ilân edilen bitaraflıktan ayrılmıyacağı cihetle teşkilâtı milliyeye muhalif içtihatta bulunanların tazyik ve tecziyesi cihetine gidemez. Fakat bunlar meyanında bir takım kimselerin muhalifi kanun ef'ale cür'et edecekleri sabit olursa haklarında lâzımgelen muamelei kanuniyeyi de bilâ tereddüt tatbik eder. Maahaza teşkilâtı milliyeye mensup olanların müdahalâtına nihayet verilemediği halde yalnız muhaliflerle uğraşmak hükûmetin tahtı tesir ve nüfuzda olduğuna delâlet edeceğinden, evelemirde teşkilâtı milliyenin itilâfı vaki mucibince kabineye tamamen itimat ve icraatı hükûmete inkıyat eylemesi zaruridir. Zaten bu maksat temin olunmadıkça ve memlekette yalnız bir hükûmet mevcut oludğuna kanaat husule gelmedikçe Sulh Konferansına davet olunmaklığımız mümkinattan değildir. Düveli Mütelife mümessillerinin beyanatı da bunu müeyyittir. Şimdiki hal bir müddetçik daha devam edecek olursa heyeti vükelânın çekileceği muhakkaktır.

2 — Kabinenin fikrini berveçhibalâ arzederim Efendim.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 192.

Sıvas, 12/13.11.1919

Şifre
Müstacel
Seryaver Salih Bey tarafından
Açılacaktır

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

C: 9.11.1919 tarih ve 325 numara.

Teşkilâtı milliyenin memleket ve millet için hayat ve memat meselesi olduğu pek muhik olarak hükûmeti seniyece de tasdik ve kabul buyurulmuş ve hattâ Meclisi Millinin iç-

timaından sonra dahi beka ve devamı arzusu ile endişei vatana matuf hissiyatı milliyetperverane ve ekfârı saibe ve durbinane izhar kılınmıştır.

İntihabat mücadelesi o derece serbest cereyan etmektedir ki en müterakki ve medenî memleketlerde bile bu suretle müdahalesiz bir intihap vaki olmamıştır zannındayım. Müdafaai Hukuk Cemiyetinin ve Heyeti Temsiliyemizin gayrimeşru bir tesir ve müdahalesi alınmıştır ve alınacaktır. Her şahıs namzetliğini kendisi vazetmektedir.

Meclisi Meb'usan hakkındaki mütaleatımızı arzetmiştik. Bu mütaleanın kabul ve ademi kabulünde bittabi hükûmet tamamen serbesttir. Heyeti merkeziyeler vasıtasiyle efkârı umumiyei milletin istimzaç kılındığı ve neticesinin arzedileceği evelce bildirilmiştir. Bundan sonra da hükûmeti seniyece kararında sebat etmek veya etmemek yine hükûmete ait bir husustur.

Asayiş ve inzibatın teminine, vahdeti milliyeyi ihlâl ve teşkilâtı milliyeyi imhaya çalışan İngilizler ve muhipleri, Nigehbancılar ve Hürriyet ve İtilâf gibi milletin mahvına teşebbüs edenlere dair kabine nezdinde murahhasımız olan zatı devletleri vasıtasiyle vukubulmakta olan maruzatımızın müdahale mahiyetinde telâkki buyurulması her halde hulûsu niyetimizle kabili telif görülmemektedir.

Teşkilâtı milliyeye muhalif içtihatta bulunanlar ancak memleket ve millete düşman olanlardır. Hükûmeti seniyenin bunların menafii memleketi ızrar eden içtihatlarını hüsnütelâkki etmemesi pek tabiî ve lâzımdır. Şüphesizdir ki bu içtihadat ef'ale geçmedikçe müdahale edilemez. Adapazarı, Karacabey, Bozkır hadiselerinin ef'ali cürmiyeden oldukları müstağnii arzdır.

Müdafaai Hukuk Cemiyetine ve teşkilâtına gelince; hükûmeti seniye ile yaptığı itilâfa sadık ve âmali hükûmete her hususta muzahirdir. Hükûmetin şayanı itimat görmediği ef'alinin önünü almağa tesebbüs etmesini inkıyatsızlıkla ittiham pek haksızlık olur. Meselâ Niğdeden ahali tarafından tardolunmuş Mutasarrıf Cavit Beyin Aydın Mutasarrıflığına tayin edilmiş olmasını doğru görmemek, binaenaleyh bu pek sakîm ve hatarnâk muamelenin tashihini istirham eylemek bu zatın gittiği yerde halk tarafından ademi kabulü sure-

tiyle tahassul edecek vaziyeti elîmenin hudusuna mümanaat kaygusundan başka bir şey değildir.

Beyanatı vakıalarından anladığımıza göre hükûmeti seniye teşkilâtı milliyenin mevcudiyetini ihtimal ki zait görüyor. Filhakika keyfiyet bu merkezde olup teşkilâtı milliyeye ihtiyaç olmaksızın memleketi tahlis edecek kuvvete malik bulunuyorsa ana nazaran esbabına tevessül edilmek üzere vazıhan emrü iş'arını arada her türlü suitefehhümün izalesi için arz ve istirham eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 193.

Harbiye Nezareti

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur

Maruzu âcizidir.

Bu âne kadar vukubulan muhaberat, serdedilen mütaleat atideki nukata munhasırdır:

1 — Meclisi Meb'usan İstanbuldan başka bir mahalde tecemmü etmeli,

2 — Kuvayi Millye ruhile mütehassis olmayan memurlar tebdil edilmeli,

3 — Hürriyet ve İtilâfa mensup sabık kabine erkânından bazıları ile bazı zevatı saire mücazat edilmeli.

a) Bu birinci mesele kabinenin müteaddit müzakerat günlerini tamamen işgal etti. Mehafili ecnebiye Paris Konferansının Rumeli ile İstanbul mıntakasının beynelmilel bir hale ifrağı tasavvurlarını ihtar ederek tehlikeyi ihsas ettiler. Muhaliflerin İstanbulda bile meclise iştirak etmezlerken harice gitmiyecekleri gün gibi aşikâr ve bu hali nelere vesile ittihazından çekinmiyecekleri ise derkâr görüldü.

Zatı şahanenin bu meseleye rıza gösteremiyecekleri tamamen anlaşıldı.

Kuvayi işgaliyenin Meclisi Meb'usana taarruzlarının belki devleti aliye için hayırlı neticeler verebileceğini Ame-

rikalılar ihsas ve hattâ izhar ettiler. Ve bu taarruzu ihtimal dairesinde göremediler.

b) Kuvayi milliye ruhile mütehassis olmıyan memurların kodamanları işgal ordularına adetâ istinat etmiş vaziyettedirler. Derhal bunlar hakkında yapılacak muamele mümanaata maruz kalacak, hükûmet fena bir vaziyete girecekti. Zaten intikam siyaseti bu vatanı senelerce ne hale koymuş idi. Şahsî içtihatlara hürmetle beraber asayişe taallûk edecek derecedeki ef'alin men'i, delâilin vücudile beraber kabil ve nafi olacaktı ve kabine bu bapta tedricî bir silsile takibini düşünmüş ve tatbikına teşebbüs etmiş idi.

Ne çere ki birinci maddede arzettiğim gibi Kuvayi Milliye itilâf esaslarını kabul ettiği halde Ankara valisini kabul etmemekle, Bozkır hâdisesindeki muvaffakıyeti kendı vatandaşlarımıza karşı müntekim ve kahir bir muvaffakiyet halinde ilân etmesiyle, Antalya mutasarrıfı hakkında, merhum Kemal aleyhine şehadetetmek cürmünü esas tutarak tebdilinde ısrar göstermekle ve bilhassa ve en mühim hususiyetle Meclisi Millinin İstanbulda ademi in'ikadı fikrinde devam etmekle kabineyi günlerce bu işlerin müzakeresine mecbur ve icraatında teenniye sevketti.

Heyeti Temsiliye hariçteki memurlar için resmî memurların şikâyetlerini usul kabul ederse hükûmet hâkim veyahut iki hükûmet mevcut olduğu fikrini tadil etmiş olur. Meclisi Millinin mahalli içtimaına çabuk karar vermekle muzaheret vadeylediği kabineyi bütün müşkülâttan kurtarmış olur. Şimdi hükûmet hiçbir kuvvete müstenit değildir ve bu hali umum hissetmiştir.

c) Sabık kabine erkânının derhal tecziyesi değil, delâili kanuniye bularak usulü kanunî dairesinde muameleleri muvafık olacağının zarurî bulunduğunu arzetmiştim. Çünkü ekseri müstenittir. Meselâ polis müdürünün tebdilinde bu hal tamamiyle tezahür etti. Aydın valisinin tebdili halinde yerine tayin olunacak zatın kabul ettirilmesi gibi bir mesele karşısında kalınacağı anlaşıldı. Nitekim Adanada bu hal görüldü.

Zaten kabineyi müşkül vaziyete sokmak için ecanip ve muhalifler şedit çalışmaktalarken kabinenin Kuvayi Milliye tarafından da müşkülâta uğratılması başka bir şekilde neti-

âlilerinin bu husustaki projesinin ve nerede ne gibi teşkilât ve tüccarlar bulunduğunun emir buyurulmasına muntazırız. Arzı hürmet eyleriz. *(Kara Vâsıf)*

Mevkii Müstahkem Kumadanı
Şevket

Vesika, 299.
Zata mahsus

Sıvas, 8. 12. 1919

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 1.12.1919.

1 — İhtilâl ile esaslaşmak mümkün değildir. Garbî Trakyayı istilâ etmek istiyen İngiliz, Fransız, İtalyanlara arzularını tatmin için bir sebep tehiye edilmiş olacaktır. Bundan maada Bulgarların bizimle birleşmek arzusunu izhar etmekte oldukları bir zamanda bu hareketin hayırlı bir netice vereceği de müsteb'attir. Bunun Garbrî Trakyayı Yunun-lılara işgal ettirmek için bir teşvik olması da pek muhtemeldir. Binaenaleyh vaziyetin pek esaslı tetkiki pek hayati ve mühim bir mesele addolunmaktadır.

2 — Garbî Anadolunun esliha ihtiyacı ziyadedir. Bir an evel nakliyat şayanı arzudur. İhraç iskelesi olarak biz Bafra ağzını münasip görüyoruz. Fena havalarda takalar, kayıklar barınabilir. Nehir tarikiyle de Vezirköprüye kadar düz kayıklarla nakliyat mümkündür. Bu işi Üçüncü Kolordu Kumandanlığı deruhde edecek, Samsundaki fırkasına yaptıracaktır. Yalnız vaktile kayıkçıların ismi, hareketten evel eslihanın cinsi ve miktarı hususunda mezkûr kumandanlığa malûmat ita kılınması lâzımdır. Hatta dahilde tüccar eşyası olarak nakli mutasavver olduğundan bu bapta Üçüncü Kolordu Kumandanlığı ile serian anlaşıldıktan sora belki de bir arkadaşın Samsuna gelerek vaziyeti mahallinde tespit ve takrir etmesi daha salim olacaktır.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

S o n

hilinde kalmış olan aksamı memalikimizin vatanı Osmaniden gayrikabili fek bir cüz telâkki olunması pek mühimdir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 297.
Şifre

Sıvas, 11.11.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Gümülcine muhacirlerinin mahallerine sevki için hükûmeti seniyyenin vait buyurduğu on bin liranın bir an evel tediyesi mahallinden istirham edilmekte ve zaman geçmesinin Yunanlıların lehine olduğu zikrolunmaktadır. Garbî Trakya teşkilâtı milliyesinin beka ve takviyesi için de mümkünse elli bin liranın tahsisi talep edilmektedir. Payitahtımızın emniyet ve vatanımızın âtisi ile son derece alâkadar olan bu meselede hükûmeti seniyyemizin azamî muavenet ve gayret edeceği biiştibahtır. Salih Paşa Hazretleri bu cihete söz vermişlerdi. Delâleti devletleri hassaten istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 298.

Beşiktaş, 1.12.1919

Sıvasta K. O. 3 K.

Garbî Trakyalılar Kırcaalide bir an evel ihtilâi çıkararak Bulgarları koğmak ve bu veçhile mahalli mezkûru da Garbî Trakyaya ilâve ederek ilerde yapacakları teşebbüsü büyütmek ve belki de Makedonyaya sirayet ettirmek fikrinde olduklarından şimdiden Trakya için müteşebbis bir kumandan ile birkaç alay kumandanı istediler. Bu hususta heyeti muhteremelerinin mütalealarının imba buyurulmasını arz ve istirham eyleriz. Bugünlerde gerek Garbî Anadolu ve gerek Anadolu berren ve bahren bize en lüzumu olan esliha ve cepaneyi nakletmek ve (   ) istiyoruz. Garbî Anadolu ile (   ) olmakla beraber nakliyata başladık. Karadeniz sahilinde İneboluyu münasip görüyorsak ta zâtı

bugün bu ihtiyacı mahallinden temin etmek adîmülimkân bulunduğundan vadedilen meblâğın âcilen itasına ve bu hususta lâakal daha elli bin liranın tahsisine tarafı valâlarından da delâlet buyurulması müsterhamdır Efendim.

Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi
Şükrü

Vesika, 296.
Şifre

Sıvas, 11.11.1919

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 8.11.1919.

Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Riyasetine: Garbî Trakya hakkında ita buyurulan malûmat şayanı teşekkürdür. En mühim mesele bu topraklarda ekseriyeti kahireyi teşkil eden ırktaşlarımızın kat'iyyen hiçbir ecnebi idaresi veya himayesine temayül eylememeleridir. İlk adım olarak istiklâl veya muhtariyetlerini kazanmağa çalışmalıdırlar. Gümülcine kongresi mukarreratından intizar olunan siyasî netice budur. Devleti Osmaniyenin vaziyeti hazırası bu ülkeler için teşebbüsatı siyasiyede bulunmağa müsait değildir. Ancak Wilson prensiplerini ileri sürerek ve vahdeti tamme ve teşkilâtı milliyelerine istinat ederek Garbî Trakya naili istiklâl olabilir. Sulhün aktinden sora hâsıl olacak vaziyete göre ana vatana iltihak fırsatı derpiş olunabilir. Her halde şimdilik Yunan propagandasına mümanaat, Fransızların yerleşmesine karşı ademi hoşnudi ikazı mühimdir. Muhacirin hakkında vadedilen onbin liranın ikmal ve mümkünse elli bin lira daha tahsisine dair hükûmeti seniyye nezdinde teşebbüsatta bulunulmuştur. Yalnız hükûmetin vaziyeti maliyesi de nazarı dikkate alınmak, asıl membaı varidatın Garbî Trakyadan istihsaline gayret etmek hususunda nazarı dikkati âlilerinin celbini gayei mukaddesin istihsali için bır vecibe addeyleriz.

İstitrat olarak şunu da hatırlatmak isteriz ki Trakya - Paşaeli Cemiyetinin takip edeceği mesleki siyasî de Mericin şarkı, yani mütareke aktolunduğu zamanki hududumuz da-

mümkün olabilecektir. Yunan hükûmeti Garbî Trakyayı (. . . . . . .) nehrinden Meriç vadisine kadar sabık Bulgaristan idaresinin imtiyazatına müşabih bir idare tesis etmek ve yalnız Yunan hükûmetinin himayesini kabul eylemek suretini teklif etmekte ise de, sureti kat'iyede muvafakat gösterilmemektedir.

Muhacirin meselesi: muhacirinin muntazaman, mücehhezen nakli hususunda tertibat yapılmıştır. Hükûmeti merkeziyenin müsaade ve daha doğrusu muavenetine intizar olunmaktadır. Fransızlar İstanbul ve Uzunköprü murahhaslarımız tarafından mûta vesaikı vize ederek mürurlarına müsaade ediyorlar. Nakliyatın teshil ve yolun taksiri maksadile karadan daha ( ) muhacir nakliyatına müsaade verilmesi için Fransızlara müracaat edildi. Cevaba intizar olunmaktadır. Dimetokadaki Fransız kumandanı nafıa köprüsünden ve Serem köy geçidinden hususî olarak mürura müsaade etmekte olduğundan buralardan Dimetoka kazası muhacirleri yurtlarına avdet eylemektedirler. Meriç şarkındaki iki köy kâmilen mahallerine avdet eylemiştir. Boş islâm köylerine Bulgarlar, Şarkî Trakya Bulgarlarını yerleştirip bırakmış olduklarından avdet eden muhacirler onlarla birlikte oturmak mecburiyetinde kalacaklardır. Bulgarlar fırsattan bilistifade Şarkî Trakyadaki ( ) avdet gayesini takip ve Fransızları bu hususta ( ) etmekte iseler de tarafımızdan buna muvafakat edileceğinden bu mesele Garbî Trakya muhacirleri kâmilen mahallerine avdet edinceye kadar maslahata göre idare edilecektir. Yunanlılar, Trakyalı Rumlardan iki bin hane İskeçeye, üç bin hane Gümülcineye, üç bin hane Dedeağaca, bin beş yüz hane Sofuluya iskân etmek için hazırlamışlardır ve bunlara üç aylık mekûlât ve nüfus başına yüzer frank vermişlerdir. İkinci ve üçüncü kafile olarak ta yirmi bin aile hazırlamak istedikleri müstahberdir.

Para meselesi: muhacirine muavenet hususunda talepedilen mebaliğ hakkında henüz bir cevap alınamadı. Garbî Trakyada hükûmet teşkili için hükûmeti merkeziye vait buyurduğu on bin liranın yalnız beş yüz lirasını vermiş ve mütebaki dokuz bin beş yüz lirayı henüz vermemiştir. Garbî Trakyada hükûmet tesisi ve yevmiye bir buçuk lira ile teşkil edilen jandarmayı idare ve Yunan propagandalarına mukabele için paraya şiddetle ihtiyaç olup

Vesika, 295.

Edirne, 8.11.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

2.11.1919 tarihli şifreli telgrafnamei âlileri cevabıdır:

Garbî Trakya ahvali: Yunanlılar İskeçeyi Kurucaya kadar işgal eylemişlerdir. Kuvvetleri: Beş bin yedi yüz nefer, on dört cebel topu, yirmibir mitralyözdür. Yunanlıların vürudundan evel, müslümanlar cemaati islâmiye ve belediye teşkilâtı yapmışlar ve jandarmaları müslümanlardan tayin eylemişlerdir. Müslümanların kuvvei maneviyesi sarsılmamış ve Yunan işgali askerî bir mahiyette kalmıştır. Franchet d'Esperey ile Trakya valisi General Charpy Yunan işgalinin muvakkat olduğunu mükerreren temin eylemişlerdir. Gümülcinede cemaati islâmiye teşkilâtı yapılmış ve jandarma teşkilâtı da ihzar edilmek üzeredir. Yunanlılar Yunan âmalini terviç ettirmek üzere İskeçe ve Gümülcinede propagandaya ehemmiyetle devam eylemekte ve bu hususta halka mühim meblâğlar dağıtmağa çalşmaktadırlar. Cemiyetimizin gayreti bugün bunları akim bırakmaktadır. Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Karaağaçta nefsi islâm bulunmadığından muhacirler nakledilmedikçe oralarda bir icraat yapmak mümkün olamıyor. Fransızlar müslümanlara pek müsait görünmekteler ise de asıl maksatları bu havalide yerleşmek olduğu bütün hareketlerinden anlaşılmaktadır. Bazı mütehassıs memurlar getirmişlerdir. Bulgarlar, sulh muahedesini henüz imza etmedikleri için Bulgar idarei mülkiyesi Fransız kontrolu altında olarak ifayı vazife ediyor. Bulgarlarda kalan cebel kısmındaki dokuz kazada Bulgarlara karşı ahalii islâmiyenin metanet ve maneviyatı yüksek olduğundan her halde şüphe eden Bulgarlar, o havalide bin kadar yerli münzevi olduğu halde her ihtimale karşı hazır bulunmak üzere ayrıca komite teşkilâtı yapmaktadırlar.

Ahval ve vaziyeti hazıraya karşı cemiyeti milliye ahvali için mütevali teşebbüsatı siyasiyede bulunmakta ve indelicap istimal edilmek üzere zemin ve zaman ve vesait müsaadesi nispetinde teşkilât hazırlamaktadır. Gümülcinede bu ayın on altısında bir kongre in'ikadı mukarrerdir. Buradan da murahhaslar bulundurulacaktır. Hükûmetin muaveneti naktiyesi olursa Parise bir heyeti murahhasa göndermek

Vesika, 294.

Sıvas, 11.11.1199

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 8.11.1919

Sobranya azasından Celâl Beyefendiye: Garbî Trakyanın tamamen islâmların elinde yekpare olarak kalması ve münasip zaman ve fırsatta ana vatana iltihak eylemesi cümlemizin yegâne gayesidir. Bu sebeple bu muazzez parçanın hiçbir sebep ve bahane ile ecnebi müstemlekesi olmağa razı olmaması esastır. Hükûmeti Osmaniyenin siyaseten buralara muavenette bulunması müşküldür. Vahdeti milliyeyi temsil eden Müdafaai Hukuk Cemiyeti, mütareke zamanındaki hududu esas kabul etmiş olduğundan Meriçin garbini resmî bir lisanla söyliyemez. Bu sebeple maksadın istihsali için en birinci çare Garbî Trakyada ekseriyeti kahireyi teşkil eden dindaş ve ırkdaşlarımızın teşkilâtı milliyelerini tazzuv ve takviye ederek Wilson prensiplerine ist'naden hukuklarını talep ve istihsale çalışmalarıdır. Gerek Fransız ve gerek Yunan âmaline asla muvafakat olunmaması, ecnebi işgaline kat'iyyen rıza gösterilmemesi şartı esasîdir. Hükûmetin kuvvei maliyesi malûmdur. Bilfiil harp devam eden İzmir cephesi için bile bir muaveneti naktiyede bulunacak halde değildir. Müdafaai Hukuk Cemiyetinin ise parası yoktur. Binaenaleyh Garbî Trakya teşkilâtı için menabii varidatın yine ayni topraklardan tedariki zaruridir. Buna zatı âlileri gibi doğrudan doğruya alâkadar olan eshabı hamiyetin çaresaz olabileceği memulü kavidir. Maahaza muhacirinin Gümilcine havalisine gönderilmesi için hükûmeti seniyyeden muaveneti naktiye talep edilmiş ve bu kere de tekiden istirhamatta bulunulmuştur. Vaziyeti olduğu gibi görerek, mevcut müşkülâta galebe etmeğe ve maksadı mukaddesin istihsaline çalışmağa mecburuz. Cenabı Hak Milleti masumemizin yüzünü elbette zatı âlileri gibi hamiyetkâr vatanperver mürşit ve mücahitlerin gayreti ile güldürecektir. Muntazaman tenvir buyurulmaklığımızı rica ederiz kardeşim.

Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

3 — Garbî Trakya muhacirleri Fransızlar tarafından müşkülât görüyorlar. Bunun için murahaslar İstanbula gitmişlerdir.

4 — Teşkilât nizamnamesi vardır. Lâhikası gönderilmemiştir.

5 — Çatalca livası merkeze raptedilmiştir. İntihabat mesaili, şimdiye kadar teşkilât lüzumu kadar tevsi edilememiş olduğunu ve bu hususta Trakya - Paşaeli Müdafaai Milliye Cemiyetinin nazarı dikkati celbedildiğini arzeylerim.

6 — Arif Beye cevabınız elden gönderildi. Çünkü kendisi burada değildir.

7 — Yusuf İzzet Paşa ve Bekir Sami Beylerle icap ettikçe muhabere icra ediliyor Efendim.

— Fazla rahatsız etmiyeyim. Yalnız bizi sık sık tenvir buyurmanızı hassaten rica ederiz kardeşim.

Mustafa Kemal

Vesika, 293.

Edirne, 8.11.1919

Kuvayi Milliye Heyeti Temsiliyesine

Garbî Trakya ahvali hakkında Edirne merkezinden şifre ile verilen tafsilât cevabına şiddetle muntazırım. Garbî Trakyanın şimal aksamında yapılması lâbüt olan teşkilât, parasızlık sebebile henüz başlıyamamış olduğu gibi elyevm Fransız işgal sahasındaki milis teşkilâtı da ayni sebepten müşkülâta maruzdur. Parasız hiçbir şey olamıyor. Bugün için kurtulmuş addolunabilen bu Trakya parçasının yalnız parasızlık yüzünden tekrar Yunan işgaline maruz bırakılması payitaht için azîm tehlikeyi müeddi olacağı takdir buyuruluyorsa muaveneti nakdiye için vakit zayi etmeksizin tedabir ittihazını ehemmiyetle tekrar istirham eylerim. Vilâyet vasıtasile bu bapta Babıaliye vukubulan müracaatim de henüz is'af olunmadı. Parasız Gümülcinedeki hareket müstelzimi hacalet ve akamettir. Gerek bu bapta ve gerek şimal aksamının hal ve âtisi hakkında rey ve mütalealarını muntazardır Efendim. (Sobranya azasından: *Celâl*)

Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar

— Buranın vaziyeti umumiyesi dünkü gün şifre ile arzedilmiştir. Trakya - Paşaeli müdafaai Milliye Cemiyeti vazifesini hüsnü ifaya çalışıyor. İstanbul ile ara sıra muhabere ediyoruz. Ve vaziyeti takip ettiriyoruz. Tedbir bizden muvaffakıyet Allahtan. Garbî Trakya için henüz arzu olunan muavenet husul bulmamıştır Efendim.

S 1 — Meb'usanın İstanbulda içtimaı hakkındaki mehalike dair mufassal mütaleatımızı şifre olarak takdim edeceğiz. Bunun mütaleasından sora gerek zatı âlinizin ve gerek heyeti merkeziyenin nokati nazarının sürati iş'arını rica ederiz.

2 — Mebus intihabı ne dereceye vasıl oldu. Meb'us intihabı hitam bulduktan sora Trakya namına asgarî iki mümessilin Heyeti Temsiliyeye aza olmak üzere Edirne Heyeti Merkeziyesince intihabı ve Heyeti Temsiliyeye izamı lâzımgelecektir. Şimdiden bu cihetin nazarı teemmüle alınmasını arzederim.

3 — Matlup muavenet için söz vermiş olan hükûmeti merkeziyeye maruzatta bulunulacaktır.

4 — Teşkilât nizamnamesi ve lâhikası Vasıf Bey tarafından gönderilecekti. Henüz alınmamış ise talep buyurulmasını rica ederiz.

5 — Çatalca livası Trakyaya tamamen raptolundu mu; Tekirdağ ve Gelibolu livalarında teşkilât muhkem midir?

6 — Arif Bey cevabımızı aldıktan sora bir mütalea ve harekette bulunmadı mı? Ve kendisi orada mıdır?

7 — Bursada Bekir Sami, Bandırmada Kâzım Beylerle muhabere ediyor musunuz?

C 1 — Şifre alındıktan sora bu baptaki mütalealar arzedilecektir.

2 — Meb'san intihabı günden güne ilerliyor. Merkez Edirnede Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuk Heyetinden Şeref, Faik, Galip Bahtiyar Beyler meb'us olmuşlardır. Mülhakattan da Trakya - Paşaeli heyetine merbut olan zevatın kazanması ihtimali ziyade olduğu merkeze göre hükmediliyor. Talep edilen mümessillerin gönderilmesi Trakya - Paşaeli müdafaa heyetine söylenecektir.

Vesika, 291.
Şifre

Sıvas, 31.10.1919

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Miralay Cafer Tayyar Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trakya - Paşaeli Heyeti merkeziyesine:

Garbî Trakya ahvali ne şekil kespeyledi? Muhacirlerin nakli meselesi ne haldedir? Hükûmeti seniyye yeniden paraca muavenet eyledi mi? İş'arı istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 292.

Edirnede Cafer Tayyar Bey ile telgraf başında muhabere

5.11.1919

Cafer Tayyar Beyefendiye

Muhabbet ve tahassürle gözlerinizden öperim. Arif Beye ve Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesine ve zatı âlinize son takdim olunan iş'arat alındı mı?

Mustafa Kemal

Cümlesi alınmıştır. Arzı tazimat ederiz Efendim.

Cafer Tayyar

— İstanbulda Kara Vasıf Beyle muhabere ediyor musunuz? İstanbulda bedhahan çok muzır cereyanlar yapmağa çalışıyorlar. Bilhassa İtilâf ve Hürriyet ve Nigehbancılar İngilizlerle beraber pek hainane teşebbüsatta bulunuyorlar. Bunlara karşı Anadoluda her türlü imha edici tedabir alındı. Şüphesiz oraca da böyledir değil mi? Garbî Trakyanın bildiğimiz vaziyetinde bir tebeddül var mıdır? Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi hükûmetten arzu olunan muavenete mazhar oldu mu?.

hare yavaş yavaş kuvvetler çoğaldı. Şimdi on bin tahmin olunuyor. Komite gerek Gümülcinede, gerek Edirnede Yunan işgalini protesto etti. Yunanlılar girmezden akdem İskeçede komite belediye intihabını yapmış ve belediyeye müslümanları geçirmişti. Bulgar jandarması kıyafetile fesli müslüman jandarmalar yapmış ve köylere göndermişti. Bulgar memurini mülkiyesi daha kalkmadığından kaymakam onlardandır. Fakat son derece muhteriz. Müslümanların hareketi herkesi intibaha davet etti.

Gümülcinede: Charpy orada oturuyor ve bütün Trakya idaresine vazıyet etti. Bulgar memurları duruyorlar ve şimdilik Charpy namına idare ediyorlar. Gümülcinede mahallî belediye teşkilâtı yapılmadı. Ayın nihayetinde memurların çekileceği söyleniyor. Bulgar memurlarının Sofya ile münasebetlerinin kesildiği dün Edirnede iştildi; Yunan ajanı Vamvakas Yunan Hükûmetinin General Charpy nezdinde mümessili sıfatında Gümülcinede bulunuyor. Entrika yapıyor. Dedeağaç sevahiline rum muhacirini nakline başlanmıştır. Bizim muhacirin daha duruyor. Birkaçı geçti. Bu bapta Charpy ile vukubulan mülâkatımızda müslüman muhacirlerinin yerlerine avdet ettirileceklerini ve fakat birdenbire büyük kütle ile gelmelerinin gerek asayiş ve gerek iaşe noktai nazarından mehaziri dai olacağını ve bu iş için ve istirdadı emval için komisyon teşkil olunacağını ve komitenin de ayrıca listeler yapmasını tenbih etti. Elyevm Trakya komitesi tarafından verilecek vesikalar Fransız pasaport idaresinden tasdik olunuyor. Muhacirin ve ahali böyle Trakyaya gidiyorlar.

Numara
500

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku
Milliye Mümessilliğine

İtilâf Şark Orduları Kumandanı General d'Esperey tarafından vaki olan davet üzerine Garbî Trakyaya giden murahhaslarımızdan Galip Bahtiyar, Şakir ve Faik Beyler avdette merkeze uğrıyarak verdikleri rapor sureti aynen balâya nakil ile takdim kılınmış ve Trakya mesailile meşgul olmak üzere mumaileyhim Dersaadete azimet etmişlerdir.

Trakya - Paşaeli Müdafaa Heyeti Osmaniyesi
Şükrü

tâ Trakya aksamı şimalisinin Bulgaristana terkolunması keyfiyetinde Amerikanın tesiri olduğunu sarahaten izah etti. Badehu idarei memlekete naklikelâm ile her unsurdan memur alacağını ve ezan cümle Trakyalı olup ta hizmeti devlette bulunmuş memurinden istifade edeceğini, hattâ jandarma için mümkün mertebe askerlik etmiş zevat intihap olunması lâzımgeldiğini ve evkaf tanzim olunarak mazbut bir surette idare olunacağını velhasıl kariben şu harap memlekette refah ve asayişin temin olunacağını beyan ile beraber her unsur gibi islâm unsurunun da kendisine muavenet etmesini ve zinhar asayişi ihlâle badi olacak ef'al ve harekâtta bulunulmamasını mükerreren tavsiye etti ve tekrar memurine nakli kelâm ile Dedeağaca, Rum ekseriyeti bulunması itibarile oraya bir rum valinin tayini nasıl olacağını sordu.

Franchet'nin muavini Charpy bu ruhta beyanatta bulundu. İdarei mahalliye hakkında Trakya müslümanlarının beyanı rey etmelerini söyledi. Komite de bu baptaki fikrini bildirmekle beraber memurin listesini verdi ve Dedeağaca bir müslim mutasarrıf fakat Sofuluya bir rum tayininin münasıp olacağını anlattı. İşgal meselesini izahen bunun konferans kararı olduğunu ve Yunan askerinin de işgale iştirak ile Gümülcinenin 12 kilometre garbine kadar uzanan sahavı işgal edeceklerini söyledi. Şu kadar ki, gerek Franchet, gerek Charpy'nin ifadatında Trakya aksamından birinin Yunanistana verileceğine dair söz ve telmih geçmedi ve hattâ İskeçede ayrı bir Fransız müfrezesi ve bir de miralay bulunup vukuu melhuz şikâyata merci olacağını da ilâve eylediler.

Trakyada vaziyet şudur: Teşrinievel evasıtında Fransız kuvayi askeriyesi Gümülcine ve havalisini işgale başladılar. 18 de Bulgar kuvayi askeriyesi altı kaza sahasını tahliyeye başladılar. 20 de bu ameliye hitam buldu. Yalnız Bulgar jandarmalarından kaçmıyanlar kaldı. 16 da Yunan kuvvetlerinden ufak kısımlar İskeçeye gelmeğe başladı. Fakat asker daha girmezden evel ahalii islâmiye kâmilen evlerine, dükkânlarına Fransız bayraklarının yanına siyah matem bayrakları astılar. Çarşıyı tamamile kapadılar. Fransız kumandanı komiteye müracaatla bayrakların indirilmesini rica ile beraber tellâl ile de ilân ettirdi. Ahalinin indirmemesini görerek Fransız askerile bayrakları toplattı. Dükkânlar üç gün kapalı kaldı. Yunan askeri perişan bir halde idi. Bilâ-

yaya gidecek idare memurlarının esamisinin General tarafından istenildiğini söyledi. Liste kendisine verildi. İki gün sora beş kişiden ibaret bulunan komite azasına hususî "lesepase" verilerek Gümülcineye izam olundu. Zevatı mezkûre Gümülcineye muvasalatlarında Franchet d'Esperey'nin vekili General Charpy ile görüşmüşler. Kendilerinin memleketin aksamı muhtelifesinde idare memurluğu etmeğe gönderildiğini söylemişlerdir. Charpy, esaminin kendisine bildirildiğini ve fakat sıfatı memuriyetleri hakkında bir tebligat almadığını, ve iki gün sora Franche geleceği cihetle anınla görüşüleceğini cevaben beyan etti. Üç dört gün sora Franchet d'Esperey Gümülcineye geldi. Komite azasını kabul etti. Orasının idaresi hakkında serdettiği esaslar şunlardır:

1 — Kongre, İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Karaağaç, Mustafapaşa kazalarının kararı ahîre değin Düveli Mütelife kuvayi askeriyesi tarafından işgal olunmasına karar vermiş ve Düveli Mütelife namına idaresini de Franchet d'Esperey'e tevdi etmiştir.

2 — Burada Franchet'nin nezareti âlıyesinde bir idarei mahalliye tesis olunacaktır. Muamelât Trakyalı memurlar tarafından tedvir olunacak, şu kadar ki her kaza başında kontrol için Fransız erkânı askeriyesinden biri bulunacaktır.

3 — Meclisi Meb'usan teşkil olunacaktır Şu kadar ki, elyevm muhaceret devresi olduğu cihetle birkaç vakit için bir meclisi meb'usan intihabına imkân yoktur. Fakat yapılacaktır.

4 — Fransa bu hıtta üzerinde hiçbir emel beslemez. Kongrenin Fransız olan Franchet d'Esperey'e tevdi ettiği vazifeyi Fransa teshil edecektir ve birçok senelerdenberi türlü felâket ve mesaibe duçar olan şu havalide bir hayatı sükûn ve refah tesisine gayret edecektir.

5 — Trakyanın iktisap edeceği şekli kat'î hakkında daha müttehaz bir karar yoktur. Ağlebi ihtimal konferans Türkiye sulhü ile halledilecektir.

Franchet bu beyanatta bulunduktan sora memurin listelerini yapıp muavini General Charpy'ye vermemizi söyledı. Franchet ifadatında müslümanlara teveccühkâr göründü. Hat-

katte tutulmalıdır. Bu zemine ait şimdiye kadar istişmarı olunmuş ecnebi efkârının ve uhdemize tevdi edilmiş olan Garbî Trakya kısmının son vaziyetinin iş'arını rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 289.

24/25.10.1919

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Arif Beye mahsustur: Bizim takip ettiğimiz maksadı aslî memleketimizi inkısamdan kurtarmak ve devlet ve milletimizin istiklâlini temin etmektir. Bu maksadın husulüne mümanaat edebilecek düşmanlarımız İngilizlerdir. İngilizlerle tevhidi menafie çalışan Fransızlar da addolunabilir. Düşmanlarla uğraşmak için sonuna kadar ve her türlü vesaite müracaat ederek çalışmağa azmettik. Bulgarlar da ayni düşmanlardan müştekidir zannederim. Bu sebeple şahsî Bulgar dostlarımızın da ayni düşmanlar ve bu düşmanların mahmisi olan rumlar aleyhinde başladıkları teşebbüste temini muvaffakıyetleri bizce mültezemdir. Bu itibarla tesis ve idamei münasebet muvafık olur. Bunun için şimdilik bir heyetin buraya kadar gelmesine hacet yoktur sanırım. Zatı âliniz ve Cafer Tayyar Bey biraderimiz vasıtasile idamei münasebet mümkündür. Atiyen icap ederse heyet te gönderebilirler. Takibi muhtemel Bulgar rüesası Türkiyede maalmemnuniye cayi kabul görebilir. Yalnız bir noktayı hâtıra olarak kaydedeyim: Bulgarların Kolçak Rusyasile birleşmek noktai nazarı bizim menafii atiyemize tetabuk etmiyebilir. Tarafımızdan bu cihetin gözetilmesi münasip olur. Osman Reisle ne gönderilmiştir. Kimden istiyelim. Meb'us olmanız muvafıktır. Bulgar dostlara selâm. Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Vesika, 290.

Edirne. 30.10.1919

Trakya - Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyaseti Muhteremesine

1 Teşrinievvel 1919 tarihinde Franchet d'Esperev'nin yaveri Trakya Cemiyetinin İstanbul şubesine müracaatle Trak-

martesi günü müzakere ve ikmal ve on altı kişiden ibaret bir Heyeti Merkeziye intihap etmiştir. Garbî Trakyanın Bulgar ve Yunanlıların mezalimi altında ezilmesine şarkî Trakyalılar tahammül edemiyeceğinden Garbî Trakyada arzuyu millîyi o surette takviye ve ana muzaheret etmeği Şarkî Trakyalılar taahhüt eylemişlerdir ve Bulgar muahedenamesi ile Bulgaristan ve Yunan lehine ayrılan Trakya parçaları için de yazılan protestoname ait olduğu mahallere keşide edilmiştir.

Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuku Milliye
Cemiyeti namına
Şükrü

Vesika, 288.

Amasya, 23.10.1919

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar
Beyefendiye

Şifre, müstaceldir

1 — Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trakya - Paşaeli Heyeti Merkeziyesine: Meriç şarkındaki kırk bin muhacirin sürati mümkine ile Mericin garbine naklettirilmesi için hükûmeti merkeziye mümkün olan her türlü muaveneti ifa edecektir. Şimdiye kadar on bin lira vermiş olduklarını bildirdiler. Daha da vereceklerini vadettiler. Cemiyet tarafından sureti münasibede ve işbu iş'ardan bahsetmiyerek beş altı gün sora hükûmete müracaat olunması münasip olur.

2 — Garbî Trakyanın mukadderatı siyasiyesi hakkında ecaniple vukuu muhtemel temaslarda müteyakkız davranılması lâzımdır. Esas olarak Devleti Osmaniyenin 1914 teki hududunu gayrikabili tashih kabul etmek ve Garbî Trakyanın kısmen veya kâmilen Devleti Osmaniyeye ilhakı mevzuubahs edilmemek lâzımdır. Garbî Trakyada bir islâm hükûmeti müstakillesi teşkili vadile Meriç şarkında bir kısmın meselâ Midye - Enez hattına kadar olan kısmın dahi buna ilhakı tekâlifine aldanmak caiz değildir. Böyle bir hükûmeti islâmiye teşkili mutasavver olsa dahi bunun Bulgarlarla aramızda bir eta tampon olarak fakat her halde Fransız veya İngiliz müstameresi halinde teşekkül edebileceği nazarı dik-

yette bulunur. İşte bugün haksız yere vatanımıza ayak bastırılmış ve her türlü zulüm ve vahşeti irtikâp eylemekte bulunmuş olan Yunanlıları muazzez topraklarımızdan tardeylemek üzere Aydın cephesinde kan döken muhterem mücahidinimiz bu millî müfrezelerimizdendir. Lehülhamt asayişi tam hükümferma bulunan ve beynelanasır vifak ve hüsnümuaşeret mevcut olan vatanımızın başka hiçbir tarafında el'an bu yolda bir faaliyetimiz olmadığı ilâve olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 286.

Amasya, 18.10.1919

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Edirne heyeti merkeziyesinin ve zatı âlilerinizin Garbî Trakya hakkındaki mütalealarıı büyük ehemmiyetle nazarı dikkate alındı. Heyeti Temsiliyemizle mülâkat etmek üzere Amasyaya gelen Bahriye Nazırı Salih Paşa ile iki gün sora bu mesele mevzuubahs edilecek ve neticesi arzolunacaktır. Trakya - Paşaeli heyeti merkeziyesinin bugünlerdeki müzakeratı netayicinden sık sık malûmat verilmesini rica ederiz. Trakyadaki Teşkilâtı umumiyenin tevsi ve teşmilinden mümkün olduğu kadar Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin nizamnamesini esas tutmak ve bu suretle zahiren dahi vahdeti umumiyemizde bir fark olmadığını göstermek mühimdir. Nizamname henüz gelmemiş ise Dersaadette Galatalı Şevket Beyden talep buyurunuz. İşbu telgrafnameden Heyeti Merkeziyenin haberdar edilmesi ricasile takdimi ihtiramat olunur Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 287.

Edirne, 21.10.1919

Sıvasta Heyeti Temsiliyeye

Evelce arzolunan kongre bütün vilâyet, liva ve kaza ve ekser nevahi murahhasları hazır olduğu halde içtima ve cu-

yemizin taazzuv ve teşmilini kemali sükûn ve intizamla ilerletmek, asayişi memleketin hüsnü muhafazasına gayret eylemekten ibarettir.

Sıvas Umumî Kongresi ayni gaye ve emelden nebean etmiş olan bilûmum millî cemiyetleri Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namı umumisi altında toplamış ve vicdanı milliden doğan birliği lehülhamt bir şekli vahdete irca eylemiş olduğundan münferit hiçbir müracaatin muta olamıyacağı bedihidir. Keyfiyet icap edenlere ayrıca iş'ar edilmiştir Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi

Vesika, 285.

TAMİM

Tel

Sıvas, 15.10.'919

Makamatı askeriye ve mülkiyeye

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziye ve İdarelerine

Dersaadet ve taşra matbuatına

Bazı mahallerde çete ismini taşıyan birtakım eşhasın kendilerini, milletin meşru ve mukaddes âmalini istihsal maksadile taazzuv etmiş olan teşkilâtı kanuniyesi ile alâkadar göstermekte oldukları ve arzuyu milliye mugayir harekâta tasaddi eyledikleri istihbar olundu. Hükûmetin, asayişi memleketi ihlâle ve halkımızı ızrara cür'et eden bu gibiler hakkında kanunun icabatını ifa eyliyeceği ve Müdafaai Hukuk Cemiyetinin de bu baptaki icraatta hükûmete bütün mevcudiyetile muaveneti bir vazifei milliye addeyliyeceği tabiidir.

Vatanın halâsı, milletin necat ve saadeti gayesi ile teşekkül etmiş olan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde "Çete tabiri" mevcut değildir. Yalnız milletin hukuku mukaddesesini silâhla müdafaava mecbur kaldığı halâtta nizamnameye tevfikan "Kuvayi Milliye" sevk ve idareleri zaptü rapt altında olmak üzere hali faali-

cine, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka ve İskeçe için mutasarrıfların isimlerini istedikleri ve İskeçenin müddeti muvakkate için Yunan askerleri tarafından işgal edileceğini beyan ve bu malûmatı hafi tutmalarını tenbih eyledikleri mezkûr murahhaslıktan cemiyet riyasetine mektupla bildirilmekte ve mutasarrıfların isimleri verildiği münderiç bulunmakta olduğu berayi malûmat arz ve takdimi ihtiramat olunur.

Birinci Kolordu Kumandanı
Miralay
Cafer Tayyar

Vesika 283.

Alındığı mahal, İstanbul

Tel
Mahreci
Antalya

15.10.1919

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsiliye Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Balıkesir Heyeti Milliye Reisi Hâcim imzasile bazı tebligat icra olunmakta ve 8 ve 10 Teşrinievel 1919 tarihli iki kıt'a telgrafnamenin birinde in'ikat edecek umum Anadolu Kongresine iki murahhas izamı diğerinde de heyete de iki rapor gönderilmesi bildirilmektedir. Tenvir ve takdirlerine intizar eyleriz.

Heyeti Milliye Reisi
Yusuf Talât

Vesika, 284.

Sıvas, 16.10.1919

Tel

Antalya Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Yusuf Talât
Beyefendiye

C: 15.10.1919

Âmali meşrua ve mukaddesemizin istihsali uğrunda millet ile hükûmetin müştereken çalıştığı bu hengâmede ayrıca bir kongre içtimaına lüzum yoktur. Bugünün en birinci işi nizamnamei mahsusuna tevfikan teşkilâtı meşruayı milli-

rıdere gibi kazalar Bulgar ve İskeçe ve Drama, Serez gibi Ustrumaya kadar mahalleri Yunan hududu dahilinde bırakmıştır. Merice mümted olan hudut dahilindeki Gümülcine ve Dedeağaçtan şimdilik İtilâf Devletleri lehine olarak Bulgarların hakimiyeti kat'edilmiş ve bunun Türk sulhünün müzakeresi esnasında Şarkî Trakya mukadderatının tayini zamanına kadar bırakıldığı esas olmuştur. Ve esasen yalnız nefsi Gümülcinede ekseriyeti müslime mevcut olup Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Ortaköy, Seymenli kazalarında bugün tek bir müslüman bırakılmamıştır. Venizelosun Trakyayı şu veçhile inkısama uğrattırmaktan maksadı buralarda müslüman nüfusu bulunmayınca Yunan lehine kazanmağa matuftur. Şu halde bu kıt'anın bu halile bırakılması bizim için bir fayda olamıyacağını ve Yunan ve Bulgarlara verilen mahallerdeki halkın umumen islâm bulunduğu cihetle Trakyanın hududu kadimi tarih'yesile Trakya hakkında düveli müşarünleyhim mümessilleriyle konferans nezdinde protesto edilmiş ve buraları elyevm Fransızların tahtı işgalinde bulunduğu Yunan, Bulgarlara karşı durmak için Gümülcinede teşkilât ve tertibat yapılmakta ise de levazımı tedafüiye ve para tedarikinde müşkülâtı azîmeye tesadüf edilmekte olduğu ve bu hususatın hayyizi husule isali çaresinin berveçhi maruz kongrenin in'ikadında tezekkür edileceği arzolunur.

Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuku Milliye
Cemiyeti namına
Şevket

Vesika, 282.

Edirne, 13.10.1919

Zata mahsustur

Sıvasta Kolordu Kumandanı Miralay Salâhattin
Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Heyeti Temsiliyesine:

12 Teşrinievel 1919 tarih ve 2 numaralı şifreye lâhikadır.

Trakya - Paşaeli Cemiyetinin İstanbulda bulunan Garbî Trakya murahhaslarına Fransızlar müracaat ederek Gümül-

de ve sarsılmaz bir azim ve imanla kaldıkça hiç şüphesiz ameli meşruasına nailiyetle mes'ut olacaktır. Binaenaleyh mevcudiyeti milliyemizi yarü ağyar nazarında izhar ve ispat eden teşkilâtın nizamname mucibince taazzuv ettirilmesi ve bilhassa küçük, büyük bilcümle merkezlerin biribirile ve heyeti merkeziye ile sıkı bir rabıta tesis eylemeleri bugünün en mühim ve hayatî bir vazifei milliye ve vataniyesidir. Bu sebeple hususatı mezkûreye son derece ehemmiyet verilmesini tekit eyler ve teşkilâtın tevsi ve teşmil derecesi hakkında peyderpey heyetimize itayı malûmat olunmasını rica eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 281.

Edirne, 13.10.1919

Sıvas Anadolu - Rumeli Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti
Mümessili Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 9 Teşrinievel 1919 1 — Trakya müdafaa heyetinin teşkilâtı muhterem Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesine kısmen muvafık olduğu ve Kongrece müntehap on dört kişiden ibaret bir heyeti merkeziyesi ve İstanbulda beş murahhası ve livalarda ve kazalarda mahallî müftilerinin tahtı riyasetinde ve nevahide maruf zevattan ibarettir. Heyeti idare ve merkezden memur birer mümessil ve bazı kurada birer ikişer muhabiri mevcuttur. Hükûmeti sabıkanın mümanaati sebebile nevahi ve kura teşkilâtı henüz tamamile ikmal edilememiş ve her şeyin eveliyatta olduğu gibi teşkilâtta merkezden başlıyarak aşağı doğru gitmiştir. Maamafih mahalle ve kariye teşkilât nizamname dairesinde şimdiden iptidar olunmuş ve Teşrinievelin on altısında Edirnede in'ikadı musammem ve mukarrer olan kongrede cihatı sairesinin müzakeresi tabiî bulunmuştur. Bu bapta bir emir ve mütaleayi âlileri olduğu halde emir ve iş'arı.

2 — Trakya meselesinin dahil olduğu son evrakı havadis münderecatından malûm olacağı veçhile Paris Konferansı Bulgaristan hududunun tahdidi esnasında islâm ekseriyetini haiz olan Kırcaali ve Koşukavak ve İğridere ve Da-

âmali milliyenin istihsaline her suretle çalışmaktalar ve kendilerine mümkün olan her türlü muavenet ve muzaheret yapılmakta ise de Yunan âmalinin husülüne mümanaat ve Şarkî Trakyanın Yunan tesiratından uzak bulundurulması için Bulgaristan ve Yunanistana terkedilen kısımları da dahil olmak üzere Garbî Trakyanın müstakil ve muhtar bir hükûmet olarak ibrazı mevcudiyet eylemesi ve bu suretle saltanatı Osmaniye ile hemhudut olarak yaşanması imkânı olmıyan ve icra edeceği propagandalarla yerli Rumları ifsattan hiçbir zaman fariğ olamıyacak yegâne düşmanımız Yunanistan ile hududu Osmaniye arasında kuvvetli bir hükûmeti islâmiyenin teşekkülü menfaii âliyei vataniye iktızasından görülmekle Müdafaai Hukuk Cemiyeti âliyesinin bu noktai nazarı tasvibi halinde teşebbüsatı lâzimei müessire icrasile imkân husulüne lûtfen muzaheretleri istirham olunur Efendim.

Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar

Vesika, 279.

Tekirdağ, 12.10.1919

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Mümessilliğine

C: 11.10.1919 telgrafnamei âlileri gelmiş icap edenlere tebliğ edilmiş olduğu maruzdur.

Belediye Reisi
Halis

Vesika, 280.

Sıvas, 13.10.1919

TAMİM

Milletin ruh ve vicdanından nebean eden vahdet ve azmü irade sayesinde vaziyeti siyasiyenin; vatanımızın tayıni mukadderatı ile milletimizin hukuk ve istiklâli mevzuubahs olduğu bu hengâmei tarihîde lehülhamt lehimize döndüğünü kemali şükranla idrak eyliyoruz. Cenabı Allahın inayet ve adaletine milleti necibemiz böyle yekvücut bir hal-

yetli arkadaşlarımızdan bulundukları..... mevakiin merkezle olan irtibatları gayet esaslı ve rasindir. Bilûmum Trakyalıların bütün mevcudiyetlerile vatanperverane vezaifi mübeccelenin ifasına hazır ve amadedirler.

4 — İntihabatta Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile tevhidi mesai edilerek Müdafaai Hukuk Cemiyetinin esasatını kabul eden ve bu esasata sadık kalacak zevatın meb'us intihap olunmalarının teminine sarfı gayret olunmaktadır. Trakyanın her tarafında intihabatın arzuyu umumî dairesinde neticelenmesi memuli kavidir. Birinci kolordu: kırk dokuz, elli beş ve altmışıncı fırkalardan mürekeptir. Yakın zamana kadar Çatalca mevkii müstahkemi dahi kolordu emrinde bulunmakta iken Süleyman Şefik Paşanın nezareti zamanında İstanbulda yirmi beşinci kolorduya raptedilmiştir.

Şimendifer hattı muhaafzası vazifesile şubattanberi Trakyada bulunan kuvvetli bir Yunan taburu yerli Rumlar arasında teşkilât yaparak asayişi tehdit ve islâmları tecavüzatlarile bîhuzur eylemişlerse de son bir iki ay zarfında cür'etleri kırılmış ve vakayi azalmıştır. Ancak Şarkî Trakyanın ahiren kespi ehemmiyet ve nezaket eden vaziyeti Trakyanın mukadderatı hakkında bazı maruzatı icap ettirmektedir. **Venizelos**'un, şeytanatkârane eseri siyaset ve tekâlifi neticesi olarak hiçbir Bulgar mevcut olmayıp dört yüz bin kadar müslümanın vatanı olan Paşmaklı, Darıdere, Kırcaali orta kısmı Bulgaristana ve keza kahir bir islâm ekseriyetini haiz olan İskeçe havalisinin de Gümülcine yakinine kadar Yunanistana terkedilmesi suretile mukadderatının tayini atiye talik edilen mütebaki Garbi Trakya yani Gümülcine, Dedeağaç, Dimetoka kısmında Rumlar ekseriyeti ihraz edecek halde kalmıştır. Yunanlıların beynelmilel şekli idareden istifade ile getirecekleri Rum muhacirleri bu nisbeti az zamanda daha mühim bir faikıyete is'at edebileceklerdir. Trakyanın şekli idaresi mevzu olacağı zaman vücuda getirecekleri Rum ekseriyetini ileri sürerek bu kısmın da Yunanistana ilhakına çalışacaklardır. Yunan âmalinin tahakkuku halinde Şarkî Trakyada dahi hemhudut olmak fırsatından bilistifade Yunan propagandası tevessü edip asayişin derhal muhtel olacağı ve artık islâmların sükûn ve huzura veda edecekleri bedihidir. Garbî Trakyada ve bilhassa müslümanların ekseriyetle bulunduğu menatıkta teşkilâtı milliye mevcut olup

Vesika, 277.

Sıvas, 11.10.1919

Edirnede Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Trakya - Paşaeli Heyeti Merkeziyesine

1 — Teşkilât nizamnamesi posta ile irsal edilmiştir. Teşkilâtı mevcudenizle mühim farklar yoktur. Vüruduna kadar teşkilâtı hazıranızı aynen muhafaza ve takviye buyurmanız muvafıktır.

2 — Kırkkilise, Tekirdağ, Gelibolu ve Çatalca livaları heyeti merkeziyenize merbut kalarak teşkilâtlarını taazzuv ettirmelidirler.

3 — Takviyei münasebat ve tamamii tenevvür için şimdilik her gün gayet muhtasar bir raporun Sıvasta Heyeti Temsiliye namına irsalini rica ve hürmetlerimi takdim ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 278.

Edirne, 12.10.1919

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesine

C: 11. 10. 1919 şifreye

1 — Muhabbet ve teveccühü âlilerine arzı teşekkürata mahsusa ve takdimi ihtiramat eylerim.

2 — Anı teşekkülünden pek az sora Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile tevhidi âmal ve teşriki mesai eyliyerek cemiyetimizin her harekâtı müşkül zamanlarda bile temini baka ve tevsii teşkilâtına sarfı gayret olunmuştur.

3 — Vilâyetin en küçük mevakiine kadar münteşir ve mevcut olan teşkilâtın teyit ve takviyesine çalışılmaktadır. Kolorduya merbut olup Kırkkilise, Keşan ve Tekirdağında bulunan fırkalarımızın kumandanları şayanı itimat ve hami-

Vesika, 275.

942 25

Edirne, 13.10.1919

Sivasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: İtimat ve teveccühü âlinize en samimî teşekküratımı arzederim Efendim.

Edirne Vali Vekili
İhsan

Vesika, 276.

Sıvas, 11.10.1919

TAMİM

1 — Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti vilâyet heyet ve müstakil liva heyeti merkeziyeleri kendilerine merbut bilcümle heyeti idarelere ve keza heyeti idareler nevahiye kadar olan heyeti idarelere Heyeti Temsiliyenin tebligatını sürati mümkine ile ifa etmeğe ehemmiyet vermelidir.

2 — Hiçbir heyeti merkeziye veya idare ve alelûmum teşkilâtı milliyemize dahil heyet ve eşhas cemiyetimiz namına doğrudan doğruya hükûmti merkeziyeden bir gûna mutalebatta bulunmıyacaktır. Teşkilâtı milliyemize ait her türlü münasebatı aledderecat heyeti idareler, heyeti merkeziyelerle ve heyeti merkeziyeler de HeyetiTemsiliye ile icra edecektir. Mafevk heyetlerin tekâsülü halinde ona tâbi olan diğer heyetlerin derhal Heyeti Temsiliyeye müracaati caizdir.

3 — Şimdilik bilcümle vilâyet ve müstakil liva heyeti merkeziyeleri lâakal haftada iki defa Heyeti Temsiliyeye teşkilât ve teşebbüsatı milliyesi hakkında mühim malûmatı havi olmak üzere kısa bir rapor verecektir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

asayiş edilmek üzere Osmanlıların hakkı hükûmetine (Bu tabir şayanı dikkattir) tamamen riayetkâr bulunduğuna dair müşarünileyhten resmen ve tahriren cevap aldım. Binaenaleyh vilâyetin her köşesinde ve hassaten merkezi vilâyette sükûn ve asayişin her vakitten daha mükemmel olduğunu ve elyevm her nevi mehalik ve mehazirin mürtefi bulunduğunu arz ve tepşir ederim. Edirnede hükûmet, ordu ve bütün millet size meşru olan gayelerinizde manen ve maddeten muzaharete aht ve misak eylemiştir. Dört gün devam eden hâd bir devrei teheyyücün tevlit ettiği envaı müşkülât içinde mühim bir vazifei vataniye ifa ettiğine kaniim. Hükûmeti Hamidiyede dokuz sene menfa ve hükûmeti ittihadiye zamanında altı sene vatandan cüda kalmak hissî ve insanî işkencelerin enva . . . . . uğramışlardan bir mazlumum. Metanetimi imha veya celâdetimi bana iade edecek, beni fırka ihtirasatı haricinde bu vatanın en müfit anasırı meyanına koyacak sizin teveccüh ve itimadınızdır.

Mektebi Harbiye arkadaşlarınızdan
Edirne Vali Vekili
İhsas Adli

Vesika, 274.

Sıvas, 12.10.1919

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

Bugün Anadolunun, vatanın halâsı ve saadeti, milletin necat ve istiklâli uğrunda yekvücut ve yekdil olan Trakyalı kardeşlerile el ele vermiş olması, halâsı karibin beraati istihlâlidir. Böyle mes'ut ve tarihî bir anda Edirne vilâyetinde zatı âlileri gibi hamiyetkâr bir refikimizin resikârda bulunması ayrıca bir beşarettir. Cenabı hak milleti âmali meşruasını istihsal emrinde muvaffak bilhayr eylesin amin.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

yaşıyan dindaşlarımızın ve muazzez ülkelerimizin müdafaai hukuku emrindeki tevessüle dair tepşiratı âlilerine arzı şükran olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 272.

Edirne, 10.10.1919

Sıvasta Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi
Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 9 Teşrinievel 1919

Mukabelei tevecühkârilerile pek mütehassis oldum. Samimiyetle arzı şükran eder ve Edirne ve mülhakatında hükûmet ve milletin celâdetkârane ve cansiparane muzaheretinden her dakika emin olabilirsiniz.

Edirne Vali Vekili
İhsan Adli

Vesika, 273.
701 250

Edirne, 10.10.1919

Sıvasta Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi
Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bir anda yükselen hurşidi celâdet gibi Trakya etrafına harekâtı milliyenin muvacehesinde inkişafta alelhusus İstanbula azimet eden vali Salim Paşanın gaybubeti nagehanisinden mütevellit heyecanı umumî arasında heyeti müçtemiai milliyenin itimadı ve orduyu humayun kumandanlığının muzaheretile tevfikatı süphaniyeye istinaden vali vekâletini deruhde ettim ve bir gün sora da nezareti celilenin bu baptaki tensibini aldım. Edirnenin her an tezauf eden nezaketi vaz'u mevki itibarile ecanibin nazarı dikkatinden dur kalmıyan bu tahavvüllerin mahiyeti sulhcuyanesine iradei milliyenin itirazdan, ihtirastan müberra tecelliyatı hürriyetperveranesine İngiliz mümessili askerisini ikna ve tatmine muvaffak olarak ihlâli

kaddeseye atılmış olduğundan makasıt ve esasatta ittihadı tam bulunacağı esasen biiştibah idi. Tebşiratı âlileri kemali şükran ve meserretle karşılandı. Âmali meşruai milliyemizde muvaffak bilhayr olmaklığımızı Cenabı Haktan temenni eder, hissiyatı samimane ve ihtiramkâranemizi takdim eyleriz.

2 — Yeni kabine ile tamamen temini itilâf edilebilecektir. Muhaberedeyiz. Neticesi arzolunacaktır.

3 — Muntazaman muhafazai irtibatı hassaten rica ederiz Efendnm.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa: Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 270.

Edirne, 7.10.1919

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsiliye Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bütün Edirne vilâyetinin vali vekili ve orduyu humayun kumandan vekili, ulema, eşraf, ahali belediye dairesinde biliçtima Müdafaai Hukuku Milliye Heyetini idare etmek vazifesini müttefikan Trakya - Paşaeli heyeti merkeziyesine tevdi eylediklerini tahtı temine almışlardır. Müdafaai Hukuku Milliye namına bugün ikinci defa olarak içtima eden heyeti muhteremei milliyenin neticei mukarreratını balâya naklen arzederim.

Edirne Vali Vekılı
İhsan Adli

Vesika, 271.

Sıvas, 9.10.1919

Telgraf

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

C: Millî birliğin mes'ut netayicinden olmak üzere Trakya ve Paşaeli Cemiyetinin, Rumeli ve Anadolu topraklarında

dahilde ve hariçte mevcudiyetini tanıttıran ve bu ane kadar sizinle hemfikir bulunan cemiyetimizin maksat ve mesleği Kongrece deruhde edilen esasatı ihtiva ettiği cihetle mukarreratınıza tamamile iştirak ettiğimizi kemali fahrile arzeylerim.

Trakya - Paşaeli Müdafaa Cemiyeti namına
Şükrü

Vesika, 268.

Edirne, 7.10.1919

Telgraf

Sıvas Müdafaai Hukuku Milliye Heyeti Mümessili Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — Ulema, eşraf, ahaliden mürekkep bugünkü muazzam içtimada Müdafaai Hukuku Milliyenin Trakyada idaresini Trakya - Paşaeli Cemiyetine havale eylemesi ile bir kat daha kespi kuvvet ve vüs'at eylemiş olan cemiyetimizin her türlü mukarreratınıza mutavaate müheyya ve tebligatınıza muntazır bulunduğu,

2 — Vali Salim Paşa ile Polis Müdürü Fuat Beyin bu gece bir ecnebi otomobiline rakiben Bulgar işgali altında bulunan Karaağaca firar ettikleri maruzdur.

3 — Vali vekâleti de Mektubî İhsan Adli Beye tevdi kılınmıştır.

Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına
Edirne Belediye Reisi
Şevket

Vesika, 269.

Sıvas, 7.10.1919

Edirnede Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trakya - Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyasetine

C: 6 ve 7.10.1919 telgrafnamelere:

1 — Rumeli ve Anadolu ayni ruh ve vicdanla mevcudiyet ve istiklâli millimizi kurtarmak azmile mücahedei mu-

cuma selâmlığında iksa buyuracakları elbise hakkındaki mütaleanın istifsarını irade buyurdular. Cuma selâmlığında hil'at ve Hazreti Fatihe ait şekilde bir sarık takınması mümkün ve muvafık olacağı mütaleasında bulunuyorlar. Bu husustaki mütaleanın bildirilmesini rica ederim.

4 — Âlemi islâma yazılacak beyannameyi verilen esasat dairesinde ihzar ettirerek zatı hazreti hilâfetpenahiye okudum. Vahdettin Efendinin âlemi islâma karşı vaziyeti fetvayı şerife ile taayyün etmiş olduğundan şimdiye kadar kendileri hakkında hüsnü muamelede bulunmaktan uzak kalan bu adam hakkında kendisine şimdi bir şey söylememesinin daha asilâne bir hareket olacağını, binaenaleyh Vahdettin Efendiye ait aksamın meskût geçilmesini maamafih selâmeti memleket aksi tarzı icap ettiriyorsa bunun dahi yapılabileceğini irade buyurdular. Kendileri de sureti mahsusada bir beyanname hazırlamış olduklarından bu gece her ikisini tevhit ve telif edecekler ve yarın öğleden evel bana göndereceklerdir. Beyannamei hilâfetpenahinin İstanbul gazetelerinde hini neşrinde türkçesile beraber bir de arapca suretinin neşrettirilmesindeki mütaleanın da istifsarını irade buyurdular. Bu husustaki mütaleanın iş'arını rica ederim.

5 — Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, Rauf Beyefendiye 19.11.1922 sa. 11,45 sorada 103 numara ile arzedilmiştir.

Refet

Vesika, 267.

Edirne, 6.10.1919

Telgraf

Sıvasta Müdafaai Milliye Cemiyeti Mümessili Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Kongre mukarreratının binnihaye kabul edilerek Ali Rıza Paşa kabinesinin Kongreye istinaden mevkii iktidara geldiğine dair Edirneye keşide buyurulan telgrafname ancak bugün heyetimize tebliğ edildi. Trakyanın müdafaası maksadile teşekkül edip birçok müşkülâta rağmen vilâyetin en ufak nahiyelerine varıncaya kadar teşkilâtını tevsi eden ve

Vekâletinden verilen fetvayı şerife mucibince hal'ine Meclis Heyeti Umumiyesinin 18 Teşrinisani 1922 tarihinde münakit 140 ıncı içtimaının beşinci celsesinde müttefikan karar verilmiştir.

Türkiye Devletinin Hakimiyetini bilâkaydü şart milletin uhdesinde muhfuz tutan Teşkilâtı Esasiye Kanununa tevfikan icra kudreti ve teşri salâhiyeti kendisinde mütecelli ve mütemerkiz bulunan milletin yegâne ve hakikî mümessillerinden mürekkep Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 Teşrinisani 1922 tarihinde müttefikan kabul ettiği esbabı mucibe ve esasat dairesinde Meclisi Âlice 18 Teşrinisani 1922 tarihinde münakit celsede makamı muallâyı hilâfete intihap buyurulmuş olduklarını hürmeti mahsusa ile zatı hazreti hilâfetpenahilerine arzederim.

Keyfiyet Türkiye Büyük Millet Meclisince âlemi islâma ve Türkiye halkına iblâğ olunmuştur. İntihabı vakiin âlemi islâm için müteyemmen ve füyuzatbahş olmasını eltafı ilâhiden tazarru ve niyaz eylerim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Gazi
Mustafa Kemal

Vesika, 266.

P. R, 19.11.1922

Zata mahsus
Gayet aceledir

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 — Makamı Hilâfete intihap olundukları hakkında Büyük Millet Meclisi Riyasetinden keşide buyurulan tergrafnameyi bizzat Halifei Müslimîn Abdülmecit Hazretlerine arz ve takdim eyledim. Cevapnamei hilâfetpenahi yarın sabah arzedilecektir.

2 — Zatı hazreti hilâfetpenahi Dolmabahçe sarayında ikamet buyuracaklardır ve tebrik merasimi 21.11. 1922 de mezkûr sarayda icra edilecektir.

3 — Zatı hazreti hilâfetpenahi imza balâsında ,,Halifei Müslimîn ve Hadimülharemeyn" unvanının bulunulmasını ve

nekadar kuvvet ve feyz ve halâs ve saadet vadettiğini izaha lüzum görmem. Üç senelik tecarübü filiye ve bunun semeratı mes'udesi kâfi fikir ve kanaat verebilir itikadındayım. Bundan sonra makamı hilâfetin dahi Türkiye Devleti için ve bütün âlemi islâm için nekadar feyizbar olacağını da istikbal bütün vuzuhile gösterecektir. (İnşallah sadaları)

Türk ve İslâm Türkiye Devleti, iki saadetin tecelli ve tezahürüne memba ve menşe olmakla dünyanın en bahtıyar bir devleti olacaktır. (İnşallah sadaları)

Bu maruzat ve izahata nihayet vermek için heyeti aliyenize şunu arzedeyim ki, bütün rüfekamın mevzuubahs olan meselenin esasında tamamen müttehit ve müttefik olduğunu büyük bir kanaati vicdaniye ve muhakemei fikriye ile beraber olduğunu görüyorum. Bu hal milletimizin cidden teşekkürünü mucip bir haldir. Heyeti Celilenizin namütenahi takdirat ve tebrikâtı istilzam eden bir hakkıdır.

Deminden mufassal bir takrir okunmuştu. Şimdi okunan bir iki takrir daha var. Her üçünün muhteviyatı arzettiğim gibi, nukatı esasiyede birdir. Binaenaleyh yapılacak şey, bu üçünü daha sarih ve daha güzel bir tarzda tesbit etmek ve Heyeti Celilenizin reyi kat'îsine iktiran ettirerek bir an evel ilân etmek ve bu sayede bütün düşmanlarımızın aleyhimizde aldığı tedbirlere karşı mâni olmaktır. (Şiddetli alkışlar).

Vesika, 265.

Hanedanı Âli Osmandan Halifei Müslimîn
Abdülmecit Hazretlerine

Tel 2
688

Ankara, 19.11.1922

Âmmei müslümîn için mucibi mahvolan düşman tekâlifi şedidesini kabul ve müslimînin müdafaai mücahedanelerinde düşmana muvafakatle beynelmüslimîn ikaı şer ve fesat ve sefki dimaya filen teşebbüs ve bu harekâtında devam ve ısrar ve binnihaye ecnebi himayesine tevdii nefsederek bir İngiliz gemisile makar ve makamı hilâfetten firar eden Vahdettin Efendinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Şer'iye

en meşru ve en insanî salâhiyetini istimal etmek zamanı geldiğinde tereddüdü kalmamıştı.

Tarihi cihanda bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osman Devleti tesis eden ve bunların hepsini hadisat ile tecrübe eyliyen Türk milleti bu defa doğrudan doğruya kendi nam ve sıfatında bir devlet tesis ederek bütün felâketlerin karşısında meftur olduğu kabiliyet ve kudretle ahzı mevki etti (Şiddetli alkışlar): Millet, mukadderatını doğrudan doğruya eline aldı ve millî saltanat ve hakimiyetini bir şahısta değil, bütün efradı tarafından müntehap vekillerden terekküp eden bir Meclisi Âlide temsil etti. İşte o Meclis, Meclisi Âlinizdir. Türkiye Büyük Millet Meclisidir ve bu makamı hakimiyetin hükûmetine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti derler. Bundan başka bir makamı saltanat, bundan başka bir heyeti hükûmet yoktur ve olamaz.

Kendine sıfatı hilâfeti izafe eden bu mevkii şahsî münhedim olunca makamı hilâfet ne olacak suali varidi hatır olur!

Efendiler, Hulefayi Abbasiye devrinde Bağdatta ve ondan sonra Mısırda hilâfet makamının asırlarca müddet saltanat makamile yanyana ve fakat ayrı ayrı bulunduğunu gördük. Bugün dahi saltanat ve hakimiyet makamile makamı hilâfetin yanyana bulunabilmesi en tabiî halâttandır. Şu farkla ki, Bağdatta ve Mısırın saltanat makamında bir şahıs oturuyordu. Türkiyede o makamda asıl olan milletin kendisi oturuyor.

Makamı hilâfette dahi Bağdat ve Mısırda olduğu gibi bikudret veya mülteci bir şahsı âciz değil, istinatgâhı Türkiye Devleti olan bir şahsı âli oturacaktır. Bu suretle bir taraftan Türkiye halkı asrî bir devleti mütemeddine halinde her gün daha rasin olacak, her gün daha mes'ut ve müreffeh olacak, her gün daha çok insanlığını ve benliğini anlıyacak; eşhasın hıyaneti tehlikesine kendisini maruz bulundurmıyacak, idğer taraftan makamı hilâfete de bütün âlemi islâmın ruh ve vicdanının ve imanının noktai rabıtası, kulubü islâmiyanın badii inşirahı olabilecek bir izzet ve uluhiyette tecelli edecektir.

Efendiler, Türkiye Devletinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükûmeti mefhumlarının millet ve memleket için

Devletin istiklâlini darbeliyor, arazi, servet, nüfus ve haysiyeti millet azamî süratle mahvü tebah oluyor.

Nihayet âli Osmanın otuz altıncı ve sonuncu padişahı Vahdettinin devri saltanatında Türk milleti en derin hufrei esaretin önüne getiriliyor.

Binlerce senedenberi istiklâl mefhumunun timsali asili olan Türk milleti bir tekme ile bu hufrenin içine yuvarlanmak isteniyor.. Fakat bu tekmeyi vurdurmak için bir hain, bişuur, biidrak bir hain lâzımdı. Nasıl ki, kanunen idamı lâzımgelenlerin bile ipini çekmek için kalp ve vicdanı ulviyeti insaniyeden mücerret bir mahlûk aranır. İdam hükmünü verenlerin böyle adi bir vasıtaya ihtiyaçları vardır; o, kim olabilirdi? !. Türkiye Devletinin istiklâline hatime veren, Türkiye halkının hayatını, namusunu, şerefini imha eden, Türkiyenin idam kararını ayağa kalkarak bütün endamile kabul etmek istidadında kim olabilir?.

(Vahdettin, Vahdettin sadaları, gürültüler..)

Paşa Hazretleri (devamla) — Maatteessüf bu milletin hükümdar diye, sultan diye, padişah diye, halife diye başında bulundurduğu Vahdettin.. (Allah kahretsin sadaları) Vahdettin bu hareketi denaetkâranesile yalnız kendinin lâyık olduğu bir muameleyi kabul etmiş olmaktan başka hiçbir şey yapmış olmadı.

Vahdettin bu hareketle kendini öldürdü ve temsil eylediği şekli idarenin indirasını zarurî kıldı. Fakat Efendiler; millet, hiçbir vakit bu hareketi hıyanetkâranenin kurbanı olmağa razı olamazdı. Çünkü millet, icabı teamül olarak başında bulunanların mahiyeti hareketini sühuletle idrak edecek rüşt ve kabiliyette idi.

Millet, tarihin vuzuhundan asırlardanberi duçar olduğu felâketlerin esbabını bir anda hulâsa edebilecek hassasiyet ve intibahta idi.

Millet, şahısların hırsı saltanat, hırsı tahakküm, hırsı istilâdan başlıyarak temini menfaat ve rahat ve tevsii sefahet ve rezalet, ibzali israfat gibi hasis maksatları için vasıta ve kuvvet olmak yüzünden kendi benliğini unutacak mertebede geçirdiği gafletlerin netayici elîmesini derhal hulâsa edebilecek rüşt ve kemalde idi. Artık milletin en makul ve

Emevîler doksan seneden fazla hilâfeti muhafaza edemediler. En nihayet nüfuzu hilâfeti Bağdat surlarına kasra mecbur olan Abbasî Halifelerinin sonuncusu Mutasımı, evlât ve ayalile ve sekiz yüz bin kişi Bağdat ahalisile beraber Hülâgûya kurban verdiler.

Hulefayı Abbasiyenin zâfını görmekle "Halifei Resulûllah" ve "Emirülmüminin" unvanlarını almış olan ve nüfuzu hilâfetleri Elhamra sarayının kapısından çıkamamağa mahkûm kalan Endülüsteki halifelerin de beşinci asrı hicrî iptidasındaki akıbeti feciası malûmdur. Bağdattaki Hülâgûnun ihdas eylediği vak'ai mühimme neticesinde kürei zemin üzerinde halife ve makamı hilâfet madum bir hale getiriliyor. Bundan üç sene sonra, yani 659 tarihi hicrisinde (Milâdî, 1261) idi ki, Hulefayı Abbasiye neslinden Elmüstansır billâh isminde bir zat Hülâgûdan kurtulup Mısır hükûmetine iltica etti ve bu zat Mısır Meliki tarafından halife tanındı. Bundan sonra on yedi zat halife unvanını haiz olarak ve fakat hiçbir salâhiyeti, hiçbir tesir ve nüfuzu olmıyarak doğrudan doğruya Mısır Hükûmetinin himayesinde yekdiğerini istihlâf ile imrarı hayat eylemiştir. Selçukî Devletinin idaresinde teşettütü umumî hâsıl olması üzerine Türkler 699 tarihi hicrisinde (Milâdî, 1300) Selçuk Devleti yerine Osmanlı devletini ihyaen tesis eylediler. Bu devletin ulularından Yavuz Hazretleri 942 tarihi hicrisinde (Milâdî, 1517) Mısırı zapteylediği zaman orada idam eylediği Mısır hükümdarlarından başka unvanı halife olan bir zat buldu.

Halife sıfatının böyle bir şahsı âciz tarafından kullanılması âlemi islâm için şin olduğuna şüphe etmediğinden o sıfatı Türkiye Devletinin kuvasına istinat ettirerek ihya ve ilâ eylemek üzere aldı.

Efendiler Osmanlı Devleti ki 1300 de teessüs etmişti. Hilâfeti aldığı 1517 tarihinden ancak elli sene sorasına kadar tarihi cihanda devri itilâ denilen ve muvaffakıyatı mütevaliye ve azîme ile malî olan takriben üç asırlık bir devir yaşadı. Ondan sonra.. Ondan sora Efendiler, inhitat, inhitat başlıyor.

Efendiler, devri inhitatın her safhası Türkiye Devletinin hudutlarını biraz daha darlaştırıyor. Tü'k milletinin maddî ve manevî kuvvetlerini biraz daha fazla taksir ediyor.

Filhakika Muktedibillâhın veliaht olan oğlunu azil ve onun yerine kendi torununu ikame için halifeyi tazyik etti. Melikşah ölmeseydi bu böyle olacaktı.

Şimdi Efendiler, makamı hilâfet mahfuz olarak onun yanında hakimiyet ve saltanatı milliye makamı — ki Türkiye Büyük Millet Meclisidir — elbette yanyana durur ve elbette Melikşahın makamı karşısında âciz ve naçiz bir makam sahibi olmaktan daha âli bir tarzda bulunur; çünkü bugünkü Türkiye Devletini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Çünkü bütün Türkiye halkı, bütün kuvasile o makamı hilâfetin istinadgâhı olmağı doğrudan doğruya yalnız vicdanî ve dinî bir vazife olarak taahhüt ve tekeffül ediyor.

Mütaleatı tarihiye silsilesi üzerinde birkaç adım daha beraber atalım:

Bu adımlarımız bizi bugünkü şekli idaremizin nekadar tabiî nekadar zarurî ve Türkiye için ve bütün âlemi islâm için nekadar nafi ve musip olduğu neticesine isal edecektir.

Efendiler; Ortaasyada devlet üstüne devlet teşkil etmiş olan Türkler, daha garpte İran Selçukîleri ve Anadoluda da Rum Selçukileri namı altında pek muazzam ve pek mütemeddin devletler teşkil etmişlerdir. Konyada merkezi hükûmetlerini tesis etmiş olan Rum Selçukileri, malûmı âlileri olduğu üzere 1308 senesine kadar muhafazai mevcudiyet eyliyorlar. Maruz İslâm Türk Devletleri icrayı faaliyet ederken Cengiz Han namındaki cihangir Karakurumdan çıkarak 1227 senesinde hudutlarını Çin Denizine, Bahri Baltığa, Bahri Siyaha kadar tevsi eyliyor. Cengizin torunu Hulâgû idi ki, 656 senei hicrisinde (Milâdî 1258) Bağdadı zaptederek Halifei Abbasî Mutasımı idam ediyor ve bu suretle dünya yüzünde filen hilâfete hatime veriyor. İrtihali Fahriâlemden sonra birinci Halifeiresul Ebubekir ne dünyayı istemiş, ne dünya ona teveccüh eylemişti.

İkinci halife Hazreti Ömer, hayatı içtimaiyedeki temevvücatın gayrikabili tevkif olduğu kanaatini hayatında yakinen idrak ederek muztaribirruh olarak vefat etti.

Hazreti Osmana gelince, mukadder olan tehacümat içinde kanını kitabullaha akıtarak terki dünya eyledi.

Hazreti Ali, hilâfeti uhdesinde takarrür ettirememek ve ehlibeyti resulün hukukunu muhafaza edememek bedbahtisile giryan oldu.

den iki buçuk asır evel Ortaasyada muazzam bir Türkiye devleti mevcuttu. Kablelislâm mevcut olan bu devletlerin sahibi Türkler, bundan 1000 sene evel islâmı kabul ettiler. Evvelâ şarka doğru tevsii memalik ederek Çin hududuna kadar icrayı nüfuz eylediler. Hulefayı Abbasiye zamanında bu civanmert, asalet ve şecaatle benam olan Türkler, asker olarak Suriyeye, Iraka kadar geldiler. Hulefayı Abbasiyenın tahtı idaresinde bulunan bu yerlerde iktisabı nüfuz ettiler. En yüksek idare ve emrü kumanda makamına irtıka eylediler.

Dördüncü asrı hicride idi ki, Selçuk hükûmeti namı altında muazzam bir Türk Devleti teşekkül etti. Bu devletin namı altında icrayı faaliyet eden Türkler, bir taraftan Kafkasyaya, diğer taraftan cenuba, İran ve Iraka ve Suriyeye, garbe, Anadoluya nüfuz eyledi.

Bağdatta oturan Hülefayi Abbasiye bu Türk Devleti muazzamasının dairei nüfuzuna girmişti. Filhakika bu Türk Devleti beşinci asır evasıtında Maveraünnehir ve Harzemi, Şam ve Mısırı ve Anadolu kıt'asının çoğunu ve birçok memaliki zaptla hududunu Kâşgardan ve Seyhun mecrasından Akdeniz ve Bahri Ahmer ve Bahri Ummana kadar tevsi ettı ve Bağdatta bulunan Hulefayi Abbasiyeyi yedi ihtiyar ve idaresine aldı.

Bağdatta ayni merkezde **Melikşah** namında Türk hakimiyetini temsil eden bir zat ile halife namını taşıyan **Muktedibillâh** yanyana oturdular ve akraba oldular. Bu vaziyeti biraz tahlil etmek isterim.

Türk hakanı ki, muazzam bir Türk Devletinin hakimiyet ve saltanatını temsil ediyor, temasında bir hilâfet makamının ayrıca mahfuziyetinde bir beis görmüyor. Eğer böyle bir mahzur görseydi zaten yedi idaresine aldığı makamı ortadan kaldırmak ve o makama ait sıfât ve salâhiyâtı kendi makamında memzuç bulundurmak mümkündü. Hazreti Selimin takriben beş asır sonra yaptığını eğer isteseydi. Melikşah daha o zaman Bağdatta yapmış olurdu. Müşarünleyhin belki yalnız düşündüğü bir şey var idiyse o da, Türkiye Selçuk Devletine daha sadık ve makamı hilâfete elyak diğer birinin Halife Muktedibillâha halef olmasını temin etti.

viye Hazreti Ali (Kerremullahüveçhe) nin hilâfetini tanımıyor ve bilâkis onu hunı Osman ile itham eyliyordu. Vazifesi âlemi islâmda ahkâmı Kur'aniyenin temini tatbikatından ibaret olan halife, mızraklarına mesahifi şerife geçirilmiş Emeviye ordusunun karşısında muharebeyi kat'a mecbur oldu. Bizzarure tarafeyn hakemlerinin vereceği karara tebaiyete söz verdi. Muaviyenin murahhası Amr İbnülas ile Hazreti Alinin murahhası Ebumusel Eş'ari tahkimnameyi tanzim için karşı karşıya geldikleri zaman Hazreti Ali hâzır bulunuyordu. "Emirülmüminin Ali ile Muaviye arasında tahkimnamedir" diye yazılan cümleye derhal Muaviyenin murahhası itiraz etti ve dedi ki: "O, Emirülmüminin kelimesini oradan kaldır. Sen yalnız emrinde bulunanların emîri olabilirsin. Şam ahalisinin emîri değilsin."

Hazreti Ali, isminin başındaki sıfatın kaldırılmasına muvafakat etti. Bundan sonra iki taraf murahhasının yekdiğerine karşı kullandığı adi hile cümlece malûmdur. Bunda muvaffak olan Amr İbnülas Muaviyeye hilâfetini tebşir etti. Diğer taraftan Hazreti Ali de hükkâmın hükmüne sadık kalacağına söz verdiği halde biraz tereddüdü müteakip icrayi hilâfete devam etti. Görülüyor ki Resulûllahın vefatından yirmi beş sene kadar kalil bir zaman sora âlemi islâmiyet içinde, islâmın en büyük zevatından ikisi karşıkarşıya iddiayı hilâfet ile arkalarından sürükledikleri ayni din ve ayni ırktaki insanları kanlar içinde bırakmakta beis görmediler. En nihayet hilesinde muvaffak olan, saf ve nezih olanı mağlûp ve evlâdü ayalini mahvü perişan eyledi ve bu suretle hilâfet unvanı altında emareti islâmiyeyi yine hilâfet unvanı altında saltanatı islâmiyeye tahvil etti. Saltanatı Emeviye, büyük istilâlar yapmakla beraber baştan nihayete kadar hûnin ve elîm vakayi ile ancak doksan seneyi doldurabilmiş ve hicretin 132 inci senesinde Arap milleti, salâtini Emeviyeyi başlarından atmış ve yerine başka namda bir devlet tesis etmiştir. Bu devlete, Devleti Abbasiye ve devletin resikârında bulunan insanlara da halife derlerdi.

Merkezi faaliyeti Irakta bulunan Hilâfeti Abbasiyenin mevcudiyetine rağmen Endülüste dahi "Halifeiresulûllah" ve "Emirülmüminin" unvanlarile asırlarca saltanat sürmüş hükümdarlar mevcuttu. Beyanatıma mukaddeme olarak izah etmiştim ki, bundan 1500 sene evel, yani hicreti nebeviye-

Ömer bir gün ağlarken sebebi soruldu:

"Nasıl ağlamıyayım ki, Fırat kenarında bir oğlak zayi olsa korkarım ki Ömerden sorulur!" diye cevap verdi.

Evet, Hazreti Ömer (Radiyallahüanh) artık hilâfet unvanı altındaki tarzı emaretin bir devlet idaresine nakâfi olduğunu, bir zatın kendi faziletinde, kendi kudretinde ve hattâ kendi mehabetinde olsa dahi bir devletin idaresine nakâfi olduğunu bütün manayı şamilile idrak eylemişti. Hattâ bu endişe ile idi ki, Ömer kendinden sonra artık bir halife düşünemez oldu. Kendisine oğlunu tavsiye ettikleri zaman "Bir haneden bir kurban yetişir" dedi. Abdrurahman Bin Avfı çağırdı:

"Ben seni veliaht eylemek istiyorum" dedi. O da: "Bana kabul et diye rey ve nasihat eyler misin" dedikte Ömer: "Edemem" dedi.

Abdurrahman: "Vallahi ben de ebediyyen bu işe giremem" dedi. En nihayet Ömer, en makul noktaya temas etti; emaret, devlet ve millet işini meşverete havale etti. Ömerden sonra ashabı şûra ve bütün halk mesçidi lebalep doldurdu ve orada bazı şayanı dikkat vaziyetlerle yine idarei ümmeti, intihap ettikleri bir halifeye tevdi ettiler.

Hazreti Osman halife oldu. Fakat kırılmıya mahkûm olan kapı, artık kırılmıştı. Memaliki islâmiyenin her tarafında bin türlü kılükal ve ademi hoşnudi başladı. Zavallı Osman âciz ve naçiz bir vaziyete düştü. O kadar ki, Şam valisi Muaviye onun hayatını muhafaza etmek için nezdi himayetkârisine davet etti. Buna muvafakat edemiyen Hazreti Osmana tarafı vilâyetpenahiden muhafazai nefis için asker göndermeyi teklif etti. Bunların hiçbirisine, meydan kalmadı. Her tarafta isyan eden muhtelif mıntakalar halkı Medinede, evinin içinde Hazreti Osmanı tahtı muhasaraya aldı. Ve zevcei muhteremesinin yanında şehit etti. Birçok gürültülü ve kanlı vakayiden sonra Hazreti Ali (Kerremallahüveçhe) makamı hilâfete getirildi.

Tekrar edelim ki, kapı kırılmıştı. Ayni ırktan olmakla beraber Irak başka bir şey, Yemen başka bir şey, Suriye başka bir şey, ve hıttai Hicaziye de bambaşka bir şeydi.

Hicazda bir halife; Suriyede kuvvete istinat eden bir vali ile Sıffinde karşı karşıya gelmeğe mecbur oldu. Mua-

tiğimiz üç muhtelif noktai nazardan birincinin — ki kuvveti ve nüfuzu olan kavmin, milletin vârisi hilâfet olması noktası idi — diğer nukatı nazara müreccah ve galip olması tabiidir ve Hazreti Ebubekirin bittesir makamı hilâfeti işgal etmesi isabet oldu. İşte bu suretle, zamanı saadetten sonra hilâfet unvanile bir emareti islâmiye teşekkül etti.

Fakat Efendiler, peygamberin vefatile derhal her tarafta irtidat başladı, irtica başladı, isyan başladı.. Hazreti Ebubekir bunları bertaraf etti; vaziyete hâkim oldu. Bir taraftan da tevsii hududı emareti islâmiyeye tevessül eyledi. Ebubekir, son demlerine yaklaşınca kendi intihabındaki müşkülâtı tahattur etti ve Hazreti Ömeri vasiyetname ile bizzat intihap etti.

Hazreti Ömerin zamanı hilâfetinde memaliki islâmiye fevkalâde denecek derecede süratle tevessü eyledi, servet çoğaldı. Halbuki bir milletin içinde servet ve gına husulü beynennas ağrazı dünyeviyenin hudusünü ve bu da ihtilâl ve fitnenin zuhurunu bâis olmak bu âlemi kevnü fesadın muktezayı ahvalindendir. İşte bu nokta; Hazreti Ömerin zihnini tahdiş ediyordu. Bir de Hazreti Ömer tahattur ediyordu ki, Resulü Ekrem, mahremi esrarı olan havassı ashabına şunu demişti: "Ümmetim düşmanlarına galebe edecek. Mekke, Yemen, Kudüs ve Şamı fethedecek, Kisra ve Kayserin hazınelerini taksim eyliyecektir ve fakat ondan sonra aralarında fitne ve ihtilâl ve nefsaniyetler hâdis olarak mülûkü salifîn mesleğine gideceklerdir..." Hazreti Ömer bir gün Huzeyfetülyemani Radiyallahüanh Hazretlerine, deniz gibi temevvüç edecek fitneyi sorduğu zaman aldığı cevapta: "Senin için andan beis yok; senin zamanınla onun arasında kapalı bir kapı vardır." dedi.

Hazreti Ömer sordu:

Bu kapı kırılacak mı, yoksa açılacak mı?

Huzeyfe: Kırılacak!.. dedi.

Hazreti Ömer: Öyleyse artık kapanmaz dedi ve izharı teessüf etti. Hakikaten kapı kırılmak mukadderdi. Çünkü memaliki İslâmiye vüs'at bulmuştu, iş çoğalmıştı. Bu şekli emaret ve bu tarzı idare ile her yerde adaleti kâmile icrası müşkül olmuştu. Hazreti Ömer bunu idrak ediyor, sıkılıyor ve Allahına yalvararak diyordu ki: Yarap! Ruhumu kabzet.

hali teessürün bifaide olduğunu derhal idrak eden erbabı fatanet Peygamberin arkasından ağlamak değil, mesalihi ümmeti bir an evel hüsnü temşiyete mazhar edecek tedbir almak kanaatile toplandılar. Resuliekreme halife olacak bir emîr intihabı mevzuubahs edildi. Ebubekirden şahsan çok hoşlanırdı ve enfası vapesinini yaşarken Ebubekir'in kendisine halef olması muvafık olacağını muhtelif tarzlarda işaret dahi buyurmuşlardı. Buna nazaran toplanıp resmen bir intihap yapmaktan başka bir iş kalmamış olduğuna hükmolunabilirdi. Halbuki bu intihap keyfiyeti o kadar basit olmadı. Bilâkis mesele çok müzakerelere, münakaşalara ve çok esaslı ihtilâflara maruz kaldı. Emri intihapta mühim olarak üç muhtelif noktai nazar tebarüz etti. Bu noktai nazarlardan birisi makamı hilâfete istihkak, mesalihi ümmeti rü'yet edebilmek için lâzım olan kudret ve kifayetin kaide ittihazı idi. Buna nazaran makamı hilâfet en kuvvetli ve en nüfuzlu ve en reşit kavmin olacaktı. Bu noktai nazar cümhuru sahabenin idi.

İkinci noktai nazar, o güne kadar nusreti islâma hizmet eden kavmin hilâfete müstahak addedilmesiydi. Bu, ensarın noktai nazarı idi. Üçüncü fikir ise kuvveti karabeti iltizam idi. Bu da Haşimîlerin noktai nazarı idi. Bu üç noktai nazardan ittifakı ârâ ile birini tercih etmek ve emri intihabı intaç eylemek mümkün olamadı. En nihayet teşettüt ve fetretin derhal önüne geçmek lüzumuna kani olan Hazreti Ömerin tesirile Hazreti Ebubekire biat olundu. Görülüyor ki, ilk halifenin intihabında temayülâtı umumiyenin tabiî temerküzünden ziyade şahsî tesir tesbiti şekletmiştir. Efendiler, bu muhalefet ve münakaşatın nabemahal olduğunu zannetmiyelim. Hakikaten emri hilâfet mileli islâmiyece en büyük bir maslahattır. Çünkü Efendiler, Hilâfei Nebeviye, ehli islâm arasında rabıta olan bir emarettir. Ve ehli islâmın kelimei vahdet üzere içtimalarını temin eden bir emarettir.

Emaret işte Cenabı hakkın bir sır ve hikmetidir ki, teessüsü daima satvet ve kuvvetle meşruttur. Andan maksadı aslî de def'i fesat ve hıfzı asayişi bilât ve tanzimi umuru cihat ile mesalihi âmmeyi hüsnü tanzim ve tesviyeden ibarettir. Bu dahi ancak satvet ve kuvvete menuttur; âdetullah bu veçhile cari olagelmiştir. Buna nazaran yukarda izah et-

Ey arkadaşlar! Tanrı birdir, büyüktür; âdatı ilâhiyenin tecelliyatına bakarak diyebiliriz ki: İnsanlar iki sınıfta, iki devirde mütalea olunabilir. İlk devir beşeriyetin sabavet ve şebabet devridir. İkinci devir, beşeriyetin rüşt ve kemal devridir.

Beşeriyet birinci devirde tıpkı bir çocuk gibi, tıpkı bir genç gibi yakından ve maddî vasıtalarla kendisile iştigal edilmeyi istilzam eder. Allah, kullarının lâzım olan noktai tekemmüle vusulüne kadar içlerinden vasıtalarla dahi kullarile iştigali lâzımei ulûhiyetten addeylemiştir. Onlara Hazreti Âdem Aleyhisselâmdan itibaren mazbut ve gayrimazbut ve namütenahi denecek kadar çok nebiler, peygamberler ve resuller göndermiştir. Fakat peygamberimiz vasıtasile en son hakayikı diniye ve medeniyeyi verdikten sonra artık beşeriyetle bilvasıta temasta bulunmağa lüzum görmemiştir. Beşeriyetin derecei idrak, tenevvür ve tekemmülü her kulun doğrudan doğruya, ilhamatı ilâhiye ile temas kabiliyetine vâsıl olduğunu kabul buyurmuştur ve bu sebepledir ki, Cenabı Peygamber, hatemülenbiya olmuştur ve kitabı, kitabı ekmeldir. Son peygamber olan Muhammet Mustafa Sallâllahüaleyhivesellem 1394 sene evel rumî nisan içinde ve Rebiülevel ayının on ikinci Pazartesi gecesi sabaha doğru tan yeri ağırırken doğdu. Gün doğmadan! Bugün o gündür. Filhakika arabî tarihlerinde bu akşam yevmi vilâdetin tamam senei devriyesine tesadüf ediyor. İnşallah bu hayırlı tesadüftür. (İnşallah sadaları) Hazreti Muhammet eyyamı sabavet ve şebabetini geçirdi. Fakat henüz peygamber olmadı. Yüzü nuranî, sözü ruhanî, rüşt ve rü'yette bibedel, sözünde sadık ve halim ve mürüvvetçe saire faik olan Muhammet Mustafa evvelâ bu vasfı mahsusa ve mütemayizesile kabilesi içinde "Muhammedülemin" oldu. Muhammet Mustafa peygamber olmadan evel, kavminin muhabbetine, hürmetine, itimadına mazhar oldu. Ondan sonra ancak kırk yaşında nübüvvet ve 43 yaşında risalet geldi.

Fahrıâlem Efendimiz, namütenahi tehlikeler içinde bipayan mihnetler ve meşakkatler karşısında yirmi sene çalıştı. Ve dini islâmı tesise ait vazifei peygamberisini ifaya muvaffak olduktan sonra vasılı alâyı illiyyin oldu. Kendisinin mazharı irşadatı olan bütün müslimin bilhassa Ashabı Güzin birçok gözyaşı döktüler. Fakat muktezayı beşeriyet olan bu

Bu hakikatin tecellisi, bir batılın zevalini müeddi oldu. Bu batıl, gayrimeşru, gayrimakul olan şey bir milletin hukuku hakimiyet ve saltanatının bir şahış uhdesinde temsil edilmesine müsaade edilmesiydi.

Bu nokta üzerinde bütün milletin ve arzuyu millete tebaan millet vekillerinden terekküp eden heyeti celilenızin tabiî surette vermiş olduğu kararı, birçok defalar birçok arkadaşlarımızın muhtelif vesilelerle ifade etmiş olmalarına rağmen ben de bir arkadaşınız sıfatile bu kürsüden ayni şeyi tekrar edeceğim. Beni beş on dakika daha dinlemek lûtfunda bulunmanızı rica ediyorum. (Hay hay sesleri)

Arkadaşlar; tavzihi hakikat için hep beraber Türk tarihi ve islâm tarihi üzerinde kısa ve seri bir nazar geçirmeğe muvafakat buyurur musunuz?.

Efendiler, bu dünyayı beşeriyette asgarî yüz milyonu mütecaviz nüfustan mürekkep bir Türk milleti azîmesi vardır. Ve bu milletin sahai arzdaki vüs'ati nispetinde sahai tarihte de bir derinliği vardır.

Efendiler, bu umku isterseniz iki mikyasla ölçelim: Birinci vâhidi kıyasî, edvarı kablettarihiyeye ait mikyastır. Bu mıkyasa göre Türk milletinin ceddi alâsı olan Türk namındaki insan, İkinci Ebülbeşer Nuh Aleyhisselâmın oğlu Yafesin oğlu olan zattır.

Tarih devrinin tedariki vesaikte pek müsamahakâr olan ilk safhalarına biz de müsamaha edelim. Fakat en bariz ve en maddî ve en kat'î delâili tarihiyeye istinaden beyan edebiliriz ki, Türkler on beş asır evel Asyanın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyatına tecelligâh olmuş bir unsurdur. Sefirlerini Çine gönderen ve Bizansın sefirlerini kabul eden bu Türk Devleti ecdadımız olan Türk milletinin teşkil eylediği bir devletti.

Efendiler: yine malûmdur ki, dünya yüzünde yüz milyonluk bir Arap kütlesi vardır. Ve bunların Asyaî kısmı Ceziretülârapta mütekâsif olarak arzı mevcudiyet eder.

Mazharı nübüvvet ve risalet olan Fahriâlem Efendimiz bu kütlei Arap içinde Mekkede dünyaya gelmiş bir vücudu mübarekti.

cih eyler. Binaenaleyh ademi itilâf sebebile devlet ve milletin başına maazallahü taalâ bir musibeti uzma getirmek ve muaveneti maddiye ve muzahereti maneviyelerine nail olduğumuz âlemi islâmı müteellim etmekten ise menafii âliyei vatan uğrunda temini vahdet, evvelce vacip ise bugün farz olmuştur. Şu halde hem istikbali memleket, hem müdafaai hukuku vatan hakkında müzakerede bulunulmak üzere Büyük Millet Meclisince tayin olunacak bir zatın talimatı mahsusa ile hemen gönderilmesini hassaten temenni ve bu şık tensip buyurulmadığı halde heyetimizden Ziya Paşa Hazretlerinin oraya gönderileceği beyan ve cevabının telgrafla bildirilmesi niyaz olunur.

Sadrazam
Tevfik

Vesika, 264.

Saltanatı milliyenin tahakkukuna dair Büyük Millet Meclisinde cereyan eden tarihî celselerden:

1 Teşrinisani 1922 de saltanatı milliyenin tahakkukuna dair Büyük Millet Meclisinde cereyan eden tarihî celsede Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin irat buyurdukları mühim nutuk:

Arkadaşlar! İstanbulda gayrimeşru bir sıfatı şahsına atfeden Tevfik Paşa evvelâ hususî ve mahrem olarak ordularınızın Başkumandanına, müteakiben onu jurnal eder tarzda açık bir telgrafname ile Meclisi Âliye müracaatte bulundu. Dikkat buyurulursa gelen telgrafname ile efkârı umumiyei islâmiye teşviş edilmek isteniyor. Bu telgrafnamedeki zihniyet, istiklâlimizi imhaya çalışan düşmanlarımıza karşı davayı mukaddesemizi müdafaada filen ve hukukan muvaffakiyetlere mazhar olan Hükûmeti Milliyemizi duçarı zâf etmeğe matuftur. Mâna ve mantıktan âri olan bu telgrafnamenin muhteviyatı; Meclisi Âlinizin mevcudiyetile tahakkuk eden bir şekli, bir hakikati tekrar mevzuubahs etmemizi istilzam eyledi. Şekli idaremizde mündemiç bulunan hakikat, Türkiye halkının, mukadderatına bilfiil ve bizzat vâzıülyet olması, hakimiyeti milliyesini, saltanatı milliyesini üç senedenberi kendi elinde bulundurarak davayı mukaddesesini müdafaa etmekte bulunmasıdır.

ve binaenaleyh Tevfik Paşaya üç gün zarfında beş kere o veçhe dahilinde bilvasıta tebligatta bulunduğum gibi hattâ bir defasında konferansa murahhas gönderilmemek için gazetelere, ajanslara tebliği icap eden beyanatının esaslarını havi bir müsvedde bile göndermiştim. Her defasında işin derdesti müzakere olduğuna ve yakında neticeyi bildireceğine dair cevaplar aldım. Keyfiyetin bundan ibaret olduğu maruzdur ferman.

Hâmit

Vesika, 263.

Dersaadet, 29.10.1922

Ankarada:

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Gayet müstaceldir

Konferansa, Babıali de, Büyük Millet Meclisi de davet olundu. Babıalinin ademi icabeti, devletin altı asrı mütecaviz zamandanberi müesses ve mahfuz olan, bütün âlemi islâmın alâkadar olduğu hüviyeti tarihiyesini mahkûmu indiras etmek, Büyük Millet Meclisinin ademi icabeti ise cihanın müştak ve muntazır olduğu sulhü akîm bırakmaktır. Bu mühim mes'uliyetleri bittabi ne Babıali ne Büyük Millet Meclisi kabul ve tahammül eder. Zaten Babıali ile Büyük Millet Meclisi arasında hakikî bir ikilik mutasavver olmadığı ve her türlü ısrar ve tazyika karşı Sèvres Muahedesinin ademi tasdikında mukavemet ve tesadüf olunan müşkilâtı azîmenin iktihamı ile umuru idarenin tedvirini ve işgalin taklili tesiri hususunda bezli makderet ve bu meyanda muvaffakıyatı vakıanın husulüne bikaderilimkân hizmet eden heyetimiz hakimiyeti milliyeyi tahkim ve tevsik suretile vahdeti idareyi temin için müzakereye de hazır olduğu halde mesaii hayriyenin bir sulhü rafi ile semeratı siyasiyesini iktitaf hengâmında mücahedei milletten ayrı kalmayı ve bu sebeple bilittihat istihsali mümkün olan menafii âliyei vatandan cüz'ü lâyetecezzasını bile ifateyi asla tecviz etmez. Ayrılık şöyle dursun, en ufak bir muhalefeti dahi reva görmez. Hattâ payi âdayı katı' ve levsi istilâyı izale yolunda seyfen mesaii cansiperane ve hudapesendanede bulunanları nefislerine ter-

yetinizi haiz bir zatın buraya gayet mahremane talimatı hâmilen ve sürati mümkine ile izamı mütemennadır Efendim. 17.10.1922 İmza: Sadrazam Tevfik."

Vesika, 261.

Bursa, 18.10.1922

İstanbulda Hâmit Beyefendiye

Türkiye Devletinin aleyhinde her türlü teşebbüsü daima nazarı dikkatte tutan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti mukabil tedbirlerini düşünmüştür. Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile şekil ve mahiyeti taayyün eden Türkiye Devletinin tarihi teessüsündenberi Türkiye mukadderatına vazıülyet ve bundan mes'ul yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti olduğu cihanca malûm ve hadisatı filiye ve muamelâtı siyasiye ile müeyyet bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının ihraz eylediği muzafferiyeti kat'iyenin neticei tabiiyesi olmak üzere vukuu karip olan sulh konferansında Türkiye Devleti yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından temsil olunur. Bu hakayik karşısında gayrimeşru ve gayrihukukî olduğu Meclisi Âlice mükerreren ifade ve ilân edilmiş olan heyetlerin veya bu gibi heyet mensubininin şimdiye kadar biddefaat vaki olduğu gibi bundan sora da sıyaseti devleti teşvişten mücanebet eylememeleri hususunun ne derece azîm mes'uliyeti badi olacağı derkârdır Efendim.

Mustafa Kemal

Vesika, 262.

P. R, 8.11.1922

1/1010
Mahrem ve aceledir

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 7.11.1922, şifreye:

Zatı samilerinden telgrafla telâkki ettiğim emrin başında Tevfik Paşaya cevap olduğu mezkûr bulunmadığı gibi nihayetinde de telgrafnameyi kendisine tebliğim emir buyurulmadığından bunu bendeniz için bir vecihe telâkki etmiş

tavsiye etmek acaba gayri kanunî ve gayri munsip bir teklif miydi. Ben zannediyorum ki vazifei vataniyemi ifa edebilmek için muhtaç olduğum istirahati bir tarafa bırakarak bu işlerle uğraşmağı Heyeti Vekile takdir edecek ve gayrikanunî, gayrimüsip teklifin benden sudur eylemiyeceğine Heyeti Vekilenin kail olmasını beklerdim. Aranızda müddeayatımı takdir edecek arkadaşlarım mevcut olacağına kaniim. Dairei intihabiyemi teftiş etmeksizin hemen Ankaraya muavedet imkân dahilinde değildir. Buraya geldim geleli bu gibi meşagil ile uğraştığımdan kazaları dolaşmıya vakit bulamadım Efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi
Celâlettin Arif

Vesika, 260.

Dersaadet 17.10.1922

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Tevfik Paşa oğlunu bendenize göndererek âtideki telgrafnameyi verdi:

Meselenin gayet mahrem tutulması ricasile beraber vukubulan tahkikatına nazaran İngilizler, konferansta Anadolu ile İstanbulun ayrı ayrı cephe arzetmesinden istifade ile hilâfet hamisi sıfatını iktisap etmeğe çalışacağından meseleye lâzımgeldiği gibi ehemmiyet verilmesini arzetmemi tebliğ ettirdi. Ferman. *(Hâmit)*

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Biavnihitaalâ ihraz olunan muzafferiyet, badeezin İstanbul ve Ankara arasında tahaddüs etmiş olan ihtilâf ve ikiliği kaldırmış ve vahdeti milliyemizi temin etmiş olup ancak Düveli Müttefika ile aramızda müsaleha henüz aktedilmemiş olmasından dolayı Avrupa şehirlerinden birinde kariben inikadı derkâr bulunan sulh konferansına sabıkı veçhile her iki tarafın davet edileceği malûm bulunduğuna mebni selâmeti milliyemize müteallik mevadı mühimmenin evelce beynimizde müzakere ve tesbiti zımnında istihzaratta bulunularak mezkûr konferansta müttehiden hukuku milletin müdafaasına sarfı mesai edilmesi nezdi âlilerinde dahi rehini tasvip olacağına kanaati kâmilem bulunduğundan olbapta tarafı senaverilerile görüşüp anlaşmak üzere ahvale vâkıf ve emni-

Vesika, 259.

Erzurum, 24.9.1920

Gayet mühim ve müstaceldir
Hemen keşide edilecektir

Ankarada Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Heyeti Vekilede ve Büyük Millet Meclisinde kıraat olunacaktır.

Heyeti Vekilenin, Vekâleti Âlilerinin gayrimusip ve gayrikanunî bulduğunuz tekliflerimin hangileri olduğunu bildirmenizi rica ederim. Acaba Erzurum Meb'usu Hüseyin Avni Beyin Erzurum vali vekâletine tayini talebi mi, eğer bu ise hatırı âlilerinde olmak gerektir ki, Ankaradan çıkmazdan mukaddem Erzurum ahalisi kendisine vali bulup bize irha etsinler emrini sizden telâkki eylemiş idim. Ben de ahaliye emrinizi tebliğ ettim Acaba hata mı ettim. Ahali de bu teklifi hüsnü telâkki ederek bu zatın asîl gelinceye kadar vekil olmasını talep etti. Bu talebi Ankaraya bildırdim. Silâh, cepane temin eylemek üzere birçok fedakârlığa katlandığımız bir zamanda kırk ellibin silâhla milyonlarca mühimmatın dolayısile Rumlara satılması, tahniyede vukua gelen suiistimalât yüzünden ahalide bir galeyan uyanmasından dolayı hırsızların bir an evel tecziyelerini talep etmekliğim acaba gayri munsip ve gayrikanunî bir teklif miydi. İcra eylediğim takibat üzerine Tahniye Müdürü Avni Efendinin hesabatı tetkike başlandı. Ve beş bin kilo un sattığı meydana çıkar çıkmaz mumaileyhin intiharından ne mana çıkarılır. Emvali metruke satışlarından vukua getirilen suiistimalât bütün halkın ağzında iken müsebbiplerinin zahire ihracını talep etmek acaba gayri münasip ve gayri kanunî bir talep mi. İleri cepheden ordu namına mevcut suiistimalâtın bir an evel önü alınması için murahhas olmak üzere gelen alay kumandanlarının şikâyatını dinleyip anları Büyük Millet Meclisi Riyasetine bildirmek te acaba gayri münasip bir teklif gibi mi telâkki olundu. Müdafaai Hukuk halkın mutalebatını dermeyan etmiş olduğunu işittim. Erzurum muhitini zannedersem kâfi derecede tanımıyorsunuz. Buranın halkı bir kere feveran etti mi, anın önünde durmak gayet güç olduğunu bildiğimden bunun hudusundan evel lâzımgelen tedabiri hakîmaneyi

Vesika, 258.

Erzurum, 22.9.1920

Numara 384

Ankarada Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Esliha ve mühimmat ve erzak ve emvali metrukede vukubulan suiistimalât ve gayrikanunî ve namahdut tekâlif ahzi, kanunsuz tahakküm ve tecebbür halkın hissiyyatını büsbütün rencide etmiş. Erzurumun emniyetsiz ve ümitsiz bir vaziyete düşerek artık kendi ellerile idare edilmeleri lüzumu yegâne çarei necat ve halâs addettiği bir zamanda buraya geldik. Paşanın da hareketi menafii memlekete tevafuk etmediği cihetle alenen yapılan fenalıklara hemen nihayet verilmesi ve tahkikat hitamında tahakkuk edecek hale göre müsebbiplerinin tecziyesi lüzumunda ahali müttefikan ısrar ve emniyetbahş tedabirin âcilen ittihazı talebi ve vilâyet vekâletini bizzat muvakkaten kabul etmekliğim Paşa dahil olduğu halde ahali tarafından rica ve istirham olundu. Ahval mufassalan yazılarak bizzarure birkaç (k v l k a y c b n z v s y) veçhile vekâletin Hüseyin Avni Beye tevdii lüzumunu yazmıştım. Bizzat idarede bulunmıyarak haricen tanzimi umur ve gönderilen heyetin muvasalatında Meclise izahat vermek üzere Ankaraya gelmekliğim lâzımdır. Böyle nazik bir zamanda Avni Beyin tahkikatın ikmaline kadar vekâlette bulunması meb'uslukla gayrikabili telif görülmemelidir. Meseleyi daha vahim bir safhaya (. . . .) ve Erzurum mukavemet ve mevcudiyeti zayi ettirmeden teklifatın kabulü pek açık olarak irtikâp edilmiş olan suiistimalât hakkındaki takibatın hitamına kadar memleketin kendilerinden addederek emniyet gösterdikleri meb'us Hüseyin Beyin tebliği memuriyeti ve yirmi dört saate kadar cevap verilmesi ve keyfiyetten Paşanın haberdar edilmesi müsterhamdır Efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi
Celâlettin Arif

cek mukarrerat her halde iyi olacağı bildirilmesi üzerine bir kat daha asayişe çalışılmakta olduğunu arz ve müsterih olunması . . . . . .

Mutasarrıf
Suat

Vesika, 257 a.

Konya Başmüdürü Beye

1 — Kolordu Kumandanı Fahrettin Beyefendinin yaverini makine başına çağırttırınız.

2 — Şimdi İstanbul merkezinden bir İngiliz tebliği resmisi yazılıyor. Bunun kat'iyyen intişarına meydan verilmemesi ve doğrudan doğruya işgal altında bulunan İstanbul merkezine yol verilmemesi ve mephus tebliğin alınan merakizde imhasının derhal emir buyurulması arzu ve rica olunuyor, arzederim.

Heyeti Temsiliye Kâtibi
Hayati

Şemsettin Beyefendiye

İstanbul merkezi İngiliz tebliği resmîsine Konya valisi Beyefendinin cevap verdiğini yazıyor. Paşa Hazretleri bunun sıhhatini anlamak istiyorlar. İstanbul merkezi İngilizlerin tamamile tahtı işgalindedir Efendim.

Hayati

Vesika, 257

Hayati Beye

Konya, 16.3.1920

İstanbul merkezindeki memurların cevap almadıkları takdirde telgrafhaneden çıkarılmıyacaklarını bildirmeleri ve ısrarları üzerine atideki cevap verilmiştir.

SURET

İmza yerine Düveli İtilâfiye tebligatıdır ibaresile çekilen telgrafnameyi saat bir buçukta aldım. Asayişin muhafazasına çalışmak vazifemdir. Bu vazifeyi ifaya çalışacağım tabiîdir. Bu telgrafı çeken makam ve zatın bildirilmesi rica olunur.

Hamdi Beye

Bu telgrafı hemen bizzat keşide etmenizi ve bildirmenizi rica ederim.

Heyeti Temsiliye Kâtibi
Hayati

Ankara, 16.3.1920

Diyarbekirde K. O. 13 K. Cevdet Beyefendiye
Erzurumda K. O. 15 Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine
Sıvasta K. O. 3 K. Salâhattin Beyefendiye
Konyada K. O. 12 K. Fahrettin Beyefendiye
Bursada Fırka 56, Bandırma K. O. 14, Balıkesirde Fırka 61 Kumandanlıklarına.
Nazilli Mevki Kumandanı Servet Beyefendiye
Edirnede, K. O. 1 K. Cafer Tayyar Beyefendiye
İzmitte Fırka 1 K. Rüştü Beyefendiye

Bu sabah 16.3.1920 İngilizler Şehzadebaşındaki karakolu askerimiz uykuda iken basarak altı kişiyi şehit ve on beş kadarını mecruh ettikten sora karakolu ve bir taraftan da Harbiye Nezaretini ve Tophaneyi ve Harbiye Telgrafhanesini işgal ettikleri bildirildi. Bu harekâtı yapan rıhtıma yanaşan İngiliz zırhlıları bahriye efradıdır. İstanbulda fevkalâde bir halin cereyan etmekte olduğu anlaşılıyor. Vaziyet Heyetimizce takip edilmektedir. İstanbulla muhabere ve münasebette müteyakkız bulunulması arzolunur.

Mustafa Kemal

Zeyl: Beyoğlu telgrafhanesini işgal ve memurini oradan tardetmişlerdir. Dersaadet telgrafhanesini de bir saate kadar işgal edecekleri haber alınmıştır.

Vesika, 256.

İzmit, 16.3.1920

Heyeti Temsiliye tarafından bu sabah yazılan tamimi aldım. Esasen memlekette asayiş temini başlıca vazifemizdir. Binaenaleyh bu sabah İzmitteki İngiliz harp sefinesi kumandanı tarafından şifahî tebligatta da memlekette ittihaz edile-

Vesika, 255 a.

12.3.1920

Şifre
Gayet müstaceldir

Seryaver Salih Beye

C: 11.3.1920

1 — Rauf Beyefendiye: Kabineye ademi itimat reyi vermek suretile taarruzun tarafımızdan yapılması o kadar kuvvetli bir sebebe istinat ettirilemiyecektir. Kâzım Kara Bekir, Fuat Paşalarla Ankaraya gelmiş olan Refet ve Fahrettin Beyler de ayni fikirdedirler. Ancak grupun derecei tesanüt ve tecellüdüne ve vahdeti hareketteki azmi kat'îsine dair sarih bir fikir ve kanaat hâsıl etmek için Salih Paşanın grup heyeti idaresile müzakere etmeksizin hareket etmesini bir meşrutiyet meselesi yapmak hususundaki karar hakkında hiçbir mütalea dermeyan etmemiştim.

2 — İngilizlerin tevkif kararına, muhaliflerin yaygaralarına karşı meclisin cesurane nihayete kadar vazifesine devamı pek nafi ve parlaktır. Ancak zatı âlinizle beraber vücutları teşebbüsat ve harekâtı atiyemiz için elzem olan arkadaşların neticede bize iltihakları esbabı behemehal müemmen olmak şarttır. Aksi takdirde gurupun vahdet ve azim dairesinde hareketini tanzim edebilecek zevatın şimdiden tavzifiyle sizlerin hemen buraya gelmeleri elzemdir. Buraya gelecek zevat meyanında memleketi temsil evsafını haiz olanlarla icabında hükûmet teşkil ve idare liyakatindekilerin bulunması mühimdir. İtilâf Devletlerinin muamelei zecriye tatbik edeceklerine şüphe yoktur.

3 — Maraş meselesi hakkında vesaiki hakikiyeye müstenit ayrıca bir rapor takdim ederim.

4 — Büyük iştiyak ve hürmetle gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Vesika, 255 b.

Başmemur Efendiye

Şimdi size bir telgraf yazacağız. Bunun mahallerine makine başında bizzat yazmanızı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri arzu ediyorlar. İstanbulu bilâhare tekrar bize veriniz.

Hayati

Vesika, 253 c.

Şifre
Müstaceldir

14.3.1920

Seryaver Salih Beye

Rauf Beyefendiye:

Mütarekenin hafi mevaddı müzeyyelesinden Erkânıharbiye Reisi Sanisi Kâzım Paşanın malûmatı olması muhtemel bulunduğunu On Beşinci Kolordu Kumandaı Kâzım Paşa bildiriyor. Nazarı dikkati âlinizi celbederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 253 d.

Şifre
Müstaceldir

14.3.1920

İsmet Beyefendiye

Reşit ve Yaver Paşalar tarafından imza edildiği Rauf Beyefendi tarafından istihbar ve bize de iş'ar kılınan mütarekename mevaddı hafiyesi hakkında Erkânıharbiye Reisi Sanisi Kâzım Paşanın malûmattar oldukları maznundur. Fevzi Paşanın nazarı dikkatinin celp buyurulması mercudur.

Mustafa Kemal

Vesika, 254.

Harbiye, 11.3.1920

K. O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 — Son maruzatımıza ve kabine vaziyetleri hakkında bir gûna mütaleatınıza destres olamadığımızdan ademi vusulünden ve sıhhatinizden bihakkın endişedeyim. Cevabınıza muntazırız.

2 — Maraş müsadematının ne suretle başlayıp ne tarzda cereyan ettiği hakkında mufassal ve sizin mevsuk malûmatınızın iş'arını da rica eyleriz Efendim. *(Rauf)*

Harbiye Nezareti Seryaveri
Salih

mına Tevfik Paşa kabinesi zamanında imza edilmiştir. Ele geçince sureti takdim kılınacaktır. *(Rauf)*

Seryaver
Salih

Vesika, 253 b.

Şifre

Ankara, 11.3.1920

Kâzım Kara Bekir Paşaya, Eskişehirde Fahrettin ve Refet Beylere, K. O. 3 Kumandanı Salâhattin Beye

İstanbuldan şimdi vürut eden telgraf sureti berayi malûmat aynen arzolunur. (Bir suretinin On Dördüncü Kolorduya verilmesi Fahrettin Beyefendiden rica olunur.)

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

SURET

Dün akşam mevsuk İtalyan menabiinden şayanı itimat bir zata vaki olan mahremane ihbaratta mümessillerin dün badezzeval içtima ederek Londradan gelen ve Dersaadetteki Kuvayi Milliye rüesasının tevkifi emrini havi olan meseleyi tezekkür ile kabul eyledikleri binaenaleyh bu gibi zevatın bir an evvel Dersaadetten uzaklaşmaları icap eylediği iş ar kılınmıştır. Biz bunu ya Mütelifinin bir blöfü veyahut Meclisi Millinin feshini müntiç olacak Ferit Paşanın mevkii iktidara getirilmesi gibi iki şıkka hamlediyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir iskandal yaaprak naili emel olmak ikinci şıkla da ademi itimat vererek Meclisi fesih ve vâsi bir tevkifat yaparak İtilâf Devletlerinin de muzahareti ile saltanat ve hükümet ile birlikte milliyetperverlerin aleyhine hareket etmektir. Tabiî her iki ihtimale karşı da buramus ifa kılınacaktır. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek ve bu hale bilerek sebep olmaktadır. Binaenaleyh evelce de arzeylediğimiz veçhile bu renksiz yeni kabinenin ıskatı irin son derece çalışacağımız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

mıyor. Edirne vilâyetinin bu vaziyet ve ahvali ruhiyesini İstanbuldaki rüfekaya da arz ve izah ettim. Bununla beraber icabında âmali milliyenin müdafaası için az çok bu mevcudiyet ve kuvvet temin edeceğime ümitvarım. Ancak keyfiyetin esaslı ve şümullü olması cümlemizce şayanı arzu olup bu da mehaziri mesrudenin ref'ine çalışılmakla kabil olacağı maruzdur.

K. O. 1 K.
Cafer Tayyar

Vesika, 253 a.

Harbiye, 11.3.1920

Zata mahsustur
Müstaceldir

Ankara K. O. 20 K. Ve. Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 — Dün akşam mevsuk İtalyan menabiinden şayanı itimat bir zata vaki olan mahremane ihbaratta mümessillerin dün badezzeval içtima ederek Londradan gelen ve Dersaadetteki Kuvayi Milliye rüesasının tevkifi emrini havi olan meseleyi tezekkür ile kabul eyledikleri, binaenaleyh bu gibi zevatın bir an evel Dersaadettn uzaklaşmaları icap eylediği iş'ar kılınmıştır. Biz bunu ya Mütelifinin bir blöfü veyahut Meclisi Millinin feshini müntiç olacak Ferit Paşanın mevkii iktidara getirilmesi gibi iki şıkka hamlediyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir iskandal yaparak naili emel olmak ikinci şıkla da ademi itimat vererek meclisi fesih ve vâsi bir tevkifat yaparak İtilâf Devletlerinin de muzahereti ile saltanat ve hükûmet ile birlikte milliyetperverlerin aleyhine hareket etmektir. Tabiî her iki ihtimale karşı da buradan hiçbir yere gidilmiyecek, işin sonuna kadar vazıfei namus ifa kılınacaktır. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek ve bu hale bilerek sebep olmaktadır. Binaenaleyh evelce de arzeylediğimiz veçhile bu renksiz yeni kabinenin ıskatı için son derece çalışacağız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

2 — Mevsukan istihbar olunduğuna göre Allenby mütareke zeyli Yaver ve Reşit Paşalar tarafından hükûmet na-

kibi. Bulgaristan metalibinin Kavala cihetlerine tevcihine her suretle çalışılması faydalıdır. Bu husustaki mütaleai aliyelerile derecci mesai hakkında ki iş'aratınıza muntazırız.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 252.

Edirne, 7/8.3.1920

K. O. 20 K.

Heyeti Temsiliyeye: Edirne Heyeti Merkeziyesinin iş'aratı evveliyesinden Tekirdağının vaziyeti malûmu alileridir. Dersaadetten avdetimde bu defa da Füruzan Beyle görüştüm. Vali Beyin teşkilâtı milliyeye muzaharet ve muavenet hakkında resmî ve gayriresmî bir tebliğ ve iş'arı vukubulmadığı cihetle kendisinin bu hususla iştigal edemiyeceğini ve buna taraftar bir valinin vücudu halinde keyfiyeti olzaman teemmül ederek ya bu bapta sarfı mesai edeceğini veyahut muvaffakiyetini tahmin edemezse istifa edip çekileceğini beyan etti. Miri mümaileyh bu kanaatinde bir derecey kadar haklıdır. Vali Beyin kanun dairesindeki muamelede ifratı ve zamanı hazırın nezaket ve ehemmiyeti icabı Kuvayi Milliyenin lüzumu takviyesi hakkındaki lâkaydisi vilâyetin bir iki mahal müstesna olmak üzere her tarafında rüesa ve memurini hükûmeti mütereddit ve lâkayt bırakmaktadır. Evelce de bilmünasebe arzedildiği ve malûmu devletleri olduğu veçhile bizde ahali her işi hükûmetten beklemekte ve marülârz rüesayı mülkiyenin vaz'ı bitarafisi yüzünden teşkilâtı milliye matlubu âli üzere taazzuv edememektedir. Vilâyet dahilinde sık sık icra etmekte olduğum teftişlerde bilhassa köylülerle pek sıkı temas ediyorum. Ekseriyet itibarile bu tabaka her türlü fedakârlığa amadedir. Yalnız eshabı emlâk ile Balkan Harbi fecayiinden felâket görenlerden ihtiyarlar zümresinin bir kısmı mühimmi faaliyetten mütehaşidirler. Bilhassa kasabalardaki eşraf ve mütehayyizan Bolşeviklik kendilerinin kanaatince yanlış telâkkiye uğramıştır. Ondaki . . . . . . zenginlerin emlâk ve emvalini taksim etmekten ibaret ad ve teşkilâtı milliyeyi bu hususla alâkadar zannediyorlar. Gezdiğim yerlerde bu fikri sakimin tashihine çalışıyorsam da bittabi her köye gitmek kabil ola-

etmiş. Cafer Tayyar Beyle müştereken ve balâdaki esasatı malûme dahilinde, Trakya - Paşaeli Cemiyetinin bir an evel ıslâhile vazifei milliyesine sevkedilmesi icap eder. Cafer Tayyar Beye talimatı lâzime verilmiştir. Arif Beyin Bulgaristan harekâtı hakkındaki istıtlaatının peyderpey iş'arı matlup olduğunun mumaileyhe iblâğ buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 251 b.
Kuriye ile

Ankara, 3.2.1920

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beye

Trakyanın Şarkî ve Garbî; namile bir vahdeti mülkiye altında ifade edilmesi siyaseti Osmaniye için doğru değildir. Şarkî Trakya gayrikabili itiraz ve münakaşa bir surette eczayı memaliki Osmaniyedendir. Garbî Trakya bir muahedei sulhiye ile vaktile terkedilmiş bir kıt'ai vatandır. Şarkî Trakya, garbın ilhakını temin etmek için bir üssülhareke olabilir. Yoksa Şarkî ve Garbî Trakyanın vahdetini musırren iddia etmek Şarkî Trakyada da bazı müddeayat serdine müntiç olabilir. Bu itibarla Şarkî Trakya hakkında hiçbir münakaşa mevzuubahs edilmemelidir. Bulgarların Adalar Denizinde bir mahreci iktisadî tedariki hakkındaki iddialarını da derpiş etmek icap eder. Trakya - Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin bütün teşkilâtı milliyesini bu esasa göre tevsi ve teslih etmek icap eder. Gümülcine havalisinde hedef, Yunan kuvvei işgaliyesi olmalıdır. Garbî Trakyadaki Fransız siyasetinin Venezilos siyasetine pişdarlık ettiği mahsustur. Binaenaleyh Trakya - Paşaeli heyeti idaresi arasında ciddî bir tebdil ve tensik yapılacağı haber alındığından cemiyetimizin noktai nazarı siyasisine göre alâkadarlarla tevhıt ve teşriki mesai edilmesi ve şarkta hakimiyeti Osmaniye kat'iyyen mevzuu münakaşa olmamak şartile garbın istihlâsı için icap eden tertibat ve teşkilâtın ikmalile Kuvayi Milliyenin Yunanlılara karşı bilhassa pek müsait olan İskeçe havalisinde faaliyete geçirilmesi ve bu hususta tarafı âlilerinden azamî muavenetin ibzali lâzımdır. Bulgaristan dahilinde cereyan eden harekâtı inkılâbiyenin de vesaiti mahsusa ile ta-

cuttur. Yoksa . . . . . de hiçbir ihtilâf yoktur. Hadisat ve vakayii takip ve icabı hamiyeti tatbik hususunda geri kalan . . . . . . olmadığına başlıca şahit zatı samileridir. Maahaza Trakya . . . . . değildir. Bu havalideki ittıratsızlık ve tedbırsizlik . . . . . atılacak bir yanlış hatve neticesinde Ermeni ve Rumların muhaliflere iştiraklerile Biga hâdisesinden daha şedit ve umumî vakayie sebebiyet verilmiş olur. Sadareti uzmanın tamimi malûm. Buna bütün vilâyetin bitarafane . . . . . . tebliği de munzam olunca benim gibi mülhak . . . . . mutasarrıfa vali vekâletinden müstakil livadan maiyyete tenzil edilen . . . . . mutasarrıftan bu şerait dahilinde nasıl bir tecellüt beklenilir. Hulâsa dertler çok. Mezunen Dersaadete gidiyorum. Orada fırsat bulursam bizzat gelerek olmazsa avdette baposta tafsilâtı lâzimeyi arzeylerim.

Tekirdağ Mutasarrıfı
Ali Füruzan

Vesika, 251 a.

Ankara, 3.2.1920

Kuriye ile
Rauf Beye

İskeçeli Arif Beyden Trakya - Paşaeli Cemiyetinin tarzı faaliyetine dair bir mektup aldık. Cafer Tayyar Beyin icap eden faaliyetten mahrum olduğu dermeyan ediliyor. Şarkî ve Garbî Trakyanın bir vahdeti mülkiye dahilinde ifade ve ilân edilmesi siyaseti Osmaniye için de doğru bir hareket değildir. Şarkî Trakya gayrikabili münakaşa bir surette eczayı Osmaniyedendir. Garbî Trakyanın istihlâsı için de şark ancak bir üssülhareke olabilir. Şark ve garbın vahdeti mülkiyesi esasen Balkan Muahedei Sulhiyesi ile garbın terkedilmiş olmasile ahden ihlâl kılınmış bulunmasına nazaran mülkî vahdet iddiası Şarkî Trakyada dahi düşmanlarımızın bazı müddeayatına meydan verebilir. Bulgarların Adalar Denizinde bir mahreci iktisadî talep etmeleri keyfiyeti de ayrıca muhtacı teemmüldür. Bulgar noktai nazarı Kavalayı tercih edeceğinden Bulgaristan dahilinde de bu yolda sarfı mesai etmek icap eder.

Arif Beyin ifadesine göre Trakya - Paşaeli Cemiyetinin azası meyanında ciddî bir tensik icra edilmesi takarrür

Beye rica edildi. Galip Bahtiyar Bey teşrif ettiler. Müdavelei efkâr eyledik. Hükûmet, Meclisi Millî bu bapta bır karar verinceye kadar teşkilâtı milliye makamatı arasında cereyan eden telgraf muhaberatını servis olarak kabule mecburdur. Muharrerat bittabi ücrete tâbidir. Arzı hürmet eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 250 c.
Şifre

Ankara, 1.3.1920

Tekirdağ Mutasarrıfı Füruzan Beye

Livanız dahilinde muhitin ademi müsaadesinden bahsile teşkilâtı milliye icrasının kabil olamıyacağını Tekirdağ Heyeti İdaresinin iş'arına atfen Edirne Heyeti Merkeziyesi bildiriyor. Bu mütaleayı hamiyet ve muhabbeti milliye ile kabili telif göremiyoruz. Hadisat ve vakayii azîme tahtı tesirinde kalan fertler, cemiyet haline gelerek muhitin hayat ve zindegisinden ahzi kuvvet etmedikçe mevcudiyetlerinin müheyyayi inhidam bulunduğu kanaatini şuursuz bir halde zan ve tevehhüm ederler. Tekirdağı muhitinin vahdeti umumiyei milliyemizden hariç kalması tecviz edilemiyeceğinden her halde fikri hareket ve müdafaadan mahrum kaldığını hisseden muhite ifazai hayat edilerek hem kendilerinin ve hem de vatanı müşterekin halâs ve saadetini kâfil teşkilâtta kendilerine rehberlik ve mürşitlik edeceğinizi müsellem olan gayret ve hamiyeti mefturelerinden ümit eder ve cevabı muvaffakiyetinize intizar eyleriz Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 250 d.

Tekirdağ Mutasarrıfı Füruzan Beyden alınan 5.3.1920 tarihli şifrenin mahlûlüdür:

C: İstizahı vakıa çoktan muntazırdım. Bu suretle bendenize de hakkı kelâm bahş buyurulmasına teşekkür ve itiraf ederim ki Meclisi Meb'usanın . . . . ve hükûmetin âmali milliye dairesinde teşekkülüne rağmen henüz . . . . . de İstanbulda başlıyan bir ahenksizlik mahsus ve bu halin in'ikâsatından müteessir olan muhitimizde bir boşluk mev-

ya azimetleri kararlaştırıldı. Ve kendilerine tebliğ edildi. Murahhaslık vazifesini ifa için bir diğerinin tayininde Faık Beyin de izam olunacağı maruzdur Efendim.

Trakya - Paşaeli Müdafaai Kukuku Milliye
Cemiyeti Heyeti Merkeziyesi Reisi
Şükrü

Vesika, 250 a.
Şifre

Ankara, 15.1.1920

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar Beyefendiye

Vilâyetin, teşkilâtı milliyenin taazzuv ve teşmili hususundaki mesaide müteenni bir tarzı hareket takip eylediği bildirilmektedir. Mukadderatımızın mevzuubahs olduğu şu devri kat'î ve tarihîde vahdet ve teşkilâtı milliyenin en kuvvetli bir hale gelmesi lüzumu müstağnii arzdır. Zatı âlileri gibi hamiyet ve fedakârlığı ile tanınmış muktedir bir arkadaşımızın Edirnede bulunuşu ve bilhassa teşkilâtı müsellâhanın temini emrinde makam ve memuriyetinizin en müsait bir şekilde oluşu Heyeti Temsiliyemiz için büyük bir teselli, milletimiz için azîm bir ümidi halâstır. Rum teşkilâtı müsellâhasına karşı lâhikaya nazaran müsellâh millî müfrezeler teşkili, fedakâr zabit arkadaşlarımızın tebdili nam ederek, sivil olarak en mühim mahallere tayini ve saire gibi tedabiri acileye tevessül buyurularak Trakya Paşaeli Heyeti Merkeziyesinin de teşkilât hususunda her vakitten ziyade müteyakkız bulunmalarını rica ve takdimi ihtiramat eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 250 b.
Şifre

Ankara, 15.1.1920

Edirnede Trakya Paşaeli Heyeti Merkeziyesine

5.1.1920 tarihli rapor alındı. Teşkilâtı müsellâhanın tanzim ve tensiki için Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar

dirde itaate icbar etmek vazifesi kendilerine ait olduğunu söyledi. Rum klübünde metropolidin Osmanlıları rencide eden nutkuna mukabil sulh konferansının vereceği kararı derakap mevkii icraya koyacağını ve o vakte kadar hakimiyetinde bulundukları hükûmetin evamirine itaate mecbur olduklarını söyledi.

2 — Yevmi mezkûrde Rumların Yunan bayrakları ile merasimi istikbaliyeye iştirakini Trakya Cemiyetinin müdahalei musırranesi üzerine hükûmet meneyledi.

3 — Edirne Kuvayi Milliye teşkilâtı maatteessüf henüz arzu edilen neticeye vâsıl olamadı. Her mahalde memurinden, eşraftan bazı bettıynet ve haini vatan kimselerin mefsedetleri teşkilâtın süratle yapılmasını akamete duçar etmktedir. Makamı vilâyet lâzımgelen icraat ve faaliyette pek ziyade müteenni bulunuyor. Maamafih cemiyetimiz bu hususta sarfı makderet eylemekten bir an hâli kalmıyor.

4 — Gümülcineye doğru dairei işgallerini hergün bır parça daha tevsi eden Yunanlılar ahalii islâmiyeyi fakirlere yardım etmek, zenginlere birçok mevaitte bulunmak, aleyhlerinde çalışanlara da külliyetli paralar teklif etmek suretile kendilerine cezp ve bendeylemek siyasetini takip ediyorlar. Hatta bizim İskeçedeki murahhaslarımıza on milyon drahmi gibi azîm bir meblâğ teklif eylediler.

5 — Kuvayi Milliyeye ait telgraf ve postalar şimdiye kadar bilâücret kabul edildiği halde Meclisi Vükelâ kararına atfen Dersaadet Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumiyesinden Edirne Başmüdiriyetine mevrut 23 Kânunuevel 1919 tarih ve 32 numaralı iş'ar mucibince ücrete tâbi tutulmaktadır.

6 — İstihbar eylediğimize nazaran Fransızlar bugünlerde icap eden makamata müracaatle şayet bir işgal vukunnda Kuvayi Milliyenin ne dereceye kadar müdafaatta bulunacağını istizah eylemektedirler ki bu da Franchet d'Esperey'nin Cemaati İslâmiyede herne olursa olsun islâmların taarruzdan masuniyeti hakkında serdeylediği teminattan da müsteban olduğu veçhile artık buraların işgali askerî altına alınmasına karar verildiğine şüphe bırakmıyor.

7 — Merkez sancağı meb'uslarından Faik Beyin İstanbulda kalıp Şeref ve Galip Bahtiyar Beylerin hemen Ankara-

silâh deposu haline ifrağ kılınmakta olduğu, terhis olunan efradın memaliki Osmaniye dahiline dağıtıldığı ve taburun merkezi olan Lüleburgaza külliyetli miktarda gelen bombaların Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpullu, Çerkezköyü müfrezelerine tevzi kılındığı Paşaeli Heyeti Merkeziyesinden bildirilmektedir. Hükûmetçe teşebbüsatı kat'iyye ve şedidede bulunularak Yunanlıların Şarkî Trakyada olsun tahrikâtlarına mümanaat olunması ehemmiyetle arzolunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 249.

Edirne, 5.1.1920

Trakya Paşaeli
Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti
Heyeti Merkeziyesi Riyaseti
687

Ankarada Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Heyeti Temsiliyesine

Saadetlû Efendim Hazretleri

1 — General Franchet d'Esperey Edirneye geldi. Yevmi muvasalatını birkaç gün evel makamı vilâyete resmen tebliğ ettirdiği cihetle hakkında merasimi istikbaliye yapıldı. Edirnede üç saat kadar kalarak bu müddet zarfında makamı vilâyeti ziyaret ve belediyede bir çay içtikten sonra doğruca Darülmuallimatı ve badehu Cemaati İslâmiyeyi ve Trakya İdarei Merkeziyesini ve ondan sonra da Rum klübünü ziyaret ederek avdet eyledi. Kendisinin Yunan muhibbi olduğu ve İslâmlara karşı nasıl bir his beslediği herkesçe malûm bulunduğundan maksadı ziyareti bir an evel anlamak merakı memleketi istilâ eylemişti. Sırf bir seyahat maksadile geldiğini söyledi. Hükûmette jandarma kumandan vekiline jandarmaların hırsızlık edip etmediğini sordu. Cemaati İslâmiyede müftiye hitaben herne olursa olsun islâmların din ve mukaddesatının duçarı tecavüz olmıyacağını temin etti. Bu sözü ile buraların başka bir şekli idareye geçeceğini ima eyledi. Trakyada henüz Trakya hakkında konferansça bir karar verilmediğini verilecek karara itaat lâzımgelip aksi tak-

14 — Harbi ahîrdenberi Yunanistana gidip avdet eden ashabı emlâk Yunan idaresinden limenfaatin gayrimemnun oldukları cihetle Türkiye idaresinde kalmağı tercih etmektedirler. Ve komitelerine kısmen muhalefet göstermemektedirler.

15 — Kolordunun işbu vaziyet ve atiyen tahaddüsü muhtemel ahval karşısında vazifesini ifa edebilecek bir vaz'ulceyş almasına General Milne'in muvafakat etmediği bilmuhabere anlaşılmıştır.

K. O. 1 Kumandanı
Miralay
Cafer Tayyar

Vesika, 247.

Ankara, 3.1.1920

Şifre

Edirnede K. O. 1 Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 31.12.1919.

Garbî Trakya müslüman komitesine teşvikatı lâzimede bulunulmak ve Şarkî Trakya tarafından da Yunanlıların ve yerli Rumların teşkilât ve teşebbüsatına karşı teşkilât ve teşebbüsatı mütekabileye azamî gayretle girişilmesi, Sıvas Kongresi teşkilât nizamnamesinin lâhikasına tevfikan müsellâh millî müfrezeler teşkili ve bu hususta Kolordunun azamî muaveneti hafiyyede bulunması ve vaz'ulceyş tebdili ile istihsal olunamıyan fevaidin bu suretle telâfisi lâzımdır. Hükûmetçe bu bapta teşebbüsatı siyasiyede bulunulması için müracaat olunmuştur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 248.

Vesika, 246.

Edirne, 31.12.1919

K. O. 20 K.

Heyeti Temsiliyeye:

Trakyanın ahvali hazırasına dair berveçhiati mevaddın ehemmiyetle nazargâhı samilerine arzını vecibe addeder ve Türklerin Avrupada son parçasını teşkil eden Trakya ve Garbî Trakyada siyaseten ve idareten daha esaslı tedabir ittihazı lüzumunu arzeylerim.

1 — Garbî Trakya hali hazırile Fransızların himayesi altında bir Yunan kolonisidir. Ve günden güne Yunan boyasına girmektedir.

2 — Dedeağaç ile Karaağaç arasındaki Mericin sağ sahil mıntakası bahren ve berren gönderilen Yunan muhacirlerile dolmaktadır.

3 — Üç aylık zahairi ile gönderilen bu muhacirlerin Atina Bankasından kendilerine tevdi edilmiş birçok paraları da vardır ve bunlara yardım etmek vesilesile Rum heyeti milliyelerine de Atina Bankasından küllî meblâğ tevzi edilmiştir.

4 — Garbî Trakyada yapılmakta olan jandarma teşkilâtına Rumlar kaydedilmekte ve zabitleri de Yunan zabitlerinden tayin ve noksanları da ayni membadan ikmal olunmaktadır..

5 — Garbî Trakya idare memurları hep Rumlardan tayin ve kahir islâm ekseriyetini haiz olan İskeçede bile bu esasa riayet olunmaktadır.

6 — Şarkî Trakyayı da Garbî Trakyaya ilhak ve Fransa himayesi altında bir Yunan idaresi tesis etmek Fransız ve Yunanlıların gayei emelleridir. Franchet d'Esperey'nin Atinaya gitmesi de noktai nazarıma göre bu husus ile pek alâkadardır.

7 — Şarkî Trakyada hat boyunda bulunan Yunan taburuna efrat terhisi vesilesile müsellâh olarak mütemadiyen efrat gönderilmekte ve silâhsız olarak terhis edilen efradın silâhları bu taburda kalmaktadır. Belki de Rumlara gizliden tevzi olunmakta ve terhis olunan bu efrat ta ekseriyetle memaliki Osmaniye dahiline dağılmaktadır.

8 — Çok zamanlarda, Yunan taburu merkezî olan Lüleburgaza küllî miktarda gelen bombaların; Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpullu, Çerkezköyündeki müfrezelerine tevzii muhtemeldir.

9 — Rumların merkezi İstanbulda bulunan esaslı iki komitesi vardır. Birisi muavenet komitesi, diğeri Trakya komitesidir. Muavenet komitesinin Rumların kesafet hâsıl ettiği mahallerde birer müfettişi ve o mahallin ileri gelenlerinden müteşekkil birer komitesi vardır. Vazifeleri muhacırine her hususta yardım etmek ve harap binaları tamir ve çift hayvanatı ve alâtını tedarik ve zer'iyata mübaşeret ettirmektir. Muavenet komitesinin teşkilâtındaki intizam inzıbat ve muavenet husulündeki icraat ve sahaveti ehemmiyetle kayde şayandır.

10 — Yegâne gayesi Trakya Rumlarının istiklali siyasilerine matuf olan Trakya komitelerinin teşkilâtı esaslı ve müstakardır. Merkezleri ile irtibatları gayet emindir. Gelibolu ve Tekirdağı sancaklarında en mühim teşkilât merkezleri Gelibolu, Keşan ve Çorludur. İşbu mevkilerin metropolitleri ile Geliboluda Fransız konsolos vekili yerli Rumlardan Niko en mühim reisleridir. Her kazada metropolit riyaseti altında ve ahalinin faal ve mütefekkir kısmından ve ekser mektep daskallarının inzımamile birer kaza komitesi mevcut bulunmaktadır. Teşkilâtları vâsidir.

11 — Bu komitelerin propagandaları ve faaliyeti sayesinde Rum ahalinin maneviyatı ihzar ve esliha, cepane ve bomba iddihar edilerek kabiliyeti tedafüiyye ve taarruziyelerini günden güne ikmal etmektedirler. Hat boyundaki tabur işbu teşkilât ve ihzarat ve teslihatın en metîn istinatgâhıdır.

12 — Her müslümana ikaı mazarrat, tehdit, tahvif ve ellerindeki hayvanat ve emvali gasp ve sirkat, komitenin yegâne emelidir. Ve bu maksat için müteşekkil siyasî ve alenî çetelerin bu günlerde tezyidi faaliyet etmeleri ve icraat göstermeleri merkezlerinden emrolunmuştur. İslâmlarla sıkı münasebet ve hususiyet memnudur.

13 — Bu çetelerin takip ve tenkili için yapılan tazyikat aksülâmeller tevlit ve teşkilâtlarını takviye eylemektedir.

... seniye ve devlet ve millet için imkânı hayat bulunmadığına bütün imanile kaniler. Buhranı vükelânın devamının Anadoluda pek büyük galeyan ve heyecanı efkâra sebebiyet verdiği nahiyelere varıncaya kadar her taraftan gelen yüzlerce telgrafnameler münderikatından müsteban olmaktadır. Keza Meclisi Meb'usanın haleti ruhiyesi de bu merkezdedir. Meb'usan umumiyetle şu buhranı azîm zamanında kabine buhranının devamını devlet için pek tehlikeli bulmaktadırlar. Buhrana sürratle bir hatime verilerek efkârı hariciyeye takdimen hâsıl olan efkârı umumiyei dahiliyenin tatmini derecei vücupta görülmektedir.

2 — Âmali milliyeyi tatmin eyliyemiyecek bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi memaliki Osmaniyede hayatı milliyeyi tehlikeye ilka edebilecek vakayii müessife tevlidine sebebiyet verebilir. Âmali milliyeye muhalif bir kabinenin tesiratile şarktan gelebilmesi muhtemel olan seyli beliyeye mukavemet kuvveti münkesir ve bunun bu cereyana karşı mevcut azim ve kuvveti duçarı zâf olabilir. Maazallah vahdeti milliyede teşettüt ve nifak ve tefrika hâsıl olarak makamı hilâfet ve saltanata ve devlet ve milletin haricî ve dahilî düşmanlarına bir fırsat verilmiş olur. Bir mecburiyeti elîme tahtı tesirinde Anadolu, Heyeti Meb'usanı serbest addedemiyerek yeniden icrayı intihabat ile Meclisi Milliyi toplayarak müdafaai hukuku devlet ve millet vazifesini ifaya teşebbüs etmesi dahi varidi hatırdır. Her suretle calibi dikkat ve itibar olan hususatı ânifenin hakpâyi meali câyi hilâfetpenahilerine arzını kendime mukaddes bir vazife addederim. Ferman padişahı celilülûnvan efendimiz hazretlerinindir. İmza: Meclisi Meb'usan Reisi kulları Celâlettin Arif.
6 Mart 1920 *(Rauf)*

Harbiye Nezareti Seryaveri Binbaşı
Salih

Vesika, 244.

Ankara, 4.3.1920

Şifre
Müstacel

TAMİM

İstanbuldaki heyetimizden üç Mart tarihli olarak vürut eden malûmatı berveçhiati aynen arzederiz:

Yunanlılar karşısındaki cephenin geriye alınması hakkında on beş gün evel İtilâf mümessilleri tarafından verilen notaya hükûmet cevabı ret vermişti. Dün şedidülmeal ikinci bir nota da verilmiş olmasından hükûmet bugün Meclisi Meb'usan huzurunda istifa etmiştir. Hükûmetle beraber Meclisi Meb'usan Reisi de mabeyindedirler. Meb'uslarımız mütelâşidirler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla tertip ettikleri harekâtı irticaiyede muvaffak olabilmek için Ferit Paşa ve yâranından birinin tahtı riyasetinde bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi muhtemeldir. Meclisi bittabi feshedeceklerdir. Nezdi şahanede oradan tedabiri müesseirede bulunulması ve Meclisi Meb'usanın takviyesi esbabının istikmali maruzdur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 245.

Harbiye, 8.3.1920

Gayet mühimdir ve
Zata mahsustur

Ankara K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Suret. Hakpâyi şahanelerine şifahen arzettiğim üzere daima ennecatüfissıdık düsturuna istinaden berveçhiati maruzatımı süddei seniyelerine arz ve takdime cür'etyap oluyorum.

1 — Milletin mümessilleri bulunan Meclisi Meb'usan Heyeti, bilâistisna makamı hilâfet ve saltanata ve bilhassa nefsi nefisi humayunlarına bilâkaydüşart ve lâyezal bir surette sadakati kâmile ile merbuttur. Keza Kuvayi Milliye

disesini söyler ve netice olarak padişah reisini ve şeyhülislâmı bizzat intihap etmek hakkına maliktir. Bilmukabele Mecliste kabineye itimat veya ademi itimat salahiyetini haizdir. Memleketin buhranı vükelâ ve saireye tahammülü yoktur. Böyle bir hal vaki olmamak için padişah iyi düşünür meclis ve ekseriyetin fikrini düşünmeli. Ferit Paşa ve yâranını ve hattâ Tevfik Paşayı sakın intihap etmemeli. Neticesi buhrandır. Zaten tecrübe edilmiştir. Başkâtip huzura arz ve berveçhiati cevabı tebliğ etmiştir:

Bütün meb'uslara selâm; ahval ve vaziyetin vahametini ben de onlar kadar müdrikim. İcabı hal ve vaziyete göre birisini intihap edeceğim. Onun salâhiyetine tecavüzle rüfekasının intihabına müdahale edemem. Ancak ona ekseriyet grupu ile anlaşmasını tavsiye edeceğim demiştir. Heyet bitteşekkür ayrılmışlardır. Şimdi Cengiz, İsa beraberiz. Arzı tazimat eyleriz. *(Rauf)*

Seryaver Binbaşı
Salih

Vesika, 243.
Şifre

4.3.1920

TAMİM

İstanbulda teşekkül eden bir cemiyeti fesadiye İngilizlerle müttehiden:

1 — Hükûmetin iskatı ile Ferit Paşa veya emsalinden bir hükûmet tesisi.
2 — Meclisin feshi.
3 — Kuvayi Milliyenin ilgası.
4 — İstanbulda bir şûrayi hilâfet teşkili.
5 — Bolşeviklik aleyhinde fetva ısdarı.

Hususatının takarrür ettirildiği tahakkuk etmiş ve Anzavur harekâtı ile beraber İngilizlerin hükûmeti tazyik etmeleri mezkûr mukarrerat cümlesinden olduğu İstanbuldan bildirilmiştir. Arzı malûmat eyleriz.

İşbu malûmatın heyeti merkeziyelere de iblâğı rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

dabiri müessirede bulunulması ve her halde vakit kazanmak için İstanbulda Meclisi Meb'usan vasıtasile Kuvayi Milliyenin temini hakimiyeti kanuniyesi esbabının istikmali maruzdur. *(Kara Vâsıf)*

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 242 b.

Harbiye, 3.3.1920

K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Rahatsızım ve yataktayım. Meb'usanda bulunan Vasıf Beyden aldığım haberde kabinenin istifa ettiği ve sebebi istifanın da İtilâf mümessillerinin İzmir cephesinde Milne hattına çekilmek için verdikleri notayı hükûmetin reddetmesi üzerine Bozdağ cephesinde Yunanlıların kuvvetle taarruza geçmeleri olduğu bildiriliyor. Gruptan Celâlettin Bey refakatinde bir heyetin saraya azimet ettikleri de anlaşıldı. Maksatları İtilâf Hükûmetlerinin teşebbüslerinden evel Ferit Paşadan gayrı ve Kuvayi Milliyece makbul olabilecek bir hükûmetin mevkii iktidara getirilmesini temin imiş. Netice malûm olunca arzederim. *(Rauf)*

Harbiye Seryaveri
Salih

Vesika, 242 c.

Harbiye, 3.3.1920

Gayet aceledir
Zata mahsustur

K. O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Gayet mahrem şahsa ait rapordur: Evelki telgrafa zeyildir. Grup reisi ile Meclis reisvekilleri saraya gönderildi. Padişah müstafi Sadrazamla ve anı müteakıben Danimarka sefirini kabul ile meşgul olduğundan başkâtip ve başmabeyinci ile müzakerelerini emretmiş. Grup reisi teşkilâtı milliyenin padişaha sadakatini ve makasıdı vataniyesini, pakt esaslarını ve teşkilâtı milliyeye müstenit grupun nizamnamesini evel ve âhir badettafsil sabah arzedilen istifa ha-

veten hergün bir suretle tesadüf olunan müşkülâtı mütenevvianın iktihamına bezli makderet edilmekte bulunulduğu halde Yunanlıların karşısında bulunan Kuvayi Milliyenin üç kilometre daha geriye çekilmesi hakkında Düveli Müttefika Fevkalâde Komiserleri canibinden batakrir vaki olan teklifin kabili icra olmadığına dair delâili muknia serdiyle yazılan takrir cevabının tebliği üzerine Yunanlılar bugünkü salı günü Kuvayi Milliyeye taarruz ederek Gölcük yaylası ile Bozdağını işgal etmişlerdir. İka ettikleri fecayi bütün âlem nazarında sabit olan Yunanlıların haddizatinde — bigayri hakkın — işgal ettikleri İzmiri artık tahliye etmelerine milleti Osmaniye tarafından intizar olunmakta iken bilâkis şu suretle bir tecavüz daha ika etmeleri ezhanı ahaliyi fevkalâde tahdiş ederek envaı netayici elîmeyi istilzam edebileceğinden hakku adle ve aklu hikmete külliyyen mugayir olan şu tecavüz karşısında heyetçe istifada muztar kaldığımızı atebei ulyayı şevketpenahilerine arza müsaraat ederim. Olbapta ve katıbei ahvalde emrü ferman. 12 Cemaziyelevel 1338, 3 Mart 1920.

Harbiye Nezareti Seryaveri
Salih

Vesika, 242 a.

Beşiktaş, 3.3.1920

K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Kuvayi Milliyenin Yunanlılar karşısındaki cephesinin üç kilometre geriye alınması hakkında on beş gün evel İtilâf mümessilleri tarafından verilen notaya hükûmet cevabı ret vermişti Dün şedidülmeal ikinci bir nota daha verilmiş olmasından hükûmet bugün Meclisi Meb'usan huzurunda istifa etmiştir. Hükûmetle beraber Meclisi Meb'usan reisi de mabeyindedirler. Meb'uslarımız [h h d d h] mütelâşi fakat [v r t a] arzuya muvafık bir kabinenin mevkii iktidara getirileceğinden emindirler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla tertip ettikleri harekâtı irticaiyede muvaffak olabilmeleri için Ferit Paşa ve yarânından birinin tahtı riyasetinde bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi muhtemeldir. Meclisi bittabi feshedeceklerdir. Nezdi şahanede oradan te-

mandanımızın rehber olacağı nazarı itibara alınarak berveçhiati bazı mütaleatın arzı lâzimeden görülmüştür:

Bazı arkadaşlarımızın işgalin tevsii, resmî bir muhasamanın ihdası gibi ihtimalâtı nazarı dikkate alarak mukavemet hususunda tereddüde düşmek suretile zaman kaybettikleri anlaşılmaktadır. Bu gibi ahvalde kendi mıntakalarında mevcut bilcümle millî kuvvetlerden istifade edecekleri tabiî bulunan kumandanlarımızın birkaç misli faik kuvvet temin edecekleri, milliyet namı altında icra edecekleri harekâtın da resmî bir muhasamayı intaç edemiyeceği şüphesizdir. Düşmanın yabancı bir mıntakada ekseriya müstemleke askerile münferit bir vaziyette bulunması da icraatta cür'etini tenkis eden esbaptır. Bunun için cephedeki millî kuvvetlerimizin mukavemetini tenkis edebilecek ve lüzumu halinde istiklâlimizi müdafaa esnasında bizi zayıf düşürmek maksadile ecanibin yeniden vukubulacak işgal ve tecavüzlerine karşı bilcümle kumandanlarımızın kemali azim ve kat'iyetle hareket eylemelerini bilhassa rica eylerim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 241.

Harbiye, 3.3.1920

Müstaceldir
Zata mahsustur

K. O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Ali Rıza Paşa Kabinesinin istifanamesi sureti berveçhiatidir: *(Rauf)*

Suret: Malûmu âlii cenabı şehriyarileri buyurulduğu üzere Heyeti Vükelâca âmali milliyei meşruamızı istihsal ve sulhün teahhuru in'ikadından mütevellit galeyan ve tezebzübü teskin ve izale gayesini takiben aleddevam sarfı mesai ve gayret ve Avrupada lehimize bazı temayülât tezahür edince birtakım katliâm şayiaları tekevvün etmesi ve bu türlü ekâzibin tashihi için yazılan ajans telgrafnameleri ile gazete makalelerinin sansüre uğraması gibi teşvişata ilâ-

muhafız Fransız efradını da mahfuzen Lâpsekiye naklettirdiği ve esliha ve mühimmatı dahile sevkten sonra mevkuf Fransızları iade eylediği ve bir ay evel Akbaş deposunda sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus mitralyözü, yirmi bin sandık cepane olduğu mukayyet ise de istirdat olunan miktarın henüz tespit edilmediği bildirilmiştir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 240.

Mahrem ve zevata mahsustur

3.2.1920

On İkinci Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat Yirminci Kolordu Kumandanlığına
Elli Altıncı Fırka Kumandanlığına
Birinci Fırka Kumandanlığına
Berayi malûmat Refet Beyefendiye

Berayi malûmat Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
" On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
" On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
" On Dördüncü Kolordu Kumandanlığına
" Fırka 61 Kumandanlığına

1 — Çanakkalede Akbaşta sırf Düveli İtilâfiye askerleri tahtı muhafazasında bulunan esliha ve cepane deposundan gûya bir miktar esliha ve cepane kaçırıldığını behane ederek İngilizler Bandırmaya iki yüz kişi çıkarmıştır. Afyon Karahisar, Eskişehir gibi Düveli İtilâfiye askerinin de bulunduğu mahallerdeki cepaneliklerimize suikast veyahut bunların muhteviyatını istifade edilemiyecek bir mahalle nakledecekleri haber verilmektedir.

2 — Harekâtı Milliye mıntakaları gerisindeki esliha ve cepanelerimiz birer behane ile alınacak ve mühim nakliyat noktaları yeniden işgal edilecek olursa bu gibi teşebbüsatı hainane cephelerde elyevm kavga eden millî kuvvetlerimizi ne derece duçarı zâf edeceği müstağnii arz ve izahtır. Mukavemet meselesi mevzubahs olunca en başta bulunan ku-

Rus tüfeği, kırk Rus mitralyözü, yirmi bin sandık cepane mukayyet idi. Eğer bir aydanberi Akbaş deopsundan bır tarafa silâh verilmemişse sekiz bin Rus tüfeği kâmilen yedimize geçmiş demektir. Bu vak'a üzerine Düveli İtilâfiyenin ne gibi bir teşebbüste bulunacakları henüz meçhul olup şimdiye kadar İstanbulun ve Kolordunun da bu meseleden malûmatları olmadığı maruzdur.

Fırka 61 Kumandanı
Kâzım

Vesika, 239 b.
Şifre

Ankara, 29.1.1920

Balıkesirde Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beyefendiye

C: 28.1.1920

Köprülülü Hamdi Beyin fedakârane ve cesurane hareketle elde eylediği şayanı gıpta muvaffakıyetten mütehassıl teşekküratımızın mumaileyhe tebliğine delâlet buyurulmasını rica eder, böyle azîm bir muvaffakiyete saik olan zatı biraderlerini tebrike şitap eyleriz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 239 c.
Şifre

Ankara, 29.1.1920

TAMİM

Bir suretinin Heyeti Merkeziyelere itası rica olunur.

Gelibolu civarında Akbaş mevkiinde Fransızların tahtı muhafazasındaki depolarımızda bulunan esliha ve mühimmatın Düveli İtilâfiye tarafından Denikin ordusuna itası kararlaştırılması ve bunların nakli için dört gün mukaddem bir Rus vapuru Geliboluya gelmesi üzerine Balıkesir Heyeti merkeziyesi azasından ve fedakâr arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Kuvayi Milliyeden bir müfreze ile Lâpsekiye ve oradan 26/27.1.1920 gecesi sallarla Rumeli sahiline bilmürur Akbaş depolarına vazıyet ettiği ve depo muhafızı olan Fransız efradını tevkif ve hututu muhabereyi kat'ettikten sonra eslihayı kâmilen ve cepaneyi kısmen ve

li ve mantıkî olacağını nazarı dikkate alarak bu mukarreratı istihsal eder de Heyeti Temsiliyenin mevkii faaliyetten çekilmesini tebliğ ederler. O zaman Heyeti Temsiliye bunu maalmemnuniye kabul ve matbuata ve dahile karşı resmen neşir ve tamim eyler. Ve artık faaliyetten uzaklaşır. Mevkii şeref ve vakarını da meşru bir şekilde, yani kongrelerimizin esası veçhile Meclisi Millînin davet talebi üzerine mahfuz tutar. Şüphesiz ki, bir senedenberi ibramı millî ile husule gelmiş Aydın cephesi ne dağılıp Yunanlılara teslimi mukadderat eyler ve ne de bunları dağıtmak için hükûmet kuvvei teyidiyesini izhar edebilir. O cahiller kendiliğinden ve sabıkı misillû devam eder. Fakat mevziî olur. Ve kolordu kumandanları kendi mıntakalarında bunu ahval ve maksada göre hüsnü suretle idare eyler. Ondan sonra da vaziyet ve harekâtı müstakbelemiz için zuhurata tâbi kalınır. İşte noktai nazarı âcizanem bundan ibaret olduğu mâruzdur.

K. O. 15 K.
Kâzım Kara Bekir

Vesika, 239 a.

Balıkesir, 28.1.1920

Ankarada K. O. 20 Kumandanlığına

Âtideki şifrenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arzını rica ederim.

Rumeli sahilinde Gelibolu civarında Akbaş mevkiinde Fransızların tahtı muhafazasındaki depolarda bulunan esliha ve mühimmat Düveli İtilâfiye tarafından Denikin ordusuna verilmiş, Rusyaya nakline teşebbüs edilmiş ve bu iş için dört gün mukaddem bir Rus vapuru Geliboluya gelmişti. Balıkesir Heyeti Merkeziye âzasından ve fedakâr arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Kuvayi Milliyeden bir müfreze ile Lâpseki ve oradan 26/27.1.1920 gecesi sallarla Rumeli sahiline bilmürur Akbaş depolarına vazıyet etmiş ve depo muhafızları olan Fransızları tevkif ve hututu muhabereyi kat'ettikten sonra eslihayı kâmilen ve cephaneyi kısmen ve muhafız Fransız efradını da mahfuzen Lâpsekiye naklettirmiş, esliha ve mühimmatı dahile sevkettikten sonra Fransız efradını iade etmiştir. Akbaşta âcizlerince sekiz bin

nin terki faaliyet etmesi imkânının mevcut olamıyacağı hakkında alâkadaranın tekrar nazarı dikkati celbedilmekle beraber vahdet ve tesanüdü millînin takviye ve idamesi hususunda herzamandan ziyade mütebassır ve müteyakkız bulunulmasını hassaten rica ve temenni eyleriz. Efendim.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 238.

Zata mahsustur
Pek aceledir

Erzurum 23.2.1920

K. O. 20 K.

C: 22 Şubat 1920

Heyeti Temsiliyeye: Hükûmeti merkeziyenin hal ve vaziyetini ve buna karşı Heyeti Temsiliyenin alması lâzımgelen tavrı hareket hakkındaki kanaati âcizanemi vuzuh ve sarahatle 23 Şubat 1920 tarihinde arzetmiştim. Binaenaleyh İstanbulda Meclisi Millîde mütehassıl cereyana karşı Heyeti Temsiliyenin ve Kuvayi Milliyenin makûs ve mütehakkim bir vaziyet almasını hiç muvafık bulmuyorum. Yalnız Heyeti Temsiliye bu işin içinden vakarlı çıkmak ve işin mesuliyetini ve takdiri keyfiyeti Meclisi Millînin uhdei namus ve hamiyetine bırakmağı mütalâa ediyorum. Şöyle ki: Eğer evvelce arzettiğim eşkâl tahtında Kuvayi Milliyenin ve Heyeti Temsiliyenin muhafazai mevcudiyet etmesi için nihayet Meclisi Millî taraftar olmazsa o takdirde kongrelerin mukarreratı veçhile Meclisi Millînin emniyeti tâmme ile murakabei teşriiyesine sahip ve hâkim olduğu cihetle Heyeti Temsiliyenin de artık Meclisi Milliye tevdii mukadderat ederek dağılması ve mevkii faaliyetten çekilmesi için yazar ve şimdiye kadar olan mesaii vatanperveraneden nâşi bir de teşekkür eder. Fakat hakikaten Meclisi Millî böyle bir mesuilyeti deruhde ederek kendilerinin mevki ve âtilerinden emin olduklarına dair bir karar verip tebliğ edecekleri pek meşkûktür. Bununla beraber Rauf Beyefendi bu teklifi yapar. Ve artık hiçbir veçhile kongre toplanmasına ihtimal olmadığı ve milletin müntehabı olan mebusların heyeti umumiyesinin vereceği kararın Kongre kararı gibi telâkki olunmasının en ame-

vayi Milliyenin aleyhinde idarei kelâm etti. Harekâtı Milliye esnasında tayin edilip Ankaraca kabul edilmiyen kolordu kumandanı ile valinin tekrar Ankaraya gönderileceğini ilâveten bildirdi. Kuvayi Milliyenin vaziyeti, hükûmetten beklenilen tarzı hareket ve Dahiliye Nezaretinin takip etmesi lâzım olan mesleki idare hakkında kendilerine tafslât verildi. Maateessüf Sadrazam vaziyeti idrak edecek bir mahiyette görülmediği gibi Dahiliye Nazırının da İstanbul polis müdürü ile jandarma kumandanının tebdillerine ve ecnebi hükûmetlerinin âleti icraatı olan bu makamatın emin ellere tevdiine dair hiçbir kudretleri olmadığı anlaşıldı. Aciz ve meskeneti malûm olan Müsteşar Keşfi Beyi Bursaya vali yaptığını ve harekâtı milliyeye muhalefetinden dolayı Diyarbekirden kaldırılan Faik Âli Beyi de Dahiliye Müsteşarı tayin ettiğini ilâveten söyledi. Hulâsa netice itibarile bu gayrimüdrik âciz heyetin âmali milliyeye muvafık hareket edecekleri heyetçe memul değildir. Maraş ve havalisinde Kuvayi Milliyenin fedakarlığı ile Fransızlara tahliye ettirilen mevakii Fransız matbuatının aleyhimize imalei kalem edeceği havfile hükûmetçe vazıyet edilemiyeceğini ifade ettiler. Pek uzun ve asabî bir şekilde devam eden münakaşatı umumiyeden istidlâl olunduğuna nazaran Felâhı Vatan İttifakı Heyetince namuslu memurların tayini ve namussuzların tebdili hakkında hükûmete hiçbir tesir yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Zatı şahane hükûmete Meclisten ziyade hâkimdir. Vaziyeti umumiyei siyasiyeyi nazarı dikkate alarak Kuvayi Milliye serbestii harekâtını muhafazada bu şeraitle muztar ve mecbur bulunmaktadır. Meclisin şu günlerdeki haleti ruhiyesine göre bu hükûmeti ıskat ile şeraiti lâzimeyi haiz millî bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi de mümkün değildir."

İşte Meclis ve hükümetin vaziyetine dair alınan malûmat balâya nakledilmiştir. Heyeti Temsiliye tahtı işgalde ve muhtelif tesiratı ecnebiye tazyikında bulunan İstanbulda daha millî ve fedakâr bir hükümetin resikâra getirilmesindeki müşkülâtı takdir ettiğinden Sadrazam Paşanın malûm olan beyannamesine mukabil 17.2.1920 tarihindeki tamim ile noktai nazarını bütün teşkilâtına ilân etmişti. Vahdeti milliyenin ihlâli fikrile yapılacak her teşebbüs ve taarruzu makulât dahilinde akîm bırakmak tahtı vücuptadır.. Âmali milliyeye mutabık bir sulh istihsal edilmedikçe Kuvayi Milliye-

haza hükûmet buraların tekrar işgaline mâni olmak üzere temasta bulunuyormuş. Salih Paşanın söylediğine nazaran sulh murahhaslarımızın bir an evvel davet edilmesi son derece matlup olduğundan bunun istihsali için bir vahdeti tamme gösterilmesi lüzumunu ileri sürüyor. Pek uzun ve asabî bir şekilde devam eden münakaşatı umumiyeden istidlâl olunduğuna nazaran İttifak Heyetince memur tayin ve tebdili hakkında bükûmete hiçbir tesir yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Yani zatı şahane hükûmete meclisten ziyade hâkimdir. Binaenaleyh hükûmet dürüst hareket ederek harekâtı milliyeyi mürevviç memur gönderir ve iksını istilzam etmezse taşraca bir uygunsuzluk olmaz. Fakat maatteessüf İstanbul vaziyeti zabıtası gayrimütebeddil kalacak ve belki de Dahiliye Nazırı kendi nezaret teşkilâtını faydalı bir hale sokmıyacaktır. Kanaati âcizanemce vaziyeti umumiyei siyasiyey' nazarı dikkate alarak Kuvayi Milliye serbestii harekâtını muhafazada bu şeraitle muztar ve mecbur bulunmaktadır. Ve Meclisin şu günlerdeki haleti ruhiyesine göre de bu hükûmeti ıskatla şeraiti lâzimeyi haiz millî bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi mümkün değildir. Arzı tazimat eylerim Efendim. (Rauf)

Harbiye Nazırı Seryaveri
Salih

***Vesika,* 237.**

20.2.1920

K. O. 15. K 3 Kumandanlıklarına
K. O. 12 Hayri ve Şemsettin Beylere
K. O. 13 Erkânıharbiye Reisi Halit Beye
Fırka 5. Kumandanı Kenan Beye
Fırka 9 K. Halit Beye
Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beye
K. O. 1 Kumandanı Cafer Tayyar Beye
Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beye
Ankara Vali Vekili Galip Beye

İstanbuldan Rauf Bey ve sair rüfekanın verdiği malûmatı berveçhiati arzediyorum:

"19.2.1920 de Sadrazam, Dahiliye Nazırı, Bahriye Nazırı, Felâhı Vatan Grupu içtimaına geldiler. Sadrazam Ku-

Binaenaleyh bir taraftan tasarrufa ve gayrimüsmir masarifin mümkün mertebe tahfifine itina olunmakla beraber diğer taraftan vaktin tahammül ve müsaadesi derecesinde tezyidi varidat çaresine de tevessül edilmek zarurîdir.

Vaziyetimizin vahameti, maruz olduğumuz müşkülâtın kesreti ve sizlerin ve bizim vezaifimizin sıkleti muhtacı tarif değildir. Ancak azim ve basiretin usru yüsre tahvil edeceğine kanaati tammemiz vardır. Adaletin lâyetegayyer kavaninine istinat ettikçe tevfikatı ilâhiyenin bizimle beraber olacağına şüphemiz yoktur.

Vesika, 236.

Harbiye, 19.2.1920

Ankarada K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugün Sadrazam, Dahiliye Nazırı, Bahriye Nazırı Felâhı Vatan İttifakı içtimaına geldiler. Sadrazam Kuvayi Milliyenin ikinci bir hükûmet şeklinde görünmemesi, icraatı hükûmete karışmaması ve Maraş taraflarındaki harekâtın daha ilerlere temdit ettirilmiyerek tevkifi ile intizam ve asayişin temini lüzumunu siyaseten mucibi muhassenat olacağını söyledi. Vali ve kumandanın Ankaraya tekrar gönderileceğini ilâveten bildirdi. Kuvayi Milliyenin vaziyeti hükûmetten beklenilen tarzı hareket ve Dahiliye Nezaretinin takip etmesi lâzım olan tarz hakkında kendilerine tafsilât verildi. Maatteessüf Sadrazam vaziyeti idrak edecek bir mahiyette görülmediği gibi Dahiliye Nazırı da ruhan teşkilâtı milliye ile beraber olduğunu ve bu gayede çalışacığını fakat serbestii icraatına müdahale olunmamasını söylemekle beraber polis müdürü ve jandarma kumandanlarının tebdiline dair hiçbir kudretleri olmadığı anlaşıldı. Dahiliye Nazırı eskidenberi dostu olan Keşfi Beyi namuskârlığından bahisle müdafaa ettikten sonra Bursaya vali yaptığını da ilâveten söyledi. Faik Âli Bey de Dahiliye Müsteşarı tayin edilmiş. Hulâsa netice itibarile bu gayrimüdrik âciz heyetin âmali milliyeye muvafık hareket edecekleri hiç te memul değildir. Maraş ve havalisinde tahliye olunan mahallere hükûmetçe vazıyet edilmeği Salih Paşa siyaseten mümkün görmüyor. İdarei kelâm eden Fransız matbuatını aleyhimize koyar diyor. Maa-

ve hidematı mahalliyeyi uhdesine ihale ve tevdi eylemek, nevahi teşkilâtını bir an akdem mevkii icraya vaz ile idarenin en küçük kısmı olan nahiyeyi memaliki mütemeddinede mer'i usullere tevfikan bir cüzütam şekline koyarak ona göre icabatı **hukukıye ve idariyesini tayin etmek, ekalliyetlerin hukukunu** teminen mecalisi umumiye ve belediyede temsili nisbî kaidesine tevessül olunmak, kavanin ve nizamat nekadar mükemmel olursa olsun tamamile ve hakkıyle tatbik olunmakdıkça semeratı memule ve muntazaraya destres olunamıyacağı tahakkuk etmiş bir keyfiyet olmakla, umuru adliye ve maliye ve nafıa ve inzıbatiyede ve hatta idarei mülkiyede kavaninin tamamen tatbikını teftiş ve temin eylemek üzere **ecnebi erbabı vukufuna müracaatle anlara emri teftişte salâhiyeti kâfiye vermek işte kastettiğimiz ıslahatın esasları bunlardır.** Bu esasatın tatbik ve icrası takarrür ettiği takdirde lâzımgelen levayihi kanuniyenin Meclisi Âlinize takdimi tabiîdir.

Umuru hariciyeye gelince: Tarafımızdan ve Düveli mütelife tarafından imza olunan **mütareke mukavelenamesi ahkâmı her tarafça** lâzımürriaye bir vesikai beynelmilel olduğundan ahkâmı münderecesinden inhiraf edilmemek hükûmeti seniyece mütehattim görülmekte ve fakat eyyamı mütarekenin temadisinden mütevellit kararsızlık dahili memlekette tereddüdatı tezyit ile sükûnu kalbin ve hali tabiînin avdetine mâni olmaktadır. İzmirin ve havalisinin Yunanlılar tarafından işgali nagihanisi misillû hadisatı elîmenin aksülâmelleri memleketi serapâ tehyiç ve uruku hamiyyeti tahrik etmekte gecikmemiştir. Bu hali galeyan ve tezebzübe hitam verecek ancak sulhü kat'îdir. **Davet olunacağımız konferans huzurunda Wilson prensipleri dairesinde hukuku sariha ve meşruamızın muhafazasına bezli makdereti tamme kılınacaktır.** Ümit ederiz ki kavaidi madelet hakkımızda pâymal edilmiyerek âmeli milliyemiz husul bulur.

Senelerdenberi mevcut olan muzayekai maliye esbabı muhtelifeden naşi mütarekenin bidayetinden itibaren hervakitkinden müşkül bir devreye girmiş ve maahaza sulhün aktile mesaili maliyenin sureti halli tayin ve devamlı bir hal teessüs edinceye kadar her türlü müşkülâta rağmen masarifi zaruriyei devletin devamı tesviyesi ahkâmının istihsali elzem bulunmuştur.

Vesika, 235.

9 Şubat 1920

Muaddel Ali Rıza Paşa Kabinesinin beyannamesi

Rüfekayı mesaimle beraber mes'uliyeti hükûmeti deruhde ettiğim zaman memleketin ne halde bulunduğu cümlemizin malûmudur. **O esnada hükûmet intihabata hemen mübaşeretle Meclisi Meb'usanın müsaraaten temini içtimaı ve hükûmeti merkeziye ile Anadolu arasında peyda olup inkıtaı muhaberat derecesine varan beynunetin izalesi gibi vezaifi mühimme karşısında bulunuyordu. Bu vezaifin ifasına sarfı ikdamat olunarak merkezle Anadolunun müraselât** ve muhaberatı iade edildiği gibi lehülhamt velminne Meclisi Âlinizin burada içtimaı dahi müyesser olmuştur. Bundan böyle iradei milliyenin Meclisi Âlinizde tecellisi hasebile artık kavaidi **meşrutiyete tamamen tevfikı harekete hiçbir mâni tasavvur olunamaz.** Tarafı hükûmetten evvelce neşrolunan beyannamede teşrih edilen makasıt ki, siyasî zümrelere karşı bitaraflıktan ayrılmamak, kavanini mevcude ahkâmına tamamile riayetkâr olarak bilâtefrikı cins ve mezhep herkesin kanunen mahfuz olan hukukunu masun tutmak, sükûn ve asayişi halelden vikayeye ve intizamı idareyi mehmaemken temine sarfı mahasalı istitaat eylemek, vatanı azizimizin saadet ve selâmeti etrafında bütün hissiyat ve temayülâtı milliyeyi cemedebilmek in'ikadına muntazır olduğumuz musalâhanın şeraitini tanzim edecek olan mecliste saltanat ve millet ve hükûmet yekdil ve yekcihet olaarak temsil edilmektir. İşte Efendiler düsturu âmal ittihaz olunan şu makasıda daima sadık kalınmıştır. **Bunca müşkülât içinde mesaii vakıadan tahassul eden muvaffakıyatın derecesini takdiri âlilerine havale ederim.**

İdarei devletin muhtacı ıslâh olduğu müttefekunaleyh bir hakikattir. Bir asra karip bir müddettenberi zaman zaman devletçe tasavvur olunan ıslahatın tamamen tatbikı ve semeratının hakkıyle iktitafı müyesser olamamıştır, bunun dahilî ve haricî ilel ve esbabı adîdesi vardır. Bu cihetle hükûmetçe tarzı tatbik ve tevessülü değiştirmek ve bu bapta kavait ve esasatı **cedide vazaolunmak** mecburî görülmütür. İdarei vilâyatta vâsi mikyasta **tevsii mezuniyet** usulü ihtiyar olunmak ve bu usul icabınca mecalisi umumiyenin salâhiyetini tevsi

madiyen ve muannîden mukavemet eden bir hükûmet İtilâf Devletlerinin muhtaç oldukları zamanı en iyi temin eder. Mehalifi malûmeye gelince onlar mukavemeti milliyeyi derunundan yıkacak bir kabiliyeti bittecrübe bu hükûmette bulmuşlardır. Meb'usan İstanbulun dahilî ve haricî tesiratile sulhe matuf olan gayeyi ihmal ederek ubudiyet, ikbal, haset, vehim ve ilâ.. gibi avamil ile iftiraka düşmüşlerdir. Bizim grupumuz bu müşkülât arasında mümkün olduğu kadar çok meb'ustan mürekkep bir ekseriyet temin edebilmek için kendi tasavvurat ve mutekadatından mütemadiyen fedakârlık yapmış ve uysal olmak sevdasile hükûmet ve mehafili malûme nezdindeki tesiratını kâmilen zayi eylemiştir. Cemal Paşa Dahiliye Nazırının istifasını Sadrazam tarafından defaatle temin etmiş iken bugün dürüşt bir ret vaziyeti almağa cesaret bulmuşlardır. Binaenaleyh şirazeyi bozmamak kaygusile devam edilirse bizim meb'usan grupumuzun âmali gayrimilliyeye ve ihtirasatı gûnagûna vasıta olmaktan başka bir tesir yapamıyacağı ve mesaili milliye mevzuubahs olduğu zaman dahi mesaili mezkûre aleyhine mukarrerat ittihazına mâni olamıyacağı tahakkuk etmiştir. Bu hale karşı tedbir budur. Mümkün olduğu kadar çok aza toplamak hevesinî tamamen reddetmek ve prensiplerimize tamamen sadık arkadaşlardan mürekkep bir heyetle iktifa eylemek lâzımdır. Bu heyet eğer ekalliyet halinde kalırsa bunu da göze aldırmalıyız. Çünkü mahzuru uysallıktan azdır. Böyle bir ekalliyete istinaden hiçbir tasfiyeye razı olmıyarak hükûmeti bilâkaydü şart düşürmek lâzımdır. Kat'î mücadele vaziyeti şimdi alınırsa karşı tarafın serfürü edeceği muhakkaktır. Uysallığa devam edilirse bilâhare itiraz edilse de hiçbir tesiri olamıyacağı şüphesizdir. Kararınızı âcilen bildiriniz. Teferruat olarak şunu da söyliyelim ki Harbiye Nezareti için Fevzi Paşa elbette Çürüksuluya müreccahtır. Bizce Cemal Paşanın infisali bir mesele değildir. En ziyade Fevzi Paşa ile çalışabiliriz kanaatindeyiz.

Hükûmet Bandırmanın işgaline karşı protestodan daha fazla şeyleri şimdiye kadar yapmış bulunmalı idi. Bu meselenin şiddetle takip edilmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

tasfiyeye de taraftar olmadığını yalnız Evkaf ve Nafıa Nezaretlerinde bir tebeddül yapabileceğini Dahiliye Nazırının muhakkak kabinede kalacağını söyledi. Bugün hususî içtima ile kabine hakkında müdavelei efkâr olunacağından hem bunun neticesini hem de reisin fikir ve kanaatini ayrıca arzedeceğiz.

2 — Zatı devletleri hakkında vaki gayrikanunî muamelâtın tashihine dair teşebbüsat neticelenmiştir. İstifanızın kabulü suretile tart muamelesinin gayrikanunî olması cihetile tashihi hakkında irade çıkmıştır. Yalnız kabine bunu Takvimi Vekayi ile neşretmeği İngilizlere karşı mugayiri siyaset görüyormuş. Sadrazam Paşa şifre ile Zatı Devletlerine bu bapta tebligatta bulunacaktır. Bunun şimdilik alenen neşrinden sarfınazar edilmesi için sizden istirhamatta bulunuyorlar.

3 — Akbaştan alınan cepane de **Denikin** ordusu için İngilizler tarafından idhar ve ihzar olunan cepane imiş. Tarafımızdan müsaderesi Bolşeviklerle müttehiden hareket etmekte olduğumuz fikrini İngilizlere vermiş. Bandırma tarikıyle sevkolunacağını haber aldıklarından Bandırmaya bir müfrezei askeriye göndermişlerdir. Bu baptaki emrinizi Salih Paşaya söyledim. İleride vaki olacak muameleye karşı bu işgalin şiddetle protesto edilmesine kabine nezdinde tavassut edecektir.

4 — Yunanlılar İzmirdeki kuvvetlerini üç kolorduya iblağ etmekte oldukları müstahberdir Efendim. *(Rauf).*

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 234.

7.2.1920

C: 6.2.1920 şifreye:

Rauf Beye:

Kabine meselesinde müşahedatımız şöyledir. Düveli İtilâfiye ile mehafili malûme hükûmeti hazıranın tutulmasını iltizam ediyorlar. Böyle mütereddit, vehham ve efkârı milleti havf ve endişe içinde tutarak istihzaratı milliyeye müte-

cak (...) meb'usan in'ikadına kadar (...) lere bir emrivaki yaptırmamak için (...) lere mümaşatkâr davranmaklığımızı tavsiye ediyorlar. Aksi takdirde (. . .) hükûmeti için emrivakiin bir şeref ve haysiyet meselesi olacağına binaen Meclisi Meb'usanlarının onu kabulde zaruret görebileceği tehlikesinin mevcut olduğunu söylüyorlar. Harbiye Nezaretine Kavaklı Fevzi Paşanın tayini hükûmetçe mukarrerdir. Taahhüdat meselesini bu zatla halledeceğiz. Toplanacak yer şöyle dursun henüz başımızı sokacak bir dam altı bulamadığımızın ve İstanbulun vaziyet ve vesaitsizliğinin ve en buhranlı bir zaman içinde çalışmak mecburiyetinde bulunduğumuzun rüfekayı muhteremece nazarı dikkate alınmasını hasseten istirham eyler ve mesaii müşterekemizde Cenabı Hakkın inayet ve tevfikatı suphaniyesini tazarru eyleriz. *(Rauf).*

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 233.
Şifre halli
Gayet müstaceldir

Beşiktaş, 6.2.1920

Ankara K. O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

1 — Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Dün akşam Salih Paşa ile görüştüm. Kabine hakkında makamı riyasette mahremane icra edilen müdavelei efkârdan kabinenin haberdar olduğunu anladım. Yalnız zatı devletlerine bildirdigimiz esamiden de malûmatları var. İçimizden birisinin söylediği anlaşılıyor. Salih Paşanın bildirdiğine göre Sadrazam kabinesinde hiçbir tadilât yapmadan meclis huzuruna gelecek ve bilâkaydü şart itimat talep eyliyecektir. Mükerrer istirhamatımıza rağmen Fevzi Paşanın Harbiye Nazırı yapılmaması bu fikri müeyyittir. Dün öğleden sonra Harbiye Nazırı Sabıkı Cemal Paşa da Sadrazamın arkadaşlarına söz vermiş olması cihetile itimat reyi almadan tasfiye yapamıyacağını ve fakat itimat aldıktan üç gün sonra istifa ederek yeni kabinesini teşkil edeceğini söylemiş. Kendisine Reşat Hikmet Beye söylemesini ihbar ve fakat bu şekilde itimat alacığını ihsas eyledik. Halbuki Salih Paşa böyle bir

tile milletin maddî ve manevî bütün kuvetlerini müdafaaya tevcih etmek mülâhazaları idi. Mütaleanızdan müdafaai milliyeye taallûk eden bu esbabın bugün İstanbul muhitinde şayanı ihmal addolunduğu anlaşılıyor. Halbuki nazırların cebren iskatı, meb'usların tevkifi ve saire gibi ahvalden Kuvayi Milliye aleyhtarlığı, meclisin feshi ihtimalı ve müdafaai milliyeye teşebbüs zamanı karip olduğunu zannediyoruz. Eğer noktai nazarda isabet etmemekten müdafaai milliyede halen ve atiyen noksan hâsıl olursa mes'uliyet hata edenlere ait olur. Şahsan benim bu hususta müstağni olduğumu temine hacet yoktur zannındayım.

Mustafa Kemal

Vesika, 232.

Beşiktaş, 27.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

C: 27.1.1920 iki şifreye:

Heyeti Temsiliyeye: Hâdise hakkındaki nikatı nazarınızda tmamaen müştereкiz. Kabine bidayette kâmilen istifayı düşünmüş fakat mecliste bir ekseriyet grupu taayyün edip te bunun itimadına müstenit bir vaziyet husulünden evvel çekilmeyi memlekette anarşi olur korkusile yapmamıştır. Meclisin bugünkü vaziyeti ise değil bu kadar nazik bir meseleyi, hatta bir grup için fevkalbeşer müşkülât ve mesai ile çalışıyoruz. Geldiğimiz gündenberi bir Ahdi Millî içtimaı karşısında bulunduk. Buradaki meb'uslar bütün milletin müştereken Maraş havalisine dair meclise gelen telgrafları bile heyeti umumiyede okumağa müsait değildir. Çünkü henüz grup yoktur. Divanı riyaset intihabı yapılmamıştır. Olduğu gibi bizim esasata sülûke akalli kalil olsun bir kısmın muhalif çıkacaklarını hisettikleri için Meclisi Millinin heyeti umumiyesinin kabul edebileceği esasatı kaleme almıslar ve bunu imza altına alarak bir mukavele (pakt) şekline sokmuşlardır. İçtima hususunun heyeti umumiyesinde bizim formülü teklif ederek işi yeniden encümene havale suretile ve bizim de iştirakimizle arzumuz dahilinde bir formül yaptık. Bir taraftan da grup için uğraşıyoruz. Harbiye Nazırı meselesinin meclisçe nazarı dikkate alınmasını hükûmet te münasip görüyor. (...) ler on şubatta açıla-

Vesika, 230 b.
Şifre halli

Deraliye, 1.2.1920

Ankara K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Divanı riyaset meselesi hususî mahrem bir içtimada tekrar mevzuubahs oldu. O vakit Şeref Bey zatı âlilerinin intihabı fevaidinden bahsetti. Neticei müzakeratta heyeti umumiye fikrinin zatı devletlerine son derece hürmetkâr olduğu ve riyasetin bile mevkii bülendinize nazaran küçük kalacağına hükmeyledikleri görüldü. İntihap hususunda teşettütü âra tekrar kat'iyetle mahsus olduğundan milletin resikârında Meclisi Milliye nigehban olarak kalmağı zaten tercih buyurdukları tarafımızdan söylenerek alkışlarla hakkı samilerinde tezahüratı samimaneye şahit olundu. İçtimaı umumide Reşat Bey reisi evvel ve Hüseyin Kâzım Bey birinci ve Hoca Aptülâziz Mecdi Efendi ikinci reis vekili intihap edildi. *(Rauf).*

Çanakkale Mevkii Müstahkem
Kumandanı Miralay
Şevket

Vesika, 231.

29/30.1.1920

Rauf Beye:

Riyaset meselesinde meb'usların beğendiklerini yapmağa hakları tabiidir. Kezalik benim riyasetimi mevzuubahsederek muvaffak olamamak Kuvayi Milliyenin zâfını ima edebileceğinden muvaffakıyet temin edilmedikçe hiç teşebbüs etmemek evlâdır. Serd buyurulan mehazir evvelce etrafı ile düşünülen şeylerdir. Reisin mutlaka İstanbulda bulunması lüzumlu görülürse badelintihap benim riyasetten istifa etmekliğim kabildi. Benim riyasetimi mevzuubahs eden esbap, Kuvayi Milliyenin millet tarafından kabul edildiğini teyit etmek, meclis fesholunduğu halde riyasete ait vezaifi emniyetle ifa eylemek, hayatımızla gayrikabili telif bir sulh teklifi karşısında kıyamı millî yapılırsa, riyaset vaziye-

Bekliyorlar. Selâniktenberi yekdiğerine büyük bir samimiyetle merbut bulunan İtalya mümessili siyasisi ile Kaymakam Edip Bey arasındaki bu mülâkatın hulâsası ehemmiyetine binaen berveçhibalâ maruzdur.

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 230 a.

Beşiktaş, 28.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugüne kadar meb'uslarla icra eylediğimiz temaslardan çıkan netice zatı devletlerinin her ihtimale karşı hariçte Kuvayi Milliyenin re'sikârında kalmaları noktasında temerküz ediyor. Meclisi Meb'usan riyaseti hususunda vaki olan propagandalarımızdan da anladığımıza göre İstanbula gelmek caiz görülmediğinden reis olursanız gayritabiî bir vaziyet hâsıl olacağı Meclisi Millinin hakikatte hariçte imiş gibi bir tesir yapacağı Heyeti Temsiliyenin müessiri hakikî bulunduğu fikrinin tahassülü mehazirini ileri sürüyorlar. Öyle anlıyoruz ki bize taraftar bulunanlar da sırf bu noktai nazardan düşünerek itayı reyden istinkâf edeceklerdir. Böyle meş'um bir neticenin vahdeti millî üzerine yapacağı tesir müstağnii arzdır. Bu sebeple biz pek azîm mahzur tevlit edecek olan bu ciheti ileri sürmekten sarfınazar ediyoruz. Bu baptaki iradelerini istirham eyleriz. İstihbaratı mevsukaya nazaran Sadrı Esbak Tevfik Paşaya İngilizler Meclisi Milliyi toplamamalı idiniz demişlermiş. O da onlara Kanunu Esasî mucibince buna mecburiyet olduğunu bildirmiş. Fakat meclis İtilâf Devletleri aleyhine galeyan ederse ne yaparsınız demişler. O dahi fesih ve tadil, hukuku padişahidendir demiştir. ***(Rauf).***

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Heyetimiz tarafından artık teşebbüsat yapılmamaktadır. Malûmat aldıkça bildireceğiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 229.

Beşiktaş, 24.1.1920

Ankarada K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Buradaki İtalya mümessili siyasisi çok namuslu ve doğru sözlü bir Türk muhibbidir. Bu zat gayet samimî ve müteessir bir suretle atideki sözleri söyledi: "Hükûmete müşterek bir nota verdik. Bu nota Asyayi Suğra Müttefikin Orduları Başkumandanı General **Milne**'in ültimatomu üzerindedir. Eğer Harbiye Nazırı ile Cevat Paşa istifa etmemiş olsalardı İngilizler Harbiye Nezaretini işgal edeceklerdi. Fransızlar ile biz garip bir vaziyet karşısında kaldık. İngilizler sulh konferansı ile bir iş göremediklerini görünce İstanbulda bir iş görmek ve bir emrivaki ihdas etmek istiyorlar. Kuvayi Miliyenin gösterdiği sükûnet ve metanet İngilizleri çıldırtıyor. Siz hazırlık görebilirseniz belki büyük işler de görebilirsiniz. Fakat siz bu neticeye kadar ezilirsiniz. Bana itimat edin. Sabrü metanetinizi muhafaza edin. On, on beş gün zarfında İtalya ve Franas hükûmetleri gayet sarih bir vaziyet alacaklardır. İngilizlere şu sırada hiçbir fırsat vermemek, bu garezkâr millete karşı yapacağımız en büyük darbedir. Hakaret varsa, ondan siz değil tahkir edenler utansın. Yaşamak azmini ruhlarında taşıyanlar hakaret altında taşarak intiharı değil zamanı münasibinde hasmına vereceği darbenin şiddetini teşdit için fırsat beklerler. Bunlar son bocalamalardır. Onlar sizin sabır ve metanetinizi yıkmak için belki daha delilik yapacaklardır. Eğer onlar daha fazla bir şey yapmazlar ise sizler de on, on beş gün daha intizar ile bir ziyan etmezsiniz. Siz yine hazır olmağa çalışın. Fakat zinhar delilik yapmayın. Şu sırada İngilizlerin aksine gitmeyin." Bu ifadatın samimiyetine şüphe etmiyoruz. Zira; ellerinde kat'î bir talimat yok. Sürat ve şiddetle talimat talep ettiler.

fında vaziyetin emniyeti için kabinenin ipkası lâzımdır. Henüz vâkıf olduğumuz muhaberatınız muvafık olmakla beraber buradan son vaziyet arzedilmedikçe kat'ı rabıta ile harekâta iptidar edilmemesi lüzumu zatı devletlerince de takdir buyurulacağı kanaatindeyiz. Bugün sizden ademi müdahaleye dair cevap alırsak, siyaset faide vereceğini söyliyen Sadrazam ile görüşeceğiz. Bir lisanı kat'i ile kendisine mes'uliyetin derecesini ve tehlikeyi izah edeceğiz. Bu suretle sizin iş'arınızı tasvip etmekle beraber kirkaç gün için kendisini oyalamağa çalışacağız. Ancak meclis resmen küşat edilmiş ve Heyeti Temsiliye namına telgrafla umurun kendilerine tevdi edilmiş olduğu meb'usana bildirilmiş olmasına nazaran âtiyen evamirinizin âcizlerinize tebliğini ve tarafınızdan nikatı nazarınızın her makam nezdinde hakkile müdafaa edileceğine itimat buyurulmasını rica ve arzı tazimat eyleriz. *(Vasıf, Rauf, Bekir Sami).*

Çanakkale Mevkii Müstahkem **Kumandanı**
Şevket

Vesika, 228 a.
Şifre 25.1.1920

Rauf Beye

Harbiye Nazırı meselesinde hükûmete müracaat yine Harbiye Nazırı tarafından nâkıs verilen malûmat üzerine meb'usların dahi ne vaziyete girecekleri malûm olmadan vukubulmuş idi. Meb'uslar için emniyet bulunduğu anlaşılır anlaşılmaz Babıaliye müracaatten sarfınazar olunmuş ve keyfiyet size de bildirilmiştir. Bütün noktai nazarlarımızın tatbik ve icrasına sizin delâletiniz tabiidir.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 228 b.

25.1.1920

Kolordulara

Mlûm olan adreslere

Harbiye Nazırının ve Erkânıharbiyei Umumiye Reisinin çekilmesi meselesini Meb'usan takibe başlamış olduklarından

Vesika, 226 a.
Şifre
Gayet acele ve zata mahsustur

Ankara, 22.1.1920

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanlığına
Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

İngilizler Dersaadette tecavüzatı arttırarak nazır veya meb'uslardan bazılarını ve bilhassa Rauf Beyi tevkif ederlerse bilmukabele Anadoluda bulunan İngiliz zabitanı tevkif edilecektir. Buna nazaran icabında mıntakanızdaki İngiliz zabıtanını tevkif edebilmek için şimdiden ittihazı tedabir edilmesini rica eylerim.

Mustafa Kemal

Vesika, 226 b.
Şifre
Gayet acele ve zata mahsustur.

Ankara, 22.1.1920

15 inci Kolordu Kumandanlığına

İngilizler Dersaadette tecavüzü arttırarak nazır veya meb'uslardan bazı zevatı ve bilhassa Rauf Beyi tevkif ederlerse bilmukabele Anadoluda bulunan İngiliz zabitanı tevkif edilecektir. Binaenaleyh Erzurumda bulunan **Rawlinson**'u kaçırmamak için şimdiden ittihazı tedabir edilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal

Vesika, 227.
Aceledir

Harbiye, 24.1.1920

Ankara K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mecliste grup: Karar veçhile olacaktır. Resmen müzakerata ancak dört beş güne kadar başlanacaktır. O zaman meselei hazıra sebebile kabine çekilecektir. O müddet zar-

Paşa verdiği malûmatta yalnız İngilizlerin talebini zikretmiş iken sadrazam hazretleri mükerrer ve üç devlet tarafından müşterek ültimatom verildiğini bildirmişlerdir. Bu halde dahi kabinenin talebe serfüru ederek arkadaşlarını feda etmesi haysiyeti milliyeye tecavüz mahiyetinde bulunduğu aşikârdır. Gerçi İtilâfçıların mesela Macaristanda hükûmet ıskatına, daha evvel Almanyada azayi hükûmet tebdiline mütaallik teşebbüsleri olmuştur. Bizim aleyhimize olan teşebbüsün de bu vadiye dökülmesi icap eder idi. Yani hükûmet mukavemet ederek sulh konferansını bütün cihana karşı harekâtı milliyeden dolayı Türk hükûmetinin ıskatına karar verdiğini ilâna mecbur etmeli idi. Mümessillerin veya devletlerinin münferiden veya müçtemian fakat gizli olarak aleyhimizde yapmıyacakları yoktur. Bizim mesleğimiz ise bize yapacakları en ufak bir ilişmenin bütün dünyada en büyük dağdağaları davet edeceğine anları ikna etmektir. Kabinenin bu vazıh cihetleri asla düşünmiyerek eslâfı gibi istiklâli milliden sükûnetle fedakârlık etmesi salâbeti şahsiye itibarile zâfını idrak ve ihata itibarile asla şayanı istinat olmadığını bir daha vazıhan ispat etmiştir. Bu kadar muğlâk mesaili seciyeten ve fikren bu mertebe zayıf zevat ile idare etmeğe çalışmak artık gayrimümkündür. Binaenaleyh kabinenin kâmilen ve Meclisi Millide son hâdise bir mesele yapılarak ademi itimat ile ıskatı lâzımdır. Yeni hükûmeti milletin itimadı ammesine istinat ederek İzzet Paşa deruhde edebilirler. Müdafaai Hukuk Cemiyetinin sulh esasatı müşarünleyhin efkârile tetabuk edebileceği İsmet Beyle muhaveratımızdan müsteban olmaktadır. Bittabi Müdafaai Hukuk Heyeti için Harbiye, Dahiliye ve Hiriciye Nazırları pek mühimdirler. Harbiyede Cemal Paşanın ipkası artık mevzuubahs olamaz. Diğer bir zatın her halde tamamen emniyetbahş ve şimdiye kadar olduğundan daha açık ve metîn olması lâzımdır. Daha rütbelilerden bir münasibi bulunamazsa İsmet Beyin nezaretini de memnuniyetle telâkki ederiz. İzzet Paşa Hazretlerinin hükûmeti yolunda ciddiyetle, kemali kat'iyetle çalışılmasını rica ederiz. Bütün kolordu kumandanları vaziyeti heyecan ile takip ediyorlar ve Harbiye Nazırının çekilmesini istiklâli milleti muhil ve şiddetle mukabeleyi müstelzim bir mahiyette telâkki etmişlerdir. Cevabınıza muntazırız.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Fakat Meclisi Meb'usanın çalışmasına bir mâni bulunmadığı anlaşılmakta olduğundan makamı sadarete tekrar cevap vermek suretile muhabereyi idame etmiyerek nikatı nazarımızı yalnız meb'usan grupuna iblâğ ediyoruz. Harbiye Nazırının infisali bir emrivaki olmakla beraber vak'anın ehemmiyeti bakidir. Birinci nokta; üç devlet mümessilleri bir nota ile hükûmetimizi istedikleri gibi terkip etmek yolunu tutmuş oluyorlar. Yarın meclisin itimat edeceği diğer bir hükûmete de ayni suretle muamele etmelerine misal hazırlanmıştır. İkinci nokta; Harbiye Nazırı Kuvayi Milliyeye yardım hususunda birtakım taahhüdat deruhte etmiş idi. Bu taahhüdatın elyevm ne şekle girmiş olduğu malûm değildir. Bu ikinci noktanın müsaraaten halli lâzımdır. Bununla beraber birinci noktanın tamiri daha ziyade mühim bir meseledir. Bu hâdise bu şeklinde diğer mağlûp devletlere vaki olmamıştır. Binaaleyh hükûmet hâdiseyi diğer mağlûp devletlere yapıldığı şekle irca edinceye kadar uğraşmak vazifesinde idi ki bu vazifeyi ifa etmemiştir. Paris Konferansını haberdar ederek bütün dünyanın malûmatı tahtında bir teşebbüs karşısında bulunmak lâzım idi. Devletlerin bir nota vererek ve bir mukavemete uğramayarak belki de gizlice bir teşebbüse girişmeleri ve hükûmetin de milleti ve matbuatı haberdar etmiyerek ve bütün bir kabine meselesi yapmayarak hareket etmesi istiklâli milleti muhil olduğu kanaatindeyiz. Emrivaki tebeddül etmese dahi hâdiseyi kapatmıyarak bir daha tekerrürüne mâni olacak derecede dağdağa yapmak elzemdir. Meclisi Meb'usanda kabineyi çağırıp istiklâli milleti muhafaza edemediğinden dolayı alenen ıskat kâfi olup olmadığını düşünmenizi ve bildirmenizi rica ederiz. Hâdiseyi gerek buradaki arkadaşlar gerek hariçteki kolordu kumandanları asabiyet ve ehemmiyet ile telâkki etmekte olduklarını bildirmektedirler. Heyeti Temsiliye namına

Mustafa Kemal

Vesika, 225.

Şifre

23.1.1920

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanı Kemalettin Sami Beye

Rauf Beye:

Harbiye Nazırı ve Erkânıharbiye Reisinin çekilmesi üzerine cereyan eden muhaberatı görmüşsünüzdür. Cemal

manın yani kat'î bir hareketin mukaddemesidir. Her iki halde de İngilizlerin talebine mutavaat etmek anların işini teshilden başka netice vermez. Harbiye Nazırının çekilmemesini ve İngilizlerin cebren kaldırmalarını dahi göze aldırmasını teklif etmek mütaleasındayız. Daha kararı kat'î verecek kadar malûmat alınamadı. Hemen noktai nazarınızı bildirmenizi rica ederim.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

Vesika, 223.

22.1.1920

Şifre
Gayet müstaceldir.
Zata mahsustur

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına

Hemen Rauf Beyi bularak vaziyeti beraber ve emniyet dahilinde takip etmenizi rica ederiz. İngilizlerin talebini is'af etmek kat'iyyen gayricaizdir. Buraca o noktai nazardan tedabiri seriaya tevessül edildi. İstanbuldaki telgraf muhaberatını tahtı temine almanız lâzımdır.

Mustafa Kemal

Vesika, 224.
Şifre
Zata mahsus ve gayet müstaceldir

Ankara, 23.1.1920

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına

Rauf Beye verilecektir:

Sadrazam Paşa Hazretlerinden bugün iki telgraf aldık. Birincisinde badelmüzakere bildirilecektir. İkincisinde Vasıf Bey celbolunarak nota irae olunmuştur. O da size izahat verecek mealindedir. Hâdiseden yalnız bir devletin teşebbüsü hususisi gibi ansızın haberdar olunca muvasalâtın inkıtaı ihtimaline karşı dün doğrudan doğruya Babıali ile temasa gelmiştik. Bizim müracaatimizin bir müdahale şeklinde telâkki edilmesine karşı daha dün izahatı kâfiye verdik.

dar kavi görüyorum ki bu imanla izahı hissiyat eylediğimden dolayı duyduğum vicdanî zevk pek büyüktür. Fazla rahatsız etmek istemem, beni dinlemek lûtfunda bulunduğunuzdan dolayı hassaten teşekküratımı arzederim.

Vesika, 221.

Kadıköy, 23/24.1.1920

K. O. 20 K.

Müstaceldir

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine.

C: 22.1.1920. Dün arzettiğim uzunca şifrede tafsilâtı lâzime verdim. Benim için nezarette kalmak, kabinenin her türlü mehaziri şahsiye ve siyasiye (m k c v m t a s y s d l) kabul etmesile olurdu. Kabinenin istifası ise meclisi umumî için de bir panik halinde tecelli edecekti. Şimdi Meclisi Millinin bu hale karşı tarzı hareketine intizar etmek zaruridir zannederim. Heyeti Temsiliye ile temasımızı Seryaver Salih Bey idame edecektir Efendim. *(Cemal).*

Harbiye Seryaveri
Salih

Vesika, 222.

22.1.1920

Erzurum, Sıvas, Diyarbekir, Bandırma, Balıkesir, Konyada Kolordu Kumandanlıklarına

Edirne Mevkii Müstahkem Kumandanına

Refet Beye, Kenan Beye, Bursada Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beye

İngilizler hükûmete verdikleri bir notada Harbiye Nazırı Cemal Paşa ile Cevat Paşanın vazifeden çekilmesini talep etmişlerdir. İstanbula verdiğimiz cevapta çekilmek için acele etmemelerini ve İngilizlerin notasını aynen bize yazmalarını bildirdik. İngilizlerin bu talebi ya Meclisi Milliye tahakküm ederek memleketi eskisi gibi kendilerine muti vesait ile idare etmek mümkün olup olmadığını keşif mahiyetindedir yahut memleket idaresini ellerine almak için milletin muhtemel olan mukavemetini kırmağı da göze aldır-

tabakati efkâr hâsıl oldu. Bu müzakerat esnasında diğer bir meselei mühimmenin mevzuubahs edilmesine lüzum görüldü. Meclisi Millinin mahalli içtimaı!. İstanbulun bugün içinde bulunduğu elîm şerait içinde Meclisi Meb'usanın, millet vekilerinin vazifelerini kemali serbesti ile ifa edip edemiyeceği cayi teemmül görüldü. Bunun için meclisin hariçte toplanması düşünüldü. Salih Paşanın İstanbula avdetinden sonra hükûmeti merkeziye bu fikre iştirak etmedi. Bittabi bütün mehazirine rağmen İstanbulda içtimaı lâzımgeldi. Maamafih Heyeti Temsiliyece mehazire karşı icap eden tedabir ittihaz edilmiştir.

Efendiler! Teşkilâtı milliyemizin bugün takip ettiği gaye vatanın inkısamdan ve milletin esaretten tahlisine matuftur. İnşaallah zamanı karipte teşkilâtı milliye bu gayenin istihsalile deruhde ettiği vazifei vataniyesini ifa edecektir.

Fakat vazifesini ikmal etmiş sayılacak mıdır? Bence bundan sonra da pek mühim vazifei vataniye ve milliyemiz vardır. Ezcümle ahvali dahiliyemizi ıslah ile mileli mütemeddine meyanında faal bir uzuv olabileceğimizi filen ispat etmek lâzımdır. Bu gayede muvaffak olmak için siyasî mesaiden ziyade içtimaî mesaiye ihtiyaç vardır. Teşkilâtı milliyemizin böyle bir gaye için nasıl bir şekil almak lâzımgeleceğini şüphesiz milletimizin âmali umumiyesi tayin ve tesbit edecektir. Şimdilik Heyeti Temsiliye, meb'usların kemali emniyetle ifayı vazife eyledikleri tahakkuk edeceği güne kadar kemafissabık vazifesine devam edecektir.

Efendiler! Ümit ederim ki, müsait bir sulh aktinden sonra vaziyetimiz hüsnü idare edilirse evvelki hudut dahilindeki vaziyetimizden daha iyi olur. Bu noktada bir fikir izah etmek istiyorum: Cemiyetimiz noktai nazarından çizdiğimiz hudut haricinde kalan dindaşlarımızla, bu muhterem kardeşlerimizle ayni hudut dahilinde asırlardanberi vatandaşlık ettik bu kardeşlerimiz her tarafta, Suriyede, Irakta, Yemende, Şarkta kendi dahillerinde muhafazai mevcudiyet ve temini istiklâl için sarfı mesai ediyorlar. Bütün bu islâm parçalarının mazharı istiklâl olmaları âlemi islâm için ne büyük bahtiyarlık olur. Bunun husulünde âlemi islâmın vaziyetinin nekadar rasîn olacağını şimdiden tasavvur etmekle pek büyük saadet hissediyorum. Mazharı intibah olduğuna şüphe kalmayan âlemi islâmın muvaffakıyetini o ka-

mevcuttur. Dahilen emniyet ve asayiş noktai nazarından gayrikabili mukayese tebeddülât vardır. Haricen ecnebilerin hakkımızda verdikleri ve verebilecekleri imha ve idam kararının pek yanlış olduğu artık bütün İtilâf Devletlerince takdir olunmuş ve teşkilâtı milliyenin kıymet ve ehemmiyeti gayrikabili inkâr görülmüştür. İtilâf Devletlerinden ihtimal bazısı henüz menafii hususiyesini temin etmek için milletten başka bir yerde noktai istinat arıyor. Millet vahdet ve azminde sebat ettikçe bu gibilerin de hakikati kabul edeceklerinde şüphe yoktur. Şimdi lâzım olan milletimizin sebatkârane bir surette azminde devam etmesi ve İstanbulda kariben toplanacak meb'uslarımızın vazifei teşriiyelerini bihakkın ifa edebilmesidir. Her halde millet hükûmetin nigehbanı olmak lâzımgelir. Çünkü hükûmetlerin icraatı menfi olup da millet itiraz etmez ve ıskat etmezse bütün kusur ve kabahatlere iştirak etmiş demektir. Ferit Paşa Parise gittiği zaman aldığı cevabî nota tamamen arzettiğim mealdedir. Filhakika şunun bunun baziçesi olabilen milletler hukukunu gayrimüdriktirler demektir. Ve böyle bir millet murakabe altında bulundurulmağa müstahak olur.

Millet Ferit Paşayı ıskat ettikten sonra yerine gelen Ali Rıza Paaş âmali milliye dairesinde milletle müştereken çalışmayı kabul etti. Ferit Paşanın sukutile Ali Rıza Paşanın geçmesi meselesinde milletin alâkası bittabi birinciyi ıskattadır. Bundan başka bir şey yapamazdı. Reisi vükelâyı bittabi zatı şahane intihap eder. Ve müşarünleyh de arkadaşlarını. . . Bu yeni kabineye eski kabineden bazı zevat dahil olmuştu. Bu sebeple Heyeti Temsiliyemiz mütereddit kaldı. Birtakım şartlar dermeyan etmek mucburiyeti görüldü. Nihayet itilâf edildi. Hükûmetle yapılan itilâfnamede üç noktaya istinat ediliyordu. Kuvayi Milliyenin meşruiyetinin tasdiki, Meclisi Millinin içtimaına kadar mukadderatı millet hakkında kat'i ve son taahhüdatta bulunulmaması, sulh konferansında milletin mukadderatını müdafaa edecek murahhasların eskisi gibi menafii millet ve memleketi gayrimüdrik olanlardan intihap edilmemesi. Hükûmet bu üç noktayı kabul etti. Ve teferruat üzerinde daha ziyade anlaşabilmek için Bahriye Nazırı Salih Paşayı gönderdi, Bahriye Nazırı Amasyada Heyeti Temsiliye ile mülâkat etti. Müşarünleyh ile vukubulan müzakerede ben de bulundum. (Göstererek) Bu beyanname ve nizamnamemizin her satırı beraber okundu. Tamamen mu-

yannamenin dördüncü maddesine bakalım!. Bu madde ile biz, bizimle beraber yaşayan anasırı gayrimüslimeyi ayni hukuk ve ayni şalâhiyette kabul ediyoruz. Hepimiz bu devletin müslüman ve anasırı gayrimüslime dahil olarak ayni suretle tebaasıyız. Ve bu itibarla cümlemizin hukuku birdir. İçimizde yaşıyan gayrimüslim vatandaşlarımıza bizim hakimiyeti siyasiye ve muvazenei içtimaiyemizi ihlâl edecek fazla birtakım imtiyazat veremeyiz. Bu madde, dahilî siyasetimizdeki kanaati umumiyemizi izah etmektedir. Yedinci madde; siyaseti hariciye hakkındaki noktai nazarımızı bildirir. Her halde devlet ve milletimiz dahilen ve haricen bütün manasile müstakil kalacaktır. Bize başka bir tarzı idare tatbik edilemez. Bu bapta birçok muhtelif esbabın başında en büyük ve mühim sebep şudur. Dinen dahi müstakil olmak mecburiyetindeyiz. Yalnız vâsi olan memleketimizi seri bir surette imar edebilmek için ve milletimizin az zamanda ilim ve marifetini icabatı asriyeye göre yükseltmek için müftekir olduğumuz hususatı takdir ederiz. Ancak bu hususta bize muavenet edebilecek devletin nasıl olabileceği yedinci maddede musarrahtır. Böyle bir devletin muavenetini hüsnü telâkki ederiz.

İşte Efendiler! Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde tespit edilen esasat ve nikatı nazar başlıca bunlardan ibarettir. Bu esasat sayesinde bütün milletimiz müttehit bir hale gelmiştir. Bu maksadı mukaddesin temini ile iştigal edildiği bir sırada pek âlâ hatırlarınızdadır ki, Ferit Paşa buna mâni olmağa kalkıştı. Bu teşebbüsatı memleket dahilinde suitefsire uğraştı. İttihatçılıktır dedi. Bu isnat efkârı dahiliye ve hariciyede muvaffak olamadı. Bunu gördükten sonra yeni bir silâh aradı. Bolşeviklik dedi. Resmî telgraflarında Bolşeviklerin Karadenizden takım takım Samsun, Trabzon ve dahile doğru yürüdüğünü, memleketi alt üst ettiğini resmen işaa eyledi. Bunlar da müessir olamadı. Ferit Paşa ve kabinesi daha ileriye gittiler. Bazı yerlerde ahalii islâmiyeyi iğfal ederek üzerimize sevketmek, millet için, vatan için çalışanları imha etmek kastinde bulundular. Tabiî bunlarda da muvafak olamadılar. Fakat nihayet millet Ferit Paşaya ademi itimat göstermeğe mecbur oldu. Kabine iskat edildi. Vahdeti milliye kesbi rasanet etti.

Teşkilâtı milliyenin husule getirmiş olduğu dahilî ve harici vaziyet ile eski vaziyet arasında fevkalâde farklar

için her ferdin mukadderatile bizzat alâkadar olması lâzımdır. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükselen böyle bir müessese elbette rasîm olur. Şüphe yok, her işin başlangıcında aşağıdan yukarıya doğru olmaktan ziyade yukardan aşağı olması zarureti vardır.

Birincisinin tecellisinde bütün beşeriyet için gayeye vusul müyesser olmuş olurdu. Böyle olmanın imkânı amelî ve maddisî henüz bulunamadığından bazı müteşebbisler, milletlere verilmesi lâzımgelen istikametin itasında delâlette bulunuyorlar. Bu suretle yukardan aşağıya taazzuv ettirilebilir. Biz memleketimiz dahilindeki seyahtlerimizde bittabi birinci tarzda başlamış olan teşkilâtı milliyemizin mebdei hakikiye, ferde kadar indiğini ve oradan tekrar yukarıya doğru hakikî taazzuvatın başladığını kemali şükranla gördük. Bununla beraber derecei tekemmüle vâsıl olduğunu iddia edemeyiz. Bunun için sureti mahsusada aşağıdan yukarıya tekrar bir taazzuvun husulü gayesine sureti mahsusada sarfı mesai etmemiz bir vazifei milliye ve vataniye telâkki edilmelidir.

Beyannememizin de bazı noktalarından tekrar bahsetmek isterim. Osmanlı İmparatorluğunun muharebeden evvelki hududu malûmunuzdur. Harbi Umuminin neticesi birtakım fedakârlık ihtiyarına devletimizi mecbur kılıyor, buna nazaran devlet için millî yeni bir hudut kabul ettik. Bu hudut beyannamemizin birinci maddesinde musarrahtır. Teferruat itibarile bilmiyenler olabilir. Ve bittabi mazurdurlar.

Bu hudut tahassul ederken işin içinde bulunduğumdan bunu da arzedeceğim:

Mütareke akdolunduğu gün ordularımız filen bu hatta hâkim bulunuyordu. Bu hudut İskenderon körfezi cenubundan Antakyadan Halep ile Katma istasyonu arasında Cerablus köprüsü cenubunda Fırat nehrine mülâki olur. Oradan Deyrzora iner; badehu şarka temdit edilerek, Musul, Kerkük, Süleymaniyeyi ihtiva eder. Bu hudut ordumuz tarafından silâhla müdafaa oluduğu gibi ayni zamanda Türk ve Kürt anasırile meskûn aksamı vatanımızı tahdit eder. Bunun cenup aksamında arapça mütekellim dindaşlarımız vardır. Bu hudut dahilinde kalan aksamı memalikimiz camiai Osmaniyeden lâyenfek bir kül olarak kabul edilmiştir. Be-

nile yoğrulmuş olduğunu bilmiyordu. İşte bu gibi hükûmetlerin tavru hareketleridir ki, milletimizi mazisini unutmuş, milletin ve hususî medeniyetlerin bahşettiği hukuktan, bihaber, kansız, miskin bir millet olarak tanınmasına yol açılmıştı.

Milletimizin kendini bu suretle telâkkiye meydan vermesinde pek büyük bir kabahati vardı. Milletimizin o kabahati efendiler, hükûmeti merkeziyenin icraatile Avrupanın namusuna fartı itiamt göstermiş olmasıdır. İşte bu kabahatten naşi kendi kıymetini, mahiyetini, fezailini unutturmak derecesine düşmüştür.

İzmir hailesinden sonra idi ki, milletimiz hakikaten mütehassis ve mütenebbih oldu. Ve derin bir uçuruma sürüklendiğini idrak etti. Ve onu müteakıp hukukunu bizzat müdafaaya karar verdi, tabiî bunu yapabilmek için bir şekil almak, taazzuv etmek lâzımgelirdi. Zaten her taraftan teşkilât ve taazzuvat daha evvel başlamış idi. Fakat evvelâ Erzurum ve badehu Sıvas Kongrelerinde vahdeti umumiyemiz vücuda geldi. Erzurum ve Sıvas Kongrelerinin bütün cihana karşı olan beyannamesi ve nizamnamesi muhteviyatı haizi ehemmiyettir. Esasen muhteviyatı cümlenizce malûmdur. Fakat müsaade ederseniz her ikisinden bazı noktaları burada tekrar hatırlatmak isterim: Nizamnamenin teşkilâta ait sahifesinde görülüyor ki maksat "Osmanlı vatanının tamamiyetini ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın ve istiklâli millinin masuniyetini temin zımnında Kuvayi Milliyeyi hâkim kılmaktır."

Efendiler! Bir millet mevcudiyeti ve hukuku için bütün kuvvetile, bütün kuvayi fikriye ve maddiyesile alâkadar olmazsa, bir millet kendi kuvvetine istinaden mevcudiyet ve istiklâlini temin etmezse şunun, bunun baziçesi olmaktan kurtulamaz. Hayatı milliyemiz, tarihimiz ve son devirde tarzı idaremiz buna pek güzel delildir. Bu sebeple teşkilâtımızda Kuvayi Milliyenin âmil ve iradei milliyenin hâkim olması esası kabul edilmiştir. Bugün, bütün cihanın milletleri yalnız bir hakimiyet tanırlar: hakimiyeti milliye.. Teşkilâtın diğer teferruatına bakacak olursak işe köyden ve mahalleden, ve mahalle halkından yani fertten başlıyoruz. Fertler mütefekkir olmadıkça, hukukunu müdrik bulunmadıkça, kütleler istenilen istikamete, herkes tarafından iyi veya fena istikametlere sevkolunabilirler. Kendini tahlis edebilmek

Tekrar ediyorum, aleyhimizde serdedilen mütaleat yanlıştır. Bu hakikat tarihen ve mantıkan sabittir. Bu hususu yalnız garba değil, hatta vatandaşlarımıza da ehemmiyetli bir surette ihtar etmek lüzumunu hissediyorum. Çünkü nadirattan olmakla beraber teessüfle işitiyoruz ki, milletin tarihini okumamış veya hissi milliden mahrum kalmış olması lâzımgelen bazı şahıslar, ecnebilerin aleyhimizde serdettikleri ithamatı reddetmedikten başka vatanlarını, milletlerini kabahatli göstermekten çekinmiyorlar. Hâlâ bugün, sultanî mektebinin salonlarını aleyhimizde konferans verdirmek için ecnebilere küşade bulunduranlar var, bu gibilere lânet...

Efendiler! Düşmanlarımız hakkımızda icat ettikleri iftiralarını bir aralık Paris Konferansına da kabul ettirir gibi oldular. İhtimal bunun neticesi olarak daha muharebe esnasında biribirile yaptıkları hafi ahitnamelerin ve teati ettikleri sözlerin tatbikatına başlanmış idi. İzmir, Antalya, Adana, Ayıntap, Urfa ve Maraşın işgalleri hep bir mütekabil taahhüdat neticesi olsa gerek . . . Halbuki haktan, adaletten bahseden İtilâf Devletlerinin bu gibi muamelelerde bulunmamaları lâzımgelirdi, medeniyet ve insaniyetten bahsedenlerden buna intizar edilmezdi.

Fakat Efendiler!.. Her halde âlemde bir hak vardır. Ve hak kuvvetin fevkindedir. Şu kadar ki milletin hukukunu müdrik olup müdafaa ve muhafazası emrinde her türlü fedâkârlığa müheyya olduğuna dair âleme bir kanaat vermek lâzımgelir. İşte düşmanlarımızın bu hareketi, milletimizi bu idrakten ve bu hissi fedakâriden mahrum zannettiklerinden neş'et eylemiştir.

Fakat doğrusunu söylemek lâzımelirse mütarekedenberi biribirini velyeden hükûmetlerimizin memleketin maruz kaldığı haksızlıklara karşı kusurlu ve akılsızca hareketleri aleyhimizdeki yanlış fikirleri teyide medar olmuştur. Meselâ Tevfik Paşa vatanımızın bir kısmını Ermenistana ilâvede bir beis görmemekte idi. Ferit Paşa beyanatı resmiyesinde vilâyatı şarkıyede vâsi bir Ermenistan muhtariyetinden bahsettiği gibi Pariste de cenup hududumuzun Toros olabileceğini söylemişti. Torosun cenubunda arapça tekellüm edildiğini zannediyor. Ve Torostan ta Antakyaya kadar olan mıntakanın Türklerle meskûn ve bin senedenberi Türk ka-

diğer hududuna ordusunu sürati fevkalâde ile ve tamamen mücehhez olarak naklederdi. Ve bu orduyu aylarca ve belki de seneelrce hüsnü iaşe ve idare ederdi. Böyle bir hareket yalnız ordu teşkilâtının değil, bütün şuabatı idariyenin fevkalâde mükemmeliyetine ve kendilerinin kabiliyeti olduğuna delâlet eder.

Milletimizin zalim olması meselesine gelince, bu da sırf iftiradan, mahzı kizipten ibarettir.

Efendiler, hiçbir millet, milletimizden ziyade ecnebi unsurların itikadat ve âdatına riayet etmemiştir. Hatta denilebilir ki edyanı saire erbaının dinine ve milletine riayetkâr olan yegâne millet bizim milletimizdir.

Fatih İstanbulda bulduğu dinî ve millî teşkilâtı olduğu gibi bıraktı. Rum patriki, Bulgar eksarhı ve Ermeni kategigosu gibi hıristiyan rüesayı diniye haizi imtiyaz oldu. Kendilerine her türlü serbesti bahşedildi.

İstanbulun fethindenberi, gayrimüslimlerin mazhar bulundukları bu imtiyazatı vasia milletimizin dinen ve siyaseten dünyanın en müsaadekâr ve civanmert bir milleti olduğunu ispat eder en bariz delildir.

Milletimize bu isnadatta bulunan muarızlar insaf etsinler de dünyanın en büyük ve medenî milleti olduğunu iddia edenlerden, dini islâmı sureti resmiyede tanımayan , islâmları pazar gününü yevmi tatil ve mubarek suretinde tanımağa icbar eden ve islâmların yevmi mahsusu olan cuma gününü resmen tanımayan milletler olduğunu unutmasınlar.

Memleketimizde yaşayan anasırı gayrimüslimenin başına ne gelmiş ise, kendilerinin ecnebi entrikalarına kapılarak ve imtiyazlarını suiistimal ederek sureti vahşiyanede takip etikleri iftirak siyaseti neticesidir.

Her halde Türkiyede zuhûra gelmiş şayanı arzu olmayan bazı ahval birçok esbap ve mazerete istinat etmektedir. Bunu da kat'i olarak arzedebilirim ki bu ahval, Avrupa devletlerinde mazeretsiz irtikâp edilmiş bunca itisafattan pek dun bir mertebededir.

Rusyanın Polonyaya karşı bir buçuk asır müddet takip ettiği hunrizane siyaset, Kafkasyada Çerkezlere, ve Pogrom namile Musevilere tatbik ettiği mezalim bu meyanda sayılacak misallerdendir.

mütaleayı yürütmeğe başladılar, bu mütalealardan birincisi gûya milletimizin anasırı gayrimüslimeyi müsavat ve adalet düsturuna tevfikan idareye gayrimuktedir olduğu.

İkincisi de gûya milletimiz heyeti umumiyesile kabiliyetten mahrum bulunduğundan bahçe halinde bulunan yerlere girmiş ve oralarını harabezara çevirmiş. Birincisi ile millete zalimlik atıf ve isnat ediyorlar. İkincisi ile kabiliyetsizlik . . . Eğer bu iki mütalea cidden varit olsa idi, milletimizin müstakil yaşamağa hakkı iddia olunamazdı. Hakikaten zulüm medeniyetle kabili telif değildir. İstidatsızlık ta şayanı af bir şey olamaz. Çünkü milletler işgal ettikleri arazinin sahibi hakikisi olmakla beraber beşeriyetin vekilleri olarak ta o arazide bulunurlar. O arazinin menabii servetinden hem kendileri istifade eder ve dolayısile bütün beşeriyeti istifade ettirmekle mükelleftirler. Bu düstura göre bundan âciz olan milletler hakkı beka ve istiklâle lâyık olamamak lâzımgelir.

Halbuki bu mütaleat bizim hakkımızda kat'iyyen gayrivarittir. Her ikisi de mahzı iftiradır. Milletimizin kabiliyetsiz olmadığı tarihen ve mantıkan sabittir. Bunun delilini yine ecanibin kendi muamelelerinde bulabiliriz. Avrupa devletleri mütarekeden evvel ve mütareke anında mütarekename ile "kendi hududu millisi dahilinde yaşamağa lâyık Türkiye kabul etmişlerdir" aradan bir sene geçmeden nasıl oluyor da bir millet zalim ve kabiliyetsiz oluyor. Ve bundan daloyı hakkı hayattan mahrum edilmek isteniliyor. Avruya devletleri milletimizi evvelce bilmiyorlar mıydı.? **Wilson** prensiplerini kabul ve mütarekenameyi imza ettikleri zaman altı asırlık bir milletin mahiyeti, kabiliyeti hakkındaki malûmatları noksandı da bir iki ay zarfında mı ikmal ettiler?. Hakkımızda tatbik edecekleri karaları bilmiyorlardı da sonra mı hatırlarına geldi?.

Halbuki düşününüz Efendiler! Milletimiz ufak bir aşiretten; anavatanda müstakil bir devlet tesis ettikten başka garp âlemine, düşman içine girdi ve orada azîm müşkülât içinde bir imparatorluk vücuda getirdi. Ve bunu, bu imparatorluğa altı yüz senedenberi kemali şevket ve azametle idame eyledi. Buna muvaffak olan bir millet elbette âli hasaisi siyasiye ve idareye maliktir. Böyle bir vaziyet yalnız kılıç kuvvetile vücuda gelemezdi. Cihanın malûmudur ki Devleti Osmaniye pek vâsi olan ülkesinde bir hududundan

İstanbulda meselâ henüz sulh aktetmediğimiz bir milletten jandarmamıza kumandan tayin ettiler. Kömür tedarikindeki müşkülâtı iktiham edememek aczi yüzünden İstanbulun tramvaylarını, su kumpanyasını, bütün şimendifer hatlarımızı henüz hali mütarekede bulunduğumuz İtilâf Devletlerinin tahtı idaresine verdiler. Halbuki biliyorsunuz, mütarekenamede yalnız şimendiferler için kontrol mevzuubahstir. Yoksa idaresini sulh yapamadığımız Düveli Mütelifeye tevdi etmek akıl ve vicdanın kabul edemiyeceği hususattandır. Hatta Efendiler! büyük bir teessürle söylemeğe mecburum ki, Babıalinin muhafazasını bile Ferit Paşa son zamanlarda ecnebilere terketmiştir. Memleketin dahilî asayişini, hudutlarını temin ve muhafaza için lüzumu kadar asker silâh altında terkedilecekti. İlk zamanlarda seksen bini mütecaviz bir kuvvet kâfi görüldü. Bilâhare İtilâf Devletleri kırk üç bine tenzil ettiler, bir müddet sonra da birçok vasıtalarla bu miktarın da dununa indirildi. Bütün eslihamızın sürgü kollarını çıkararak sandıklarla gönderdiler. Milletimizi, memleketimizi tamamen müdafaasız bırakmak maksadını takip ettiler.

Görülüyor ki Efendiler! İtilâf Devletleri iki noktalarda hanis bulunuyorlar. Birincisi: **Wilson** prensiplerini Versailles Konferansında kabul ve ilân ettiler. Buna nazaran on ikinci maddeyi ve bunun hükmünce bizim hukukumuzu kabul ettiler. Halbuki filî hareketlerile **Wilson** prensiplerini, Türkiyenin hayat ve mukadderatını zâmin ve kâfil olan on ikinci maddeyi nazarı dikkatten dur tuttular. İkincisi: Şeref ve namusları üzerine imza etmiş oldukları mütarekenamenin hiçbir noktasına riayet etmedikten başka on ikinci maddenin ahkâmına muhalif olmak üzere devletimizi manda altına almak ve hatta büsbütün inkısama uğratmak kararlarına kadar ileri gittiler.

Bittabi Eendiler bu hal şayanı dikkattir. İtilâf Devletlerinde büyük bir zihniyet tebeddülü görülüyor. Mütarekenamenin aktinde hür ve müstakil yaşamağa lâyık bir Osmanlı milleti kabul ettikleri halde aradan bir iki ay geçtikten sonra bu kanaatlerden tecerrüt ediyorlar. Başka renk ve manada kararlar veriyorlar. Bunun sebebi şu suretle izah olunabilir: Ecnebiler kendi menafii iktisadiye ve siyasiyelrini tatmin edebilmek için aleyhimizde icat ettikleri iki

Onuncu madde yalnız "Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali" ne ilâ... münhasırdır.

On ikinci madde "hükûmet muhaberatı müstesna olmak üzere telsiztelgraf ve kabloların murakabesini ilâ..." tecviz ediyor.

On beşinci maddede, "memaliki Osmaniye dahilindeki hututu hadidiyenin" yalnız ve ancak murakabesi mevzuubahstir. On altıncı maddede "Kilikyadaki ordularımızdan mahallinin inzıbatı için iktıza eden kuvvetin orada terki ve mütebakisinin beşinci maddeye tevfikan terhisi" pek sarih olarak mezkûrdur. Ve bundan başka hiçbir kayıt ve şart yoktur.

Yirmi dördüncü madde "vilâyatı sittenin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilâf Devletlerine muhafaza ettiren sebep, bu vilâyetlerde iğtişaş zuhuru hali olacağı" sarihtir.

İşte efendiler; mütarekenamenin en çok nazarı dikkati calip noktaları bunlardır.

Bu maddelerin mazmunlarile tatbikatı arasında tetabuk var mıdır?. Meselâ mütarekenamenin ilk aktolunduğu zamanlarda İngilizler Musulu işgal etti. Mütarekenamenin aktinde bizim ordumuz Musulda, İngilizler cenupta idi. Mütarekeden sonra oradaki kumandanla iğfalkârane temas ederek askerlerini Musula soktular. İstanbulu berrî ve bahrî kuvvetlerile işgal ettiler. Bu hususta mütarekenamede müsaade var mıdır?

Adana havalisini, Urfayı, Ayıntap ve Maraşı evvelâ İngilizler ve badehu Franssızlar işgal ettiler. Buna dair de mütarekede bir madde yoktur. Kilikyada bizim kuvayi askeriyemizden beşinci madde mucubince mahalli inzıbatını temin edecek kadarı bırakıldıktan sonra fazlası terhis edilecekti. O halde bu tatbik edilmiş olan şekil nedir?

İtalyanlar Antalyayı işgal ettiler, muharip bulunmadığımız Yunanlılar da İzmir ve havalisini işgal ettiler, hulâsa mütarekenameyi baştan başa hurdahaş ettiler, bu tecavüzata, bu hakşikenane mualelâta karşı İstanbuldaki hükûmeti merkeziyeler maatteessüf âciz bir vaziyet aldı. Hatta yapılan haksızlıkları protesto bile etmemişlerdir.

Evet İstanbulun, Antalyanın, Kilikyanın haksız işgallerini protesto dahi etmemişlerdir. Bunu yapmadıktan başka

programla ortaya çıktı. Bu program milletlerin kendi mukadderatına hakimiyetini temin ediyordu. Programın on ikinci maddesi ise munhasıran Türkiyeye, devletimize ve milletimize aittir. **Wilson** bu madde ile Türkiyenin, milletimizin, hakimiyeti tammeye malik olması lüzumunu dermeyan ettikten sonra buna bir iki kayıt ta ilâve etmiştir. O kuyut şunlardır: Aramızda yaşayan anasırı gayrimüslimenin emniyetlerini ve serbestii inkişaflarını temin etmek . . . . Bir de Boğazların küşade bulundurulmasıdır. Umum İtilâf Devletleri **Wilson**'un prensiplerini kendi menfaatleri için muvafık gördükleri gibi bizim devletimiz de bu on ikinci maddeyi kabulde hiçbir beis görmedi. Ve kabul etti. Hakikaten kabul edilebilecek bir prensiptir. Çünkü Mister **Wilson**'un istediği anasırı gayrimüslimenin emniyeti can ve malları ve her türlü hukuk ve esbabı inkişafları için icap eden her şeye zaten ötedenberi devletimiz ve milletimiz tarafından riayet edilmiş idi. Filhakika anasırı gayrimüslimenin Osmanlı Devleti ve milleti ağuşunda mazhar oldukları imtiyazat üç asrı mütecaviz bir zamandanberi ziyadesile mevcuttur. Binaenaleyh bu kayıt bizim için yeni bir şey değildir.
Boğazların serbestisi meselesine gelince:

Bu güzergâhta payitahtımız, kalpgâhı devletimiz vardır. Bunun emniyetini badelistihsal umum ticarete amade olarak küşat edilmesi de lâzimeden görülür. İşte devletimiz ancak bu esasat dairesinde muharebeden çıkmak ve mütareke yapmak kararını verdi. Bunun neticesi olarak İtilâf Devletlerile 30 Teşrinievvel 1918 de mütareke aktetti. (Mütarekenameyi göstererek) Malûmunuz olan mütarekename budur. Tabiî cümleniz bunun muhteviyatını bilirsiniz. Muhteviyatı ile tatbikatı arasında nekadar azîm farklar olduğunu bir daha umumun nazarı dikkatine vazetmek isterim. Mütarekenamenin bazı mühim maddelerini hatırlatacağım:

Meselâ beşinci maddeye nazaran hudutların muhafazası ve asayişi dahiliyenin idamesi için lüzum görülecek kuvayi askeriyeden maadası terhis olunacak . . İşbu kuvvetlerin miktar ve vaziyetleri tarafeynin müzakeresile takarür ettirilecek idi.

Pek mühim olan yedinci madde "İtilâf Devletlerinin herhangi sevkulceyş noktasını işgal hakkını haiz olmalarını, Müttefiklerin emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhurunda" şartı sarihile tayin etmiştir.

3 — Meb'usanın intihabında hiçbir suretle müdahale vaki olmadığı kanaati maaşşükran heryerde hâsıl olmuştur. Ancak taşra meb'uslarının İstanbula gelmezden evvel Ankarada hususî bir içtima aktedecekleri haberi intihabatın her türlü müdahaleden azade kaldığı hakkındaki hüsnü kanaati tamamen zirü zeber edecek bir şekildedir. Her taraftan bu keyfiyet ileri sürülmekte ve tezvirat için alet ittihaz edilmektedir. Meb'usların böyle toplu bir manzara göstermemelerinin teminini ve kendilerine vaki olacak izahâtın nazarı dikkati celbetmiyecek surette temini itasını hassaten rica eylerim.

Zatı devletlerine ve rüfekayı muhteremeye ayrı ayrı, ihdayi selâm ve takdimi ihtiram eylerim Efendim.

31 Kânunuevvel 1919
Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 220.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Ankarayı ilk teşriflerinde memleket eşref ve mütehayyizanına irat buyurdukları nutkun suretidir.

Heyeti Temsiliye zamanında

Muhterem Efendiler!

Heyeti âcizanemizi Ankaraya muvasaltımız günü umum ahalinin erkek, kadın, çocuk tekmil halkın samimî ve vatanperverane tezahüratı fevkalâdesile taltif buyurdunuz. Bugün müçtemian şerefi ziyaretinizle de bahtiyar kıldınız. Bu münasebetle de heyeti âcizanemizin derin hürmet ve teşekkürlerini takdim etmekle kespi mübahat eylerim.

Muhterem vatandaşlarımızı böyle müçtemi bir halde selâmlamak bizim için kıymetli bir fırsattır. Müsaade buyurursanız, bu fırsattan istifade ederek kısa bir hasbıhalde bulunmak isterim.

Efendiler!

Cümlenizin malûmudur ki . . harbin son devresinde Amerika Reisicumhuru **Wilson,** on dört maddeden ibaret bir

olan izahatıma ilâveten vaziyeti umumiyei hariciye ve dahiliye hakkında berveçhiati arzı malûmata lüzum gördüm:

1 — Düveli Mütelife hakkımızda henüz kat'î bir karar vermediler. Fakat en çok korkulan cihet memleketimizi mıntakai nüfuzlara taksim eylemeleri hususudur. İngilizler açıktan açığa bize muarız vaziyettedirler. Fransızlar zâhirî bir yaltaklık gösteriyorlarsa da Adana meselesi ortaya sürülünce derhal tebdili tavrediyorlar. Hatta bir Fransız muhipler cemiyeti teşkili için Celâlettin Arif Beye müracaat ettiler. Adananın tahliyesi şartile böyle bir teşebbüse muvafakat olunacağı cevabını aldılar. Ve bu mesele bu suretle muallâkta kaldı. Amerikalılar da bizim kendi memleketimiz için ne gibi metalibimiz olduğunu soruyorlar.

Elhasıl Düveli Mütelifeden herbiri bizim ortaya atılmamızı bekliyor. Herhangi birisine göstereceğimiz bir temayüle karşı diğeri bütün kuvvetile vaz'ı muhalefet almıya müheyya bir haldedir.

İstihzaratı Sulhiye Komisyonu vesaika müsteniden birçok istihzarat yapıyor. Bizim her şubei idariye için arzu ettiğimiz ve kabul edebileceğimiz ıslahatı tespit ediyorlar. Vahdeti Osmaniye ve Wilson prensipleri esası dahilinde kabul edebileceğimiz ıslahatı müş'ir karîben bir beyanname neşredeceğiz.

2 — Vaziyeti dahiliyeye gelince kabinede Dahiliye Nazırı bir iki defa istifaya teşebbüs etti. Fakat Meclisi Millî açılıncaya kadar bir buhrana sebebiyet vermemek için bütün kuvetin sarfile önüne geçildi. Bu heyeti hükûmetin Meclisi Meb'usan açılınca tasfiye olunacağı kanaati kabine heyetince tamamen malûm bir keyfiyettir. Hele Dahiliye ve Hariciye Nazırlarının değişeceği muhakkaktır. Fakat Hürriyet ve İtilâf Partisi ve İngilizler Meclisi Meb'usanı açtırmamak için bütün kuvetlerile çalışıyorlar. Hatta İngiliz Muhipler Cemiyetinin zatı şahaneye müracaatle bu meclisin meşru olmadığını beyan ve feshini istirham eyliyecekleri haber alındı.

Hükûmetin bütün mesaisi kânunusaninin onuna doğru açılacak olan Meclisi Meb'usan toplanıncaya kadar bu gibi tesirata mukavemet ve meclisin küşadını temin etmektir. Binaenalyh bu on gün için hükûmetin en kuvvetli bir şekilde mevcudiyeti elzemdir.

vukuatı Harbiye Nazırımız bir münakaşai âtiyeden içtinaben suretleri merbut F, G, 5 ve 15.11.1919 tarih ve 6338, 6501 numaralı tezkerelerile General **Milne** cenaplarına hemen ve tamamen ilân eylemiş ise de; fakat işbu tezkereler üzerine müşarünleyh General cenaplarından gerek cevaben ve gerek resen yine suretleri merbut H, I işaretli ve fakat yekdiğerini mütenakız tezakir vürut etmiştir. Binaenaleyh gerek suretleri merbut evrakı muhaberenin lûtfen mütaleası ve gerek arzedilmiş balâdaki tafsilâtın nısfet ve mürüvvetleri pek müsellemimiz bulunan zatı asilânelerinizi Harbiye Nezaretimize karşı en küçük suitefehhümden tenzih edeceğine âcizlerince pek büyük bir kanaat vardır. Bununla beraber mücerret Harbiye Nezaretinin hükûmetçe meclisi âli mukarreratını tatbikte resen âmiri takrir ve icra bulunamaması kaidei düveliyesinin tevlit eylediği şu gayrikabili içtinap suitefehhümden dolayı ayrıca ve fevkalhat arzı teessürat eylemekte asla teahhur etmek istemem. Muvakkat hattı hududun Yunanlılar tarafından tamamii işgaline mümanaat eden kuvvete gelince işbu kuvvetin gördüğü zulmü taaddi karşısında himayesiz kalmış ve kanına susamış ahali kütlesinden ibaret bulunduğu zatı asilânelerinizce pek zâhirdir. Hükûmetin ve ordunun işbu mazlum halka karşı himaye göstermemesi gibi mukavemet ibraz edemiyeceğindeki aczinin de lûtfen takdirini pek temenni ederim ve işte işbu aczin sevk ve tesirleridir ki gerek hükûmet ve gerek Harbiye Nezareti şimdiye kadar akmış ve akmakta bulunmuş olan işbu fuzulî kanın önünü almak için daima makamatı asilânelerinize istimdatlar yağdırmış ve meselenin bir an evvel çarei hal ve adlini niyazlar eylemiştir. Bilhassa ve bilvesile işbu niyazları yine tekrar eder ve gerek hükûmet ve gerek Harbiye Nezareti gûya meclisi âli mukarreratını tatbik etmiyor gibi bir töhmetten artık tahlise mürüvveten delâlet kuyurulması niyazlarıma da ihtiramatı faikamı ilâve eylerim.

Vesika, 219.

Harbiye Nezareti
Nezaret Şubesi
Kalemi Mahsus

Arzı mahsustur.
Fevzi ve Nurettin Paşalar hakkında diğer arîza ile vak'

tasdik eder. Ve bu bapta atideki tafsilâtın İngiltere, Fransa, İtalya Hükûmatı müfahhamesi fevkalâde komiserlerinin enzarı adline vaz'ına kemali hürmetle müsaadeler rica ederim:

Malûmu asilâneleridir ki, İzmirin müptedayi işgali, mahallinde Amiral **Calthorpe** un notasile başlamış ve bu notada işgalin Düveli Mütelife kıtaatı tarafından vukubulacağı ve bunun da bizzat İzmir şehrile tahkimat hattına maksur kalacağı bildirilmiş ve kısa bir fasıladan sonra da emri işgal sadeceYunan kıtaatına havale ve emanet edilmişti. Yunan kıtaatı tarafından yapılan işgal ve avakıbının bizi davet eylediği medit tazallüm ve şikâyetlerimiz binnetice muhtelit bir komisyonun İzmir havalisinde icrayı tahkikat eylemesini icap ettirdi. Ancak şu ıcabın teslim ve husulüne değin takdir edemiyeceğim esbap ile hâsıl olmuş fasılai teahhur içinde pek canhiraş bir şekil ve seyralan Yunan yırtıcılığı karşısında esasen dağlara, derelere çıplak ve sefil bir halde dağılarak sığınmış olan halkı artık hıfzı hayat ve sıyaneti namus kaydına düşürmüştü. Hükûmet ve ordu daima tahkik komisyonunun adlü nısfetine nasbı itimat etmekle beraber bir taraftan da hiç olmazsa bu boğuşmanın akıttığı kanları muvakkaten olsun dindirmek için Harbiye Nezaretimiz 23.8.1919 tarih ve 5037 numaralı tezkere ile General **Milne** cenaplarına (A) işaretli merbut teklifte bulunmuştur.

Kuvayi Milliye ile Yunan kıtaatı arasına Osmanlı kıtaatı vaz'ından ibaret olan işbu teklife reddi cevap edilmesi üzerine yine Harbiye Nezaretince suretleri merbut 20 ve 27.8.1919 tarih ve 4963, 5142 numaralı B, C teklifleri yapılmış, ve mıntakai işgalin Yunan kıtaatından gayrı İtilâf kıtaatı tarafından işgalini mütemenni işbu iki teklif te tamamen cevapsız bırakılmıştı.

Hüsnüniyete makrun her gûna teşebbüslerinin neticesizliğile akan kan karşısında gerek hükûmetin ve gerek ordunun uzun müddet seyirci kaldığı bir sırada idi ki General **Milne** cenapları Harbiye Nezaretine tahdidi hududu gösterir 3 Teşrinisani 1919 tarih ve 23/4114 numaralı sureti merbut tezkereyi göndermiş ve halbuki böyle bir tebliğin ahkâmını tatbika Harbiye Nazırı resen salâhiyettar bulunmadığı için usulen hükûmete sepkeden müracaati üzerine hükûmetçe de Zatı Asilânelerinize sureti merbut . . . tarih ve . . . numaralı nota ile arzıhal olunmuştu. Hernekadar işbu

eylediği zamanlarda vaki mantıksız ifadatını . . . . tarihli şifre ile arzeylemiştik. Bunun memul olamıyacağına dair cevabı samileri alındıktan sonra idi ki, müşarünleyhin bizzat Reuf ve Bekir Sami Beyefendilere yazdığı cevabî şifrede ordu bugünkü anarşi halinde kaldıkça memleket için felâket muhakkak bulunduğu tarzındaki ifadesi ile teşkilâtı milliyenin ve bunun zahirî olan ordu münasebetinin kendi içtihadına göre anarşi telâkki edildiği anlaşılmaktadır. Halbuki malûmu devletleridir ki ordu, teşkilâtı milliye kadrosu haricinde değil, belki onun ruh ve esasını teşkil eylemektedir.

Son alınan raporlarda müşarünleyh Fevzi Paşanın Gönende ilk iş olarak Anzavur meselesinden dolayı bin müşkülâtla ele geçirilebilen canilerin tahliyesini talep eylediği bildirilmektedir. Binaenaleyh vatan ve milletin halâsı mevzuubahs olduğu şu hengâmede ayni maksat uğrunda fedakârane çalışan zatı samilerinin vaziyet ve kabiliyeti mahalliyeyi yakından bilen heyeti âcizanemizle müdavelei efkâr eylemeden tayin buyurmuş oldukları iki zatın ademi kabulüne ait serd kılınan zarurî ve muhik mütaleatı bir izzetinefis meselesi yapmak isteyeceklerini, vatana olan sadakat, millete olan merbudiyetleri itibarile gayrikabili telif gördüğümüzü ve mahza vatan ve milletin menafii noktai nazarına matuf maruzatı vakıamızın hüsnütelâkki buyurulacağından emin olduğumuzu samimiyetle arzeyleriz.

İstifaları halinde Meclisi Meb'usan in'ikadının bir hayali muhal olacağı kaydına nazaran Sadrazam da dahil olduğu halde kabinenin meşrutiyeti idarenin aleyhtarı bulunduğu anlaşılmaktadır. Pek mühim olan bu noktanın tamamile teşrih ve izahı Heyetimizce zatı devletlerinden rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 218.

(Zarfın üstü)

Harbiye Nezareti

Devletlû Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Mektup

Erkânıharbiyei Umumiye Dairesi
Şube
Numara

24.12.1919 tarihile mûta müşterek takririn vusulünü

Bu plâna nazaran Refet Bey Aydın ve Salihli cephelerinin ve bu cephelerle alâkadar olan geri menatıkın, Konya da dahil olduğu halde, millî kumandanlığını deruhde etmiş ve Fahrettin Bey de Konyada Kolordusu başında olarak ayni noktai nazara tevfikan nafi ve müsmir muavenet ve faaliyet izhar etmekte bulunmuştur. Ali Fuat Paşa da emri devletlerine tevfikan kolordusu başında bulunmak üzere Ankaraya gelmişti. Tertibatı maruza neticesi olmak üzere bugünkü vaziyet şayanı memnuniyet bir şekle girmiştir. Binaenaleyh başka bir kumandana lüzum olmadığı gibi Nurettin Paşanın tayini halinde de namus ve hayatlarını ortaya koymuş iki kıymetli arkadaşımızın kesri kalbine Heyeti Temsiliyeye tamamen münkat, makamı akdesi hilâfete merbut Demirci Efe ve maiyetinin memleket için muzur bir şekle girmesine sebebiyet verilmiş olacaktır.

Ahmet Fevzi Paşa meselesine gelince: Yirminci Kolordu mıntakası dahilinde mevcut Kuvayi Milliyenin bir vaziyeti hususiyesi vardır ki, umum teşkilâtı milliye üzerine müessir bulunmaktadır. Bu vaziyetin hiçbir sebep ve suretle tebeddülüne hal ve vaziyet müsait değildir. Maruz vaziyetin muhafaza ve idamesini temin için bütün bu mıntakada Ali Fuat Paşanın devlet nazarında, umum nazarında, vaziyetinin her türlü tenkitten, mahzurdan muarra bulunduğu kanaatinin mahfuziyeti şartı esasidir. Binaenaleyh müşarünleyhin Yirminci Kolordu başından herne şekil ve suretle olursa olsun infisali harekâtı milliye esnasında ileri atılmış, ibrazı fedakârî etmiş bulunması sebebine atfolunacaktır ki, mahfuziyeti müemmen olması zarurî bulunan nikatı nazara göre asla kabili tecviz değildir. Esasen hükûmetçe varit siyasî mehaziri bertaraf kılmak için yapılacak her şey yapılmıştır. Binaenaleyh Ali Fuat Paşanın bu mıntakada ve bütün ordu nazarında Yirminci Kolordu kumandanı olarak bilinmesi ve kolordunun da filen bugün olduğu gibi kifayet ve iktidarı ve âmal ve makasıdı hakikî ile tamamen mutabık olduğu müsellem bulunan 24 üncü Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmut Beyin uhdei vekâletinde kalması hal ve vaziyetin icabatı zaruriyesindendir. Ahmet Fevzi Paşa hakkında menfi bir mütaleada bulunmak arzu etmeyiz. Fakat şunu da ilâveye mecburuz ki, müşarünleyh tasavvur buyurduğunuz nikatı nazardan teşriki mesai kabiliyetini haiz değildir. Müşarünleyhin daha bidayette vazifei mhsusa ile geştügüzar

zallah ihtilâfı efkâr husulü ise vatanın pek büyük zararını mucip olur. Binaenaleyh düşmanların tezviratı, memleketin hayat ve mematına müteallik bu gibi mesailde haizi tesir ve kıymet olamaz.

7 — Nurettin ve Ahmet Fevzi Paşalar hakkındaki mütaleai devletlerine gelince, evvelki cevapnamemizde her doğru şeyin Heyeti Temsiliyeden sudur ettiğini iddia eylemiş değiliz. Tatbikı takrir buyurulan prensip hakkındaki mütaleatı âcizanemizi sual etmiş olduğunuzdan bu baptaki mülâhazatımızı arzetmiştik. Mütaleatımızda isabet olduğuna ait kanaatimizi tekrar ederiz.

Heyeti Temsiliyemiz kabinenin mevkii iktidara geldiği tarihte sakıt Damat Ferit Paşanın mirası seyyiatı olan Aydın cephesi ve mıntakasının oralardaki Kuvayi Milliyenin hal ve atisini son derece alâka ile nazarı dikkate almış, hükûmetin siyaseti hariciyesine münasip ve o mıntakanın vaziyet ve ihtiyacatı dahiliyesine muvafık ati için ümitbahş bir vaziyetin teminini düşünmüş idi. Tasavvuratını karara raptetmeden evvel nezareti celileleri ve erkânıharbiyei umumiyesinin nikatı nazarını bilmeği bir vazife addeyliyerek . . . tarih . . . numaralı maruzatı ile Ali Fuat Paşanın millî kumandan olmasını istizan ve Konyaya Cemal Beyin ifsadatile husul bulan vaziyeti ıslah ve mevcut fenalıkları itfa edilebilecek ve cephe umurunu tanzim eyliyecek bir kumandan tayinini istirhamla bu meyanda Refet Beyin de tavzifi münasip olacağını arzetmişti . . . tarih . . . numaralı emirnamei cevabilerinde "Fuat Paşayı Ankarada Kolordusu başında görmek isterim. Refet Bey ismini zayi etmek şartile Aydın cephesi Kuvayi Milliye Kumandanlığına tayini muvafıktır" buyurulmuştu. Miralay Fahrettin Beyin behemehal On İkinci Kolordu Kumandanlığına tayinini temin için delâletimiz talep kılınmıştı ve ilâveten Fahrettin Beyin nikatı nazarımıza göre Aydın cephesinin temini ihtiyacı için her türlü tedabiri icra etmeğe tarafı devletlerinden talimat ahzeylemiş bulunduğu da zikrolunmuş idi. Binaenaleyh iş'aratı devletleri Aydın cephesinin esbabı müdafaasını tanzim için heyetimizce tertip kılınan plânın esasını, kaidesini teşkil eylemişti. Buna istinaden cephe ile alâkadar olan resmî ve millî kumandanlar ve eshabı ihtısas ile muhabere ve kısmen de muhtelif cephelerden davet olunan zevat ile müzakere edilerek, Aydın cephesi hakkında bir plân tertip olundu

memurini dahiliyenin tarzı tayini bu irtibatın en bariz alâmetleridir. Halbuki gerek zatı devletleri ve gerekse Ahmet İzzet Paşa Hazretleri bu kabine resikâra geçtiği zaman eski kabineden müdevver zevat hakkındaki endişemize cevaben teminatı kat'iye ve kefaleti vicdaniyede bulunmuşlardı. İstitrat olarak şunu da arzedelim ki polis müdürü yerinde kaldıkça şahsınız da tahtı tehlikededir.

4 — Meclisin küşadile dahiliye ve hariciye nazırlarının tebdilinin muhakkak olduğu hakkındaki işareti devletlerini iyice anlayamadık. Keyfiyetin tahakkuku için bu iki nazırın meclis huzuruna çıkmadan evvel istifa edeceklerini şimdiden vadeylemiş olmaları veyahut Sadrazam Paşanın zatı şahane ile bu bapta anlaşmış bulunması lâzımdır. Meclisin kabineye itimat reyi vermesi haline göre de bunların tebdili meclisin padişahla anlaşmasına mütevakkıftır.

5 — Düşmanların meclisi küşat ettirmemek istiyecekleri ve her türlü vesileye müracaat edecekleri tabiidir. Yalnız meclisin içtimaına irade etmiş olan zatı şahanenin, bu içtimaı gayrimeşru telâkki etmesi, iradesini nakzeylemesi ihtimali varidi hatır mıdır. Filhakika padişahın Meclisi Millinin gayrimeşru olduğuna dair bir kanaati varsa o halde meclis, İstanbulda dağıtmak ve milleti meb'usansız bırakmak için mi toplanıyor. Binaenaleyh zatı şahanenin bu baptaki noktai nazarlarının heyetimizce kat'î olarak şimdiden bilinmesi lâzımdır ki meb'usları hariçte, emin bir mahalde toplamak için teşebbüsatta bulunalım. Aksi halde meclis İstanbulda içtima yüzünden berveçhibalâ ahvale duçar olursa bunun mes'uliyeti Dersaadette içtimaı hususunda ısrar edenlere raci olacaktır.

6 — Meb'usların Ankaraya gelmeleri memleketin halâsı uğrunda ayni kanaatte olan eşhasın mecliste müttefikan çalışmalarını temin gayesine matuftur. Mecliste kuvvetli milliyetperver bir grupun teşekkülü mecburiyeti vardır. Bu zaruret te meclisin Dersaadette içtimaı yüzünden hâsıl olmuştur. Esasen bunun için umumî bir içtima yapılacak değildi. Gelenlerle müdavelei efkâr sureti tercih olunmuş ve bu suretle zamanın zıyaına meydan verilmemesi takarrür etmiştir. Bu ekseriyet grupunun Kuvayi Milliye ile yakından anlaşması ve ancak bu suretle mecliste milleti temsil eylemesi en mühim bir noktadır. Aksi halde Meclisi Meb'usan nazarı ecanipte milleti temsil edemez. Arada maa-

umum vatanda azamî menafiini temin etmek gayesini takip ediyor ve bunun için şayanı itimat bir müracaat ve istinat noktası arıyor. İngiliz siyasetinin tamamen aleyhimizde olduğu muhakkaktır. Fakat bunların açıktan açığa muarız görünmeleri esbabını kabinenin vaz'ı bitarafisi ile ecanibe izhar eylemekte olduğu istinatsızlıkta aramalıdır.

2 — Karîben neşri mukarer olan beyanname hususuna gelince bu ancak hükûmetin her noktai nazardan Kuvayi Milliyeye müstenit olduğu kanaatini verecek bir tarikı hareket kabulü ve bunu âleme ihsas ve izhar eylemesi suretile mevkiini siyaseti hariciyede kuvetli kıldıktan sonra ve sulh murahhaslarının azimetinden evvel ve fakat Meclisi Millî içtima etmiş ve mecliste esasatı milliyeyi kabul eylemiş ekseriyetin yani "Müdafaai Hukuk Cemiyeti Grupunun" muvafakat ve iştiraki tammile yapması muvafık ve müessir olabilecektir. Çünkü Meclisi Millide ekseriyet fikrine istinat etmedikçe bu beyanname düşmanlarımızca hazi kıymet ve itibar addedilmiyecektir. Mütaleatı âcizanemize nazaran bu husuta işe evvelâ kabul olunacak ıslahattan değil belki milletin istiklâl ve mülkün tamamisinden başlamak, ancak bunun teminine muallâk ve meşrut olmak üzere umumru idarenin hututu esasiyesi takrir edilmek muvafık olacaktır. Millete istinat ettiğini iddia eden hükûmeti hazıra için de bu beyannameye esas olacak Sıvas Umumî Kongresi beyanname ve nizamnamesindeki hututu mühimmedir ki bunlar da müstakbel hudutlar, devlet ve milletin istiklâli, ekalliyetlerin hukuku, muzaheretin milletçe tarzı telâkkisi gibi hususattır. Bunun şimdiden ihzarı pek lâzım ve Meclisi Millinin küşadında da ekseriyet grupile bilmüzakere ilânı zarurî telâkki olunmaktadır.

3 — Dahiliye Nazırının istifasile kabinede bir buhran husulüne sebep görülememektedir. Bundan olsa olsa heyeti umumiyenin makamı riyaseti Sadrazam yerine Dahiliye Nazırının şahsında görmekte olmaları manası çıkarılabilir. Malûmu samileridir ki bir kabinede buhran ancak Sadrazamın istifasile hâsıl olur ki böyle bir halin arzu edilememesinden dolayı da Ali Rıza Paşanın istifa etmemesi evvelce bilmünasibe istirham olunmuştu. Fakat izahatı devletlerinden öyle anlıyoruz ki, kabine Dahiliye Nazırı Şerif Paşaya tâbi kalmakta ve müşarünileyh te sakıt damat Ferit Paşaya merbut bulunmaktadır. Polis müdürünün el'an makamında oturması,

olmuş zevatın bizzat ve resmen bulunmaları harice ve bilhassa ecanibe karşı orduda siyasetin hükümran olduğu manzarasını verir ve bu da her halde suitesiri mucip oluyor. Nezaret bilfiil bu tesiratın filî tesiri karşısındadır. Halbuki harekâtı milliye ile bilfiil alâkadar zevat gayriresmî olarak daha nafi ve daha mahzurdan salim bir şekilde ifayı vazife edebilirler.

Gerek Nurettin Paşa ve gerekse Ahmet Fevzi Paşa menafii milliyeyi müdrik ve anı halelden vikayeye âzim kimselerdir ve teşkilâtı milliye ile tevhidi mesai eyliyeceklerdir.

Hal böyle iken ve bahusus Fevzi Paşanın tayini iradei seniyeye iktiran etmiş iken böyle nezih zevatın ademi kabulünde ısrar edilmesi beni cidden müşkül vaziyete sokuyor. Hiç olmazsa Meclisi Meb'usanın küşadına kadar olsun kabinenin devamı için göstermekte kusur etmediğim mesaiye kelâl vermektedir. İzzetinefis meselesi halini alan bu vaziyet ıslah edilmediği ve bu zevatın tayinine muvafakat buyurulmadığı takdirde meclisin küşadını dahi beklemeden hemen istifaya mecbur olacağımı arz ve bu halde artık Meclisi Meb'usanın in'ikadı bir hayali muhal olacağına ve bundan da vicdanımın mes'ul olamıyacağına nazarı dikkati devletlerini celbeder ve bu vesile ile de arzı hürmet eylerim Efendim.

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 217.
Tahrirat
Gayet mahremdir

Ankara, 4.1.1920

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Seryaver Salih Bey vedaatile irsal buyurulan 31.12.1919 tarihli iki kıt'a emirnamei devletleri vâsılı desti tazim oldu. Salih beyin de huzurile tezekkür edildi. Mevaddı esasiyeye dair nikatı nazarımız berveçhiati arzolunur.

1 — Heyetimizce Düveli Mütelifenin vatanımızı menatıkı nüfuza taksim etmeleri keyfiyeti o derece kuvvetli bir ihtimal halinde görülmemektedir. Temaslarımızdan ve vaziyeti umumiyeden anladığımıza göre bunlardan herbirisi

Heyeti Temsiliye tebligatından haberdar edilmesini ve meb'usini kiramla meclisin küşadından evvel vukubulacak müzakeratta hazır bulunmak arzu buyuruyorlarsa lûtfen ve serian Ankaraya teşrifleri lüzumunun kendilerine ifhamı istirham olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 216.
Harbiye Nezareti
Nezaret şubesi
Kalemi mahsus

Dersaadet, 31.12.1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Maruzdur.

Teşkilâtı milliyenin vatanı kurtarmağa hadim bir tarzda idamei mevcudiyetine şahsen ne dereceye kadar sai bulunduğum zannederim malûmdur. Bu meselede benim de Heyeti Temsiliye kadar alâkadar olduğumu ve yapılan işlerde bu gayenin temini tamamii masuniyetini hiçbir zaman pişi nazardan ayırmamağa vicdanen ve vazifeten mecbur bulunduğumu zikre lüzum görmem. Buraca yapılan her işin yanlış olduğu ve doğru kararların ancak Heyeti Temsiliyeden sadır olabileceği gibi bir manayı tazammun eden cevapnameleri şahsıma karşı nev'ama ademi itimadı tazammun ediyor. Böyle bir vaziyet bu vazifeyi deruhde eylediğim gündenberi arada tahassul eden ihtilâfların halli için bin müşkülât ile masruf olan mesaimi akamete mahkûm etmektedir.

Nurettin Paşanın On İkinci Kolorduya tayini için İstanbula gelen bilûmum İzmir ve Aydınlılar mütevaliyen müracaatlerde bulundular. Aydın cephesinde pek karmakarışık bir halde bulunan Kuvayi Milliyenin tanzim ve tensiki ve atiyen maruz kalabileceğimiz ihtimalâta göre esaslı ve ciddî istihzarat icrası elzemdir. Bunun için de bu işin başında Nurettin Paşa gibi bir zatın bulunmasını Erkânıharbiye ve ben muvafık gördük.

Ahmet Fevzi Paşa hakkında da şimdiye kadar muhtelif zamanlarda fikrimi söylemiştim. Ordunun mühim kumanda makamlarında son harekâtı milliye ile âyan olarak meşgul

Azayi mezkûrenin sürati intihabile isim ve adreslerinin hemen iş'ar buyurulması mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

Vesika, 214.
Şifre
Gayet müstaceldir.

Ankara, 29.12.1919

17.12.1919 tarih ve bilâ numara şifreye zeyildir:

1 — Bir suretinin Müdafaai Hukuk Cemiyeti heyeti merkeziyelerine itası rica olunur.

Ankara - Eskişehir hattının işlemekte bulunması cihetile sühulet noktai nazarından müzakere mahalli olarak Ankara intihap edilmiştir. Binaenaleyh Heyeti Temsiliye azası olarak intihap kılınmış olan meb'usini mhteremenin Kânunusaninin beşinden itibaren Ankaraya muvasalatlarına intizar olunur. Hareketleri hakkında Heyeti Temsiliyeye itayı malûmat buyurulması rica olunur.

2 — Heyeti Temsiliyenin her livadan aza sıfatile gelecek meb'uslarla icra edeceği müzakereye diğer meb'usini kiramdan mümkün olduğu kadar fazla miktarda diğer zevatın da müzakerata iştiraki son derecede arzu edilmektedir. Bu hususta icap edenlere tebligatı lâzimede bulunulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 215.
Şifre
Müstaceldir

Ankara, 30.12.1919

Dersadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket Beyefendiye

Aydın Meb'usu Hüseyin Kâzım Beyin taşra meb'uslarına telgrafnameler keşide ederek en seri vasıta ile Dersaadete vürutlarını talep eylediği vaki olan müracaatten anlaşıldı. Mirimumaileyhin Bekir Sami Bey nezdinde bulunan

Vesika, 212 b.

Şifre Ankara, 18.1.1920

Dersaadette Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket Beyefendiye

Gebze ve Kartal heyeti idareleri evvelce hükûmeti merkeziye ile kat'ı münasebet edildiği zamanlar doğrudan doğruya Heyeti Temsiliyeye raptedilmişti. Son günlerde zuhûr eden hadisat sebebile nazarı dikkati celbeden havalinin İstanbul vilâyeti hududu dahilinde bulunması dolayısile Dersaadet heyeti merkeziyesince idare edilmeğe başlandığı istihbar kılınmıştır. Mahallerine tebligatı lâzime icrası için bu baptaki mukarreratın ve bazı müşkülâta maruz kaldığından bahis ile müracaatte bulunan Doktor Enis Fahri Bey namında bir zatın Dersadet heyeti merkeziyesince bu civara memur edilip edilmediğinin iş'arı rica olunur.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 213.

17.12.1919

TAMİM

Meclisi Meb'usanın İstanbulda in'ikadından evvel istiklâli millî ve tamamiyeti mülkiyemizin temini esasatı gibi mühim mesaili ehemmiyetle tezekkür ve bu bapta icap eden esbaba tevessül Heyeti Temsiliye için en mühim vazifedir. Heyeti Temsiliye bu hususatın müzakeresini millet namına sahibi salâhiyet olan meb'usini kiram ile takviye olunduktan sonra icra etmeği menafii milliye ve vataniye iktızasından addeder. Buna binaen her liva meb'usları mahallî heyeti merkeziye veya heyeti idarelerile müştereken meb'us arkadaşlarından birini teşkilât nizamnamemizin dokuzuncu maddesine tevfikan Heyeti Temsiliyeye aza olarak intihap ve ismini imba edecektir. İşbu aza bir iki günlük kısa bir müzakere ve münakaşadan sonra Dersaadete Meclisi Milliye hareket edeceklerdir. Zevatı mumaileyhimin Heyeti Temsiliyenin bulunacağı mahalde zamanı içtimaı, isim ve adresleri malûm olduktan sonra bilmuhabere kararlaştırılacaktır. Heyeti Temsiliye karîben İstanbula yakın bir mahalle nakledilecektir.

Vesika, 211.

İzmit, 14.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Yahya Kaptanın sureti katli hakkında şimdiye kadar rapor ve haberler kâmilen yekdiğerini mütenakızdır. Bizzat icra ettiğim tahkikattan Yahya Kaptan tarafından müfrezeye ve müfreze tarafından bunlara ateş edilmediği ve yalnız Yahya Kaptanın bilmecburiye tesliminden sonra köy haricinde aleti cariha ile katledildiği ve kafatasının olmaması bunu müeyyit olduğu anlaşılmış ise de bu hususta tamiki tahkikat edilmekte bulunulduğundan istihsal kılınacak netayiç arzedilecektir Efendim.

Fırka 1 Kumandan Vekili
Kaymakam
Fevzi

Vesika, 212 a.
Şifre halli

Düzce, 17/18.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

Heyeti Temsiliye Riyasetine:

C: 14/15.1.1920 şifreye

Gebze ve Hereke İstanbul vilâyetine merbut olmakla beraber teşkilâtı milliye itibarile de İstanbul heyeti merkeziyesi tarafından idare edilmekte meselâ oraya müracaat eden Doktor Enis Fahri imzası sahibi de İstanbulca oraya konmuş bir şahsiyet olması muhtemeldir. Yahya Kaptana elden gelen muavenet yapılmış ve diğer telgrafla arzedildiği veçhile İstanbula karşı himaye edilmek te istenilmiş ise de maatteessüf müsmir olmamıştır. En son İstanbuldan Yahya Kaptana yapılan tebligatta da ora Kuvayi Milliyesinin İstanbul heyeti merkeziyesine merbut olduğu bildirilmiş ve zannederim ki mumaileyhin bu tebliğe cevabı ret vermesi mucibi tedibi olmuştur. Bu hususat şayanı dikkat olduğu ve maamafih ihtiyaten Enis Fahri Beyle temas edilerek duçar olduğu müşkülâtın mahiyetinin öğrenilmesi ve muaveneti mümkine ifası İzmitteki vekilime bildirilmiş idüğü maruzdur.

Birinci Fırka Bolu ve havalisi Kumandanı
Rüştü

Vesika, 209 a.
Müstaceldir

İzmit, 9.1.1920

Ankarada K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mesmuatı âcizaneme nazaran Tavşancılda dün Yahya Bey maiyetile jandarmalar arasında müsademe vukua gelmiş ve iki maktul ve dört mecruh, beş de hayyen derdest edilmiş ve gerek bura hükûmetinde gerek Dersaadette mühim tertibat alınmış ve Yahya Bey ve maiyeti efradının kâmilen derdestine sarfı gayret edilmekte bulunulduğu berayi malûmat arzolunur.

Birinci Fırka Kumandan Vekili
Fevzi

Vesika, 209 b.

İzmit, 10.1.1920

K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Müfreze ile edilen iki müsademeden sora Yahya Kaptanın meyyiten istisal edildiği arzolunur Efendim.

Fırka 1 Kumandan Vekili
Rüştü

Vesika, 210.
Şifre

Ankara, 11.1.1920

C: 9 ve 10.1.1920.

Yahya Kaptanın harekâtı milliyeye hadim olduğu evvelce Fırka Kumandanı Rüştü Beyin tahkikatile tebeyyün etmiş idi. Bu defa meyyiten istisal olunduğu iş'ar edilmektedir. Sebebi takip ve muhasarası ne olduğunun ve tarafınızdan takip müfrezesi kumandanına tebligatta bulunulup bulunulmadığının surati iş'arını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

olduğu ve eğer bir kusur ve kabahati varsa tarafımızdan icabının yapılması tabiî bulunduğu, hiçbir suretle Yahya Kaptanın muhasara ve tevkif edilmesine razı olmadığımızın iş'arını ve neticenin bize sürati iblâğını rica ederiz.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

Vesika, 207.

Şifre halli
Mühim ve müstaceldir. Tehiri
Mucibi mes'uliyettir Düzce, 7.1.1920

Ankara K. O. 20 Kumandanlığına

Heyeti Temsiliye Riyasetine:

Bu gece saat dokuzda iki bin kişilik bir kuvvetin Tavşancıla çıkarak Yahya Kaptanı muhasara ettikleri İzmitten Birinci Fırka Vekâletinden bildirilmektedir. Çıkan kuvvetin cinsi İzmitten istifsar edilmiş ise de cevap alınıp oraya iş'arı vakte muhtaç idüğünden icap ederse yapılacak muamele için doğruca İzmitle muhabere edilmesi mercudur.

Birinci Fırka Bolu ve havalisi Kumandanı
Rüştü

Vesika, 208.

İzmit, 7/8.1.1920

K. O. 20 K.

C: 7.1.1920 şifreye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Müfreze Umum Jandarma Kumandan Muavini Hilmi Beyin Kumandasındadır. Gerçi kuvet iki bin olduğu bir köylüden istihbar edilmiş ise de, Hereke Müfreze Kumandanlığından aldığım raporda tahminen üç yüz olduğu bildirilmiştir. Yahya kaptan henüz ele geçmemiştir. Mevkii meçhul olduğu gibi Tavşancılın tahtı muhasaraya alındığı ve bu gece kendi maiyetindeki Kuvayi Milliye ile müfreze arasında bir müsademe olacağı muhtemel bulunduğu ve miri mumaileyhe bermucibi emir icap eden müracaatte bulunulacağı maruzdur.

Fırka 1 Kumandan Vekili
Kaymakam
Fevzi

nalık yapamayacak bir hale getirilmesi, aksi halde tedibi ve keza Sadıkın tedibi lâzım ve muvafıktır fikrindeyiz Efendim. Maruzdur. *(Vasıf)*.

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Vesika, 205.
Şifre
Zata mahsustur

Ankara, 2.1.1920

İzmit, Birinci Fırka Kumandanı Rüştü Beyefendiye

Kartal Müdafaai Hukuk Reisi Binbaşı Necati Bey hakkında Dersaadet heyeti merkeziyesinden verilen malûmatta Üsküdar livasınca teşkilâtı milliyenin meşru ve nizamnameye muvafık yapıldığı, Binbaşı Necati Beyin biraz idaresizliği varsa da asla müstahakkı ceza olmadığı, Necati Beyle Nail, Hulûsi Efendiler hakkındaki verilen raporların muhtacı tetkik olduğu, Gebze kaymakamı ve Üsküdar mutasarrıfının şahsen muzır oldukları, Yahya Kaptan ve Büyük Aslanın ve Sadıkın müstahakkı tedip oldukları zikrolunmaktadır. Bu bapta evelce vaki olan istilâmata cevaben Yahya Kaptan ve Necati Bey hakkında . . . tarihli şifrelerile ita buyurulan izahat ile marüzzikir iş'arat arasında tezat görülmektedir. Keyfiyetin bir kere daha şayanı emnü itimat zevat vasitasile tahkik ve tetkik ettirilerek heyeti umumiyesi hakkındaki kanaati âlilerinin muvazzahan iş'arını ehemmiyet ve müstaceliyetle rica ederiz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 206.
Şifre
Makine başında

Ankara, 7.1.1920

İzmitte Birinci Fırka Kumandanlığına

Yahya Kaptanın Tavşancılda tahtı muhasaraya alındığı havadisinin derecei sıhhati ne mertebededir. Keyfiyet filhakika bu merkezde ise oradaki İstanbuldan geldiği bildirilen kıt'a kumandanına mumaileyhin bizim adamımız

mının kucağına atılması, bizi artık bu şeririn ikaı mazarrat edemiyecek bir hale getirilmesine teşebbüs ettirmişti. Son zamanlarda bunu işitmesi ve ötedenberi araları iyi olmıyan Küçük Aslan çetesinin tevccühte olması kendisini muhtelif vasıtalarla böyle setri kabayıha sevketmiştir. Yüzbaşı Nail Yahyanın aleyhindedir. Necati Beye gelince hükûmeti sakıta zamanında Kartal kazasınca reis intihap olunarak Kuvayi Milliye namına merkezle kat'ı alâka etmiş ve şimdiye kadar Kartal Gebze civarında ve Üsküdarla müttehiden Ömerli ve Şile civarında teşkilâtı milliyeyi esaslandırmış ve nizamnameyi takip etmiştir. Yeniköy Rumlarının etrafa sarkıntılıkları üzerine Küçük Aslan çetesini dolaştırmağa başlamış ve bunların da şimdiye kadar hiçbir fenalıkları duyulmamış ve hatta köylüye bar olmamaları için de Necati Bey vasıtasile tarafınızdan para dahi verilmiştir. Değil bu memurları, her fırsattan bilistifade Kuvayi Milliyeyi lekelemeğe ve fedakâr ve çalışkan olan Üsküdar Jandarma Tabur Kumandanı Binbaşı Remzi Beyi bir behane ile azletmeğe çalışan Üsküdar mutasarrıfı şimdiye kadar fedakârlığı ve Rum eşkıyasına karşı fedakârlığı görülen ve son defa Üsküdar köylerinde teşkilâtta bulunan Endaht Mektebindeki Yüzbaşı Hulûsi Efendiyi de Sadık çetesinin dağa kaldırıp para aldığı bir Rumu katletti. Para aldığı behanesile lekelemeğe dolayısile teşkilâtı büsbütün bozmağa ve bu veçhile her teşebbüsü akîm bırakmak manevrasına müracaat etmektedirler.

Hulâsa:

1 — Üsküdar livasınca teşkilât meşru ve nezih bir tarzda yapılmıştır. Binbaşı Necati biraz idaresiz ise de cezaya müstahak değildir.

2 — Teşkilât yapmağa çalışarak birer birer lekelenmemesi, teşkilâtımızın müsmir olması için Nail, Necati, Hulûsi Efendiler aleyhinde verilen raporların bilâtetkik nazarı dikkate alınmaması, hükûmetçe yapılmağa başlanılan tebdil ve tevkif muamelesinden sarfı nazar olunmasının temin buyurulması.

3 — Gebze kaymakamının, Üsküdar mutasarrıfının bir an evel memuriyetinden kaldırılarak tezvirata ve Rum, ecnebi entrikalarına nihayet verdirilmesi.

4 — Yahya Kaptan ve refiki Büyük Aslanın evelce verilen silâhları vermek ve cepheye gitmek şartile affi ile fe-

Vesika, 203.

Şifre

Zata mahsustur

Sıvas, 8.12.1919

Dersadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

Kartal ve Gebze havalisindeki asayişsizliğin Maltepe Endaht Mektebinde memur iken kendisine Kartal Mudafaai Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatını veren Binbaşı Necati Beyle, Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin himaye ve idaresi altındaki Arnavut Küçük Aslan çetesi tarafından ika edilmekte olduğu ve Binbaşı Necati Beyin İstanbul ile muhabere ettiği ve bir yerden para almakta bulunduğu mevsukan istihbar edilmiştir. Keyfiyet kemali ehemmiyetle Harbiye Nazırı Cemal Paşaya bildirildi. Ve bu zabitlerin hemen mahallerinden kaldırılarak mazarrat ika' edemiyecek bir mahalle tayinleri istirham olundu. Tarafınızdan da keyfiyetin mahrem olarak takip olunması ve bunların Kartal ve Gebzeden kaldırılmasını müteakıp meşru ve nezih bir tarzda teşkilâtı milliyenin o havalide taazzuv ve teşmili için icabına şimdiden tevessül buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

Vesika, 204.

Beşiktaş, 27.12.1919

K. O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Kartal ve Gebze havalisindeki asayişsizliğin başıca müsebbibi Gebzedeki Yahya Kaptanla refiki Kara Aslan ve Alemdağı cihetinde dolaşan Sadık çeteleridir. Bizim şimdiye kadar yaptığımız tahkikat ve gönderdiğimiz en müstakim zevatın raporları bunu müeyyittir. Esasen evelce yaptığı cüz'i hizmete mukabil şimdiki halde Gebze heyeti idaresini tanımayan ve hükûmetin nüfuzunu suiistimal ile ahaliye zulüm yapmağa kalkan Yahyanın son zamanlarda gönderilen muhtelif zevatın nasayihini dinlememesi ötedenberi Kuvayi Milliye aleyhinde bulunmakla şöhret kazanan Üsküdar mutasarrıfı ile pek sıkı münasebeti olan Gebze kaymaka-

müşkül vaziyette kalmaması Yahya Kaptanın teslimini iktıza ettiriyor. Emri Devletlerinize makine başında muntazırım.

Kartal Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Heyeti Temsiliyesi Reisi
Binbaşı
Ahmet Necati

Vesika, 202.
Şifre
Müstaceldir

Sıvas, 8.12.1919

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Kartal ve Gebze havalisinde ötedenberi devam edegelmekte olan asayişsizlik son dereec calibi dikkat görülmüş ve keyfiyetin tahkik ve iş'arı sureti hususiyede Birinci Fırka Kumandanı Rüştü Beyden rica edilmişti. Miri mumaileyhten alınan cevabî şifrede; Maltepe Endaht Mektebinde muvazzaf bir memur olduğu halde Kartal Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatını takınan Binbaşı Necati Beyin Kuvayi Milliye namile başına topladığı Arnavut Küçük Aslan çetesile halkı soydurmakta olduğu ve Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin de muamileyhin şeriki cürmü bulunduğuna şüphe kalmadığı; Darıca Rum bekçilerinin katli, **İstilyanos** isminde bir zenginin dağa kaldırılması vakayiinin tamamen Aslan çetesine ait olduğu halde hükûmeti seniyeye sadık ve teşkilâtı milliyenin nezih bir uzvu olan Yahya Kaptana mumaileyhim tarafından bu vakayii caniyanenin atfü isnat edilmekte olmasının ve bu iki zabitin hükûmet için tehlikeli birer unsur olduğu ve Gebze kaymakamlığının bu baptaki iş'aratı resmiyesinin de bu fikri müeyyit bulunduğu bildirilmektedir. Necati Efendinin bir yerden arasıra para almakta olması Sait Molla tavassutu ve İngilizlerin tertibi ile alâkadar olduğu hisini vermektedir. Binaenaleyh bu iki zabitin bir an evel mahallerinden kaldırılarak mazarrat edemiyecek mahallere tayin olunması ehemmiyetle maruzdur.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

retleri vasıtasiyle icap edenlere anlatınız ve yerine sahibi namus ve şayanı itimat bir zatın tayin ve izamını temin buyurunuz.

Heyeti Temsiliye namına
Mustafa Kemal

Vesika, 199.
Mühim ve gayet müstaceldir

Kuşçalı, 24.11.1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bendeniz size iki gün evvel İzmitten tavsiye edilen Yahyayım. Emriniz üzere telgraf başında emirlerinizi telâkki etmeğe geldim. Nihayet yarın akşama kadar Kuşçalı telgrafhanesindeyim.

Yahya

Vesika, 200.

24.11.1919

İzmit merkezi vasıtasile Kuşçalı telgrafhanesinde
Yahya Efendiye

Bulunduğunuz havalide kuvvetli bir teşkilât yapınız. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey vasıtasile bizim ile tesis ve temini irtibat eyleyiniz. Şimdilik hazır bulununuz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Reisi
Mustafa Kemal

Vesika, 201.
Gayet müstaceldir

Kartal, 24.11.1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Köy içinde bilâ kabahat katil, nahiye müdürünü alâmeleinnas darp, köylerde gasp meselesinden dolayı Yahya Kaptanı hükûmete teslime mecburiyet elvermiştir. Dahiliye Nezareti ehemmiyetle bu meseleyi takip ediyor. Hükûmetin

zifenin icrasına muktedir olamadıklarından veya istemediklerinden konferans, geriye kalan Amerikaya müracaat etmiştir. Bize göre Amerika mandası tayin edilecek bazı şerait dahilinde kabili kabuldür. Fakat Washington Kongresinin bu bapta bir karar itasından evel bir şey kestirmek kabil değildir. Beynelmüttefikin bir kontrol meselesine gelince, gerek iktisaden, gerek hukukan bunun keyfiyeti tatbikı müşküldür.

Vesika, 197.

Pangaltı, 20.11.1919

Sıvasta K. O. 3 K.

İzmit ve havalisine giden memurumuzun bakıyei raporu: Gebze kaymakamı muhalif olarak ötedenberi tanınmıştır. Sakıt kabine zamanında Gebzeye Kuvayi Milliye gelince korkusundan kaçmış ve bilâhare gelmiş ise de kaza kaymakam vekili ve müftii sabıkın da bir mevki sahibi olması arzusu, hakkında şikâyet etmelerini mucip olmuştu. Bilâhare kaymakamın da, şımarıklığından dolayı envaı fecayie cür'et eden Yahya kaptanın fenalıklarını örtmeğe ve evvelce Gebzeye gelen ve Nigehbancılığı tevatür derecesini bulan ahlâksız Mülâzim Hakkı Efendi ile teşriki mesaiye ve Üsküdar Mutasarrıflığı ile gizli muhaberata başlayarak Kuvayi Milliyeye leke sürmeğe sai olduğu anlaşılmış olmakla becayişinin ezhercihet müfit olacağı kanaati dairesindedir Efendim. *(Kara Vasıf).*

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay
Şevket

Vesika, 198.
Şifre

Sıvas, 24.11.1919

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 20.11.1919

Gebze kaymakamı hakkındaki teklif bizce de pek muvafık görülmektedir. Harbiye Nazırı Cemal Paşa Haz-

Sulh hazırlıkları:

— Şimdilik konferansın davetine intizar ediyoruz. Bu davetin yakında vukuunu ümit edelim. Memleketin o kadar halecanla beklediği bu zamana kadar aradaki vakitten istifade etmeğe çalışıyoruz. Sulh komisyonu bütün mesaili tetkik etmektedir. Komisyonda en iyi mütehassıslar vardır ve mesaisini teshil için tâli encümenler de teşkil etmiştir.

Türkiyeye bırakılacak arazi:

— Türkiyeye bırakılacak arazinin nelerden ibaret olacağına ihtimal veriyorsunuz?

— Bunu söylemek öyle bir faraziye olur ki, herzaman doğru çıkmaz. Yalnız Arap vilâyetlerinin imparatorluktan fekkine dair ecnebi matbuatının başlıca bize verdiği umumî iş'arata vâkıfız. Erivan payitaht olmak üzere müstakil bir Ermenistan ise artık teşkil edilmiştir. Ermenilerin fazla mutalebatına hak vermeksizin hudutlarda bazı tashihatın icrasına razı oluruz. Batum serbest liman oldukça, Ermenistan için denize iyi bir mahreç olur. Ayni suretle Azerbaycan ve Gürcü hükûmetleri de istifade ederler. Mutedilâne idare edilecek bir tarzı hal, bu memleketlerden bir cemahiri müttefika meydana getirebilir.

Trakya ve İzmir meseleleri:

Trakyaya gelince, Bulgarlardan alınan arazi üzerinde bir (Etat tampon) vücuda getirilmiş olması hoşumuza gider. Trakya Türktür. Wilson prensiplerine nazaran da bugünkü gibi Türk kalması lâzımdır.

İzmir ve Aydın vilâyeti için haklarımız gayrikabili münakaşadır. Izmire malikiyet, memleketimiz için bir ihtiyacı hayatidir. Kat'iyyen ecnebilere karşı bir hareketi hasmane mahiyeti haiz olmayan harekâtı milliyenin Yunan işgalinin neticei tabiiyesi olduğunu temin ederim.

Türkiyenin müstakbel idaresi:

— Türkiyenin müstakbel iderei siyasiyesi hakkında kanaatiniz nasıldır?

— Emelimiz, düveli muazzama tarafından istenilen teminatı ita etmekle beraber onların müşaveret ve muavenetlerinden istifadedir. Konferans, kendiliğinden bir manda meselesinin ciheti tatbikıyesini düşündüğü için bunun derecei imkânını tetkik ettik. Fransa veyahut İngiltere bu va-

Hulâsaten arzedelim ki Heyetimiz imzası tahtındaki taahhüdatına tamamile sadıktır. Ve bu taahhüdatı aynen ifa etmektedir. Şu kadar ki taahhüdat mütekabil olmak gerektir. Halbuki hükûmeti celîleleri Salih Paşa Hazretlerinin imzası tahtındaki taahhüdat ve notların henüz hiçbirisini ifa eylememiş ve varsa esbabı mania dahi bildirilmemiştir. Arzı tazminat eyleriz.

Heyeti Temsiliye Namına
Mustafa Kemal

Vesika, 196.

Sıvas, 17.11.1919

Çürüksulu Mahmut Paşa Hazretlerine

31 Teşrinievvel 1919 tarihli Tasviri Efkâr gazetesinde **"Bosphore"** gazetesi muharrirlerinden birine vaki beyanatı devletlerinde "Ermenilerin fazla mutalebatına hak vermeksizin hudutlarda bazı tashihatın icrasına razı oluruz" denildiğini okuduk. Şarkî Anadoluda Ermenistan lehine tavizatı arziyede bulunulacağı vadini mutazammın olan bu cümlenin sulh komisyonu azasından bir recülü devlet tarafından sarfedilmiş bulunmasının Şarkî Anadolu ahalisinin pek muhik olarak son derece mucibi infial ve teessüfü olduğunu beyan eyleriz. Milletin Erzurum ve Sıvas Kongreleri mukarreratı ile Ermenistana bir karış toprak bile terketmiyeceğini ve hatta hükûmet bu kabîl bir mecburiyeti elîmeye serfüru eylemek ıztırarında kalsa bile kendi hukuku meşruasını bizzzat müdafaaya azmeylemiş bulunduğu cihana ilân edilmiş olduğundan bu azim ve kararı millinin herkesten evel ihzaratı sulhiye komisyonu azayı kiramınca malûm ve muta bulunması lüzumunu arzederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal

31 Teşrinievel 1919 tarih ve 2887 numara

Çürüksulu Mahmut Paşanın Beyanatı

Âyan azasından Çürüksulu Mahmut Paşa **"Bosphore"** gazetesi muharrirlerinden birisine vaziyeti siyasiyemiz hakkında berveçhiati beyanatta bulunmuştur:

tirdiği Ali Ulvi Beyin tayin edildiğini görmesi velhasıl bazı ikinci tabaka memurinin şekli sabıkını muhafaza ile Ferit Paşa zihniyetini el'an yaşatmakta olduğunu hisseylemesi Heyeti Temsiliyenin aradaki vifak ve itilâfı tamame dair tebligatı mükerreresine rağmen milleti müteeessir etmekte ve Heyeti Temsiliyemizi müşkül bir vaziyete sokmaktadır. Bu yüzden vaki olacak müdahalâtla nüfuzu hükûmetin kesredilmemesi için her fırsatta istirhamatta bulunulmuş, Dahiliye Nezaretinin vaziyeti müdrik olarak bir hattı hareket tayin eylemesini sırf selâmeti millet ve vatan endişesi ile mükerreren arzeylemiştik.

Ayni sebebe müpteni olmak üzere Antalya mutasarrıfının da . . . tarih . . . . numara ile kaldırılması lüzumunu istirham eylemiştik. Halbuki bu zat ta el'an makamında ipka ediliyor. Ahîren Antalya heyeti milliyesinden mevrut raporla mutasarrıfı mumaileyhin mel'aneti yüzünden İtalyanların nihayet emellerine nail olarak Antalyada "Banko di Roma" şubesini küşat eyledikleri, dairei aidesinden tohumluk ihtiyacı defedilmediğinden ahalinin meyusiyeti ve hükûmeti mahalliyenin lâkaydisi yüzünden yirmi sene müddetle, faizle, bedeli icarla ahalii müslimenin arazisini kablelişgal Trablusgarpta olduğu gibi ellerinden almakta oldukları bildirilmektedir. Tabiî bu hal böyle devam ederse Antalya mutasarrıfını, hayat ve mematı için düşmanla pençeleşmekte bulunan Aydın Kuvayı Milliyesi pek haklı olarak Nazilliye celbeder ve buna Heyeti Temsiliyece de artık itiraz imkânı kalmaz.

3 — Demirci Mehmet Efe tarafından Sıvasa gönderilmiş olup avdet eyliyen Hilmi Beyin mahkûmiyeti ve memuriyeti sabıkası bizce meçhuldür. Hükûmeti sakıtanın aciz ve ihaneti yüzünden kendi ırz ve namuslarını bilfiil ve bizzat makamı akdesi hilâfete sadık ve vahdeti milliyeye kaviyyen merbut olan fedakâr bir cüz'ü tarafından gönderilen murahhassa bizce gayrimalûm esbaptan dolayı bir şey yapılamayacağı da aşikârdır. Mumaileyhin kanunen tahtı muhakemeye alınması icap ediyorsa hükûmet icraat ve harekâtında bittabi muhtardır.

4 — Aydın vilâyetinin şifreli telgrafnamelerinin ademi kabulüne dair malûmat yoktur. Tahkik ediyoruz. Neticeye göre hareket edeceğiz.

Vesika, 195.

Sıvas, 27.11.1919

Şifre

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Kabinenin noktai nazarını müş'ir 24.11.1919 tarihli telgrafname Heyetimizce mütalea olundu. Bugüne kadar arada cereyan etmiş olan muhaberata nazaran vaziyetin; heyeti hazırai hükûmetçe tamamen anlaşılmış ve Heyeti Temsiliyenin yegâne emelinin hükûmetin takviyei nüfuzuna ve bu baptaki mesaii masrufemizin hükûmeti sakıtadan mevrus intizamsızlıkların düzeltilmesine matuf bulunduğuna kanaat getirilmiş olduğu ümidinde idik.

Vatan ve milletin halâs ve necatı uğrunda hükûmeti seniyeye kemali samimiyetle muzaheret ve muavenet düsturulharekâtımız olduğundan her türlü suitfehhümatın izalesi maksadiyle ita kılınan berveçhiati cevabımızın heyeti celileye arzına tavassutu devletlerini istirham eyleriz:

1 — Devletin umuru dahiliye ve siyasiyesinin kat'iyyen iştirak kabul etmediği bir hakikat olmakla beraber emsali namesbuk vaziyeti hazırada, vatan ve milletin mukadderatını ancak temin edecek olan ve hükûmeti seniyenin de lüzumu mevcudiyetini takdir ve vücubu temadisini tasdik eylediği teşkilâtı milliyeyi bilerek bilmiyerek zâfa duçar eyliyecek ve vahdeti milliyeyi ihlâl edecek hiçbir muameleye milletin muvafakat edemiyeceği de pek meşru ve tabiidir.

2 — Evel ve âhir arzolunduğu veçhile umuru hükûmete müdahale olunmamaktadır. Mahalli memuriyetine gidemiyen yalnız Ankara valisidir ki bunun da sebep ve iddeti . . . . tarih . . . . numaralı şifre ile mufassalan arzedilmişti.

Milletin, esasen kendisi ile hemefkâr olduğunu ve istinatgâhını azim ve iradei milliye teşkil eylediğini ilân eden hükûmeti hazıradan her şeyden evel hükûmeti sakıta tarafından harekâtı meşruai milliye aleyhinde tatbik edilmiş olan gayrikanunî muamelâtın tashihini bekler iken aleyhtarı olduğundan dolay tamimen teşhir ve Niğdeden tart eylediği Mutasarrıf Cavit Beyin . . . mahalle, Kayseride işten el çek-

Heyeti Temsiliye de bu mümanaata mahal münazaasile devam ederse işimiz Allaha kalıyor demektir.

Cümlenize karşı hürmetlerim kemali hararetle bakidir Efendim. 10 Teşrinisani 1919

Harbiye Nazırı
Cemal

Vesika, 194.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Harbiye, 24.11.1919

1 — Devletin umuru dahiliye ve siyasiyesi kat'iyyen iştirak kabul etmez. Evel ve âhir mevrut telgrafnamelerinden bu bapta müdahalâtta bulunulmadığı iş'ar kılınmakta ise de hükûmetçe tayin olunan bazı memurinin mahalli memuriyetlerine gidememesi ve Menteşe mutasarrıfı gibi kanunen tahtı muhakemeye alınması lâzımgelenlerin mahalli memuriyetlerinde ipkasında ısrar olunmakla beraber murahhas sıfatile Sıvasa gönderilmesi ve Antalya mutasarrıfının Nazilliye azimete icbar kılınması Aydın vilâyetinden Hariciye, Dahiliye Nezaretlerine çekilecek şifre telgrafnamelerin telgrafhanece ademi kabulüne dair Nazilli Kuvayi Milliye kumandanı tarafından emrolunması gibi hâdisat umuru hükûmete müdahaleden gayrı manayı tazammun edemez.

Şu ahval taahhüdat ve teminatı vakıanın icap eden mahallere tebliğ olunmadığına veyahut tebligatı vakıanın mahallerince ısga edilmiyerek istenildiği veçhile hareket olunduğuna delâlet edeceğinden hakikati madde herneden ibaret ise sürati mümkine ile iş'ar buyurulması.

2 — Kabinenin noktai nazarı berveçhibalâdır. Suitefehhümatı izale edecek tatminkâr cevabı âlilerine muntazırım Efendim.

Harbiye Nazırı
Cemal

celer veremezdi. Çünkü Mütelifin mümessilleri de bunu böylece his ve kabul etmişlerdir ve hattâ memleketi normal bir vaziyette görmedikçe sulh müzakeratına başlanamayacağını da ihsas ve hattâ ihtar ettiler. Kabine polis müdürü hakkındaki bu müşkülâtı meselâ yanına bir muavin tayin etmek, İstanbul muhafızlığının şeklini tam bir idarei örfiye haline muvafık bir şekle sokarak İstanbulun asayişini tamamen muhafızlık uhdesine vermek suretiyle İstanbul zabıtasını eline almak çareleirni de düşündü. Fakat arzettiğim gibi esaslı bir teşebbüs için dayandığı kuvvetin ciddiyetine hâlâ inanamadı.

Meselâ Dahiliye Nazırı bu kuvvete ihtiyaç gösterenlerin başında desem mubalâğa olmaz. Ancak bu zatta hükûmetçilik hissi galiptir. Bu his okşanmak suretiyle bu zatın azminden, fikrinden pek mühim istifadeler temin olunabileceğine ben kaniim.

d) Anadoluya gönderilen Fevzi ve Hurşit Paşalar heyetleri Bozkır hâidsesi ve hattâ intihabat gürültüleri hakkındaki şikâyetleri behane ile tahkikata kıyam eden Mütelifinin hareketlerine mümanaat maksadından tevellüt etmiştir.

Zatı devletlerile rüfekayi muhteremeye takdimi ihlâs ve ihtiramat eyler ve İstanbul muhitindeki mesainin muruz bulunduğu müşkülâtı adide derpiş buyurularak ana nazaran azamî muavenet ve muzahereti devletlerini rica eylerim Efendim. 10 Teşrinisani 1919

Harbiye Nazırı
Cemal

Hulâsa: Kabine düşerse gelecek kabinenin şekil ve rengini tayin şimdiden mümkün değildir. Geçen kabine şekil ve renkte tezahür ederse vatan muhakkak surette zarar ve felâkete sürüklenmiştir ve bu hali bekliyenler çoktur.

Vatan sulhün seri aktine cidden muhtaçtır. Temadisi hiçbir şey olmasa iktisaden felâketi muciptir. Bizim için sulh ise Kuvayi Milliyenin hükûmetle itilâfı tamamile husul bulabilecektir. İkinci derecede intihabatın cereyanı ve meb'usların şahsı memlekette sükûnu temin edecektir. Muhalifler ve ecanib meclisin küşadına mümanaata karar vermişlerdir.

№ 4280

F. 15 TL.

SATIŞ VE DAĞITIM YERİ: İstanbul'da Devlet Kitapları Müdürlüğü ve illerde Millî Eğitim Bakanlığı Yayınevleri